

**T.C.
NECMETTİN ERBAKAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

**ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT
ÇERÇEVESİNDE
ANTI-DAMPİNG VERGİSİ**

İpek AK

Yüksek Lisans Tezi

**DANIŞMAN:
Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin Çağrı ÇORLU
Prof. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN**

KONYA-2023

ÖZET

Öğrencinin	Adı Soyadı	İPEK AK		
	Numarası	20812301012		
	Ana Bilim / Bilim Dalı	KAMU HUKUKU		
	Programı	Tezli Yüksek Lisans	x	
		Doktora		
	Tez Danışmanı	Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin Çağrı ÇORLU Prof. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN		
Tezin Adı	ULUSLARARASI VE ULUSAL MEVZUAT ÇERÇEVESİNDE ANTI-DAMPİNG VERGİSİ			

ÖZET

Bu çalışma, anti-damping vergisi uygulamasını uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde tartışmalı yönleri ile incelemeyi amaçlamaktadır. Anti-damping vergisi, yabancı üreticilerin mal veya hizmetlerini yerel piyasada maliyetinin altında satarak haksız rekabet yaratmasını önlemek için, devletler tarafından ithalat üzerine uygulanan bir vergidir. Bu vergi, yerli üreticileri korumak ve piyasa dengesini sağlamak için bir ticaret politikası savunma aracı olarak kullanılmaktadır. Ancak anti-damping vergisi uygulamasına yönelik uluslararası ve ulusal mevzuat çerçevesinde hukuki açıdan bazı sorunlar ve eleştiriler bulunmaktadır. Bu çalışmada, dampingin ortaya çıkması bağlamında ticaretin serbestleşmesi kavramı, anti-damping vergisinin tespitine yönelik soruşturma ve verginin hesaplanma süreci incelenmiştir. Bu süreç boyunca incelenen kavramlar, uluslararası Panel ve Temyiz Organı Raporları çerçevesinde uyuşmazlığa konu olan yönleri ile incelenmiştir. Ulusal mevzuat çerçevesinde ise, verginin tahsil usulü ve mevzuattaki yeri, Anayasa'ya uygunluğu gibi konular, tartışmalı yönleri ile irdelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, uluslararası ve ulusal mevzuatta belirsiz bırakılan kavramların tanımlarına yönelik detaylı açıklamalar eklenmek suretiyle, imzalanmış olan uluslararası anlaşmaların ve ulusal mevzuatın revize edilmesi gerektiği ifade edilmiştir. Ulusal mevzuat çerçevesinde *verginin* hukuki niteliğine ilişkin belirlemelerin netleştirilmesi gerektiği vurgulanmış, ulusal çerçevede tartışılan yönleri ortaya konulmak suretiyle, tartışmalara dair çözüm önerileri sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Damping, Anti-damping, Anti-damping Vergisi, Ticaretin Serbestleşmesi, GATT 1994

ABSTRACT

Author's	Name and Surname	İPEK AK		
	Student Number	20812301012		
	Department	PUBLIC LAW		
	Study Programme	Master's Degree (M.A.)	☒	
		Doctoral Degree (Ph.D.)	☐	
	Supervisor	Dr. Öğretim Üyesi Hüseyin Çağrı ÇORLU Prof. Dr. Ümit Süleyman ÜSTÜN		
Title of the Thesis/Dissertation	ANTI-DUMPING DUTY WITHIN THE FRAMEWORK OF INTERNATIONAL AND NATIONAL LEGISLATION			

ABSTRACT

This study aims to examine the anti-dumping tax application with its controversial aspects within the framework of international and national legislation. Anti-dumping duty is a tax imposed by governments on imports to prevent foreign manufacturers from creating unfair competition by selling their goods or services below cost in the local market. This tax is used as a trade policy defense tool to protect domestic producers and maintain market equilibrium. However, there are some legal problems and criticisms within the framework of international and national legislation regarding the anti-dumping tax application. In this study, the concept of liberalization of trade in the context of the emergence of dumping, the investigation for the determination of anti-dumping tax and the calculation process of the tax are examined. The concepts examined during this process were examined in terms of their aspects that were the subject of conflict within the framework of the International Panel and Appeal Body Reports. In the framework of national legislation, issues such as the tax collection procedure and its place in the legislation and its conformity with the Constitution have been discussed with their controversial aspects. As a result of the study, it was stated that the signed international agreements and national legislation should be revised by adding detailed explanations for the definitions of the concepts that were left unclear in the international and national legislation. It was emphasized that the determinations regarding the legal nature of the tax should be clarified within the framework of the national legislation, and solutions were presented for the discussions by presenting the aspects discussed in the national framework.

Keywords: Dumping, Anti-dumping, Anti-dumping Duty, Trade Liberalization, GATT 1994

İçindekiler

KISALTMALAR-----	7
GİRİŞ-----	1
BİRİNCİ BÖLÜM -----	3
DAMPİNGE KARŞI ÖNLEMLERİN DOĞUŞU VE DAMPİNG KAVRAMI-----	3
1. Dampinge Karşı Önlemlerin Doğuşu-----	3
1.1. Ticaretin Serbestleşmesi ve Küreselleşme Kavramları-----	3
1.2. Ticarete Serbestleşmenin Tarişesi -----	8
2. Anti-damping Vergisi ve Anti-damping Kavramının Uluslararası Oluşumlardaki Yeri -----	10
2.1. GATT -----	10
2.2. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)- World Trade Organization (WTO)-----	13
2.3. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması -----	16
2.3.1. Genel Olarak-----	16
2.3.2. AHMM ve AHO-----	18
2.3.3. Paneller ve Temyiz Organı-----	19
2.3.4. İnceleme Ölçütü -----	22
2.4. Anti-Damping Anlaşması (ADA) -----	28
3. Damping Kavramı-----	31
3.1. Dampingin Tanımı -----	31
3.2. Anti-Damping Önlemleri -----	35
3.3. Anti-Damping ve Rekabet Hukuku-----	37
İKİNCİ BÖLÜM -----	40
ANTİ-DAMPİNG SORUŞTURMALARI-----	40
1. Genel Olarak -----	40
2. Soruşturma Sürecinin Başlatılması -----	41
2.1. Başvuru -----	41
2.2 Re'sen Soruşturma-----	46
3. Soruşturma Süreci ve Soruşturmanın Yönetilmesi -----	48
3.1. Soruşturma Sürecinde Takip Edilecek İlkeler -----	48
3.2. Soruşturmada Bilgi Toplama -----	49
3.2.1.1. Mevcut En İyi Bilgiler -----	49

3.2.1.2. Gizli ve Gizli Olmayan Bilgiler	51
3.2.1.3. Bilgilerin Sağlanması	54
3.2.1.4. Yerinde İnceleme Usulü	57
3.3. Soruşturmada Süreler	59
4. Soruşturmanın Sona Ermesi	61
4.1. Genel Bilgiler	61
4.2. Soruşturma Sonucu Yapılacak Bildirim	62
4.3. Geçici Tedbirler	64
4.4. Fiyat Taahhütleri	66
4.5. Kesin Anti-Damping Vergileri	69
4.6. Verginin Uygulanması	71
4.6.1. Anlaşmadaki İhracatçılar	73
4.6.2. Verginin Geriye/İleriye Dönük Olarak Uygulanması	76
4.6.3. Verginin Gözden Geçirilmesi	78
4.6.4. Gelişmekte Olan Ülkelere Özel Hükümler	85
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	87
DAMPİNG SORUŞTURMASINDA İNCELENEN KAVRAMLAR	87
1. Normal Değer	88
1.1. Benzer Ürün/ Konu Ürün	90
1.2. Konu Ürünü Üreten Yerli Sanayi	93
1.3. Ticaretin Olağan Seyri Dışında Yapılan Satışlar	95
1.4. Satış Hacmi	99
1.5. Alternatif Normal Değer Hesaplama Metodları	100
2. İhracat Fiyatı	104
3. Damping Marjı/İhracat Fiyatı ile Normal Değerin Karşılaştırılması	106
3.1. Adil Karşılaştırma Yapma Yükümlülüğü	108
3.2. Damping Marjının Hesaplanması	110
3.2.2. Sıfırlama Uygulaması	118
3.2.2.1. US – Softwood Lumber V ve US – Zeroing (EC) Uyuşmazlıkları	119
3.2.2.2. EC—Bed Linen Uyuşmazlığı	121
3. Zarar Görme	123
3.1. Zararın Tespiti	123
3.2. Zarar Tehdidi	130

3.3. Kümülyasyon -----	133
4. Nedensellik/İllyet Gereksinimi/Nedensellik Bağının Tespiti -----	137
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM-----	141
TÜRK MEVZUATINA GÖRE ANTI-DAMPİNG VERGİSİ -----	141
1. Genel Olarak-----	141
1. Anti-Damping Vergisinin Anayasaya Uygunluğu -----	145
3. Anti-Damping İlişkin Mevzuatımızdaki Kavramlar -----	149
4. Anti-Damping Vergisi ve Mevzuatımızdaki Yeri -----	151
5. Anti-Damping Vergisi ve Gümrük Vergilerinin Vergilendirilme Süreci -----	156
5.1. Vergiyi Doğuran Olay-----	157
5.1.1. Gümrük Yükümlülüğünün Doğması-----	159
5.1.2. Gümrük Vergilerinde Matrah ve Oran -----	160
5.2. Tarh -----	161
5.3. Tahakkuk -----	165
5.4. Tebliğ -----	170
5.5. Tahsil-----	172
6. Gümrük Vergi Borcunu Ortadan Kaldıran Haller -----	175
6.1. GK m. 208’de Sayılan Sebeplerle Gümrük Vergisinin Ortadan Kalkması -----	176
6.1.1. Ödeme -----	176
6.1.2. Verginin Kaldırılması/Geri Verilmesi-----	178
6.1.3. Gümrük Beyannamesinin İptal Edilmesi -----	180
6.1.4. Eşyanın Zapt, Müsadere veya İmha Edilmesi -----	181
6.2. Terkin -----	182
6.3. Zamanaşımı -----	182
7. Kamu Alacağının Korunması-----	185
7.1. Teminat -----	185
7.2. Diğer Koruma Tedbirleri-----	188
SONUÇ -----	191
KAYNAKÇA -----	197
PANEL VE TEMYİZ ORGANI KARARLARI VE ÖNERİLER -----	208

KISALTMALAR

AATUHK	: Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: adı geçen eser
ADA	: Anti-Damping Anlaşması
AHMM	: Anlaşmazlıkların Halli Kural ve Usulleri Hakkındaki Mutabakat Metni
AHO	: Anlaşmazlıkların Halli Organı
AYM	: Anayasa Mahkemesi
BM	: Birleşmiş Milletler
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
DTÖ	: Dünya Ticaret Örgütü
E.	: Esas
Ed.	: Editör
GATT	: General Agreement on Tariffs and Trade
GK	: Gümrük Kanunu
GY	: Gümrük Yönetmeliği
IMF	: Uluslararası Para Fonu
ITO	: Uluslararası Ticaret Örgütü
K.	: Karar
m.	: Madde
para./paras	: Paragraf/ Paragraflar
RG	: Resmi Gazete
s./ss.	: Sayfa/Sayfalar

S. : Sayı
TCK : Türk Ceza Kanunu
TK : Tebligat Kanunu
vd. : ve devamı
VUK : Vergi Usul Kanunu
WTO : World Trade Organization

GİRİŞ

Anti-damping vergisi kavramı uluslararası literatürde pek çok uyuşmazlığa konu olmuş ve günümüzde de tartışılmaya devam eden bir konudur. Hukuki anlamda damping, bir malın normal değerinin altında, diğer bir ifadeyle, ihracatçı ülkenin iç piyasa fiyatlarının altında bir fiyatla başka bir ülkeye ihraç edilmesidir. Damping, uluslararası ticarete haksız rekabet yaratması nedeniyle eleştirilere konu olmuştur fakat uluslararası mevzuat çerçevesinde, dampingi yasaklayıcı herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Dampingin varlığını kanıtlamak için, ulusal soruşturma makamlarının soruşturma yürütmeleri gerekmektedir. Anti-damping vergisi, dampingin varlığını ve zararını kanıtlamak için açılan bir soruşturma sonucunda belirlenmektedir. Soruşturma, şikayet üzerine veya gerektiğinde re'sen başlatılabilir. Bu soruşturmada izlenecek adımlar, Anti-Damping Anlaşması'nda detaylandırılmıştır.

Soruşturmada, normal değer, ihracat fiyatı, damping marjı gibi kavramlara ilişkin yapılan incelemeler ve hesaplamalar neticesinde anti-damping vergisine ilişkin bir belirleme yapılmaktadır. Ancak yapılan soruşturma neticesinde pozitif damping marjı elde edilmiş olması anti-damping vergisi uygulamak için yeterli bir sebep teşkil etmemektedir. Bu duruma ek olarak, yapılan dampingli ithalatın, yerli sanayi üzerinde *zarar veya zarar tehdidine* sebep olması gerekmektedir.

Anti-damping vergisi, dampingli ürünlere karşı alınan bir vergi türüdür. Bu vergi, ithalat üzerine uygulanır ve ihracatçı şirketler tarafından ödenmektedir. Anti-damping vergisi uygulamasının hem ekonomik hem de hukuki açıdan bazı sorunları ve eleştirileri bulunmaktadır. Çalışma çerçevesinde eleştiriler, ilişkili oldukları kavramlar ile birlikte değerlendirilmektedir.

Anti-damping kavramının ve bu kavrama ilişkin soruşturmaların, uluslararası hükümler çerçevesinde incelenmesi, Türkiye'ye yönelik açılma potansiyeli olan soruşturmalara hukuki yönden hazırlıklı olunması açısından önem arz etmektedir. Bu bağlamda çalışma çerçevesinde, uluslararası mevzuat, Panel ve Temyiz Organı Raporları incelenmiştir. Anlaşmazlığa konu olan kavramlar, mevzuat ve yargı kararları temelinde ele alınmıştır. Ulusal literatürde damping konusuna ilişkin çalışmalar mevcut olsa da bu çalışmalar çoğunlukla konunun iktisadi yönüyle sınırlı kalmış ve uluslararası mevzuata, yargı kararlarına değinilmeden tamamlanmışlardır. Hukuki çerçevede konunun incelenmediği müşahede edilmiş ve literatüre katkı sağlamak adına incelemeler yapılmıştır. Yapılan çalışmada uluslararası mevzuat esas alınarak tartışmalı kavramlar incelenmiş akabinde ulusal mevzuatta bu kavramların yansımalarına ve tartışma konularına değinilmiştir.

Çalışmanın amacı, damping kavramına ve anti-damping vergisine yönelik tartışmaları uluslararası mevzuat temel alınarak değerlendirmek ve ulusal literatürde

bu kavramlara ilişkin var olan belirsizliği kısmen de olsa gidermektir. Bu amaca hizmet etmek üzere damping ve anti-damping kavramının çevresindeki belirsizlik, uluslararası yargı kararları araştırılmak suretiyle giderilmeye çalışılmıştır. Verginin hesaplanmasında incelenen kavramlar, soruşturma süreci ve bunlara ilişkin tartışmalar; çeşitli Panel ve Temyiz Organı Raporları ve mevzuat hükümleri çerçevesinde değerlendirilmiştir. Akabinde anti-damping vergisi kavramına yönelik ulusal mevzuatta yer alan hükümler, tartışmalı yönleri dikkate alınarak incelenmiştir.

İlk bölümde, damping kavramı ve anti-damping vergisinin ortaya çıkmasında etkili olan ticaretin serbestleşmesi ve korumacılık kavramlarına; akabinde ticaretin serbestleşmesi teşebbüsleri sonucunda ortaya çıkan GATT, DTÖ gibi uluslararası oluşumlara; DTÖ'nün uyuşmazlık çözüm mekanizması olan Anlaşmazlıkların Halli Mekanizmasına; asıl ismi Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma olan Anti-Damping Anlaşması'na ve bunlara ilişkin temel ilkelerine değinilmiştir. Ardından çeşitli yönleriyle damping kavramı incelenmiştir. Bu kısım, konunun iktisadi boyutu ağır bastığından ötürü yalnızca hukuki çerçevede sınırlandırılmıştır.

İkinci bölümde anti-damping soruşturmaları; Panel ve Temyiz Organı Raporları ve uluslararası mevzuat hükümleri çerçevesinde, tartışmalı kavramlar yönünden incelenmiştir. Bu bölümde soruşturma sürecine ilişkin detaylar ve süreç boyunca ortaya çıkan uyuşmazlıklar değerlendirilmiştir. İlerleyen kısımlarda soruşturma sürecinin başlatılması; soruşturma süreci ve soruşturmanın yönetilmesi; soruşturmanın sona ermesi şeklinde üç ana başlık altında süreç incelenmiş, tartışmalara değinilmiştir.

Üçüncü bölümde, anti-damping vergisinin hesaplanma yöntemi, verginin ortaya çıkmasında kullanılan kavramların detaylı surette incelenmesi, Panel ve Temyiz Organı kararları ve uluslararası mevzuat hükümleri dikkate alınarak irdelenmiştir. Verginin hesaplanmasına yönelik temel kavramlar olan normal değer, ihracat fiyatı, damping marjı/ihracat fiyatı ile normal değer karşılaştırılması kavramları ana başlıkları altında kavramlar, tartışmalı yönleri ile incelenmiştir.

Tezin dördüncü ve son bölümünde, anti-damping vergisi kavramı ulusal çerçevede incelenmiştir. Verginin Anayasa'ya uygunluğu; mevzuatımızdaki yeri; vergiye ilişkin ulusal mevzuat çerçevesindeki temel kavramlar; verginin tahsil usulü Gümrük Kanunu hükümleri çerçevesinde olduğundan ötürü, Gümrük Kanunu'nda mevcut hükümler çerçevesinde vergilendirme süreci, tarh, tebliğ, tahakkuk, tahsil aşamaları ve vergi borcunu ortadan kaldıran haller ana başlıkları altında bölüm içerisinde değerlendirilmiştir. Verginin ulusal çerçevede tartışılan yönleri ortaya konulmak suretiyle, tartışmalara dair çözüm önerileri sunulmuştur.

BİRİNCİ BÖLÜM

DAMPİNGE KARŞI ÖNLEMLERİN DOĞUŞU VE DAMPİNG KAVRAMI

1. Dampinge Karşı Önlemlerin Doğuşu

1.1. Ticaretin Serbestleşmesi ve Küreselleşme Kavramları

Kavram olarak küreselleşme, tüm dünya insanların iktisadi, siyasi, kültürel ve sosyal alanlarda birlikteliğini ve bu birlikteliğin olabildiğince artırılmasını, yeryüzü insanların ilişkilerinin geliştirilmesini savunan ve dünya ekonomisinin, teknolojisinin gidişatı düşünüldüğünde karşı durulamayacak olan bir olgudur¹.

Ticaretin bir ülkenin toplam gelirini artıracakı iddiası geniş çapta kabul görmektedir². Ticaret, karşılaştırmalı üstünlük kavramına, yani her ülkenin üretimde en verimli olduğu şeyi üretmesi ve ardından tüketmek istediği mal ve hizmetlerin ticaretini yapması gerektiği fikrine dayanmaktadır. Bu durum sadece dünyadaki zenginlik miktarını artırmakla kalmayacak, aynı zamanda her ülkenin zenginliğini de artıracaktır. Hemen hemen her iktisatçı bu fikri desteklemektedir. Ticaretin serbestleştirilmesi sonucunda kazananların kazanımlarının toplamının, kaybedenlerin kayıplarından daha ağır basacağı ifade edilmektedir³. Ekonomistler, uluslararası ticaretin büyümeye faydalı olduğu ve sağlam ekonomik politikalar için gerekli olduğu konusunda, neredeyse hemfikirlerdir. Ekonomistler bu görüşlerinin temel nedenini, nihai olarak karşılaştırmalı üstünlük teorisine dayandırır⁴.

Serbest ticaret tezi, İngiliz iktisatçı David Ricardo'nun⁵ *karşılaştırmalı üstünlük teorisine*, yani her ulusun en iyi yaptığı şeyde uzmanlaşması ve diğer

¹ Fikret Şenses, "Neoliberal Küreselleme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?", **ERC Working Paper in Economic**, No. 0409, Ağustos 2004, s. 24.

² Andrew T. Guzman, Joost H. B. Pauwelyn, **International Trade Law**, First Edition, Aspen Publishers Kluwer Law International, USA, 2009, ss. 2, 4, 9.

³ Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, s. 22.

⁴ David Dollar, AArt Kraay, Spreading The Wealth, Foreign Affairs, Jan.-Feb. 2002, <https://www.foreignaffairs.com/world/spreading-wealth>, (05.06.2023)

⁵ Politik ekonominin kurucusu olarak kabul edilen Ricardo, büyüyen ekonomi bilimini resmileştiren on dokuzuncu yüzyılın başlarındaki düşünürlerin en etkilisiydi. Ekonomi üzerindeki etkisi yirmi birinci yüzyıla kadar devam etmiştir. Ekonomi Politigin İlkeleri ve Vergilendirme Üzerine isimli eseri, Ricardo'nun büyüyen ekonomi disiplini hakkındaki açıklamasıydı. Bkz. Lance Williams, "David Ricardo", **Salem Press Biographical Encyclopedia, 2023, Research Starters**, <https://46f39d69f75379d6be3da62a573d0c58b4bf24e8.vetisonline.com/c/ih3yxv/viewer/html/3ohxi53wdr>, (04.06.2023). Bkz. Gülenay Dinar, "Ricardo'nun İktisadi Gelişme Analizi Üzerine", **Abant İzzet**

ihtiyaçlar için başka devletlerle ticaret yapması gerektiği fikrine dayanmaktadır. Bu teoriye göre her ülke kendi karşılaştırmalı üstünlüğüne odaklanırsa, üretkenliğini en yüksek seviyeye çıkarır ve küresel ekonomiden daha büyük bir pay alır. Dış ticarete serbestleşmeyi savunan iktisatçıların pek çoğu, David Ricardo'nun karşılaştırmalı üstünlük teorisine dayanmaktadır. Karşılaştırmalı üstünlük teorisi David Ricardo'nun onu ilk kez tanımladığı 19. yüzyılın başlarından beri kullanılmaktadır. O zamandan beri ticaretin liberalleşmesini savunanların en önemli savlarından birisi oldu. Bu teoriden çıkarılacak basit ders, devletlerin sınırlarını ticarete açtıklarında, kendilerine sunulan üretim olanaklarını arttırdıkları ve bu sayede karşılaştırmalı üstünlüğe sahip oldukları mal ve hizmetlerin üretiminde uzmanlaşmalarının mümkün olduğudur. Karşılaştırmalı üstünlük teorisi, liberalleştirilmiş ticaret lehine en güçlü argüman olmaya devam etmekte zira daha karmaşık versiyonlar dahi, ticarete açılan bir ülkenin zenginliğini arttığı sonucuna varmaktadır. Ancak son yıllarda yaşanan teknolojik gelişmeler üzerine, serbest ticaret doktrinlerini destekleyen bazı temel varsayımlar sorgulanmaya başladı⁶.

Karşılaştırmalı üstünlük teorisini ortaya atan Ricardo, serbest ticaretin tüm uluslar için ortak kazançlar üreteceğini söylediğinde, malları üretmek için kullanılan kaynakların, yani üretim faktörleri olarak adlandırdığı şeylerin, kolayca uluslararası sınırların ötesine taşınamayacağını varsaymış idi. Ancak üretim faktörleri en üretken oldukları yere, yani günümüzde bol miktarda ucuz emeğe sahip bir ülkeye taşınabilmektedir. Dolayısıyla karşılaştırmalı üstünlüğün altı oyulmakta ve ortak paylaşılan kazanımlar yerine bazı ülkeler kazanırken diğerleri kaybetmektedir. Ricardo, teorisini 1800'lerin başında önerdiğinde, ana üretim faktörleri toprak, iklim, coğrafya idi ve çoğu işçinin başka ülkelere taşınması dahi söz konusu değildi. Ancak günümüzdeki teknolojik gelişmeler sayesinde üretim sermayesi, oldukça uzak mesafelerden dahi etkili bir şekilde yönetilebilmekte ve günümüzde Ricardo'nun tasavvur ettiğinden çok farklı bir teknoloji çağı yaşanmaktadır. Günümüzde artık eski moda korumacı önlemlerin çözüm olmadığı, yeni dönemde yeni çözümler üretilmesi gerektiği, bu gerçek ve etkili çözümlerin ise ancak ekonomistler ve politikacıların, malların serbest akışı ile üretim faktörlerinin serbest akışı arasındaki karışıklığa son verdikleri zaman ortaya çıkacağı ifade edilmektedir⁷. Ayrıca ticaret teoreminden elde

---

Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi – Journal Of Social Sciences, C. 2005-1, S. 10, 2005, ss. 113-114, 127-128.

⁶ Devamındaki açıklamalar için bkz. Guzman/Pauwelyn, a.g.e., ss. 13-16, 19.

⁷ Charles Schumer, Paul Craig Roberts, **Second Thoughts On Free Trade**, The New York Times, Jan. 6, 2004, <https://www.nytimes.com/2004/01/06/opinion/second-thoughts-on-free-trade.html>, (05.06.2023). Bu bağlamda korumacı faaliyetler ile ticaretin serbestleştirilmesine yönelik teşebbüslerin baltalanmasının bir çözüm sunmayacağı; zira ticaretin serbestleştirilmesinin karşılaştırmalı üstünlük teorisi ile de kanıtlandığı üzere, dünya genelinde refahı arttırdığı ifade edilmiştir. Buradaki sorunun ticaretin serbestleşmesinden ziyade, dağıtım mekanizmalarının adil olmamasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Uygun dağıtım mekanizmaları verildiği, dağıtım daha adil hale getirildiği takdirde, herkesin durumu daha iyi hale getirilebilir. Böylece kaybedenler kayıplarını tamamen tazmin edebilir ve toplumun bazı üyelerine ek kazançlar kalabilir. Fakat bu tür bir yeniden dağıtım nadiren

edilen kazançlar ve ticarete ilişkin diğer açıklamalar, örneğin ticaretten her ülke kazanıyorsa, uluslararası ticaret anlaşmalarının neden gerekli olduğu ve ticaretin, hükümetin müdahalesi olmadan ekonomik gerçeklere göre basitçe gerçekleşmesine neden izin verilmediği gibi bazı sorular da henüz cevaplanmadı⁸.

Bu duruma ek olarak, ticarete konulan engellerin çoğunun, asıl ekonomik faydanın sağlanacağı alanlara konulmasının, küreselleşme için bir paradoks oluşturduğu ifade edildi. Örneğin işgücü hareketliliği üzerindeki engeller, başka herhangi bir konuda olduğundan çok daha yüksektir. Ayrıca küreselleşmeden en çok yararlanan ülkelerin, oyunu kurallarına göre oynamayan ülkeler oldukları ifade edildi⁹.

Ticarette serbestleşme bir yandan da haksız ticaret tartışmalarını beraberinde getirmektedir. Şu an için DTÖ Hukuku, bu ve diğer pek çok haksız ticaret biçimine ilişkin kurallar sağlamamakla birlikte, genelde haksız olarak kabul edilen damping ve belirli sübvansiyon türleri ile ilgili ayrıntılı kurallar sağlamaktadır. DTÖ üyesi olan ülkeler bu iki ticari uygulamanın da -özellikle de sübvansiyonun- haksız olduğunu kabul ederlerken, bunların haksızlık ölçüleri ile ilgili fikir ayrılığına düşmektedir¹⁰.

---

gerçekleşmektedir. Dağıtım konusunda hükümetin, daha az varlıklı vatandaşlara kaynak sağlayabileceği birçok mekanizma vardır. Bu çerçevede örneğin sağlık hizmetlerine erişim sağlanabilir, ücretsiz kamu eğitimi geliştirilebilir ve tabii ki hükümetler, vergi sistemi aracılığıyla kaynakların yeniden dağılımını sağlayabilir. Bu tür programlar sayesinde, tüm yoksul yurttaşların çıkarlarına hizmet etmek mümkündür. Oysa korumacılık, belirli sektörlerde çalışanlara yardımcı olurken, sektörde yer almayan yoksullar da dahil olmak üzere tüm diğerlerine, daha yüksek maliyetlerin yükünü yüklemektedir. Hükümetin yapabileceği birtakım olası stratejiler sayesinde, dağıtım sorunu doğrudan ele alınabilir ve bu sayede tüketim; üretim kararları, ticaret engellerinin sebep olduğu gibi bozulmadan uygun stratejiler vasıtasıyla korunabilir. Fakat hükümetlerin bu programlar için ödeme yapmak amacıyla kullandıkları vergi sisteminin, başka çarpıklıklar yaratmamasına özen göstermek gerekmektedir. Bkz. Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, s. 22.

⁸ Mitsuo Matsushita ve diğerleri, **The World Trade Organization Law, Practice, and Policy**, Third Edition, Oxford University Press, United Kingdom, 2015, s. 7.

⁹ Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, s. 47. Küreselleşme karşıtı hareketin temel iddialarından biri, küreselleşmenin, sahip olanlar ile olmayanlar arasındaki uçurumu genişlettiğidir. 1820'lerden beri insan üretkenliği neredeyse hayal edilemeyecek kadar arttı ve zenginlikteki tüm bu muazzam büyüme, yaklaşık 1975'e kadar çok eşitsiz bir şekilde dağıtıldı. Yapılan araştırmalar sonucunda 1820 ile 1975 yılları arasında, son derece hızlı bir şekilde artan eşitsizlik ortaya çıktı. Bu dönemler arasında, tipik bir insan ile dünyadaki kişi başına düşen gelir arasındaki fark yaklaşık %40'tan yaklaşık %80'e yükseldi. Eşitsizlikteki artış çoğunlukla ülkeler arası büyüme oranlarındaki farklılıklardan kaynaklandı. 1820'lerde, zaten nispeten zengin olan bölgelerden olan Avrupa ve Amerika Birleşik Devletleri, fakir bölgelerden özellikle Çin ve Hindistan'a göre daha hızlı büyüdü. Küresel eşitsizlik 1970'lerde zirveye ulaştı ancak daha sonra istikrara kavuştu ve hatta büyük ölçüde Çin ve Hindistan'daki büyümenin hızlanmaya başlaması nedeniyle düşmeye başladı. 1960-1980 yılları arasında dünya ekonomisi güçlü bir şekilde büyüdü fakat yoksulların sayısı arttı çünkü büyüme en kötü durumda olanların yaşadığı yerlerde gerçekleşmedi. Küreselleşme savunucuları son 20 yılda ticaretlerini gelirlerine göre %104 artırdılar, ithalat tarifelerini ortalama olarak %22 oranında düşürdüler. Küreselleşmeyi savunmayanlar ise bugün, 20 yıl öncesine göre daha az ticaret yapmaktadırlar. Ayrıca ithalat tarifelerini ortalama %1 oranında düşürdüler. Bkz. David Dollar, **A Art Kraay, Spreading The Wealth, Foreign Affairs**, Jan.-Feb. 2002, <https://www.foreignaffairs.com/world/spreading-wealth>, (05.06.2023).

¹⁰ Peter Van den Bossche, Werner Zdouc, **The Law and Policy of the World Trade Organization, Text, Cases and Materials**, Third Edition, Cambridge University Press, New York USA, 2013, ss. 1351, 1411.

DTÖ kuralları kapsamında ele alınan, sayıları giderek artan¹¹, korumacılık tedbirleri kapsamında olan ve konumuzun esasını teşkil eden dumping önlemleri¹², haksız ticari uygulamalara karşı üye ülkelerce kullanılan etkili savunma mekanizmalarından biridir¹³. Anti-dumping vergi uygulamasının da zaman içinde asıl amacından saparak bir tarife dışı engel haline geldiği ifade edilmektedir¹⁴.

Serbest ticaretin ülkede yaşayan insanların tümünün yararına, korumacılığın ise tümünün zararına olduğu iktisatçılar tarafından ifade edilmekle beraber, ticarete serbestleşme sonucu, haksız ticarete karşı alınan korumacı önlem sayısında artış meydana geldi. Stolper ve Samuelson, İkinci Dünya Savaşı yıllarında yayımladıkları bir makalede, serbest ticaretin tamamen faydalı olduğuna ilişkin baskın görüşe karşı çıktılar. Stolper-Samuelson teoremine göre serbest ticaret, ihracat endüstrilerinde yoğun kullanılan faktörün lehinedir; oysa korumacılık ithalata rakip endüstride yoğun kullanılan faktör lehinedir. Başka bir deyişle, korumacılık dolayısıyla ekonomi bir bütün olarak kaybetse de ithalata rakip kesimde çalışanlar -örneğin haksız ticarete karşı alınan önlemlerden yararlanan yerli sanayi- bu durumdan yararlanır¹⁵.

Dış ticarete koruyuculuğu savunanlar iktisadi kalkınma, stratejik ticaret politikası, ulusal güvenlik ve dumpinge karşı politika gibi pek çok faktör üzerinde durmaktadır. Bu sayılanların bir kısmı korumacılık için haklı sebepler olarak görülebiliyorken diğer bir kısmı yalnızca bazı şartlar altında geçerli olabilmektedir. Bunların bir kısmı da ulusal çıkarlardan ziyade belirli meslek gruplarının özel çıkarlarıyla ilgilidir¹⁶. Korumacılığı savunanlar bebek sanayi tezi, ulusal savunma ve

¹¹ Dünya genelindeki Anti-Dumping soruşturmalarının sayısı azalmak bir yana giderek artmaktadır. Bkz. <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/GraphView.aspx?period=y&scale=lg>, (02.07.2021).

¹² Başlangıçta anti-dumping vergisi ve telafi edici resim kavramları kullanılıyorken, zamanla bu kavramlar 1980'lerin ortalarından itibaren vergi şeklinde anılmaya başlamıştır. Bkz. M. Tuba Ongun, "GATT/WTO Sisteminde Sanayi Subvansiyonları: Bir değerlendirme", **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, C. 13(42-43), 2002, s. 75.

¹³ Dünya refahını arttırmak için uygulanacak en uygun politikaların serbest ticaret politikaları olduğu pek çok araştırmacı tarafından düşünülmektedir. Fakat piyasadaki aksamalara dayalı olarak tam rekabet koşulları ve serbest piyasa ekonomisi tesis edilememekte, Pareto optimali sağlanamamakta ve bu optimali sağlayabilme gayesiyle piyasadaki engellemeleri dengeleyebilmek için devletler, korumacı politikalara yönelmekte ve bu minvalde birtakım ticaret politikası araçlarını kullanarak tedbirler uygulayabilmektedirler. Bkz. Halil Seyidoğlu, **Uluslararası İktisat, Teori Politika ve Uygulama**, Geliştirilmiş 15. Baskı, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003, **a.g.e.**, s. 214-215.

¹⁴ Dilek Aykut Seymen, **Dış ticarete yeni korumacı eğilimler ve Türk dış ticareti açısından değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2000, s. 41. Başlangıçta anti-dumping vergisi ve telafi edici resim kavramları kullanılıyorken, zamanla bu kavramlar 1980'lerin ortalarından itibaren vergi şeklinde anılmaya başlamıştır. Bkz. Ongun, **a.g.e.**, s. 75.

¹⁵ Seyidoğlu, **a.g.e.**, s. 72.

¹⁶ Stratejik ticaret argümanı, bir ülkenin zenginliğinin, ticaretin tamamen serbestleştirilmesinden farklı eylemlerle artırabileceğine dair bir iddiayı ifade etmektedir. İlgi çekme sebebi ise küresel anlamda verimli olmasından dolayı değil, daha ziyade bir devletin zenginliğini, diğer devletler pahasına artırılabilmesi fikrinden kaynaklanmaktadır. Stratejik ticaret politikası, uluslararası pazarlarda tam olarak rekabet edemeyen firmalar ve bazı ürünlerin üreticilerinin aşırı getiri elde edebildiği bir ortam

dampinge karşı koruma gibi uygulamaları, korumacılık faaliyetlerinin dayanakları olarak görmektedir. Bazı grupların gelirlerini korumak, yeni kurulmuş bebek endüstrilerin rekabet gücünden yoksun olduğu zamanlarda onları korumak (örnek olarak yüksek teknoloji endüstriler) ve adil olmayan ticaretle mücadele etmek gibi amaçlarla korumacılık faaliyetlerinde bulunulabilmektedir. Özellikle sanayileşmiş ülkeler tarım, çelik, otomobil gibi kilit öneme sahip birtakım endüstrileri korumak amacıyla korumacılık faaliyetlerinde bulunmaktadır¹⁷.

Günümüzde halen ticaretin maksimum seviyeye, dünya genelindeki serbestleşme ile ulaşabileceğini savunan görüş güçlü ve yaygın olarak kabul edilmekte olsa da mal ve hizmetlerin herhangi bir kısıtlamaya tabi olmaması, rastlanan bir durum değildir. Hükümetler çeşitli amaçları için ticarete müdahale etmekte; gelişmiş ve

---

gerektirmektedir. Burada, hükümetin piyasalara müdahale etmesi ve böylece firmaların, yüksek gelir elde edebilecekleri bir ortamda, rakip endüstrilerden daha fazlasını ele geçirebilmeleri ifade edilmektedir. Hükümet bir kesime, belirli bir mal veya hizmetin az sayıdaki üreticisinden biri olması için yardım etmektedir. Bu sayede firma daha rekabetçi olacak ve pazardan büyük bir pay alabilecektir. Stratejik ticaret politikası başarılı olursa, ticari firmaların elde ettiği karları ve böylece ulusal zenginliği artırır. Buradaki temel endişe, ekonomik olarak kusurlu bir kuram olmasından ziyade, hangi endüstrilerin bu faaliyetlerden fayda sağlayacağını bilmenin son derece zor olmasında yatmaktadır. Bebek sanayi teorisi gibi, stratejik ticaret politikası da hükümetlerin kazananları seçme ve kaybedenleri devre dışı bırakma başarısına dayanmaktadır. Pek çok araştırmacı ise, hükümetlerin bunu etkili bir şekilde yapma yeteneklerinden şüphe etmektedir. Bkz. Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, ss. 25-26.

¹⁷ Mehmet Metin Eker, “Çok Taraflı Ticaret Sistemi, Yeni Korumacılık ve Türkiye”, Uzmanlık Tezi, **İktisadi Planlama Genel Müdürlüğü Yıllık Programlar ve Finansman Dairesi**, Ekim 1993 ss. 34-37. Devletin dış ticarete iktisadi kalkınma için müdahale etmesini gerektiren önemli sebeplerden biri, tarihi 18. yüzyıl sonları ve 19. yüzyıl başlarına dayanan ve aslen sanayileşmeye yeni başlayan ülkelerle ilgili olan *bebek sanayi teorisidir (infant industry arguement)*. Teoriye göre çoğunlukla gelişmekte olan bir ülkede, karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olan bir sektör bulunmaktadır. Sektördeki yerel firmaların, gerekli ölçek, deneyim, dağıtım kanalları, teknoloji, eğitim veya başka bir şeyden yoksun olmaları sebebiyle, uluslararası arenada rekabet kabiliyetleri zayıftır. Bu teze göre sektörler, hükümetten geçici destek alırlarsa büyüme ve güçlenme fırsatına sahip olacaklardır. Büyüdüklerinde bu bebek sanayiler, dünya pazarında başarılı bir şekilde rekabet edebilecekler ve bu noktada hükümet desteği geri çekilecektir. Bebek sanayi tezi hakkında sıklıkla dile getirilen bir endişe, bunun ancak söz konusu endüstri gerçekten büyüdüğünde geçerli olacaktır. İnsanlardan farklı olarak endüstriler, devamlı surette koruma desteği arayarak sonsuza kadar bebek kalabilirler. Devlet desteğinden yararlanan bir endüstri, her zaman onu elinde tutmaya çalışacak ve rekabetçi hale gelmek için gerekli yolları denemeyecektir. Korumanın mantıklı bir politika olması için, desteklenen endüstrinin kazandırdıkları ile, korumanın getirdiği ekonomik kayıpları telafi edilebilmesi gerekmektedir. Bu koşullar karşılanırsa bile, hükümetin hangi endüstrileri destekleyeceği konusunda akıllıca kararlar verip veremeyeceği şaibelidir. Ek olarak bir endüstrinin rekabet edebilmesi için zamana ihtiyaç duyması, devlet müdahalesi için yeterli bir sebep değildir. Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, ss. 23-24.

Bu tezde önemli olan, korumanın sürekliliği değil, geçici olmasıdır. Koruma, endüstriye çocukluk çağını atlattıncaya kadar zaman kazandırmaya yarar. Bu görüşe göre, ileride gelişerek karşılaştırmalı üstünlüğe sahip olacak endüstrilerin üretim seviyelerinin optimumuna erişebilmesi için, gümrük tarifeleriyle dış rekabete karşı korunmaları gerekmektedir. Bu sağlanmadığı takdirde endüstriler yabancı firmalarla rekabet edemeyecekler ve henüz çocukluk çağındayken gelişme fırsatı bulamadan pazardan silineceklerdir. Çünkü uluslararası rekabet konusunda genç endüstrileri, henüz işin başında oldukları zamanlarda yıkmak için yapılan teşebbüslerin sayısı oldukça fazladır. Bkz. Seyidoğlu, **a.g.e.**, ss. 124-125.

gelişmekte olan pek çok ülke, yurt içi üretimin ithalattan kaynaklı olarak zarar göreceği endişesini taşımaktadır¹⁸.

1.2. Ticarete Serbestleşmenin Tarihiçesi

Küreselleşme, özellikle 1980 sonları ve 1990 başlarından itibaren dünyada yaygın olarak kullanılmaya başlanan bir kavramdır¹⁹. Küresel ticaretin tarihi, gümrük tarifeleri ve kotaların 1947’de kurulan GATT ilkeleri tarafından kaldırılarak, uluslararası ticaretin evrensel boyutlarda serbestleştirilmesi teşebbüslerine kadar geriye gitmektedir. İkinci Dünya Savaşı’nı takiben ticareti serbestleştirme teşebbüslerine, ticaretin GATT çerçevesinde ilerleyen çok yanlı görüşmelerle devam edilmekle birlikte²⁰. İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra ortaya çıkan dünya ticaretini serbestleştirme eğilimleri günümüzde de hızlı bir biçimde devam etmektedir. Evrensel boyutlarda dünya ticaretini serbestleştirme teşebbüsleri, dünyayı adeta tek bir pazar durumuna getirme amacıyla yapılmaktadır²¹.

Birinci Dünya Savaşı, gelişen uluslararası ticaret çağını aniden durma noktasına getirdi. Avrupa’daki hükümetler, yüksek tarifeler, kotalar ve kambiyo kontrolleri şeklinde piyasalara müdahale ederek, ticaretin düşmesine neden oldular. Savaş aynı zamanda dünyadaki güç dengesini de değiştirdi²².

Savaş sonrası dönemde ticaretin serbestleştirilmesinin altındaki sebep, 1930’lu yılları müteakip senelerde, büyük depresyondan ötürü uygulanan aşırı korumacı ve iktisadi milliyetçi politikalara tepki duyulmasıdır. İki dünya savaşı arasındaki dönemde devletler arasındaki ticari iş birliğinin kaybolması, işsizlik, ödemeler dengesinin bozulması gibi pek çok sebepten dolayı devletlerce, tek taraflı önlemler ile bu kriz durumun atlatılmaya çalışıldı. Bu önlemlerin ardından, karşılıklı olarak tarifelerin yükseltilmesi ve rekabetçi devalüasyonlar gözlemlendi. 1930’lara gelindiğinde dünyanın ticari refahı üzerinde yüksek tarifelerden kaynaklanan bu tehdit hali büsbütün görünür hale geldi, ülkeler arasında yüksek tarife savaşları hızlandı.

¹⁸ Menşure Kolçak, “Dış Ticaret Vergilerinin Türkiye Ekonomisine Etkileri”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 27, S. 4, 2013, s. 193.

¹⁹ Seyidoğlu, **a.g.e.**, s. 189.

²⁰ Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması, RG, 31.12.1953, S. 8547 (Mükerrer). Seyidoğlu, **a.g.e.**, ss. 189-190.

²¹ **a.g.e.**, s. 189.

²² Matsushita, **a.g.e.**, s. 5.

Devletler ticaret fazlalarına ulaşmak için ithalatlarını kısıtlar, tarımdan elde edilen gelirler düştü, bankalar iflas etti ve nihayetinde ticaret sisteminde bir çökme yaşandı²³.

Bu senelerde yani 1930'lu yıllarda, dünya ticaretinde görülen yoğun milliyetçilik ve korumacılık akımlarına tepki olarak ortaya çıkan dünya ticaretinin serbestleştirilmesine yönelik çalışmalara sanayileşmiş ülkeler tarafından başlandı, akabinde az gelişmiş ülkeler de bu akımın içine çekildiler. Büyük Depresyon'u izleyen senelerde ülkeler, dış ödeme açıklarını ve işsizlik sorunlarını çözebilmek için iş birliğine yanaşmadan, karşılıklı tarifeleri yükseltmek suretiyle bireysel hareket ederek rekabetçi devalüasyonlara sebep oldular. Sonuçta uluslararası ticaret en alt seviyelere indi ve yalnızca ikili anlaşmalarla yürütülebilir hale geldi. Kimi ülkeler gümrük tarifelerini, dünya kaynak dağılımının bozulmasına ve uluslararası ticarete haksız rekabetin ortaya çıkmasına sebebiyet vererek, ithal edilen ülkeye göre mala uyguladıkları tarife oranını değiştirerek *ayırımıc* (*discriminative*) şekilde uyguladılar.

O yıllarda ticaret, ülkeler tarafından konulan yüksek kotalar ve gümrük tarifesi gibi vergilerle kısıtlanmakta idi. Bu önlemler sayesinde devletler yerli endüstrilerini, yerli olmayan rakiplerinden korumakta idiler. Günümüzde kullanılmakta olan ve konumuzun esasını teşkil eden dampinge karşı alınan önlemler de benzer güdülerden, ticarete korumacı politikalardan kaynaklanmaktadır. Ticarete artan korumacılık faaliyetlerinin önüne geçilmesi için yapılan ve günümüzde dahi devam etmekte olan, ticaretin serbestleştirilmesinde yönelik yapılan bu çalışmaların tarihi ve arka planı, İkinci Dünya Savaşı yıllarına dek uzanmaktadır.

İki savaş arasındaki dönem süresince uygulanan korumacı politikalardan, özellikle ekonomik hayatlarının canlılığı, geniş dış piyasaların varlığına bağlı olan sanayileşmiş ülkeler şikayetçi idi. Bu sebeple, henüz İkinci Dünya Savaşı sona ermeden 1944 senesinde, çok yanlı bir uluslararası ticaret ve ödeme sistemi gerçekleştirmek için harekete geçildi. İkinci Dünya Savaşı bittikten sonra düzenlenen, 1944'te toplanan Bretton Woods Konferansları'nda, uluslararası ekonomik ve mali sistemin temeli atıldı. Konferansların sonucunda kurulmasına karar verilen iki örgütten ilki olan Dünya Bankası, Avrupa ekonomilerinin onarımına katkıda bulunmak (daha sonraları az gelişmiş ülkelere kalkınma yardımı sağlamak); ikincisi olan Uluslararası Para Fonu (IMF) ise uluslararası parasal ve mali sistemin düzenli biçimde işlemlerini sağlamakla görevlendirildi²⁴.

²³ Eker, **a.g.e.**, ss. 6-8.

²⁴ Seyidoğlu, **a.g.e.**, ss. 192-193.

2. Anti-damping Vergisi ve Anti-damping Kavramının Uluslararası Oluşumlardaki Yeri

2.1. GATT

İkinci Dünya Savaşı'nın sonunda, politika yapıcılar bu tarihin ve onun öğrettiği derslerin oldukça bilincindeydiler. Kurulması planlanan uluslararası iş birliğinin ortak kurumlara dayanması gerektiği ve açık ticaretin faydalarının, uluslararası iş birliğine yönelik ortak bir taahhüdün yokluğunda ulusların gözünden kaçabileceği ifade edildi. İki savaş arası yılların acı deneyimi, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Bretton Woods kurumlarını ve GATT çok taraflı ticaret sistemini kuran politika yapıcılarının zihnini sağlam bir şekilde meşgul etti²⁵.

İkinci Dünya Savaşı'ndan, önde gelen siyasi ve ekonomik güç olarak çıkan Amerika Birleşik Devletleri, savaş sonrası yeni bir uluslararası ekonomik sistemin kurulmasına öncülük etti. New Hampshire, Bretton Woods'daki 1944 Konferansı'nda, uluslararası ticareti geliştirmek ve koordine etmek için uluslararası bir örgüt kurma fikri kabul edildi. Ancak asıl vurgu Uluslararası Para Fonu (IMF) ve Dünya Bankası'nın oluşturulmasına verildi, bu nedenle ayrıntılar sonraya bırakıldı. 1945'te Birleşmiş Milletler'in (BM) kuruluşundan sonra, 1946'da bir Uluslararası Ticaret Örgütü (ITO) kurulması lehine kararı kabul eden ve bir konferans toplayan BM Ekonomik ve Sosyal Konseyi'nin himayesinde, çok taraflı ticaret müzakereleri yürütüldü. ITO ve savaş sonrası uluslararası ticaret sistemi ile ilgili müzakereler birkaç aşamada gerçekleştirildi: 1947'de New York, Lake Success'te; 1947'de Cenevre'de; ve 1948'de Havana'da. Çok önemli olan Cenevre toplantılarının; ITO tüzüğü hazırlamak, tarife indirim programlarını hazırlamak ve ticaretin genel ilkelerini içeren çok taraflı bir antlaşma yani Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşmasını (GATT) hazırlamak olmak üzere üç amacı vardı. 1947 yılı sonunda tarife indirimleri ve GATT çalışmaları tamamlandı. ITO için bir tüzük hazırlamaya yönelik çalışmalar ise 1948 yılına kadar ertelendi. 1948 Havana Konferansı'na katılan ülkeler, ITO tüzüğü üzerindeki çalışmaları tamamladılar, ancak ITO tüzüğü hiçbir zaman yürürlüğe girmedi. ITO'nun benimsenmemesi, Bretton Woods ekonomik yapısının inşa edileceği *üçüncü sütunun* yokluğu anlamına geliyordu. Bretton Woods Konferansı'nda mutabık kalındığı üzere ortaya çıkan *iki sütun* ise IMF ve Dünya Bankası idi. Aslında hiçbir zaman uluslararası bir kuruluş olma amacı gütmeyen GATT, bu boşluğu yavaş yavaş doldurdu. ITO'nun Geçici Komisyonu, GATT Sekreterliği oldu ve GATT, Cenevre merkezli uluslararası bir organizasyona dönüştü²⁶.

²⁵ Matsushita, **a.g.e.**, s. 6. Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, s. 82.

²⁶ Matsushita, **a.g.e.**, ss. 1-2. Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması, RG, 25.03.1995, S. 22213 (Mükerrer). DTÖ Anlaşması madde IX:1'e göre her üyenin bir oyu vardır. Dolayısıyla, DTÖ'nün karar

Neredeyse yarım asır boyunca GATT'ın temel hukuk ilkeleri 1948'de olduğu gibi aynı kaldı. Bu ilkelerin çoğu, *ticaret turları* olarak bilinen bir dizi çok taraflı müzakere yoluyla oluşturuldu ve uluslararası ticaretin serbestleştirilmesi, GATT'ın himayesinde düzenlenen bu turlar aracılığıyla gerçekleşti. İlk yıllarda, GATT ticaret turları, tarifeleri daha da düşürmeye odaklandı. Ardından, 1960'ların ortalarındaki Kennedy Turunda, GATT Anti Damping Anlaşması üzerine bir bölüm geliştirildi. Sistemdeki ilk reform girişimi Tokyo Turu ile 1973'ten 1979'a dek sürdü. 1970'lerdeki Tokyo Turu, tarife biçiminde olmayan ticaret engellerini aşmak ve sistemi iyileştirmek için yapılan ilk büyük girişimdi. Sekizincisi olan 1986-1994 Uruguay Turu, sonuncu ve en kapsamlı olan turdu. DTÖ ve bir dizi yeni anlaşma, bu tur sayesinde varlık kazandı. DTÖ, uluslararası bir kuruluş olarak GATT'ın yerini aldı, ancak Uruguay Turu müzakerelerinin bir sonucu olarak güncellenen Genel Anlaşma, DTÖ'nün mal ticaretine yönelik şemsiye anlaşması olarak hala varlığını sürdürmeye devam etti. GATT'ın tarifeleri kademeli olarak düşürme çabaları da ticari serbestleşme çerçevesinde devam etti. Sonuçta, dünyanın dokuz büyük endüstriyel pazarında gümrük vergilerinde ortalama üçte bir oranında indirim ve endüstriyel ürünler üzerindeki ortalama tarifede %4,7'ye düşme gerçekleşti²⁷.

GATT/DTÖ'nün tartışmasız en önemli başarısı, uluslararası ticarete ürünlere uygulanan gümrük vergilerinde görülmemiş çok taraflı indirimlerdir. Gelişmiş ülkelerde tarifelerin yüzde 99'u bağlayıcıdır ve tarım, tekstil ve ayakkabı gibi belirli

---

alma süreci, ağırlıklı oylamanın daha büyük, daha önemli devletlerin lehine olduğu IMF ve Dünya Bankası'ninkinden oldukça farklıdır. Fiili uygulamada DTÖ, GATT'ın konsensüsle karar alma prosedürüne bağlıdır. Ancak DTÖ üyelerinin sayısındaki ve çeşitliliğindeki artışla birlikte fikir birliğine varmak giderek daha zor hale geldi. 1999'da Seattle Bakanlar Konferansı'nın başarısızlığından sonra, bazı gelişmekte olan ülke üyelerin, fikir birliği oluşturma sürecini gizli ve dışlayıcı olarak kınamasının ardından reformlar başlatıldı. Sonuç olarak, DTÖ'de artık daha fazla şeffaflık sağlamak ve konsensüsle karar alma sürecine daha geniş katılım sağlamak için yeni karar alma uygulamaları yer almaktadır. Resmi kararlar hala fikir birliği ile alınmaktadır, ancak resmi toplantılar için kararları hazırlamak üzere yeni, gayri resmi süreçler artık yürürlüktedir. Gayri resmi fikir birliği oluşturma süreci, verimlilik, şeffaflık ve kapsayıcılık arasında hassas bir denge sağlamaya çalışmaktadır. Ancak karar verme belirgin şekilde yavaşlamıştır ve kilitleme her zaman var olan bir tehlikedir. Gayri resmi fikir birliği oluşturmak, DTÖ üyelerinin tartışılan çeşitli konularla ilgili olarak koalisyonlar ve müzakere grupları oluşturma yönündeki artan eğilimi ile kolaylaştırılmaktadır. Bu koalisyonlar ve gruplar, benzer düşünen devletleri ve grup liderlerini bir araya getirir ve böylece gayri resmi tartışmalar daha uygulanabilir olabilir. Bkz. Matsushita, **a.g.e.**, ss. 14-15.

Konsensüs ilkesi, müzakerelerde hiçbir üyenin aktif olarak bir karara karşı çıkmadığı bir noktaya ulaşmak anlamına gelir. Aslında fikir birliği, DTÖ'nün her üyesine, her bir karar üzerinde veto yetkisi verir. Konsensüs ile karar almanın hem güçlü hem de zayıf yanları olduğu açıktır. Bir yandan, konsensüs, ulusal egemenliğe saygıyı ifade eder ve uluslararası düzende devletlerin yasal eşitliği korunur. Buna bağlı olarak uzlaşa ile varılan kararlar meşruiyetini artırır. Daha pragmatik olarak fikir birliği, DTÖ'ye katılımın taviz alışverişine dayandığı temelinde gerekçelendirilebilir ve oy birliği, bu tür alışverişlerin her üye tarafından onaylanmasını sağlar. Öte yandan konsensüs ilkesi, DTÖ'yü sürekli bir çıkmaza sokma dezavantajına sahiptir, çünkü tüm Üyeler arasında fikir birliğine varmak neredeyse imkansızdır. Bkz. Matsushita, **a.g.e.**, s. 20.

²⁷ Understanding the WTO, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/understanding_e.pdf, (05.06.2023), ss. 16, 19.

sektörler dışında düşük tarifeler (endüstriyel ürünler için ortalama yüzde 3,8) kural olarak benimsenmiştir. Bu sayede ticaretin hem daha düşük tarifeler vasıtasıyla genişlemesi mümkün kılındı hem de tarife bağlayıcılığı sayesinde, nispeten yüksek bir seviyede bile olsa, ticaret daha öngörülebilir ve ticari ilişkiler daha istikrarlı hale geldi. GATT/DTÖ'nün çalışmaları yalnızca tarifelerle değil, ticarete engel teşkil eden tarife dışı önlemlerle de giderek daha fazla ilgilenmektedir²⁸.

GATT, 1995 senesinde geçici nitelikli anlaşma statüsünden, kurumsal bir örgüte; dünya ticaretinin daha serbestleştirilmesi, ticaretin öngörülebilir kurallara bağlanması, ticari müzakerelerin öngörülebilirliği yüksek bir platformda tartışılması ve anlaşmazlıkların çok taraflı bir platformda çözülebilmesi gibi pek çok çeşitli sebeplere dayanarak, ilerleyen senelerde de bünyesine pek çok anlaşmalar ilave edilmek suretiyle kapsamı oldukça genişletilerek, dünya ticareti bakımından çok önemli ve kilit bir rol üstlenecek olan DTÖ'ye dönüştürüldü. Dünya ticaretinin içerisinde bulunduğu krizler ve durgunluk döneminin ticarete serbestleşme ile aşılabacağı ve hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkeler açısından uygulanagelen yüksek oranlı gümrük tarifelerinin, küresel ticaretin kayda değer bir kısmını teşkil eden sanayi ürünlerinin ticareti açısından en büyük engellerden biri olduğu düşüncesi, DTÖ'nün kurulmasında elzem bir rol oynadı²⁹. DTÖ'nün kurulması ile, GATT ilke ve kurallarında büyük ölçekte değişikliğe gidildi, kurallar düzenlenmiş ve bu sayede GATT, örgüt ve yaptırım gücü kazandı³⁰.

GATT 1947 müzakere edilirken katılımcılar, başlangıçta ülkelerin dampinge karşı anti-damping önlemleri uygulamasına izin veren bir hükmün dahil edilip edilmeyeceği konusunda anlaşamadılar. Bununla birlikte, büyük ölçüde ABD'nin ısrarı üzerine, Madde VI Anlaşmaya dahil edildi. Buna karşılık Birleşik Krallık ve diğerleri, ulusal anti-damping yasalarının serbest ticaret için bir engel olduğunu ve GATT'ın anti-damping vergilerinin uygulanmasını fiilen yasaklaması gerektiğini savundular. DTÖ Kuruluş Anlaşması'nda, dampingin olduğu durumlarda zararın ortadan kaldırılabilmesi için üye ülkelere, dampingli ithalata karşı önlem alabilme hakkı tanındı. Özellikle ABD'nin talebiyle literatüre giren damping ve dampinge karşı önlem kavramları GATT'a dahil oldu, kavramların müzakereler sonucu

²⁸ Matsushita, **a.g.e.**, s. 18.

²⁹ Ufuk Selen, "1980 Sonrası Neo-Liberal Politika Uygulamalarının Eleştirisi", **İktisat Dergisi**, C. 0, S. 498, Ağustos 2008, s. 110. Bkz. Onur Ceylan, **Dünya Ticaretinde Tarife Dışı Engeller: Türkiye-Avrupa Birliği Dış Ticaretinden Örnekler**, Yüksek Lisans Tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman, 2015, **a.g.e.**, ss. 154, 159.

³⁰ Onur Elele, **Uluslararası Ticarete Damping ve Antidamping**, 1. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2008, s. 57.

olgunlaştırılmalarının neticesinde, Uruguay Turunun sonrasında bu kavramlar literatüre DTÖ Anti-Damping Anlaşması olarak girdi³¹.

Anti-damping konusu ilk kez GATT'ın Kennedy Turunda yani 1964-1967 seneleri arasında tartışıldı ve bir *Anti-Damping Kodu* hazırlandı. Tokyo Görüşmeleri esnasında (1973-1979) bu kodda dampinge karşı uygulamaların yalnızca GATT'ın ana sözleşmesinde belirtilen durumlarda, yani anlaşmada belirtilmiş soruşturma süreçlerinin sonucunda başlatılabileceği belirtildi. Anti-dampingle ilgili düzenlemeler, GATT çerçevesindeki diğer sözleşmeler gibi, bugünkü DTÖ'nün kapsamına alındılar. GATT çerçevesinde, ülkelerin anti-damping soruşturmalarını yapmakla görevli kuruluşları mevcuttur.³².

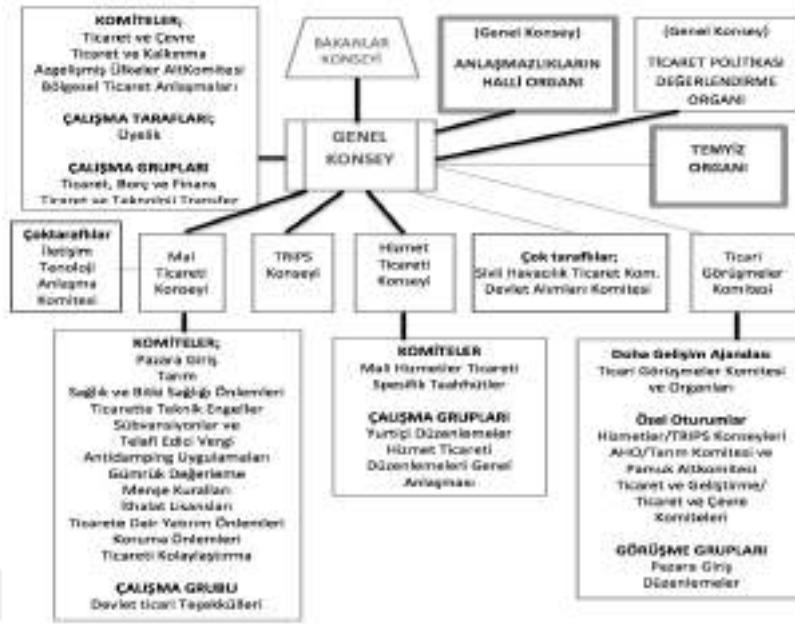
Uluslararası alanda damping ve sübvansiyonlu ithalata karşı alınacak önlemler GATT m. VI ile düzenlenmiştir. VI. madde ile, dampingli ithal edilmiş mallara karşı uygulanacak genel usuller üzerinde düzenlemeler yapılmış, bu konuya dair ayrıntılı düzenlemeler ise 1994 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması'nın VI. maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşmada, kısa ismiyle Anti-Damping Anlaşması'nda yer bulmuştur³³.

2.2. Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ)- World Trade Organization (WTO)

³¹ Bruce A. Blonigen, Thomas J. Prusa, **Antidumping**, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=278031, (3.4.2021), s. 4. GATT'tan uluslararası ticarete ayırmacılığın kaldırılabilmesi amacıyla devralınmış iki önemli kural vardır: *En çok kayırılan ülke kuralı (MFN)* ve *Ulusal Muamele*. MFN kuralına göre, herhangi bir üyeye mallarının ithalatıyla ilgili sağlanan bir kolaylık, verilen bir ödün, üye olan diğer tüm ülkeler için de -serbest ticaret bölgeleri ve gümrük birlikleri bu kuralın dışında kalmak kaydıyla- hiçbir ayırım yapmadan aynen tanınmalıdır. İkincisi olan ulusal muamele kuralına göre ise, yurt içinde uygulanan vergi ve öteki müdahaleler, yerli ve yabancı mallar arasında herhangi bir fark gözetilmeden aynı şekilde uygulanmalıdır. Bkz. Ayırmacılık yapmama kuralları -MFN ve ulusal muamele - adil ticaret koşullarını güvence altına almak için tasarlanmıştır. Bkz. Understanding the WTO, s. 12. Seyidoğlu, **a.g.e.**, ss. 191-192. Damping uygulamalarındaki maksat aslında şudur; ithalatçı ülkedeki tüketiciler, ihracatçı ülkeden daha uygun fiyata mal alabildikleri için kazançlı olacaklardır ancak malın üreticileri yönünden bu durum zarar verici olabilecektir. Bkz. Mehmet Tan, "DTÖ Kuralları: Anti-damping, Sübvansiyonlar ve Türkiye", **Dünya Ticaret Örgütü, Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri ve Türkiye**, Ed. (Editör). Sait Akman/Şahin Yaman, Tepav Yayınevi, Ankara, Aralık 2008, ss. 233-234, 237. Bkz. Hülya Göktepe, "İthalatta Haksız Rekabet ve Türkiye'de Anti-damping Uygulamaları", **International Conference On Eurasian Economies 2015**, Session. 4C: Uluslararası Ticaret II, 2015, s. 445. Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994, İngilizce metni için bkz. https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/19-adp_01_e.htm. (01.07.2021).

³² Yapılan tarafsız bir soruşturma neticesinde, ihracatçının damping yaparak pazar bozulmasına yol açtığı, yerli endüstriye maddi zarar verdiği ya da böyle bir zarar tehlikesi oluşturduğu ve bunların arasında bir illiyet bağı olduğu belirlenirse, ilgili ülke bir anti-damping veya telafi edici vergi tahsil etme hakkını elde eder. Bkz. Seyidoğlu, **a.g.e.**, s. 185.

³³ Elele, **a.g.e.**, s. 56.

DTÖ Organizasyon Şeması³⁴.

Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ), uluslararası ticaretin kurallarını küresel veya küresele yakın bir düzeyde ele alan bir kurumdur. Bu kurum, ticaretin liberalleşmesine yönelik bir organizasyon, hükümetlerin ticaret anlaşmalarını müzakere etmeleri için bir forum ve hükümetlere, ticaret anlaşmazlıklarını çözmeleri için bir yer sunar. Esasen DTÖ, üye hükümetlerin birbirleriyle karşılaştıkları ticari sorunları çözmek için gittikleri bir yer ve her şeyden önce bu bir müzakere forumudur. Sistemin en önemli amacı, istenmeyen yan etkiler olmadığı sürece, ticaretin mümkün olduğunca serbest şekilde akmasına yardımcı olmaktır zira bu, ekonomik kalkınma ve refah için elzemdir. Bu kurum, ülkelerin ticari engellerle karşılaştıkları ve bunların indirilmesini istedikleri durumlarda, müzakereler yoluyla ticaretin serbestleştirilmesine yardımcı oldu. Ticaretin önündeki engellerin kaldırılması; şeffaf ve öngörülebilir kurallar koymak ve hükümetlerin, şirketlerin, bireylerin, dünyadaki ticaret kurallarını bilmelerini sağlamak; onlara ani politika değişiklikleri olmayacağına dair güven vermek, DTÖ'nün amaçları arasında sayılabilir³⁵. DTÖ'nün en temel amaçlarından biri,

³⁴ Tezer Palacıoğlu, **Dünya Ticaret Örgütü'nde Türkiye'nin Taraf Olduğu Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması**, 1. Baskı, İstanbul Ticaret Odası (İTO) / İstanbul Düşünce Akademisi (İDA), İstanbul, Mayıs 2018, s. 12.

³⁵ Guzman/Pauwelyn, a.g.e., s. 80. DTÖ Anlaşmaları ile ortaya koyulan bu kurallar bütünü, bir devlet tarafından akdedildikten ve iç hukuka dönüştürüldükten sonra, bir uluslararası ticaret anlaşması ve onun kuralları hem ülke içinde hem de uluslararası alanda etkisi olan yasal normlar haline gelecektir. İç hukukta kabul edilmiş olan ticaret anlaşması normları yarı anayasal bir statü kazanacak ve uluslararası sonuçları olmadan değiştirilemeyecektir. Bkz. Matsushita, a.g.e., s. 8. DTÖ, DTÖ anlaşmalarının uygulanmasını, yönetimini ve işleyişini kolaylaştırmak için vardır. Bu genel amacın ötesinde DTÖ'nün, DTÖ Anlaşması madde III'te ifade edildiği üzere üyeler arasında müzakereler, mevcut meseleler ve

kuruluş anlaşması ekindeki anlaşmaları araç olarak kullanarak; ayrımcılık yapmama, şeffaflık gibi ilkeler çerçevesinde, çok taraflı dünya genelinde ticaretin serbestleşmesini sağlamaktır³⁶. DTÖ'nün tam istihdamı sağlamak, kaynakların en uygun şekilde kullanımını sağlamak, uluslararası ticaretin liberalleşmesi, tarifeler ve uluslararası ticarete konulmuş diğer ayrımcı engelleri azaltmak ve uluslararası ticarete ayrımcı muameleyi kaldırmak gibi amaçlarının olduğu ifade edilmektedir³⁷.

DTÖ'nün ve çok taraflı ticaret müzakerelerinin temeli, sekiz Tur ile oluşturuldu. Bu Turlar, tarifeleri ve uluslararası ticaretin önündeki diğer engelleri azaltmak için periyodik olarak yapıldı ve giderek daha karmaşık ve iddialı hale geldi. Erken GATT müzakere turlarının amacı öncelikle tarifeleri azaltmaktı. Tokyo ve Uruguay Turlarının amacı da öncelikle tarife dışı engelleri azaltmaktı. Uruguay Turu, ticaretle ilgili muazzam yeni bir uluslararası hukuk yapısının yaratılmasıyla sonuçlandı: Uruguay Turu'nun Nihai Senedi, GATT'ı Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) adı verilen yeni, tam teşekküllü bir uluslararası örgüte dönüştürdü³⁸. DTÖ'nün mevcut çalışmalarının büyük bir kısmı, son ve en büyük GATT Turu olan ve DTÖ'nün kurulmasına yol açan Uruguay Turu adı verilen 1986-1994 müzakerelerinden ve Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kapsamındaki daha önceki müzakerelerden gelmektedir³⁹. Böylece DTÖ ayrı bir kurum olarak varlığını tamamlayarak GATT'ın bir parçası haline geldi⁴⁰.

DTÖ'nün kurucu belgesinin *Marakeş Anlaşması (Marrakesh Agreement)*, veya *DTÖ Anlaşmasıdır (WTO Agreement)*⁴¹. DTÖ Anlaşması resmi olarak GATT 1947'nin yerine yeni ve yasal olarak farklı bir anlaşma olan GATT 1994'ü koydu. GATT 1994, DTÖ Anlaşmasının yürürlüğe girdiği tarih olan 1 Ocak 1995'ten önce GATT kapsamında yürürlüğe giren tüm yasal belgelerle değiştirilen Geçici Uygulama Protokolü hariç GATT 1947'den oluşur ve çeşitli protokolleri, feragat kararlarını,

---

gelecekte yapılması planlanan anlaşmalar için bir forum sağlamak; anlaşmazlıkların halli mekanizmasını yönetmek; IMF ve Dünya Bankası ile gerektiğinde iş birliği yapmak olarak ifade edilen dört özel görevi daha vardır. Bkz. DTÖ Anlaşması madde III.

³⁶ Talat Kaya, "DTÖ Anlaşmalarındaki Yükümlülüklerden Kaçınmaya Olanak Sağlayan İstisna Hükümleri", *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, C. 7, S. 2, 2017, s. 170.

³⁷ Elele, *a.g.e.*, s. 58.

³⁸ Matsushita, *a.g.e.*, s. 9.

³⁹ GATT esas olarak mal ticaretini ele alırken, DTÖ Anlaşmaları hizmet ticaretini ve fikri mülkiyeti de kapsamaktadır. Bkz. Guzman/Pauwelyn, *a.g.e.*, ss. 80-81.

⁴⁰ Elele, *a.g.e.*, s. 57. GATT dönemi boyunca ticaret büyümesi, sürekli olarak üretim büyümesini geride bırakmıştır. 1970'lerde ve 1980'lerin başındaki bir dizi ekonomik durgunlukla birlikte GATT'ın tarifeleri bu kadar düşük bir seviyeye indirmedeki başarısı, hükümetleri artan dış rekabetle karşı karşıya kalan sektörler için başka koruma biçimleri tasarlamaya yöneltmiştir. Bu çaba Uruguay Turu, Marakeş Deklarasyonu ve DTÖ'nün kurulmasıyla sonuçlanmıştır. Bkz. Understanding the WTO, *a.g.e.*, s. 17.

⁴¹ Guzman/Pauwelyn, *a.g.e.*, s. 88.

diğer kararları ve mutabakatları ve GATT 1994 Marakeş Protokolünü içerir. Bu nedenle, DTÖ Anlaşması, orijinal GATT yerine 1994'te var olan GATT'ı içerir⁴².

DTÖ'nün geçmişi ve ticaret sistemi, yarım yüzyıl daha eskiye dayanmaktadır zira 1948'den beri GATT, ticaret sisteminin kurallarını belirlemiştir⁴³. Günümüzde GATT'ın yerini kapsam, görev ve yaptırım gücü bakımından GATT'tan daha kurumsal olan Dünya Ticaret Örgütü-DTÖ (World Trade Organization-WTO) almıştır. DTÖ kurulmadan önce etkili olan GATT, temel prensip olarak dünya ticaretinin serbestleştirilmesini amaç edinmişti fakat yaptırım gücü zayıftı. Bu durum DTÖ ile aşıldı. Uruguay Turunda, esasında geçici bir anlaşma hükmünde olan GATT 1947 temelde korundu ve ortaya çıkan yeni metne GATT 1994 ismi verildi. Akabinde de bu oluşum DTÖ'ye bağlandı. Tüm Batılı sanayileşmiş ülkeler, Eski Doğu Bloku ülkeleri ve Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından sonra bağımsızlığına kavuşan ülkelerin pek çoğu günümüzde DTÖ üyesidir. 2002 yılı içinde Çin ve Tayvan da bu oluşuma üye oldular. Bugün DTÖ üyesi ülkelerin dünya ticaretindeki toplam payları yüzde 90'ın üzerine çıkmıştır⁴⁴.

2.3. Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması

2.3.1. Genel Olarak

⁴² Bkz. Matsushita, a.g.e., s. 11. DTÖ Anlaşması madde II:4: "Ek 1A'da yer alan 1994 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (bundan sonra "GATT 1994" olarak geçer) Birleşmiş Milletler Ticaret ve İstihdam Konferansının Hazırlık Komitesinin İkinci Dönem toplantısında kabul edilen Nihai Senete eklenip müteakiben değiştirilen, düzeltilen veya eklemeler yapılan 30 Ekim 1947 tarihli Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşmasından (bundan sonra "GATT 1947" olarak geçer) hukuken farklıdır." Ayrıca DTÖ Anlaşması Ek 1A'da ifade edildiği üzere:

"Mal Ticaretinde Çok Taraflı Anlaşmalar

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994

Tarım Anlaşması

Bitki ve Hayvan Sağlığı önlemleri Uygulama Anlaşması

Tekstil ve Giyim Anlaşması

Ticarette Teknik Engeller Anlaşması

Ticaretle Bağlantılı Yatırım Tedbirleri Anlaşması

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI'nci Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VII'nci Maddesinin Tatbikine İlişkin Anlaşma

Sevkiyesi İnceleme Anlaşması

Menşe Kuralları Anlaşması

İthalat Lisansları Anlaşması

Sübvansiyonlar ve Telif Edici Tedbirler Anlaşması

Koruma Tedbirleri Anlaşması"

⁴³ Guzman/Pauwelyn, a.g.e., ss. 79, 81.

⁴⁴ Seyidoğlu, a.g.e., s. 189-191.

DTÖ'nün en dikkat çekici ve başarılı yönlerinden birinin, sahip olduğu otomatik ve zorunlu uyuşmazlık çözüm mekanizmasıdır. DTÖ'de herhangi bir Üye devlet, herhangi bir Üye devlete karşı, DTÖ çerçevesindeki bir anlaşma kapsamına giren herhangi bir konuya dair şikayette bulunduğu anda, AHMM madde 1'de belirtildiği gibi, DTÖ'nün uyuşmazlık çözüm mekanizmasına başvurulabilmesi mümkündür. Diğer uluslararası yargılama rejimleri ile karşılaştırıldığında DTÖ uyuşmazlık çözüm mekanizması, uygulamaya ilişkin detaylara, devam eden uyumsuzluğa yanıt olarak ticari yaptırımların hesaplanmasına ilişkin ayrıntılı usul kurallarına, bir temyiz sürecine ve yedek tahkim mekanizmalarına sahiptir. DTÖ üyeleri bu çözüm sistemini sık sık kullanmışlar ve vakaların büyük çoğunluğunda mekanizma, uyuşmazlığı çözmeyi başardı⁴⁵.

DTÖ bünyesindeki hukuki rejimin uygulanabilirliğini mümkün kılan bu uyuşmazlık çözüm mekanizmasının temeli *Anlaşmazlıkların Halli Kural ve Usulleri Hakkındaki Mutabakat Metni* (AHMM)'dir⁴⁶. Mutabakat metninin düzenlenme gayesi, DTÖ Anlaşması ve ekinde yer alan Anlaşmaların uygulanması veya yorumlanması durumunda, Üyeler arasında çıkabilecek uyuşmazlıklara etkin ve nihai hukuki bir çözüm yolunun getirilmesidir. Bu doğrultuda Temyiz Organının kurulması ile birlikte bir temyiz sistemi tesis edilmiş ve üye devletlere uygun görmedikleri Panel kararlarına karşı itiraz imkanı sunulmuştur. Tersine konsensus kuralının kabul edilmesiyle birlikte, temyiz edilmemiş Panel kararlarının ve Temyiz Organının raporlarının otomatik bağlayıcılığı sağlanmıştır. Ayrıca üye devletlere DTÖ anlaşmalarının konularına giren uyuşmazlıklarını DTÖ nezdinde çözüme yükümlülüğü getirilmiş ve bu çerçevede de Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmasına bir anlamda zorunlu yargı yolu niteliği kazandırılmıştır. Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmasının başında Anlaşmazlıkların Halli Organı (AHO) bulunmakta olup bu organ üye devletlerin temsilcilerinden oluşmaktadır. AHO, Panel kurma kararlarını verme, Panel ve Temyiz Organı kararlarını onaylama, Panel ve Temyiz Organı kararlarına ilgili ülkenin uyum

⁴⁵ Anlaşmazlıkların Halli Kural ve Usulleri Hakkındaki Mutabakat Metni, RG, 25.03.1995, S. 22213 (Mükerrer). AHMM madde 1.1: "Bu Mutabakat Metninde yer alan kurallar ve usuller bu Mutabakat Metni'nin 1 No.lu Ekinde sıralanan anlaşmaların (bu Mutabakat Metninde "kapsamdaki anlaşmalar" olarak amlacaktır) istişare ve Anlaşmazlıkların halli hükümlerine uygun olarak havale edilen anlaşmazlıklara uygulanacaktır...".

Uluslararası hukuka göre devletler yalnızca bir uluslararası mahkemenin yargı yetkisine rıza göstermeleri halinde, bu mahkemenin önüne çıkabilmektedirler. Ülkeler için bir anlaşmayı kabul etmekle, o anlaşmaya uyulmasını sağlamak bambaşka şeylerdir. DTÖ'nün de bu konuda oldukça başarılı olduğu ifade edilmiştir. Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, s. 115. Birçoğu 1970'lerdeki Tokyo Turu Ticaret Müzakerelerinden önce ortaya çıkan bu şikayetler, GATT'ın Tokyo Turu sonrası ticari anlaşmazlıkları çözüme deneyimi ışığında analiz edilmiş ve sonuçta, GATT uyuşmazlık çözüm mekanizmasının son ticari ihtilafları çözüme oldukça başarılı olduğu ifade edilmiştir. Bkz. William J. Davey, "Dispute Settlement in Gatt", **Fordham International Law Journal**, Volume 11:51, Issue 1, 1987, ss. 52-53, 54.

⁴⁶ Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, <https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anla%C5%9Fmazl%C4%B1klar%C4%B1n%20Halli%20Mekanizmas%C4%B1.doc>, (25.03.2023).

sağlayıp sağlamadığını izleme ve uyum sağlanmadığı takdirde şikayetçi ülkenin talebi üzerine misilleme hakkının kullanılması için onay verme gibi konularda yetkilidir⁴⁷.

2.3.2. AHMM ve AHO

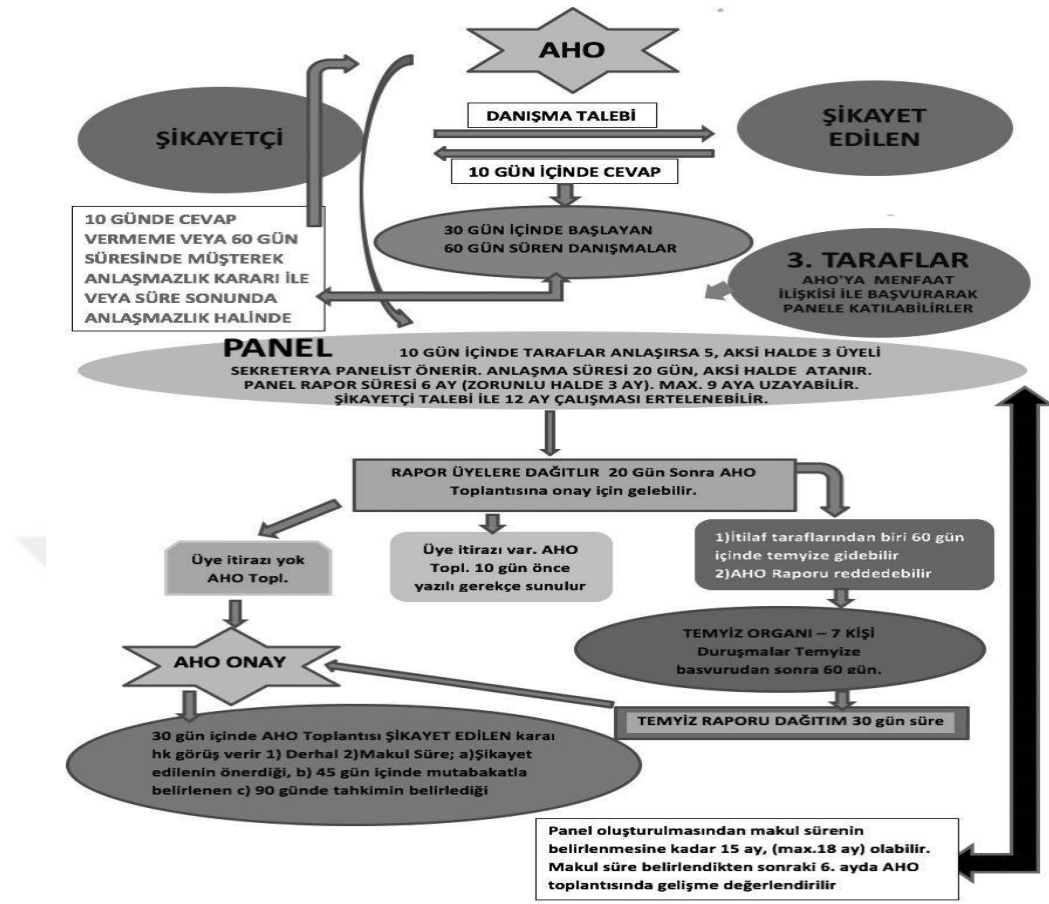
Etkili bir uyuşmazlık çözüm sistemi Dünya Ticaret Örgütünün işleyişi için kritik öneme sahiptir. DTÖ'de bu işlev, AHMM tarafından yerine getirilmektedir. AHMM madde 3.2'de belirtildiği gibi anlaşmazlıkların çözümü için DTÖ sistemi, çok taraflı ticaret sistemine güvenlik ve öngörülebilirlik sağlamada merkezi bir unsurdur. Ticaret dünyasında bu tür güvenlik ve öngörülebilirlik, uluslararası iş yürütmenin temel ön koşullarından biri olarak görülmektedir⁴⁸.

DTÖ uyuşmazlık çözüm mekanizmasını üç kurum yönetmektedir. İlk kurum, Paneller kuran, Panel ve Temyiz Organı Raporlarını benimseyen, tavsiyelerin ve kararların uygulanmasını denetleyen ve uyuşmazlık çözümü kararlarına uyulmaması durumunda yaptırımlar uygulayan *Anlaşmazlıkların Halli Organıdır (AHO)*. DTÖ Genel Konseyi, AHO olarak görev yapmaktadır. Diğer kurumlar ise *Paneller ve Temyiz Organıdır*. Hem GATT hem de DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, üyelerin DTÖ anlaşmaları kapsamındaki hak ve yükümlülüklerinin korunması ve güvence altına alınması gerektiği şeklindeki merkezi fikre dayanan bir kurumdur. DTÖ uyuşmazlık çözümünün amacı, herhangi bir anlaşmayla tutarsız olduğu tespit edilen herhangi bir önlemin geri çekilmesini sağlamak veya DTÖ anlaşmalarıyla tutarlı, karşılıklı olarak kabul edilebilir bir çözümü teşvik etmektir. Tüm anlaşmalar ve çözümler, kapsanan anlaşmalarla tutarlı olmak durumundadır⁴⁹.

⁴⁷ Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, <https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anla%C5%9Fmazl%C4%B1klar%C4%B1n%20Halli%20Mekanizmas%C4%B1.doc>, (25.03.2023). ⁴⁷ Matsushita, **a.g.e.**, s. 84. Bkz. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, <https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anla%C5%9Fmazl%C4%B1klar%C4%B1n%20Halli%20Mekanizmas%C4%B1.doc>, (25.03.2023).

⁴⁸ Guzman/Pauwelyn, , **a.g.e.**, ss. 118-119.

⁴⁹ Matsushita, **a.g.e.**, ss. 84, 90. İlgili maddeler için bkz. AHMM m. 3.3, 3.5, 6, 7,

Şekil 2: Anlaşmazlıkların Halli Organı (AHO) Karar Alma Süreci⁵⁰

2.3.3. Paneller ve Temyiz Organı

DTÖ sistemi, GATT 1947'nin Panel sistemini devam ettirmektedir. Panel üyeleri DTÖ üyelerinin temsilcileri olarak değil, kendileri bireysel olarak hizmet etmektedirler⁵¹. DTÖ üyesi ülkelerinin devlet görevlilerinden veya devlet görevlisi olmayan kişiler arasından seçilmiş 3 veya 5 panelistten müteşekkil Paneller, her bir anlaşmazlık için özel olarak ve o Panele mahsus olmak üzere (*ad hoc*) kurulmakta ve Panelistlerin görevleri, anlaşmazlığa ilişkin karar verdikleri tarih itibarıyla son bulmaktadır. Taraflarca aksi kararlaştırılmadığı sürece anlaşmazlığın tarafı veya anlaşmazlığa üçüncü taraf olmak suretiyle katılmış ülkelerin vatandaşlarının, söz

⁵⁰Tablo ve açıklamalar için bkz. Palacıoğlu, **a.g.e.**, s. 24.

⁵¹ Matsushita, **a.g.e.**, s. 87.

konusu anlaşmazlıkta Panelist olarak görev yapmaları mümkün değildir. AHO tarafından dört yıllığına, uluslararası hukuk alanında uzmanlık ve tecrübe sahibi kişilerden seçilmiş ve göreve başladıktan sonra bağımsız ve tarafsız olarak hareket etmek zorunluluğunda olan yedi üyeden müteşekkil Temyiz Organı ise, Panellerin aksine devamlı bir organdır. Temyiz Organına üye seçilirken, temsilcinin mensup olduğu ülkenin dünya ticaretinden aldığı pay, ülkenin coğrafi konumu, gelişmişlik düzeyi ve ait olduğu hukuk sistemi gibi nitelikler göz önüne alınmak suretiyle, tüm Üyelerin temsili ilkesi ön planda tutulmaktadır⁵². Temyiz Organı, Panel tarafından kabul edilen yasal yorumları destekleme, değiştirme veya tersine çevirme yetkisine sahiptir. Panelden farklı olarak temyiz merciine, yalnızca ihtilafın tarafları gidebilecekler, üçüncü taraflar Panel kararını temyiz edemeyeceklerdir. Genel olarak, temyiz süreci altmış gün içinde tamamlanmalıdır. Bu süreç hiçbir durumda doksan günü geçemez⁵³.

Soruşturma makamları dumping ve zararın genel tespiti ile ilgili olgusal tespitler yapmakla görevliken, Panellerin görevi sadece soruşturma makamlarının kararlarını incelemek ve buradaki olguların tesisi ve değerlendirmesini yapmaktır⁵⁴. Panellerin görevi, delillerin soruşturma makamı tarafından yapılan değerlendirmesinin tarafsız ve objektif olup olmadığını incelemekle sınırlıdır. AHMM'nin *Panellerin İşlevi* başlığını taşıyan 11. maddesi ile birlikte okunduğunda, Anti-Dumping Anlaşması'nın 17.6(i). maddesinin yetkisi altında faaliyet gösteren Paneller, soruşturma makamının tespitini ve gerçekleri değerlendirmesini objektif bir şekilde gözden geçirmelidir. Bunu yaparken bir Panel, soruşturma makamının önünde bulunan hem gizli olan hem de gizli olmayan tüm bilgileri dikkate almalıdır⁵⁵. Yetkililerce alınan önlem izin verilebilir yorumlardan birine dayalı ise Panel, alınan önlemin Anlaşmaya uygun olduğuna dair karar verecektir⁵⁶.

⁵² Panel aşamasında üçüncü taraf olmak isteyen ülkelerin anlaşmazlığa ilişkin ticari menfaatlerinin olması beklenmektedir. Üye ülkeler dışındaki gerçek ya da tüzel kişiler, Panellere üçüncü taraf olamazlar. Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, <https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anla%C5%9Fmazi%C4%B1klar%C4%B1n%20Halli%20Mekanizmas%C4%B1.doc>, (25.03.2023)

⁵³ Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, <https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anla%C5%9Fmazi%C4%B1klar%C4%B1n%20Halli%20Mekanizmas%C4%B1.doc>, (25.03.2023). AHMM madde 17.1, 17.3, 17.4, 17.14

⁵⁴ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 55.

⁵⁵ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 55, 62. United States — Anti-Dumping and Countervailing Measures on Steel Plate from India Panel Raporu; para. 7.5. ve Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Temyiz Organı Raporu; para. 130. ve Korea — Anti-Dumping Duties on Imports of Certain Paper from Indonesia Panel Raporu; paras. 6.1–6.3. ADA m. 17.6'daki yorum ilkesi, pek çok uyuşmazlık açısından arz ettiği önemden ötürü, bir sonraki alt başlıkta detaylı olarak ele alınacaktır.

⁵⁶ AHMM madde 8.1, 11.

Temyiz Organının bir ihtilaftaki raporu, AHO'da negatif konsensüs ile kabul edildiğinden ve kazanan taraf her zaman raporun kabul edilmesinden yana olduğundan ötürü aleyhe oy kullanmayacağından, ihtilafın çözümünde son söz Temyiz Organınındır. Temyiz Organı bir hata yapsa bile bunu düzeltecek herhangi bir mekanizma yoktur⁵⁷.

Panel ve Temyiz Organı kararları DTÖ Anlaşmalarının bağlayıcı yorumları olmamakla beraber diğer DTÖ üyeleri üzerinde hiçbir yasal etkiye sahip değillerdir. Ayrıca sonraki davalarda yasal olarak bağlayıcı emsal teşkil etmezler. Bununla birlikte bu tür raporlar, anlaşmanın uygulandığına dair kanıt teşkil ederler. Müteakip uyuşmazlık çözüm Panelleri ve Temyiz Organı, geçmiş kararların muhakemesine güvenir. Muhakemeleri ikna edici olduğu ölçüde, benimsenmemiş raporlar sonraki Paneller ve Temyiz Organı tarafından alıntılanabilir ve bunlara dayanılabilir⁵⁸. Japan — Alcoholic Beverages II Temyiz Organı Raporuna göre, kabul edilen Panel Raporları GATT müktesebatının önemli bir parçasını teşkil etmektedir. Panel Raporları genellikle sonraki Paneller tarafından da dikkate alınır ve DTÖ Üyeleri arasında meşru beklentiler yaratır. Bu nedenle, herhangi bir anlaşmazlıkla ilgili olduklarında dikkate alınmaları gerekmektedir⁵⁹.

Bu bağlamda US — Stainless Steel (Mexico) Temyiz Organı Raporu, DTÖ Üyelerinin önceki Panelde ve Temyiz Organı Raporlarında sağlanan muhakemeye önem verdiklerini göstermektedir. Kabul edilen Panel ve Temyiz Organı Raporları, uyuşmazlıkların halli işlemlerinde yasal argümanları desteklemek için taraflarca sıklıkla alıntılanmakta ve Panel ve Temyiz Organı tarafından daha sonraki ihtilaflarda bu raporlara itimat edilmektedir. Ayrıca uluslararası ticaret konularına ilişkin kanunları ve ulusal düzenlemeleri yürürlüğe koyarken veya değiştirirken DTÖ üyeleri, kabul edilen Panel ve Temyiz Organı Raporlarında kapsanan anlaşmaların yasal yorumunu dikkate almaktadırlar. Böylece, kabul edilen bu raporlarda yer alan hukuki

⁵⁷ Matsushita, **a.g.e.**, ss. 108, 109. Olumlu ve olumsuz konsensüs arasında fark vardır. DTÖ terminolojisinde karar alınırken toplantıda bulunan hiçbir DTÖ Üyesi önerilen karara resmi olarak itiraz etmezse, olumlu fikir birliği sağlanmış olur. Bu, DTÖ'nün karar alma konusundaki genel kuralıdır. Herhangi bir Üye, tek başına da olsa kararları engelleyebilecektir. Bununla birlikte, AHO paneller oluşturduğunda, Panel ve Temyiz Organı Raporlarını benimsediğinde ve misilleme yapılmasına izin verdiğinde, aleyhte bir fikir birliği olmadıkça, AHO'nun kararı onaylaması gerekmektedir. Bu karar verme prosedürüne genellikle "negatif" veya "ters" konsensüs denilmektedir. Bu aşamalarda AHO, eyleme karşı bir fikir birliği olmadıkça, otomatik olarak önlem almaya karar verecektir. Bu durum, tek bir Üyenin kararın bloke edilmesini önleyebileceği ve dolayısıyla ters mutabakatı bloke edebileceği anlamına gelmektedir. Bu nedenle, olumsuz fikir birliği büyük ölçüde teorik bir olasılıktır ve bugüne kadar hiç gerçekleşmemiştir. Bkz. Daria Boklan, Amrita Bahri, **"The WTO's Collapsing Judicial and Legislative Wings: Is "Consensus" the Real Elephant in the Room?"**, <https://wtochairs.org/sites/default/files/part%201%20paper%20-%20revised%20edited-28%20July%202021.pdf>, (31.05.2023), s. 2.

⁵⁸ Japan — Taxes on Alcoholic Beverages Temyiz Organı Raporu; para. 8.

⁵⁹ Japan — Taxes on Alcoholic Beverages Temyiz Organı Raporu; sayfa 14.

yorum, DTÖ Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması müktesebatının ayrılmaz bir parçası haline gelmektedir⁶⁰.

AHMM madde 3.2: “DTÖ'nün Anlaşmazlıkların halli sistemi, çok taraflı ticaret sisteminde güvenlik ve önceden sezilebilirlik sağlamanın en önemli unsurudur. Üyeler bu sisterrün, Üyelerin kapsamdaki anlaşmalar çerçevesindeki hak ve yükümlülüklerinin korunmasına ve devletler genel hukukunun yorumlanmasına ilişkin alışılmış kurallara uygun olarak bu anlaşmaların mevcut hükümlerinin açıklanmasına hizmet ettiğini kabul ederler. AHO'nun tavsiyeleri ve kararlan kapsamdaki anlaşmalarda öngörülen hak ve yükümlülükleri azaltamaz veya çoğaltamaz.” ifadeleri ile, uyuşmazlık çözüm mekanizmasında güvenlik ve öngörülebilirliğin sağlanması durumunda, bir yargı organının aynı hukuki soruyu bir sonraki davada, herhangi bir ikna edici neden olmadığında, aynı şekilde çözeceğini ima etmektedir. US — Stainless Steel (Mexico) Temyiz Organı Raporuna göre DTÖ üyeleri tarafından Panellerce geliştirilen yasal yorumları gözden geçirmek için Temyiz Organının oluşturulması, Üyelerin kapsanan Anlaşmalarca elde ettikleri hak ve yükümlülüklerin yorumlanmasında, Panel ve Temyiz Organınca sergilenmesi gereken tutarlılık ve istikrarın önemli olduğunu göstermektedir. Temyiz Organı ve Panelin kararları birbiriyle tutarlı ve istikrarlı şekilde ilerlemelidir. Bu durum ihtilafların çözümünde, güvenlik ve öngörülebilirliği desteklemek ve ihtilafların derhal çözülmesini sağlamak için esastır. Panelin aynı konuları ele alan daha önce kabul edilmiş Temyiz Organı Raporlarını takip etmemesi, AHMM'nin kapsadığı Anlaşmalar çerçevesindeki haklarını ve yükümlülüklerini açıklayan tutarlı ve öngörülebilir bir içtihat yapısının gelişimini baltalayacaktır. Panelin, aynı hukuki konuların yorumlanmasına açıklık getiren köklü Temyiz Organı içtihatlarında dan ayrılmasının, DTÖ uyuşmazlık çözüm mekanizması düzgün işlemesi üzerinde ciddi etkileri olacaktır⁶¹.

2.3.4. İnceleme Ölçütü

Anti-Damping Anlaşması dışındaki diğer bütün anlaşmalar için öngörülen inceleme ölçütünün -Temyiz Organının ve Panellerin verdikleri kararlarda da-AHMM'nin 11. maddesi olduğu belirtilmektedir. Bu maddeye göre:

⁶⁰ United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Temyiz Organı Raporu; para. 160.

⁶¹United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Temyiz Organı Raporu; para. 160.

“11. Panellerin işlevi AHO'nun bu Mutabakat Metni ve kapsamdaki anlaşmalar çerçevesinde sorumluluklarını yerine getirmesine yardımcı olmaktır. Bu nedenle panel yalnızca kendisine havale edilen konuda nesnel bir değerlendirme yapmakla kalmayıp, vakaya ilişkin gerçekler ve kapsamdaki ilgili anlaşmaların uygulanabilirliği ve bu anlaşmalara riayet konusunda da nesnel değerlendirmeler yapmak ve AHO'ya kapsamdaki anlaşmalarda öngörülen tavsiyelerde bulunması veya kararlan almasında yardıma olacak başka tesbitleri yapmalıdır. Paneller anlaşmazlığa taraf olanlarla düzenli olarak istişarelerde bulunmalı ve karşılıklı olarak tatmin edici bir çözüm üretmek için kendilerine yeterince fırsat tanınmalıdır.”

AHMM'nin 11. maddesindeki genel kuralda, Panelin gözden geçirme standardı ifade edilmiştir. Buna göre Panel, AHO'ya tavsiyelerde bulunurken veya kapsanan anlaşmalarda öngörülen kararları verirken yardımcı olacak diğer bulgulara dair tespitte bulunurken; duruma ilişkin gerçeklerin *objektif bir değerlendirmesi*, kapsanan ilgili *anlaşmaların uygulanabilirliği* ve söz konusu önlemlerin *kapsanan anlaşmalarla uygunluğu* dahil olmak üzere, önündeki mesele hakkında objektif bir değerlendirme yapmalıdır. EC — Hormones Temyiz Organı Raporunda belirtildiği üzere, bir davadaki gerçeklerin tespitine ilişkin olarak yapılacak bu *nesnel değerlendirme*, ne yeniden incelemeyi -yani ulusal makamlar tarafından gerçekleştirilen veri toplama sürecinin tamamen tekrarlanmasını “*de Novo*”- ne de incelemenin tamamen yerel makamların takdir yetkileri kapsamında görülmesini zorunlu kılacak şekilde anlaşılmalıdır⁶².

⁶² Legal issues arising in WTO dispute settlement proceedings, **DISPUTE SETTLEMENT SYSTEM TRAINING MODULE: CHAPTER 10**, https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_settlement_cbt_e/c10s5p1_e.htm, (17.06.2023), EC Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones) Temyiz Organı Raporu; para. 117. Bu kavramlar, ulusal mevzuatımızdaki hukukilik ve yerindelik denetimi kavramlarına benzerlik göstermektedir. Hukuk devleti ilkesinin temel gereklerinden biri, idari işlem ve eylemlerin yargı denetimine tabi olmasına ilişkindir. Fakat yargı mercilerinin anlaşmazlık konusunda yapacakları denetim, işlemin hukuka uygunluğu ile sınırlıdır ve mercilerin yerindelik denetimi yapmaları söz konusu değildir. Yerindelik denetimine ilişkin, takdir yetkisi ve bağlı yetki kavramları önem arz etmektedir. Bağlı yetki bulunduğu durumlarda işlemin yerindeliği hukuk kuralları tarafından belirlenmektedir. Böyle bir durumda idarenin söz konusu kurallara uygun davranıp davranmadığı her zaman için denetlenebilmektedir. İdarenin takdir yetkisinin bulunduğu durumlarda ise yerindelik denetimi sorunu söz konusu olmakta, takdir yetkisinin denetimi hususunda hukuka uygunluk ve yerindeliliğin sınırları tartışılmaktadır. Anayasa'nın 125. maddesinin 4. fıkrasında belirtildiği üzere, “...Yargı yetkisi, idarî eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlı olup, hiçbir surette yerindelik denetimi şeklinde kullanılamaz...”. Bu çerçevede yargı kararları, idarenin takdir yetkisini ortadan kaldıracak şekilde verilemez. İdari yargı denetimi hukuka uygunluk denetimi ile sınırlıdır ve dolayısıyla yerindelik denetimi yapılması mevzuatımızda yasaklanmıştır. Benzer şekilde, Temyiz Organı tarafından da belirtildiği üzere, yapılacak olan nesnel değerlendirme, veri toplama sürecinin tekrarlanması şeklinde olamaz. Aksine yetkililerin yani ulusal soruşturma makamının değerlendirmesi,

Anti-damping tedbirlerinin Anlaşma kapsamındaki yükümlülüklerle tutarlılığı konusunda, Üyeler arasındaki ihtilaflar aksi belirtilmedikçe, AHMM’de yer alan DTÖ uyumsuzluk çözümüne ilişkin genel kurallara tabidir. Fakat GATT kapsamında bir anlaşma olan Anti-Damping Anlaşması için, AHMM’nin 17.6. maddesi ile özel bir inceleme standardı belirlemektedir. Bu hüküm sayesinde Üyenin anti-damping belirlemesine, 11. maddede ifade edilenden daha çok itibar edilmesi, Üyenin dampinge ilişkin kararına saygı duyulması söz konusu olmaktadır. Buna göre Panel, bir anti-damping anlaşmazlığında konuya ilişkin gerçekleri değerlendirirken, anti-damping yetkilileri tarafından gerçeklerin tespit edilmesinin uygun olup olmadığını, bu gerçeklere ilişkin yapılan değerlendirmelerin tarafsız ve objektif olup olmadığını belirlemelidir. Şayet yetkililerin değerlendirmesi bu şartlara uygun olarak yapıldıysa Panel, gerçekler hakkında farklı bir sonuca ulaşmış olsa dahi, anti-dampinge ilişkin yetkililerin yaptıkları tespiti kabul etmek durumunda kalacaktır⁶³. Bu özel düzenlemeye göre, ADA m. 17.6, anti-damping tedbirleriyle alakalı anlaşmazlıklarla ilgilenen Panellerin inceleme standartlarına ilişkin iki özel kural öngörmektedir. Gözden geçirme standardına ilişkin bu kuralların ilki olan ADA 17.6(i). maddesine göre Panel, yetkililerin tespit ettikleri gerçeklerin, meseleye ilişkin olguların doğru olup olmadığını ve bu gerçeklere ilişkin değerlendirmelerin tarafsız ve nesnel olup olmadığını inceleyecektir. Olguların tespiti doğru, değerlendirme tarafsız ve objektif ise, farklı bir sonuca varılmış olsa dahi, değerlendirme bozulmayacaktır. İkinci özel kural, yine ADA m. 17.6(ii)’de belirtilmiştir. Şöyle ki Panel, Anlaşmanın ilişkili hükümlerini devletler genel hukukunun mutad yorum kurallarına uygun olarak yorumlayacaktır. Panel, Anlaşmanın ilgili bir hükmünün birden fazla yorumla izin verdiğini tespit ettiği takdirde, şayet verilen karar bu izin verilen yorumlardan birine dayanıyorsa, kararı Anlaşmaya uygun bulmak durumundadır⁶⁴. İlgili madde metni:

“17.6 Paragraf 5’de anılan konu incelenirken:

(i) panel, konu ile ilgili maddi hususları değerlendirirken, yetkililerin maddi hususları uygun şekilde belirleyip belirlemediğini ve bu maddi hususlarla ilgili değerlendirmelerin önyargısız ve nesnel olup olmadığını tesbit edecektir. Panel farklı bir sonuca varmış olsa bile,

---

uluslararası mevzuattaki şartlara uygun şekilde yürütülen bir soruşturma neticesinde yapıldıysa, Panelin gerçekler hakkında farklı bir sonuca ulaşmış olması durumunda dahi, anti-dampinge ilişkin yetkililerin yaptıkları tespiti kabul etmek durumunda kalması söz konusudur. Yetkililerin *takdirlerine* saygı gösterilmesi gerekmektedir. Bkz. Ahmet Talha Tetik, “Hukuk Devleti İlkesi Bağlamında Takdir Yetkisi ve Yerindelik Denetimi İlişkisi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.25, S.2, 2017, s. 249-250, 257.

⁶³ Legal issues arising in WTO dispute settlement proceedings, https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/disp_settlement_cbt_e/c10s5p1_e.htm, (17.06.2023).

⁶⁴ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 727-729.

maddi hususlar uygun şekilde belirlenmiş ise ve değerlendirme önyargısız ve nesnel ise, değerlendirme bozulmayacaktır;

(ii) panel Anlaşmanın ilgili hükümlerini, devletler genel hukukunun mutad yorum kurallarına uygun olarak yorumlayacaktır. Panel, Anlaşmanın ilgili hükmünde izin verilebilir birden fazla yoruma olanak tanındığını tesbit ettiği takdirde, yetkililerce alınan önlem izin verilebilir yorumlardan birine dayalı ise, panel, yetkililerce alınan önlemin Anlaşmaya uygun olduğuna karar verecektir.”

Madde 17.6(ii) sıralı bir analiz öngörmektedir. İlk adımda, 22 Mayıs 1969 tarihli Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi’nde mevcut olanlar da dahil olmak üzere, bu tür kuralların vicdani şekilde uygulanmasıyla ne elde edildiğini görmek için, geleneksel yorum kurallarını antlaşmaya uygulayacak bir Panel oluşturulması gerekmektedir. Akabinde Panel, madde 17.6(ii)’nin ikinci cümlesinin yani “...Panel, Anlaşmanın ilgili hükmünde izin verilebilir birden fazla yoruma olanak tanındığını tesbit ettiği takdirde, yetkililerce alınan önlem izin verilebilir yorumlardan birine dayalı ise, panel, yetkililerce alınan önlemin Anlaşmaya uygun olduğuna karar verecektir” ifadesinin geçerli olup olmadığına dair karar verebilecektir. Dolayısıyla madde 17.6(ii)’nin yapısı ve mantığı gereği bir Panelin ilk önce ikinci cümle kapsamında bir yoruma izin verilip verilmediğini belirlemesi, ardından ilk cümleye yani “panel Anlaşmanın ilgili hükümlerini, devletler genel hukukunun mutad yorum kurallarına uygun olarak yorumlayacaktır” ifadesine başvurarak, bu izin verilebilirliği Viyana Sözleşmesi uyarınca doğrulaması mümkün değildir. Önce ilk cümle, ardından ikinci cümle çerçevesinde inceleme yapılması gerekmektedir⁶⁵.

Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi’nin (Viyana Sözleşmesi) 31 ve 32. maddeleri şöyledir:

“Madde 31- Genel Yorum Kuralı

1. Bir andlaşma, hükümlerine andlaşmanın bütünü içinde ve konu ve amacının ışığında verilecek alelade manaya uygun şekilde iyi niyetle yorumlanır.

2. Bir andlaşmanın yorumu bakımından, (andlaşmanın) bütünü, girişini ve eklerini içine alan metne ilaveten, aşağıdakileri kapsar:

⁶⁵ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 751-752. Legal issues arising in WTO dispute settlement proceedings, https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_settlement_cbt_e/c10s5p1_e.htm, (17.06.2023).

a- andlaşmanın akdedilmesi ile bağlantılı olarak bütün taraflar arasında yapılmış olan andlaşmayla ilgili herhangi bir anlaşma;

b- andlaşmanın akdedilmesi ile bağlantılı olarak bir veya daha fazla tarafça yapılan ve diğer taraflarca andlaşmayla ilgili bir belge olarak kabul edilen herhangi bir belge.

3. Andlaşmanın bütünü ile birlikte aşağıdakiler (de) dikkate alınır:

a- Taraflar arasında andlaşmanın yorumu veya hükümlerinin uygulanması ile ilgili olarak yapılan daha sonraki (tarihli) herhangi bir anlaşma,

b- Tarafların andlaşmanın yorumu konusundaki mutabakatını tespit eden andlaşmanın uygulanması ile ilgili daha sonraki herhangi bir uygulaması.

c- Taraflar arasındaki ilişkilerde milletlerarası hukukun tatbiki kabil herhangi bir kuralı.

4. Tarafların bir terime özel bir mana vermek istedikleri tespit edilirse, o terime o mana verilir.”

“Maddde 32- Tamamlayıcı Yorum Araçları

31. maddenin uygulanmasından hasil olan manayı teyid etmek veya 31. maddeye göre yapılan yorum, a- manayı muğlak veya anlaşılmaz bırakıyorsa,

b- çok açık bir şekilde saçma olan veya makûl olmayan bir sonuca götürüyorsa, manayı tespit etmek için andlaşmanın hazırlık çalışmalarına ve yapılma şartları dahil, tamamlayıcı yorum araçlarına başvurulabilir⁶⁶.”

Viyana Sözleşmesi bağlamında, US — Hot-Rolled Steel Temyiz Organı Raporunda madde 17.6(ii)'nin ilk cümlesi, Panellerin Anti-damping Anlaşmasının hükümlerini uluslararası kamu hukukunun geleneksel yorum kurallarına uygun olarak yorumlayacağını belirtmektedir. Bu kapsamda madde 17.6(ii)'nin AHMM ile herhangi bir çelişki içermediği, aksine, AHMM kapsamında anlaşma yorumlamasına ilişkin olağan kuralların, Anti-damping Anlaşması için de geçerli olduğu ifade

⁶⁶ Çeviri için bkz. https://insanhaklarizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=438, (25.05.2023).

edilmiştir⁶⁷. Anti Damping Anlaşması'nın 17.6(ii) maddesinin ikinci cümlesi panellere AHMM'de bulunmayan birtakım yükümlülükler yüklese de bu yükümlülükler, AHMM'yi ve madde 11'i değiştirmek yerine, madde 17.6(ii)'yi tamamlamaktadırlar. Madde 11, Panellerin bir bütün olarak *konunun nesnel bir değerlendirmesini* yapmasını gerektirmektedir. Bu nedenle, AHMM kapsamında iddiaları inceleyen Paneller, söz konusu yasal hükümlerin *nesnel bir değerlendirmesini*, bunların *ihtilafa uygulanabilirliğini* ve söz konusu önlemlerin *kapsanan anlaşmalarla uygunluğunu* değerlendirmelidirler⁶⁸.

Madde 17.6(ii)'nin ikinci cümlesine göre, Viyana Sözleşmesi'nin 31. ve 32. maddelerindeki anlaşma yorumlama kurallarının uygulanmasından hareketle, Anti-damping Anlaşmasının bazı hükümlerinin en az iki yorumuna yol açabileceği ve bu Anlaşma uyarınca her iki yorumun da *izin verilebilir yorumlar* olabileceği ifade edilmektedir. Bu durumda, bir tedbirin *izin verilen bu yorumlardan birine dayanması halinde*, Anti-damping Anlaşmasına uygun olduğu kabul edilecektir. Bu hükümden, Anti-damping Anlaşmasının 17.6(ii) maddesi uyarınca Panellerin; bir tedbirin Anti-Damping Anlaşmasının ilgili hükümlerinin, Viyana Sözleşmesi'nin 31. ve 32. maddelerinde yer alan anlaşma yorumlama kuralları uyarınca izin verilen yorumlara dayanıp dayanmadığını belirlemekle yükümlü oldukları anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle, mubah olan yorum, iki aşamalı analize uygun olarak, Viyana Sözleşmesi'nin ilgili kurallarının uygulanmasından sonra uygun görülen yorumdur. US — Hot-Rolled Steel Temyiz Organına göre, Anti Damping Anlaşması'nın hangi hükümlerinin birden fazla yoruma izin verdiğinin incelenmesi elbette ki söz konusu olmayacak; yalnızca belirli talepler durumunda, ADA'nın belirli hükümlerini içeren belirli ihtilaflar bağlamında ve Viyana Sözleşmesinin 31. ve 32. maddelerindeki anlaşma yorumlama kurallarının uygulanmasından sonra, izin verilen yorumlar ele alınabilecektir⁶⁹.

İlgili bir hükmün birden fazla izin verilebilir yorumu olabileceği durumlarda Panel, izin verilen yorumlardan birine dayanarak damping tespitinde bulunmuş ise, alınan anti-damping tedbirinin ADA'ya uygun olduğu yönünde karar verilmesi gerekmektedir. US — Softwood Lumber V Temyiz Organı Raporu, madde 17.6(ii)'ye göre Panellerin, ADA'nın belirli bir hükmünün birden çok izin verilebilir yoruma açık olabileceğini kabul ederek, Üyenin yükümlülükleriyle tutarlı olan eylemleri -bu

⁶⁷ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 57-62.

⁶⁸ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 62.

⁶⁹ Viyana Sözleşmesi'nin 31. ve 32. maddelerinde yer alan anlaşma yorumlama kuralları, yalnızca DTÖ anlaşmaları için değil, uluslararası kamu hukukunun herhangi bir alanındaki herhangi bir anlaşma için de geçerlidir. Bu anlaşma yorumlama kuralları, incelenen anlaşma hükmünün içeriğinden ve ilgili uluslararası hukuk alanından bağımsız olarak, yorumlayıcılara belirli ortak disiplinler dayatmaktadır. Bkz. United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 57-61.

eylemler anlaşma çerçevesinde izin verilen yorumlardan birine dayanmalıdır-bulmaları gerektiğini belirtmiştir⁷⁰.

ADA madde 17.6(ii)'nin ikinci cümlesine yani “...*Panel, Anlaşmanın ilgili hükmünde izin verilebilir birden fazla yoruma olanak tanındığını tesbit ettiği takdirde, yetkililerce alınan önlem izin verilebilir yorumlardan birine dayalı ise, panel, yetkililerce alınan önlemin Anlaşmaya uygun olduğuna karar verecektir*” ifadesine dayanılarak, pek çok defa anti-damping uyuşmazlıklarında izin verilmeyen bir damping marjı hesaplama yöntemi olarak hakkında karar verilen sıfırlama uygulamasının, maddede öngörülen izin verilebilir yorumlardan biri olup olmadığı sorunu gündeme gelmiştir. US — Softwood Lumber V davasında Temyiz Organı, Panelin, sıfırlamayı madde 17.6'ya uygun, izin verilebilir bir yöntem olarak görmesine katılmamıştır⁷¹. Ayrıca US — Continued Zeroing Temyiz Organı da madde 17.6(ii)'nin bu yorumunu Anti-Damping Anlaşması'nın ilgili hükümlerine uygularken, sıfırlamanın Anti-Damping Anlaşmasının herhangi bir hükmünde izin verilen bir yoruma dayanmadığına yönelik tespitte bulunmuştur⁷². EC — Bed Linen Temyiz Organı Raporunda da Avrupa Topluluklarının Anlaşma çerçevesinde *izin verilen* bir yoruma dayanmadığı ve bu sebeple madde 17.6(ii) uyarınca, yetkililer tarafından yapılmış olan yoruma -sıfırlama uygulaması Anlaşma çerçevesinde izin verilmeyen bir yorum olduğundan ötürü- saygı gösterilmesini gerektirecek bir durum ile karşı karşıya kalınmadığı ifade edilmiştir⁷³.

2.4. Anti-Damping Anlaşması (ADA)

Damping önlemlerinin temelini 1994 yılında imzalanmış olan GATT Anlaşması teşkil etmektedir. Anti-Damping Anlaşması olarak bilinen bu anlaşma, Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI. Maddesinin Uygulanmasına Anlaşmadır⁷⁴. GATT/DTÖ rejiminde anti-dampingin yasal çerçevesi, GATT 1994 Madde VI ve Anti-damping Anlaşmasından oluşmaktadır. GATT 1994 Madde VI genel hükümdür ve Anti-Damping Anlaşması, Madde VI'nın bir

⁷⁰ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada (Article 21.5 – Canada) (2005) Temyiz Organı Raporu, para. 13.

⁷¹ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada (Article 21.5 – Canada) (2005) Temyiz Organı Raporu, paras. 114-116. ve US – Softwood Lumber V (Article 21.5 – Canada) (2005) Panel Raporu, para. 5.66. Ayrıca bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 750-751.

⁷² United States — Continued Existence ve Application of Zeroing Methodology Temyiz Organı Raporu; para. 317.

⁷³ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Temyiz Organı Raporu; paras. 63-65.

⁷⁴ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 723.

uygulamasıdır. Anti-damping Anlaşması resmi olarak *Tarifeler ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma* olarak adlandırılmıştır. Anti-Damping Anlaşmasının amacının GATT hükümlerini uygulamak (açıklığa kavuşturmak ve genişletmek) olduğu bu başlıktan da anlaşılmaktadır⁷⁵. Anti-damping uygulamaları bakımından ülkelerin yasal düzenlemeleri arasında farklılıklar olsa da Dünya Ticaret Örgütü'ne (DTÖ) üye her ülkenin mevzuatının, *GATT 1994'ün VI. Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma (DTÖ Anti-Damping Anlaşması)* ile uyumlu olması gerekmektedir⁷⁶.

Finger'a göre ilk modern anlamdaki anti-damping yasası 1904 senesinde Kanada'da kabul edildi. Bunu 1906 senesinde Avustralya takip etti. 1921 senesinde ise artık ABD, Fransa, İngiltere ve İngiliz Milletler Topluluğu, buna benzer yasalara sahipti. Bu uzun geçmişlerine rağmen anti-damping önlemleri, tarifeler zaten yüksek olduklarından ötürü, 1970'lerin sonlarına kadar yaygın şekilde kullanılan önlemler değillerdi. O yıllarda endüstriler zaten günümüze nazaran, daha az rekabete maruz kalıyorlardı. Bir diğer sebep de anti-damping vergilerinin uygulanmalarına ilişkin konulmuş şartların sağlanması, günümüze kıyasen daha zordu. Müzakerelerin ilk defa başladığı 1947 yılında müzakereciler, ülkelerin dampinge karşı anti-damping önlemleri uygulamalarına izin veren bir hükmün metne dahil edilip edilmeyeceği konusunda bile görüş birliğine varamadılar. Özellikle ABD'nin anti-damping hükümlerinin konulmasındaki ısrarları neticesinde, yalnızca genel bir çerçeve niteliğindeki bir hüküm sözleşmeye dahil olabildi. Akabinde bu maddenin çerçeve niteliğinde olması onu yetersiz kıldığından, belirsizliğin giderilebilmesi için başka anlaşmalara ihtiyaç duyuldu ve 1979 senesindeki Tokyo Turu Anti-Damping Yasası ile değiştirilen Kennedy Turu Anti-Damping Yasası sayesinde, bu durum biraz giderilebildi. Maddeye bir ölçüde netlik kazandırıldı fakat buna rağmen 1980'lerde tartışmalar azalmak yerine daha da çoğaldı. Çünkü o senelerde gelişmiş ülkeler bu hükmü baskın olarak gelişmemiş ülkeler üzerinde kullanmaktaydılar. Yaşanan bu gelişmeler damping soruşturmalarında ani bir yükselişe sebep oldu. Kullanımı son derece sınırlı olan anti-damping önlemlerinin bu durumu, Tokyo Round Anlaşması'nda öngörülen iki büyük değişiklik ile tamamen değişti. Yapılan değişikliklerin ardından anti-damping kullanımı konusunda yeni kullanıcılar çok hızlı bir şekilde geleneksel kullanıcıları geride bıraktı⁷⁷.

⁷⁵ Matsushita, **a.g.e.**, s. 379.

⁷⁶ Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma, RG, 25.02.1995, S. 22213 (Mükerrer). Anti-Damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, <https://ticaret.gov.tr/data/5b8ee73113b8761b8471c2c4/ithihrelkitabi.pdf>, (22.12.2021), s. 3.

⁷⁷ Thomas J. Prusa, Susan Skeath; **The Economic and Strategic Motives for Antidumping Filings**, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=279711, (12.7.2021), ss. 3-4, 7.

Kennedy Turunda dampinge karşı önlemler hakkında görüşmeler yapıldı ve bu Tur sonucunda Anti-Damping Anlaşması yani GATT'ın VI. maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma 1968 senesinde kabul edildi. Tokyo ve Uruguay Turları gözden geçirilmek suretiyle yeniden düzenlenen anlaşmada dampingin tespiti, dampingin konusu ithalatın üretim dalı üzerinde sebep olduğu zarar ve bu zararın telafi edilebilmesi için yapılan işlemler, önlemler ve üye ülkelerin uymaları gereken kurallar düzenlendi. Sanılanın aksine bu anlaşma ile dumping yasaklanmamış, yalnızca üye ülkelerin dampinge karşı önlemlere hangi durumlarda, şartlarda başvurabileceklerine ilişkin düzenlemeler yapıldı⁷⁸. Anti-Damping Anlaşması, anti-dumping vergileri uygulamak isteyen DTÖ üyesi ülkelere bir yasal kısıtlama getirmekte, fakat dumping yapılacağı fikrine de ilke olarak karşı çıkmamaktadır⁷⁹.

Uruguay Turu Müzakerelerinde dumping mevzusu çok tartışıldı. Kimi katılımcılar, (ABD, Avrupa Toplulukları...) önlem almayı daha da kolaylaştırmak istediler, kimileri de (Çin, Japonya, Hong Kong, Kore...) bu hükmün daha sıkı kurallara bağlanması gerektiğini savundular. Uruguay Turunda anti-dumping üzerine endüstrileşmiş ülkeler ile gelişmekte olan geleneksel olmayan kullanıcılar arasında yapılan tartışmalar oldukça çekişmeli oldu. Avrupa Birliği ve ABD'nin baskıları sayesinde anti-dumping kuralları bir nebze dahi olsa sıkılaştırıldı. Nihayetinde katılımcılar, GATT'ın VI. maddesi ile DTÖ Anti-Damping Anlaşmasının üzerinde, bir karara vardılar. Müzakerelerde var olan çatışan ve karşıt çıkarlar nedeniyle, hükümler muğlak bir dille kaleme alındı. Bu hükümlerin bazıları içtihatlarla açıklığa kavuşturulmaya çalışılmış iken, bazıları hala açıklanmayı beklemektedir⁸⁰.

ADA'nın, sözleşmenin işleyişi için gerekli çok sayıda bilginin eksik olmasından dolayı eksik bir sözleşme olduğu, bazı yazarlarca söylenmektedir. ADA'daki ifadeler ve çeşitli hükümler arasındaki ilişkiler, önemli ölçüde belirsizlikler içermektedir. Bazı yazarlara göre Paneller ve Temyiz Organı içtihatları aracılığıyla bu eksik bilgiler kısmen tamamlandı. Bunu yaparken bu yapılar, kendilerini çok taraflı onaya sahip hukuk kaynakları ile sınırlandırmaları anlamında çok dikkatli bir yaklaşım benimsediler⁸¹.

⁷⁸ Elele, **a.g.e.**, ss. 56-57.

⁷⁹ Petros C Mavroidis, Patrik A. Messerlin, Jasper M. Wauters, **The Law and Economics of Contingent Protection in the Wto**, Elgar International Economic Law Press, Massachusetts USA, 2008, s.7.

⁸⁰ GATT 1994'ün VI. maddesi ve Anti-Damping Anlaşması, Üye bir ülkenin dampinge karşı nasıl önlemlerle karşı koyabileceğine veya nasıl bir çözüm arayacağına ilişkin çerçeve bir hükümdür. Bkz. Prusa/Skeath, **a.g.e.**, ss. 3-4. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 723-725. Thomas J. Prusa, "On the Spread and Impact of Anti-Dumping", **Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d'Economique**, Vol. 34, No. 3, 2001, s. 592.

⁸¹ Mavroidis/Messerlin/Wauters, **a.g.e.**, s. 286.

3. Damping Kavramı

3.1. Dampingin Tanımı

GATT madde VI'ya göre dumping, bir malın *normal değerinden*, yani malın yurt içi fiyatından daha düşük bir fiyat ile ihraç edilmesi olarak tanımlanmaktadır⁸². Damping, bir ürünün ithalatçı ülkedeki fiyatına göre ihracatçı ülkedeki fiyat ve maliyetini içeren uluslararası fiyat farklılaştırması durumudur. Anti-Dumping Anlaşmasının 2.1. maddesi de dampingi: “*Bu anlaşma uyarınca, bir ülkeden başka bir ülkeye ihraç edilen bir ürünün ihraç fiyatı, normal ticari işlemler içinde, ihracatçı ülkede tüketime konu benzer ürünün karşılaştırılabilir fiyatından daha düşük olduğunda, sözkonusu ürünün dumpingli olduğu, yani bir başka ülkenin pazarına normal değerinden daha düşük bir fiyatla sokulduğu kabul edilir.*” şeklinde tanımlamaktadır. Bu maddeye göre bir ürünün ihracat fiyatının normal değerinden, yani ihracatçı ülkede tüketime yönelik *benzer ürün* için olağan ticaret akışındaki karşılaştırılabilir fiyattan düşük olduğu durumlarda, bu ürünün dumpingli olduğu kabul edilecektir⁸³.

Damping, ihracat için satılan bir malın fiyatının, ihracatçı ülkedeki aynı malın satış fiyatının altında olması olarak tanımlanabilecektir. Bugün dumping terimi, üretim maliyetinin altındaki fiyatlarla malların ihraç edilmesi durumu için yaygın olarak kullanılmaktadır⁸⁴. Bazı araştırmacılara göre, uluslararası bağlamda dumping olarak

⁸² GATT madde IV.1: “*Âkid Taraflar, bir memleket mallarının normal kıymetlerinden aşağı bir fiyatla diğer bir memleket piyasasına sokulmasına imkân veren dampingin, bir Âkid Tarafın müesses bir istihsalini ehemmiyetli surette izrar ettiği veya izrar etmek tehlikesi gösterdiği veya millî bir istihsalin tesisini hissedilir derecede geciktirdiği takdirde, merdud olduğunu kabul ederler, işbu maddenin uygulanmasında, bir memlekettten ihraç olunan bir malın diğer bir memleketin piyasasına normal fiyatından aşağı bir fiyatla sokulmuş addolunabilmesi için, bu mal fiyatının aşağıda gösterilenlerin dununda olması lâzımdır : ...*”.

⁸³ Fiyat farklılaştırması için bkz. Robert D. Willig, “Economic Effects of Antidumping Policy”, **Oxford Review of Economic Policy**, Vol. 3, No. 1, 1987, ss. 59-60.

⁸⁴ Willig, **a.g.e.**, s. 59. Dampinge dair literatürde pek çok tanım bulunmaktadır. Bu çerçevede Stewart, dampingin firmanın kapasite kullanımını arttırmasını sağlayan rasyonel bir firma davranışı olduğunu ifade etti. Bkz. F. M. Scherer, Terence P. Stewart, Alan Wolff, “Antidumping: Comments and Discussion”, **Brookings Trade Forum**, 1998, ss. 209, 210. Brander ve Krugman’a göre dumping, bir firmanın yurt içi satış fiyatının gemide navlun (FOB) fiyatından yüksek olması durumunda gerçekleşir ve dumping marjı, yurtiçi satış fiyatının FOB fiyatını aştığı değerdir. Bkz. Kuo-Feng Kao, Chao-Cheng Mai, The Chain Effect of an Antidumping Policy, **Southern Economic Journal**, vol. 85, issue 2, 2018, s. 424, Willig’e göre dampingin tanımı, anti dumping politikalarının uygulanması ile amaçlananın ne olduğuna göre belirlenir. Viner, Brander ve Krugman uluslararası pazarlarda fiyat farklılaştırması yapan firmaların; Hillman ve Katz talep belirsizliğinin; Gruenspecht yaparak öğrenme etkisinin; Tivig ve Walz yatırımın gelecekteki talep üzerindeki etkisinin; Reitzes asimetrik bir pazar yapısının; Falvey ve Wittayarungruangsri pazar boyutlarındaki farklılıkların, dampinge sebep olduğunu ifade ettiler. Bkz. Kao/Mai, **a.g.e.**, s. 425. Bkz. Şükran Beğen, **Ülkemizde Damping ve Antidamping Vergisi**

adlandırılan şey, genellikle tüketiciler tarafından memnuniyetle karşılanan sağlıklı bir rekabettir⁸⁵.

Bir şirket, bir ürünü kendi iç pazarında normalde uyguladığı fiyattan daha düşük bir fiyata ihraç ederse, şirketin *damping* uyguladığı kabul edilmektedir. Dampingin haksız rekabetle ilişkisine dair farklı görüşler mevcut olmakla beraber birçok hükümet, kendi yerel endüstrilerini savunmak için dampinge karşı harekete geçmektedir. DTÖ Anlaşması dampingin haksız rekabet olup olmadığı ile ilgili herhangi bir yargıda, hükümde bulunmamakta; yalnızca hükümetlerin dampinge karşı nasıl tepki verebilecekleri üzerine, anti-damping davalarının nasıl açılacağı, soruşturmaların nasıl yürütüleceği gibi prosedürler hakkında birtakım düzenlemelere dair ifadelerde bulunmaktadır⁸⁶.

Damping ilk olarak üreticilerin iç fiyatları kırmamak için yurt içinde satamadıkları, ellerinde kalan ürünleri dış piyasalarda satışa sürmeleri anlamında kullanılmıştır. Fakat zaman ile bu terim iç piyasayı bozmadan nakit ihtiyacının karşılanabilmesi, ihraç piyasasındaki rekabetin artırılması, dış pazarlarda yeni ilişkiler kurulması gibi pek çok başka surete bürünmüştür⁸⁷.

Viner'a göre damping, bir tekel kurmak amacıyla pazara erişim sağlamak ve ardından genel bir refah kaybına yol açan tekelleri rant sağlayabilmek için fiyatları rekabetçi seviyenin üzerine çıkarmak amacıyla yapıldığından dolayı zararlıdır. Bu fiyatlandırma stratejisine yıkıcı/yırtıcı fiyatlandırma denilmektedir. Yıkıcı fiyatlandırmanın yanı sıra dampingin zararlı olmayan başka sebeplerinin olabileceği de kabul edilmektedir⁸⁸.

Dampingin haksız olarak nitelendirilmesinin sebebi, ithalatçı ülkenin yerli sanayiinde neden olduğu zarar ya da zarar tehdididir. Bahsedilen bu zarar, dampingli ithalatın hacim olarak önemli ölçüde artması; bu ithalatın ithalatçı ülkede önemli fiyat kırılmasına ya da baskısına yol açması ya da fiyatların yükselmesinin önüne geçmesi; yerel üreticiler nezdinde satış, kar, üretim, pazar payı vb. olumlu gelişmeleri olumsuz yönde etkilemesi gibi şekillerde kendini gösterir⁸⁹.

Uygulamasının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990, s. 54.

⁸⁵ Micahel J. Trebilcock, Thomas M. Boddez, "The Case for Liberalizing North American Trade Remedy Laws", **Minnesota Journal of International Law**, Vol. 4:1, 1995, s. 17.

⁸⁶ Understanding the WTO, **a.g.e.**, ss. 44-45.

⁸⁷ Mesela ters damping denilen damping şeklinde, malın dış piyasada iç piyasadan daha yüksek fiyatta satılması söz konusudur. Bkz. Seyidoğlu, **a.g.e.**, ss. 182-183.

⁸⁸ Fabian Bickel, **Customs Unions in the WTO Problems with Anti-Dumping**, First Edition, Springer, Berlin Germany, 2021, s. 12.

⁸⁹ Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, **a.g.e.**, ss. 8-9.

Chicago Üniversitesi iktisatçılarından Jacob Viner tarafından dumpingin sınıflandırılması ile ilgili ilk kapsamlı çalışma yapıldı⁹⁰. Yaygın olan ve dumpingin sürekliliğine yönelik bir sınıflandırmaya göre dumping, *kalıcı olmayan dumping* ve *kalıcı dumping* olarak sınıflandırılmaktadır. Bu iki ayrıma ek olarak, istikrarlı, belirsiz bir süre boyunca kalıcı şekilde devam etmeyen, düzensiz dumping de *düzensiz dumping* başlığı altında incelenmektedir. İktisatçıların çoğu düzensiz dumpingi, ülkenin ekonomik refahı için en tehlikeli ve kalıcı dumpingi de en avantajlı dumping türü olarak görmektedir⁹¹.

Anti-dumping önlemlerinin kabul edilmesi için bir gerekçe olarak yıkıcı fiyatlandırma ileri sürülmektedir. Predasyon, rakipleri ortadan kaldırmak amacıyla kısa vadede sistematik olarak maliyetin altında fiyatlandırma uygulamasıdır. Rakipler ortadan kaldırıldığı zaman, avcının nihai hedefi pazar gücü elde etmek ve ardından fiyatları rekabet üstü seviyelere çıkartmaktır. Hem Kanada hem ABD, Antitröst mevzuatı yoluyla yıkıcı fiyatlandırmayı yasaklamaktadır. Ekonomik mantık, başarılı bir avlanma stratejisinin kısa vadede fiyatları düşürürken, uzun vadede daha yüksek tekel fiyatlarının, tüketici refahını azaltabileceği yönündedir. Bu durum, tüketicilerin net kayıplarının avcının kazançlarını aştığı ve tüketici refahında azalmanın ortaya çıktığı, ekonomik olarak verimsiz bir sonucu ifade etmektedir. Uluslararası yıkıcı fiyatlandırma uygulamaları da aynı ekonomik mantıktan ötürü yasaklanmıştır⁹².

Viner'in kendi eserinde, belli bir pazardaki rakipleri ortadan kaldırmak ya da onları mecbur etmek için; bir işletmenin, dumping yapılan pazarın yerli üreticilerine, kendi ülkesindeki rakip ihracatçılara ya da bir başka ülkedeki rakip ihracatçılara karşı, dumpingli fiyatlarla satış yaptığı, genellikle *kötü huylu, yırtıcı dumping* şeklinde tanımlanan bu dumping türü, belki de tek sakıncalı dumping türü olarak ifade edilmektedir⁹³.

Yıkıcı/yağmacı dumpingde büyük bir firmanın, dış piyasadaki rakiplerini ortadan kaldırmak amacıyla, fiyatları rakiplerin dayanamayacağı kadar indirmesi ve onlar pazardan çıktıktan sonra, fiyatları monopolcü şekilde aşırı yükseltmesi söz konusudur. Bu türden dumping yerli endüstriler için oldukça zararlıdır ve endüstrilerin bu durumdan korunmaları zaruridir. Ancak bu sayede olumlu sonuçlara da vesile olunabileceği ifade edilerek, üretimin sürekliliği hakkında herhangi bir belirsizliğin olmadığı durumlarda, ülke halkının ekonomik refah düzeylerini, yabancı malları ucuza

⁹⁰ Sınıflandırma ile ilgili açıklamalar için bkz. Serpil Oğuz, **Siyasi, Ekonomik ve Hukuki Boyutlarıyla Anti-Dumping**, 1. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2007, ss.17-27.

⁹¹ Jacob Viner, **Dumping as a Method of Competition in International Trade. II**, The University Journal of Business, Vol. 1, No. 2, 1923, s. 188. Seyidoğlu, **a.g.e.**, s. 183.

⁹² Trebilcock/Boddez, **a.g.e.**, s. 14.

⁹³ Viner, **a.g.e.**, s. 188.

tüketerek arttıracığı farz edilmektedir. Yağmacı dampingde büyük firmaların bu yola başvurmalarının ardında genellikle dış piyasalara hakim olma gayesi vardır⁹⁴.

Başarılı uluslararası avcı da başarılı yerli avcı gibi, tüketici refahında uzun vadeli düşüşe sebep olur. Yıkıcı fiyatlandırmanın ve özellikle de uluslararası yırtıcı fiyatlandırmanın çok olası olmayan bir durum olacağını öne süren güçlü teorik nedenler ve ampirik kanıtlar vardır. Herhangi bir pazarda, özellikle de uluslararası pazarlarda, yıkıcı fiyatlandırma yoluyla sürdürülebilir pazar gücünün elde edilmesi son derece zordur. Uluslararası avcı, yalnızca hedef pazardaki iç rekabeti değil, aynı zamanda dünya çapındaki rekabeti de ortadan kaldırmak gibi zorlu bir görevle karşı karşıyadır. Avcılık stratejisi iç pazardaki üreticileri ortadan kaldırırsa bile, fiyatları rekabet üstü seviyelere yükseltme girişimi hem yerli hem de yabancı pazar girişlerine sebep olacaktır. Aslında yerli rakipler ortadan kaldırıldıklarında ele geçirilen varlıkların diğer rakiplere, önceden var olan değerlerinin çok altında fiyatlarla satılması mümkündür. Bu nedenle yeni rakipler için önemli giriş engellerinin yokluğu durumunda, yıkıcı fiyatlandırmanın maliyetinin, gelecekteki tekel rantlarının yararı ile dengelenmesi olası değildir⁹⁵.

Bazı yazarlar bu tür dampingin, teorik olarak dahi mümkün olmadığını ifade etmektedir. Mavroidis ve diğerlerine göre, iç pazardaki fiyatların dış pazardaki fiyatlardan; nakliye, pazarlama gibi ek maliyetler söz konusu olmayacağı için daha düşük olması beklenenecektir. Bundan dolayı ihracatçı firmanın yurt içindeki fiyatlarının, yurt dışında uyguladığı fiyatlardan daha yüksek olması anormal karşılanacaktır. Ancak bu fikir çok sağlam temellere dayanmamaktadır. Ekonomik mesafeler coğrafi mesafeleri yansıtmaktan uzaktırlar, ulaşım maliyetlerine dayalı bir dünya haritası coğrafi haritadan çok farklıdır.

Mavroidis ve diğerleri yıkıcılığın aslında olası olmadığını söyleyerek şöyle bir örnek vermektedirler; Predator yani avcı, piyasadaki diğer bütün rakiplerini ortadan kaldırmak ister ve tekel olabilmek için yıkıcı bir fiyatlandırma stratejisini benimser. Arzını büyük oranda arttıran predator başlangıçtaki miktardan çok daha fazla miktarda ürün satmaya karar verir. Bunun sonucunda çok daha fazla ürün, çok daha düşük fiyata satılmaya başlayınca fiyatlar düşme eğilimi gösterir ve predator para kaybetmeye

⁹⁴ Ek olarak uygulamada zararlı ve zararsız damping türlerini birbirinden ayırt etmek oldukça güçtür. Bu sebepten ötürü de ülkelerin dış ticaret rejimlerinde, herhangi bir ayırım gözetilmez ve tüm damping uygulamalarına karşı tedbirler alınması arzulanır. Bkz. Seyidoğlu, **a.g.e.**, ss. 182, 183.

⁹⁵ Trebilcock/Boddez, **a.g.e.**, s. 15. Willig, **a.g.e.**, ss. 65, 66. Bir pazarda yağmacı fiyatlandırmanın olabilmesi için pazarın birtakım özellikleri taşıması gerekir. Örneğin pazar yeterince yoğun olmalıdır. Bu sayede avın pazardan çıkışı sonucu avcı burada tekel güç olarak var olabilir. Buna ilaveten pazarın giriş bariyerleri olmalıdır, bu sayede rekabet, tüketicileri korumayacak ve yağmacı damping uygulayıcıları da tekel gücünden mahrum kalmayacaklardır. Son olarak da pazar yeniden giriş engelleri ile korunmalıdır. Bu sayede av bir kez çıkmaya ikna edildiğinde kurulan tekel gücüne karşı yeniden dirilemeyecektir. Yağmacı damping uygulayıcısı sayılmak için bir diğer şart da kurbanların uzun vadede rekabet etme yeteneklerini sona erdirmektir. Bkz Willig, **a.g.e.**, ss. 74-75.

başlar. Çünkü marjinal maliyet prensibince, daha fazla ürün üretmek daha fazla maliyet gerektirir ve daha çok ürettikçe birim başına daha az kazanır. Yani izlediği bu politika artık predatore de zarar verir. Predatorun rakiplerinin piyasadan ayrılma süreleri ne kadar uzarsa, başarısız olma ihtimali de o kadar artar. Buna mukabil, kurbanlar yalnızca fiyat ayarlaması yoluyla kayıpsız hayatta kalabilirler. Dolayısıyla bu araştırmacılara göre avcılık o kadar kolay bir süreç değildir. Diyelim ki bu süreç başarıya ulaştı ve predator fiyatları tekel olduğu için arttırmaya başladı. Fakat bu sürecin devamında, ikinci aşamada, rakiplerin pazara tekrar giriş maliyetleri yeterince düşük ise, predator yine başarısızlığa uğrar. Çünkü onları pazarın dışında tutamaz. Yani hem maliyet oluşturan rakipler ortadan kaldırılmalı hem de bu maliyetler ikinci aşamada telafi edilmelidir. Oysaki bu durum, eski rakiplerin dönmesi ve yeni çıkan rakiplerin de önceden görmezden geldikleri bu pazar için teşvik edilmelerine neden olabilir. Dolayısıyla predator yalnızca ikinci aşamada, ilk aşamadaki kayıplarından daha yüksek oranda kar elde edebilirse, yaptığı avcılık faaliyetinde başarıya ulaşmış sayılır ve bu oldukça zordur⁹⁶.

3.2. Anti-Damping Önlemleri

19. yüzyılda büyük ölçekli üretimin yükselmesi ile, dampinge karşı ilk geçici önlemler alınmaya başladı. Alınan bu sistematik düzenlemeler öncelikle 1904 senesinde Kanada'da başladı, akabinde 1905 senesinde Yeni Zelanda'da, 1906

⁹⁶ Mavroidis/Messerlin/Wauters, **a.g.e.**, ss. 11-12, 14. Marjinal maliyet ve marjinal yarar kavramları, predatorun davranışının analizi için büyük önem arz etmektedir. Bir mal veya hizmet üretmenin marjinal maliyeti; o mal veya hizmetten bir birim daha fazla üretmenin ilave maliyeti olarak tanımlanmaktadır. Bir birim daha ilave üretmenin maliyeti, bir öncekinin aynısı ise, o mal veya hizmeti üretmenin marjinal maliyeti sabit olacaktır. Sabit marjinal maliyet, kuraldan ziyade bir istisnadır. Marjinal maliyetin artması da olasılık dahilindedir. Bu durum için şöyle bir örnek verilebilir: örneğin otomobil montaj hattında çalışan işçilerin işe ilk başladıkları güne nazaran çok daha tecrübeli olduklarını ve canlı bir tempoda çalışarak yeni otomobil modelinden günde 55 araç ürettiklerini varsayalım. İşçiler 55 araçtan daha çok üretme girişiminde bulunurlarsa, biraz daha hızlı hareket etmek zorunda kalacaklardır. Fakat bunu yaptıkları takdirde, bu durumda daha fazla hata ve iş kazasına sebep olabileceği ihtimalleri de yükselecektir. Öyleyse, örneğin 56 aracı üretmek, 55 araç üretmekten daha fazla maliyetli olacaktır. Bu durum, artan marjinal maliyete bir örnek teşkil eder. Her bir birim malın üretim maliyeti bir öncekinden daha fazladır. Artan marjinal maliyet yukarı doğru eğimli bir marjinal maliyet eğrisi ile temsil edilir. Genel olarak bir firma, sınırlı sayıda ekipman ve işçiyle daha fazla ürün üretmeye çalıştıkça, marjinal maliyetin artmaya başlayacağı bir noktaya ulaşacaktır. Marjinal maliyet eğrisi ilave bir birim üretmenin maliyetinin, halen üretilen miktara nasıl bağlı olduğunu göstermektedir. Eğer her bir ilave birimin üretimi, bir öncekinden daha fazla ise, o mal ya da hizmetin üretimi artan marjinal maliyete sahip olacaktır.

Marjinal yarar kavramı ise şöyle açıklanmaktadır: bir mal ya da hizmetin marjinal yararı, bir mal veya hizmetin üretiminin, bir birim artırılmasıyla elde edilen ilave yararadır. Her bir ilave eylemden elde edilen yarar, bir öncekinden daha düşük ise, bu durumda azalan marjinal yarar vardır. Marjinal yarar eğrisi, bir malın üretiminin ilave bir birim artırılmasıyla elde edilen kazancın, üretilen mal miktarına nasıl bağlı olduğunu göstermektedir. Bkz. Paul Krugman, Robin Wells, **Mikro İktisat**, İkinci Baskıdan Çeviri, Palme Yayıncılık, Ankara, 2010, ss. 230-233.

senesinde Avustralya'da, 1914 senesinde Güney Afrika'da ve 1921 senesinde ABD'de çeşitli düzenlemeler yapıldı. Uluslararası alanda yapılan ilk çalışmalardan olan 1920'deki Brüksel Uluslararası Finans Konferansı ve 1927'deki Cenevre Dünya Ekonomi Konferansı'nda dumpingin zararlı etkileri kabul edildi, dumpinge karşı önlem alınırken dikkatli olunması gerektiği ifade edildi fakat katılımcılar tarafından herhangi bir bağlayıcı karar alınmadı⁹⁷.

Dumping ve anti-dumping terimleri 1800'lerden beri kullanılagelen ve yerel düzenlemelerin bir parçası olan terimlerdir. Viner'a göre bu terimler şu an mevcut terime benzer bir anlamda, 1904 senesinde Kanada Liberal Hükümeti tarafından, yerel endüstrileri yıkıcı dumpingden korumak amacıyla konulmuş olan ithalat vergileri vesilesiyle kullanıldılar. Birinci Dünya Savaşı'nın sona ermesini takip eden 50 sene boyunca bu önlemin kullanılmasına çok gerek kalmıyordu, zira ticaretin korunması zaten tarifeler, sübvansiyonlar, nicel kısıtlamalar, gönüllü ihracat kısıtlamaları ya da asgari fiyatlar ile sağlanabiliyordu fakat bütün bu araçlar koruma açısından büyük hatalar gösterdiler. Anti-dumping aracı, bütün bu önlemlerden daha iyi çözümler üretebildiği için, 1970'lerin sonlarından itibaren, dumpinge karşı önlem için başlatılan soruşturmaların sayısı hızla arttı⁹⁸.

Anti-dumping önlemleri, bir şekilde belirlenmesi gereken bir *normal değer* olduğu ve bu normal değerden daha düşük bir fiyata yapılan satışın haksız olduğu, dolayısıyla bu satışlara karşı yaptırım uygulanması gerektiği şeklindeki bir öncül temel almaktadır⁹⁹. Bu gibi haksız ticari uygulamalara karşı ithalatçı ülke yetkilileri tarafından, dumpingli ithalatın yerli firmalara maddi zarar verdiğine yönelik tespit yapılması durumunda, soruşturma başlatılabilir¹⁰⁰.

Anti-dumping kuralları, dumping eylemini yasadışı hale getirmek yerine, kendisine dumping yapılan ülkeye, zarara neden olan veya zarar tehdidi oluşturan dumpinge yanıt olarak harekete geçme hakkı verir. Bu vergilerin DTÖ kurallarına uygun olduğunu kanıtlamak, anti-dumping vergilerini uygulayan ülkenin görevi değildir. Aksine, bir DTÖ Panelini bu vergilerin DTÖ kurallarını ihlal ettiği yönünde ikna etmek, vergilere karşı çıkan ihracatçı ülkeye aittir¹⁰¹.

⁹⁷ Hanife Dirikkan, **Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Dumping ve Antidumping Önlemler**, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir, 1996, ss. 53-55.

⁹⁸ Mavroidis/Messerlin/Wauters, **a.g.e.**, s. 3.

⁹⁹ Fakat Lee'ye göre fiyata bireysel piyasa karar verir ve normal değer ne olduğuna karar vermek hükümetin işi değildir. Dumping gibi uygulamaların başarı olasılığı minimumdur. Bunun yerine, disiplinleri anti-dumping önlemlerinden çok daha sıkı olan ve kötüye kullanıma çok daha az duyarlı olan güvenlik tedbirleri, dumping girişimlerine yanıt verebilecektir. Dolayısıyla bu önlemlerin temel aldıkları öncül yanlıştır. Bkz. Yong-Shik Lee, **Reclaiming Development in the World Trading System**, First published, Cambridge University Press, New York, 2006, s. 94.

¹⁰⁰ Prusa/Skeath, **a.g.e.**, s. 8.

¹⁰¹ Guzman/Pauwelyn, **a.g.e.**, s. 434.

Anti dumping politikasının amacı, haksız kabul edilen fiyatlarla sunulan ithalatın doğuracağı zararlardan, yerli tedarikçileri korumaktır. Zarar gören yerli tedarikçiler korunurken esasında eş zamanlı olarak yerli sermaye sahipleri, yerli işçiler ve yerel yöneticiler de korunur. Başka bir açıdan ise, yerli tüketicilerin düşük fiyatlı olarak ithal edilmiş mallara erişimi, yerel tedarikçilerce engellenir. Yerel tedarikçilerin kazandığı rekabet üstü hatta normal gelirlerin korunmasına hizmet eden böyle bir uygulamanın, rekabetin korunması adına çok da gerekli olmayan bir uygulama olduğu ifade edilmektedir¹⁰². Ancak başka bir açıdan, yerli üreticilerin, tarife dışı olan bu vergi sayesinde haksız rekabet karşısında korunmaları sağlanmakta, ithalattan zarar görmeleri engellenmektedir. Burada amaç devlete gelir sağlamak değil zarar gören ülke ve firmanın zararını telafi etmektir. Korunan rekabet değil rekabet edendir¹⁰³.

Çoğu dumping vakasında tüketiciler üzerinde, ürünleri daha ucuza alabildikleri için genel refah kazanımları dahi söz konusu olabilir. Geleneksel olarak anti-dumping önlemlerinin uygulanmasının siyasi amacının korumacı nedenler olduğu ileri sürülmektedir¹⁰⁴.

Prusa ve Skeath'in 1980-1998 yılları arasındaki anti-dumping dosyaları üzerinde yaptıkları incelemenin neticesinde sonuçlar, anti-dumping vakalarının ardındaki nedenin çoğunlukla stratejik düşünceler olduğunu göstermiştir. Geleneksel kullanıcılar için ekonomik ve stratejik amaçların ikisi de söz konusu iken, yeni kullanıcılar için stratejik amaçların ekonomik amaçlardan daha ön planda olduğu görülmüştür¹⁰⁵.

3.3. Anti-Dumping ve Rekabet Hukuku

¹⁰² Willig, **a.g.e.**, s. 58. Teoride anti-dumping önlemleri yalnızca haksız ticaret uygulamalarına karşı alınabilmesine rağmen pratikte, bu maddelerin yazılma üsluplarından kaynaklı olarak bu tedbirlerin kullanımında önemli bir serbestlik olduğu iddia edilmektedir. Bkz. Prusa/Skeath, **a.g.e.**, s. 1. Bkz. Thomas J. Prusa, **Antidumping Provisions in Preferential Trade Agreements**, Ed. (Editör). N. Bhagwati Jagdish, Krishna Pravin, Panagariya Arvind, *The World Trade System*, Cambridge, MA: MIT Press, 2016, s. 120.

¹⁰³ Ersan Öz, Kübra Gözer Bozdoğan, "Türkiye ve Dünya Uygulamalarından Örneklerle Anti-Dumping Vergiler ve Etkileri", **Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi**, C. 5, S. 3, 2012, ss. 109, 124-125.

¹⁰⁴ Bickel, **a.g.e.**, s. 13. Ayrıca bkz. Mankiw, N. Gregory, Phillip Swagel, "Antidumping: The Third Rail of Trade Policy", **Foreign Affairs**, 84(4), 2005, s. 107, 110-112. J. M. Finger, H. Keith Hall and Douglas R. Nelson, "The Political Economy of Administered Protection", **The American Economic Review**, Vol. 72, No. 3, 1982, ss. 452, 453-455. J. Michael Finger, "The Origins and Evolution of Antidumping Regulation", **Country Economics Department, World Bank**, 1991, ss. 30-31.

¹⁰⁵ Prusa, Skeath, **a.g.e.**, s. 23. Soruşturma makamlarına sunulan takdir yetkisi sayesinde, bu hükümleri korumacı amaçlar güderek yorumlanabilmesi için yeterli alan olabilecektir. P. K. M. Tharakan, "Political Economy and Contingent Protection", **The Economic Journal**, Vol. 105, No. 433, 1995, ss. 1550, 1556. Thomas J. Prusa, Robert Teh, **Contingent protection rules in regional trade agreements**, <http://econweb.rutgers.edu/prusa/cv/48%20-%20conting%20protection%20in%20ta.pdf>, s. 64. (23.12.2021).

Anti-damping düzenlemeleri, rekabetçi şekilde fiyatlandırılan malların, yerel piyasaya girişini engellemek için hükümetlere bir araç sağlar ve böylece, oligopolcü veya verimsiz yerli firmaların, aşırı fiyat talep edebilmelerine izin verilmiş olur. Fakat Antitröst mevzuatı, fiyatlandırma sorununa daha doğrudan bir yanıt sunar¹⁰⁶.

Anti-damping önlemleri ile rekabet hukuku arasında bir çakışma olup olmadığı konusu literatürde tartışılmaktadır. Rekabet hukuku ile anti-damping yasası arasındaki çakışmanın, bu ikisi arasındaki temel farklılıklardan dolayı sınırlı olduğu düşünülmektedir. Rekabet hukuku tüketicilerin korunmasına ve pazara giriş engellerinin kaldırılmasına odaklanırken, anti-damping önlemlerinin gayesi daha ziyade ticaret engelleri oluşturmak suretiyle üreticileri savunmaktadır. Bu konudaki bazı çabalara rağmen uluslararası bir rekabet yasası henüz DTÖ'de çok taraflı müzakerelerde düzenlenememiştir. Bir OECD çalışmasına göre tüm anti-damping önlemlerinin %90'ının rekabet hukuku kapsamında gerekçelendirilemeyeceği sonucuna varılmıştır¹⁰⁷. Fakat kimi araştırmacılar, yürürlükte olan etkili bir rekabet sistemi varsa anti-damping önlemlerinin artık gerekli olmayacağını iddia etmektedir. Bu görüşün destekçileri rekabet kuralları kapsamında görülemeyecek olan anti-damping önlemlerinin %90'ının gayrimeşru şekilde uygulandığını iddia etmektedir¹⁰⁸.

Antitröst hukukunda¹⁰⁹ engellenmek istenen bazı davranışların *sebepleri* incelenmektedir. Anti-damping yasalarında ise belirli davranışların sebepleri, yasaların yapısından dolayı incelenmez. Yasalar sadece fiyat ayrımcılığına, maliyetin altında satışlara ve zararın meydana gelip gelmediğine bakar. Dolayısıyla anti-damping yasaları gereğince ilk etapta, zararın meydana gelme sebebine bakılmamaktadır¹¹⁰. Antitröst yasaları ile rekabetin zarar görmesine sebep olan davranışlar cezalandırılmaktadır. Rakiplerin cezalandırılmaları söz konusu değildir¹¹¹.

Yukarıda ifade edilmiş olduğu üzere, damping yapmak için birtakım haklı sebepler olabilmektedir. Örneğin firma, son tüketim tarihi yaklaşan elindeki fazla stoğu eritmek için damping yapabilir. Hatta bir kısım araştırmacılar tarafından, dampingin tüketici refahı üzerinde, satın alınan malın değerini düşürdüğü için olumlu

¹⁰⁶ Trebilcock/Boddez, **a.g.e.**, s. 17.

¹⁰⁷ **International Trade and Investment Division, Trade and Competition: Frictions after the Uruguay Round, OECD Economics Department Working Papers No. 165**, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/448346818265.pdf?expires=1640302567&id=id&accname=guest&checksum=CF9A4A29CBCFF517B08CF2B66DA27DE7>, (24.12.2021), s. 17.

¹⁰⁸ Bununla beraber anti-damping önlemlerinin amacının yıkıcı fiyatlandırmanın önüne geçmek olduğu belirlenirse, rekabet hukuku düzenlemeleri, anti-damping düzenlemelerinin yerini alamayacaktır. Bkz. Bickel, **a.g.e.**, ss. 21-22.

¹⁰⁹ Antitröst Hukuku tabiri, rekabet hukukunu ifade etmek üzere daha çok ABD uygulamasında kullanılmakta olan bir kavramdır. Bkz. <https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/yayinlar/rekabet-terimleri-sozlugu/terimler-listesi?icerik=4140f3b2-dc79-4b17-bd33-3be3e4382463>, (20.06.2023).

¹¹⁰ Scherer/Stewart/Wolff, **a.g.e.**, s. 210.

¹¹¹ Mavroidis/Messerlin/Wauters, **a.g.e.**, s. 9.

etkileri olabileceği, yağmacı dumping gibi üreticileri ve tüketicileri olumsuz etkileme potansiyeli yüksek dumping türlerinin ise, gerçek piyasalarda uygulanabilirliklerinin oldukça güç olduğu iddia edilmiştir. İktisatçılar açısından ise, anlaşıldığı üzere dumping olgusu, çok taraf kazanan ve desteklenen bir kavram değildir. Aksine çoğunlukla dumpingin, korumacılık faaliyetlerine yönelik ve yasaklanması gereken bir kavram olduğu ifade edilmektedir. Buna mukabil uluslararası ve ulusal mevzuatta mevcut dolan dumping hükümlere binaen, bütün dumping vakaları aynı şekilde muamele görerek cezalandırılmaktadır. Mevzuatta ifade edilen şartların sağlanmış olması kaydıyla, sebebin haklı veya haksız olmasına bakılmaksızın, bütün vakalar ayırım gözetilmeksizin, aynı prosedürlere tabi tutulmaktadır. Dolayısıyla rekabet hukukunda olduğu gibi, davranışların sebeplerine dair bir inceleme söz konusu olmamaktadır.

Eğer Anti-dumping önlemlerinin yalnızca yıkıcı fiyatlandırmayı önledikleri sürece haklı oldukları algılanırsa, ikili bir rekabet sistemi bu önlemlerin yerini alabilir. Anti-dumping önlemleri, ekonomik entegrasyon sebebiyle ortaya çıkan meşru endişelerle başa çıkmak için bir basınç valfi olarak görülürlerse, bu durumda önlemlerin neden ortadan kaldırılmadığı ve önlemlerin kötüye kullanımını önlemek için prosedürel uyumlaştırmanın yapıldığı anlaşılabilir¹¹².

Dumpingin rekabet hukuku kapsamında incelenmesi, çalışmamızın kapsamını oldukça genişleteceğinden; konunun haksız rekabet ve dumping kavramı çerçevesinde, kavramların birbiriyle yüksek oranlı ilişkilerinden ötürü detaylı surette çalışılması, yapılacak başka çalışmalar açısından, literatüre katkı sağlanabilmesi adına önemli olacaktır.

---

¹¹² Bickel, **a.g.e.**, ss. 24-25.

İKİNCİ BÖLÜM

ANTI-DAMPİNG SORUŞTURMALARI

1. Genel Olarak

Anti-damping soruşturmaları, ortada haksız bir fiyatlandırma yani maliyetin altında satış ya da fiyat farklılaştırmasının olup olmadığı ve dampingli ithalatın bir zarara sebebiyet verip vermediği şeklinde iki sorunun yanıtlanmasını gerektirmektedir. Anti-damping soruşturmalarında yetkili makamlar, dampingin ve zararın (veya zarar tehdidinin) varlığını ve büyüklüğünü ve bunlar arasındaki nedensellik bağımlı incelemektedirler¹¹³.

Anlaşma hükümlerine uygun olarak başlatılan bir soruşturmada soruşturma makamı, gerekli incelemelerde bulunacaktır. Yapılan başvuru; damping, zarar ve dampingli ithalatla iddia edilen zarar arasındaki nedensel ilişkiye yönelik yeterli delillerle tevsik edilmek durumundadır. Başvuru, başvuru sahibinin makul olarak temin edebileceği ADA m. 5.2 vd hükümlerinde belirtilen bilgileri içermelidir. Soruşturmanın re'sen başlaması ise yetkililerin, damping, zarar ve nedensel ilişki ile ilgili yeterli delilleri buldukları takdirde mümkün olacaktır.

Yürütülen soruşturmada soruşturma makamının, anti-damping düzenlemelerinin korumacı amaçlarla kötüye kullanılmaması için usul disiplinine, yasal sürece ve şeffaflığa, ilişkin, yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Soruşturmanın başlamasından bitimine dek bu kurallara riayet edilmesi gerekecek ve nihayetinde soruşturma tamamlanacaktır. Yetkililer soruşturma ile ilgili işlemlerin sürdürülmesini haklı kılacak damping veya zarar ile ilgili yeterince delil olmadığı kanaatine vardıkları takdirde, yapılan başvuruyu reddederek soruşturmayı kapatacaklardır.

Soruşturma esnasında ilk olarak *konu ürünün, benzeri ürünün* tanımları yapılacak akabinde, bilgi toplama ve yasal süreç başlayacaktır. Soruşturma esnasında mevcut en iyi bilgiye başvurulabilmesi için, gerekli olan bilgilerin makul süre içinde teslim edilmeleri gerekecektir. Soruşturma neticesinde çıkan sonuç şayet dampingin var olduğu yönündeyse, anti-damping vergilerinin uygulanması durumu gündeme gelecektir. Bu karara karşı itiraz yolları mevcuttur. Hangi durumlarda Panellere başvurulabileceği, DTÖ'nün bu anlaşmazlıklar karşısında benimsediği inceleme standartları çerçevesinde incelenerek, anlaşmazlıklar karara bağlanacaktır. Sonuç olarak DTÖ Üyesi ülkenin kendi ülkesindeki benzeri ürünü üreten yerli sanayi,

¹¹³ Prusa/Skeath, a.g.e., s. 598.

dampingle ithal edilen üründen dolayı zarar görmüş ve bu durum yukarıda bahsettiğimiz Anti-damping Anlaşmasının hükümlerine göre yürütülen bir soruşturmanın neticesinde kanıtlanabilmişse, DTÖ üyesi ülke anti-damping vergisi uygulama hakkına sahip olacaktır¹¹⁴. Üye devletlerin dampinge karşı geçici önlemler, fiyat taahhütleri ve kesin anti-damping vergileri şeklinde önlemler alabileceklerdir.¹¹⁵.

2. Soruşturma Sürecinin Başlatılması

ADA, anti-damping soruşturmalarının başlamasına yönelik iki ayrı temel öngörmüştür. ADA madde 5.1 çerçevesinde bir ‘*üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapılan yazılı bir başvuru*’ bir anti-damping soruşturmasının temelini oluşturabilecektir fakat böyle bir soruşturmanın başlatılabilmesi için mutlaka bir şikayet veyahut başvurunun olmasına gerek yoktur. ADA madde 5.6 dahilinde üye devletlere gerekli gördükleri takdirde re’sen anti-damping soruşturması başlatma yetkisi de verilmiştir. Bu iki yol içerisinde başvuru temelli soruşturma açılması asli durum olarak ortaya çıkarken, yerel makamlarca re’sen açılacak soruşturmalar ancak belli şartların gerçekleşmesi sonucunda ve istisnaen uygulama alanı bulacaklardır.

2.1. Başvuru

Başvuru temelli soruşturmaların açılmasına yönelik madde 5.1:

Paragraf 6'da öngörülenler dışında, iddia edilen dampedingin mevcudiyeti, derecesi ve etkisini tesbit etmek için, üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapılan yazılı başvuru üzerine bir soruşturma başlatılacaktır”

hükmünü getirmiştir. Soruşturma açılmasına yönelik başvurunun içeriğinin nasıl olacağı madde 5.2’de düzenlenmiştir. Buna göre:

“Paragraf 1 kapsamında yapılan başvuru, (a) dumping, (b) bu Anlaşma'da yorumlandığı şekliyle GATT 1994, Madde VI'daki anlamda zarar ve (c) dampedingle ithalatla iddia edilen zarar arasında nedensel bir ilişki ile ilgili delilleri içerecektir. İlgili delillerle tevsik edilmeyen basit bir iddianın bu

¹¹⁴ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. V-VIII, 30.

¹¹⁵ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 723, 725. Mavroidis/Messerlin/Wauters, **a.g.e.**, s. 23.

paragraf gereklerini yerine getirecek yeterlilikte olduğu düşünülemez. Başvuruda başvuru sahibinin makul olarak temin edebileceği aşağıdaki bilgiler yer alacaktır:

i) başvuranın kimliği ve başvuran tarafından üretilen benzer ürün hacmi ve değeri ile ilgili bir açıklama. Yazılı başvuru üretim dalı adına yapıldığında, başvuruda benzer ürünün bilinen bütün yerli üreticilerinin (veya benzer ürünün yerli üretici birliklerinin) bir listesi verilerek ve eğer mümkünse, bu üreticilerin faaliyet alanına giren benzer ürünün yerli üretim hacmi ve değeri ile ilgili bir açıklama yapılarak, adına başvuru yapılan sanayi tanıtılmalıdır;

(ii) dumpingli olduğu iddia edilen ürünün eksiksiz bir tanımı, sözkonusu menşe veya ihracatçı ülkenin veya ülkelerin adları, bilinen her ihracatçının veya yabancı üreticinin kimliği ve sözkonusu ürünü ithal ettiği bilinen şahısların bir listesi;

(iii) menşe veya ihracatçı ülke veya ülkelerin iç piyasalarında tüketilmek üzere ayrıldığında sözkonusu ürünün satıldığı fiyatlarla ilgili bilgi (veya, uygun ise, ürünün menşe veya ihracatçı ülke veya ülkelerden üçüncü ülke veya ülkelere satış fiyatı veya üretim maliyetine makul bir kar marjının eklenmesiyle tesbit edilen fiyat ile ilgili bilgi) ve ihraç fiyatları ile ilgili veya, uygun ise, ürünün ithalatçı Üye'nin topraklarında bağımsız bir alıcıya ilk kez yeniden satış fiyatları ile ilgili bilgi;

(iv) dumpingli olduğu iddia edilen ithalat hacminin gelişimi ile, bu ithalatın iç piyasada benzer ürün fiyatları üzerindeki etkisi ile ve Madde 3 paragraf 2 ve 4'de listelenenler gibi, üretim dalının durumu ile ilişkili, ilgili faktör ve indekslerle gösterildiği gibi, ithalatın üretim dalı üzerinde sonuçtaki etkisi ile ilgili bilgi.”

Başlatılan soruşturmalarda yapılan başvurular dumping, zarar ve dumpingli ithalat sebebiyle uğranılan zarar arasındaki illiyet bağı ile ilgili delilleri içermelidir. Yetkililer soruşturmanın başlatılması için delillerin yeterli olup olmadığını belirleyebilmek adına, deliller üzerinde inceleme yapacaklar, şayet soruşturmanın başlatılmasına karar verilmez ise yapılan başvuruyu ilan etmekten kaçınacaklardır. Yetkililer uygun şekilde belgelenmiş bir başvuruyu aldıktan sonra soruşturma başlatılmasından önce, ilgili ihracatçı ülkenin hükümetini bu durumdan haberdar edeceklerdir. Eğer soruşturmanın başlatılması için yeterli delil olmadığına dair karar

verilirse yapılmış olan bu başvuru, yetkililer tarafından reddedilecek ve soruşturma derhal kapatılacaktır¹¹⁶.

Mexico – Corn Syrup Panel Raporuna göre başvurucunun, iddiasının basit bir iddianın ötesinde olduğunu ilgili kanıtlarla delillendirmesi gerekmektedir. Buradaki basit iddia ifadesi, madde içerisinde ek bir açıklamaya tabi tutulmamıştır. İddianın tamamen kanıtlanmasından ziyade *basit iddia eşiğini* geçmesi bu aşamada yeterli sayılmıştır. Bu basit iddia eşiğinin kapsamına yönelik olarak Mexico – Corn Syrup uyuşmazlığında Panel, başvuran tarafından sağlanan bilgilerin nicelik ve niteliklerinin, bir ön veya nihai belirleme yapmak için gerekli olan bilgileri ihtiva etmesini şart koşmuş, başvurunun, madde 3.4’te listelenen zarar ile ilgili tüm faktörler hakkında bilgi içermesi gerektiğini belirtmiştir. Buna ek olarak Thailand – H-Beams Panel Raporunda, madde 5.2’ye dayalı yapılan bir başvurunun analiz içermesinin gerekli olmadığı, bunun yerine iddiaları destekleyen kanıt anlamında bilgi içermesinin yeterli olduğu, bilgiler ve iddialar arasında bağlantı kuran bazı analizlerin, başvurunun esasının değerlendirilmesi sürecine yardımcı olacağı fakat madde metnine göre başvurunun böyle bir analiz içermesinin gerekli olmadığı, ham sayısal verilerin yalnızca basit bir iddiadan ziyade *ilgili kanıt* teşkil edeceği ifade edilmiştir¹¹⁷.

Başvurunun 5.2. maddeye uygun olması, bir soruşturma açılabilmesi için ön şart olmakla beraber, yeterli değildir. ADA madde 5.3 uyarınca bu kanıtların, bir soruşturmanın başlatılmasını haklı kılacak nesnel yeterlilikte olup olmadığının değerlendirilmesi gerekecektir¹¹⁸. ADA madde 5.3’e göre:

“Yetkililer bir soruşturmanın başlatılması için yeterli delil olup olmadığını belirlemek üzere başvuru beraberinde verilen delillerin doğruluğunu ve yeterliliğini inceleyeceklerdir.”

Madde 5.2 metninden anlaşılacağı üzere soruşturma makamları, soruşturma başlatma konusunda takdir yetkisine sahiptirler. Yapılan başvurular dumping, zarar ve illiyet bağına ilişkin yeterli ve doğru deliller içerseler dahi soruşturma makamlarının, soruşturmanın açılmasına yönelik bir yükümlülüğü söz konusu değildir. Soruşturma talebi reddedilen bir başvuru sahibi bir DTÖ kurumu önünde şikayette bulunamaz. Varsa yerel yargı yetkisi önünde bir itirazda bulunabilir. US – Softwood Lumber V Panel Raporunda hangi bilgilerin yeterli olduğuyula ilgili bir açıklama yapılmıştır. Bu bağlamda madde 5.3’ün madde 5.2 ile birlikte okunması, sunulan kanıtların dumping, zarar ve illiyet bağı ile ilgili yeterli ve doğru bilgiyi sunup sunmadığının incelenmesi

¹¹⁶ Elele, **a.g.e.**, ss. 64-65.

¹¹⁷ Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Panel Raporu; para. 7.73. Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Panel Raporu; paras. 7.73, 7.77.

¹¹⁸ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 135-137.

gerekmektedir¹¹⁹. Deliller tarafsız ve nesnel olmalıdır. Soruşturma makamının delillerin, madde 5.2 anlamında, soruşturma başlatılmasını haklı kılacak yeterlilikte olduğunu belirlemesi gerekmektedir¹²⁰. Yetkili makam, sağlanan bilgilerin doğruluğu ve iddiaların sağlam temelleri konusunda ikna olduğunda, resmi bir soruşturma başlatmaya karar verebilecektir¹²¹.

Meksika – Corn Syrup Panelinin belirttiği ve Tayland – H-Beams (2001)'deki Panelin de teyit ettiği gibi, madde 5.2, bir başvurunun analiz içermesini gerektirmemekte, bunun yerine başvurunun, iddiaları desteklemek için delil kapsamında bilgi içermesini gerektirmektedir¹²². Thailand – H-Beams Panel Raporunda kanıt teriminden, bu tür verilerin herhangi bir analizinden ziyade ham sayısal veriler ve bilgiler olmaları gerektiği anlaşılmaktadır. Bilgi ve iddialar arasında bağlantı kuran bazı analizlerin, başvurunun değerlendirilmesine yardımcı olacağı kabul edilmekle birlikte buradan, 5.2. maddenin analiz içeren uygulamaları gerektirdiği şeklinde bir yorumun çıkarılması söz konusu olmayacaktır¹²³.

Argentina – Poultry Anti-Dumping Duties ve Guatemala – Cement II Panel Raporlarına göre, bir ön veya nihai kararı desteklemek için gerekli miktar ve kalitedeki dumping kanıtının, soruşturma başlatıldığı sırada soruşturma makamının elinde bulunması şart değildir. Zira bir önlemin alınabilmesi için gereken tüm unsurların mevcut olduğuna dair kesinliğe, soruşturmanın ilerlemesi ile aşama aşama ulaşılabilecektir. Zira anti-dumping soruşturmaları, bir önlemin alınması için gerekli tüm unsurların mevcudiyeti konusunda kesinliğe, soruşturma ilerledikçe kademeli olarak ulaşılan süreçlerdir.¹²⁴ İlgili Raporlarda tam kanıttan ne kadar az kanıtın madde

---

¹¹⁹ Guatemala — Definitive Anti-Dumping Measure on Grey Portland Cement from Mexico Panel Raporu, para. 8.35. Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu, para. 7.61. United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu, para. 7.77.

¹²⁰ Mexico — Anti-Dumping Duties on Steel Pipes and Tubes from Guatemala Panel Raporu, para. 7.22; Guatemala – Cement II (2000) Panel Raporu, para. 8.35; US – Softwood Lumber V (2004) Panel Raporu; para. 7.84.

¹²¹ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu; para. 7.74. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 142.

¹²² Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Panel Raporu (2001), paras. 7.75, 7.76, 7.77. Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Panel Raporu (2000), para. 7.76.

¹²³ Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Panel Raporu; paras. 7.75–7.76.

¹²⁴ Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu; para. 7.61. Guatemala — Definitive Anti-Dumping Measure on Grey Portland Cement from Mexico Panel Raporu; para. 8.35.

5.3 çerçevesinde yeterli olarak değerlendirilebileceğine değinilmemiş, bilgilerin yeterli olup olmadığının vaka bazında incelenmesi gerektiği ifade edilmiştir¹²⁵.

Başvuru temelli bir anti-damping soruşturması açılabilmesi için bir diğer şart, madde 5.2 ve 5.3'e uygun bir başvurunun yerli sanayinin önemli oranda desteğini almış olmasıdır. ADA madde 5.4'e göre:

"Yetkililer, benzer ürünün yerli üreticileri tarafından başvuruya ne ölçüde destek verildiği veya karşı çıkıldığına ilişkin bir soruşturmayı esas alarak, başvurunun üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına yapıldığını tesbit etmedikçe, paragraf 1 uyarınca soruşturma başlatılmayacaktır. Başvurunun toplu halde üretimleri, üretim dalının başvuruya destek veren veya karşı çıkan kısmı tarafından üretilen benzer ürünün toplam üretiminin yüzde 50'sinden fazlasını oluşturan yerli üreticiler tarafından desteklenmesi halinde, başvuru, "üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına" yapılmış sayılacaktır. Ancak, başvuruya açıkça destek veren yerli üreticilerin üretimi, üretim dalı tarafından üretilen benzer ürünün toplam üretiminin yüzde 25'inden az ise soruşturma başlatılmayacaktır."

Madde 5.4 dahilinde bir başvurunun eş zamanlı olarak karşılaması gereken %50 ve %25'lik iki destek eşiği vardır. Başvuru ilk olarak lehte veya aleyhte görüş bildiren yerli üreticilerin toplam üretiminin %50'sinden fazlasını kolektif çıktı olarak alan üreticilerce desteklenmelidir¹²⁶. Buna ek olarak başvuruyu destekleyen yerli üreticilerin toplam üretimi, bahse konu benzer ürüne ilişkin mevcut toplam yerli sanayi üretiminin %25'inden az değil ise, bu başvuru madde 5.2 ve 5.3'deki şartlara da uymak koşuluyla, ADA'ya uygun bir başvuru olarak değerlendirilebilecektir¹²⁷. US – Offset Act (Byrd Amendment) uyuşmazlığında Temyiz Organı, bu hükmün soruşturma makamlarına, bir başvurunun yerli endüstrice desteklenip desteklenmediğinin değerlendirilmesine yönelik takip edilmesi zorunlu nicel bir analiz yükümlülüğü yüklediğini belirtmiştir¹²⁸.

¹²⁵ Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu; para. 7.61. Guatemala — Definitive Anti-Dumping Measure on Grey Portland Cement from Mexico Panel Raporu; para. 8.35.

¹²⁶ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 138, Elele, **a.g.e.**, ss. 64-65. Bahsi geçen bu eşik değerleri, şikayetçinin yerel endüstrinin çoğunluğunu uygun şekilde temsil etmesini sağlamak amacıyla, Uruguay Turunda Çoktarafli Anti-damping Kodu'na dahil edilmiş ve bu haliyle ADA'ya eklenmiştir. Bkz. Matsushita, **a.g.e.**, ss. 381-382.

¹²⁷ Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s. 11. Elele, **a.g.e.**, ss. 64-65.

¹²⁸ United States — Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 Temyiz Organı Raporu; paras. 283, 286, 292–293.

ADA, üye devletlere, bir anti-damping soruşturması açılmaası konusunda bir başvuru almaları durumunda, ilgili devletleri bu başvuruya ilişkin bilgilendirmeleri yükümlülüğü getirmiştir. ADA madde 5.5'e göre:

"Soruşturmanın başlatılmasına karar verilmediği takdirde, yetkililer, soruşturmanın başlatılması için yapılan başvuruyu ilan etmekten kaçınacaklardır. Ancak, yetkililer uygun şekilde belgelenmiş bir başvuruyu aldıktan sonra ve soruşturmayı başlatmadan önce, ilgili ihracatçı Üye'nin hükümetini bu durumdan haberdar edeceklerdir."

Bir soruşturma başlatma kararının alınmasını takiben ise soruşturma makamları bir kamu bildiriminde bulunmak zorundadır. Bu bildirim kapsamına yönelik olarak ADA m. 12.1.1:

"Bir soruşturmanın başlatıldığına ilişkin ilanda aşağıdaki hususlarla ilgili yeterli bilgi bulunacak veya bu bilgiler ayrı bir rapor halinde sunulacaktır

(i) ihracatçı ülke veya ülkelerin ve ilgili ürünün adı;

(ii) soruşturmanın başlangıç tarihi;

(iii) başvuruda damping iddiasının dayandığı esas;

(iv) zarar iddiasında esas alınan etkenlerin özeti;

(v) ilgili taraflara ait beyanların gönderileceği adres;

(vi) ilgili taraflara görüşlerini bildirmeleri için tanınan zaman sınırları."

Soruşturma makamı anlaşmanın 12.1.1 maddesindeki gereklilikleri gözlemek zorunda kalacak ve bu bildirim yayınlanmasının sonrasında soruşturma resmi olarak başlatılmış olacaktır¹²⁹.

2.2 Re'sen Soruşturma

"5.6 Yetkililer özel durumlarda, üretim dalı tarafından veya onun adına böyle bir soruşturmanın başlatılması için yazılı bir başvuru

¹²⁹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.** s. 150.

yapılmadan soruşturma başlatmaya karar verdikleri takdirde, bu soruşturmayı ancak, soruşturmanın başlatılmasını haklı kılacak olan, paragraf 2'de tanımlanan damping, zarar ve nedensel ilişki ile ilgili yeterli delili buldukları takdirde başlatacaklardır.”

Soruşturmanın başlatılması; yerli üretim dalının damping, zarar ve illiyet bağı ile ilgili kanıtları ihtiva eden başvurusu üzerine otoritelerin, soruşturma başlatılmasında yerli üretim dalından yeterince destek sağlanıp sağlanmadığı ve soruşturmayı haklı göstermek için yeterli kanıt sunulup sunulmadığına yönelik yaptıkları araştırmanın olumlu sonuçlanması neticesinde söz konusu olabilecektir. Bu durum anlaşmanın 5.2. maddesinde ifade edilmiştir. Kanıtlanmamış basit iddialar, bu paragraftaki gereklilikleri karşılayacak yeterlilikte kabul edilmeyeceklerdir. Madde 5.6'da ifade edildiği üzere, bazı özel şartlar altında ilgili yetkililer, yerli sanayi tarafından veya onun adına yapılmış yazılı bir başvuruya ihtiyaç duymaksızın, bir soruşturma başlatmaya karar verebilirler. Böyle bir durumda soruşturmanın başlatılmasını haklı çıkarabilmek için damping, zarar ve illiyet bağı konularında yeterli kanıt elde edilebilirse, soruşturma devam edecektir. Bir soruşturma makamının 5.7. maddeye uygun olarak soruşturmayı başlatabilmesi için damping ve zarar ile ilgili kanıtların aynı anda bir soruşturma başlatma kararında var olduklarına, yetkili makam tarafından karar verilmiş olması gerekmektedir¹³⁰.

ADA madde 5.7:

“Damping ve zarar delilleri (a) bir soruşturmanın başlatılıp başlatılmayacağına ilişkin karar ve (b) bundan sonra da, bu Anlaşma hükümlerine uygun olarak geçici önlemlerin uygulanabileceği en erken tarihten daha geç olmayan bir tarihte başlayan soruşturma sırasında aynı zamanda incelenecektir.” Yetkili merciler soruşturma başlar başlamaz, bilinen ihracatçılara ve ihracatçı üyenin yetkili mercilerine, talep halinde de ilgili diğer taraflara, yazılı başvurunun tam metnini vereceklerdir. Gizli nitelikli bilgiler veya tarafların soruşturma için gizlilik esasına bağlı olarak verdikleri bilgiler ise ileri sürülen geçerli bir neden sayesinde yetkililer tarafından gizli kabul edilecek ve bunları veren tarafın izni olmadığı sürece açıklanmaları mümkün olmayacaktır¹³¹.

¹³⁰ Soruşturmanın kusurlu bir şekilde başlatıldığı durumlarda, hiç yapılmaması gereken bir anti-damping soruşturmasına dayalı alınmış önlemlerin sürdürülmesinin haklı bir tarafı olmayacaktır. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 150.

¹³¹ Elele, **a.g.e.**, s. 68.

3. Soruşturma Süreci ve Soruşturmanın Yönetilmesi

Anti-damping soruşturmalarına ilişkin prosedürler ülkelerin yasal mevzuatına göre değişiyor olmakla beraber, genel olarak uygulamalar şu aşamaları içermektedir: İlk olarak bilginin soru formları, toplantılar ya da yerinde incelemeler vasıtasıyla toplanması gerekmektedir. Ardından toplanan bu bilgiler, damping, zarar ve illiyet bağı açısından değerlendirilecektir. Son olarak da geçici önlem, anti-damping vergisi veya fiyat taahhütlerinin uygulanması gibi bir önlem alınarak ya da herhangi bir önlem alınmayarak soruşturmanın kapatılması aşaması gelecektir.

3.1. Soruşturma Sürecinde Takip Edilecek İlkeler

Prosedür/usul disiplini, yasal süreç ve şeffaflığın sağlanması, anti-damping düzenlemelerinin korumacı amaçlarla kötüye kullanılmasına karşı en önemli güvencelerdendir. Bu kurallar çerçevesinde yürütülmeye başlanılan ve devam edilen bu soruşturmada bilgi toplanılmasına ve bunun paylaşılmasına ilişkin sürecin, ilgili her kesimin haklarına saygı duyularak şeffaf bir şekilde yürütülmesi gerekmektedir¹³². Soruşturma süresince yetkililerin önlerindeki meseleyle ilgili dikkatli bir çalışma, sistematik bir sorgulama yapmaları gerekmektedir¹³³. Yapılacak objektif incelemenin, yerli sanayinin ve dampingli ithalatın tarafsız bir üslupla, herhangi bir tarafın çıkarları gözetilmeden yapılması gerekmektedir¹³⁴.

Anti-Damping Anlaşması'nın 6.9. maddesi, anti-damping soruşturmalarının şeffaflığı ve varılan sonuçlarla ilgilidir. Bu hükme göre ilgili taraflara ve/veya genel kamuoyuna bildirimde bulunulması gerekmektedir:

“Yetkili merciler nihai bir belirleme yapılmadan önce, kesin önlemlerin uygulanıp uygulanmayacağı kararının esasını oluşturan ve incelenmekte olan birinci derecede önemli gerçekleri ilgili tüm taraflara bildireceklerdir. Bu açıklama tarafların menfaatlerini savunmalarına olanak tanıyacak şekilde yeterli süre içinde yapılacaktır.”

¹³² Mavroidis/Messerlin/Wauters, **a.g.e.**, s. 130.

¹³³ United States — Definitive Safeguard Measures on Imports of Wheat Gluten from the European Communities Temyiz Organı Raporu; para. 53.

¹³⁴ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India (Article 21.5 – India), Temyiz Organı Raporu, para. 114.

Anlaşmanın 6.1.3. maddesine göre soruşturma başlatılır başlatılmaz, yetkili makamlar başvurunun tam metnini ihracatçılara ve bunların yetkililerine ve talep üzerine tam metni diğer ilgililere sunacaklardır. İlgili 6.1.3. madde:

“İlgili merciler, soruşturma başlar başlamaz, Madde 5 paragraf 1 uyarınca alınan yazılı başvurunun tam metnini bilinen ihracatçılara ve ihracatçı üyenin yetkili mercilerine ve talep üzerine ilgili diğer taraflara vereceklerdir. Paragraf 5’de hükme bağlanan gizli bilgilerin korunması yükümlülüğü uygun şekilde dikkate alınacaktır.”

3.2. Soruşturmada Bilgi Toplama

İncelenen ürünün tanımlanmasını takiben araştırma ve bilgi toplama süreci başlatılabilecektir¹³⁵. Bir anti-damping soruşturmasında, dampingli olduğu öne sürülen ürünün ithalatçı ve ihracatçılarının, yetkili makamlar tarafından talep edilmiş bütün bilgileri raporda ya da duyuruda belirtilmiş süreler içerisinde sunmaları gerekmektedir. Ayrıca yetkili makamlara sunulmuş olan gizli bilgilerin, gizli olmayan bir özetlerinin şayet mümkünse gizlilik sebepleri ile beraber sağlanması gerekmektedir. Yetkili makamlar tarafından, verilmiş bu bilgilerin doğruluğunun tespiti ve başka ayrıntıların elde edilebilmesi için firma tarafından yapılacak yerinde inceleme ziyaretlerine izin verilmesi ve yetkililer tarafından istenen gerekli tüm bilgi ve belgelerin de verilmesi gerekmektedir¹³⁶.

Delil başlığını taşıyan ADA m. 6, usul ve yasal süreç yükümlülüklerinin bir çerçevesini oluşturmakta, ayrıca bu madde anti-damping davalarında ortaya çıkan delil niteliğindeki sorunları ele almaktadır. Bu madde hükümleri anti-damping soruşturması boyunca geçerli olan kanıt kurallarını ortaya koymakta, bir soruşturma boyunca ilgili taraflar tarafından yararlanılan yasal süreç haklarını da sağlamaktadır¹³⁷.

3.2.1.1. Mevcut En İyi Bilgiler

¹³⁵ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 166.

¹³⁶ Bu şekilde gerçekleştirilecek bir inceleme ziyareti ancak ilgili firmanın mutabakatı ve ihracatçı ülke hükümetinin bu duruma karşı çıkmaması halinde olabilir. Bkz. Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s.12.

¹³⁷ European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Temyiz Organı Raporu, para. 138.

ADA m. 6.8’de mevcut bilgilerin değerlendirilmesi hakkında belirtilen hüküm şu şekildedir:

“İlgili herhangi bir tarafın makul bir süre içinde gerekli bilgileri vermeyi reddettiği veya bu bilgileri başka şekillerde vermediği veya soruşturmayı engellediği durumlarda, mevcut gerçekler esas alınarak olumlu veya olumsuz ön ve nihai belirlemeler yapılabilir. Bu paragraf uygulanırken Ek II hükümlerine uyulacaktır.”

ADA’daki, *Madde 6 Paragraf 8 Hükümleri Açısından Mevcut En İyi Bilgiler* başlıklı EK II’nin 3 ve 5. paragraflarında belirtilen gerekliliklere göre, ilk olarak belirleme yalnızca varsayımlara ve hipotezlere değil, gerçeklere dayanılarak yapılmalıdır. İkinci olarak bir yetkili tarafından uygun şekilde, zamanında ve talep edilen ortamda sunulan bilgiler göz ardı edilmemelidir. Ek olarak sunulan bilgi her bakımdan ideal olmasa da ilgili makamca elinden gelenin en iyisini yapmak suretiyle sunulmuş ise göz ardı edilememesi gerekmektedir. İlgili taraflarca sunulan bilginin mümkün olduğunca kullanılması gerekmektedir¹³⁸. ADA EK II’nin 6. paragrafında belirtildiği üzere, kabul edilmeyen bilgi ya da delilin kabul edilmeme sebebi bildirilerek, ilgili tarafa makul süre içerisinde başka açıklamalar yapma fırsatı sağlanacaktır¹³⁹. Bilgilerin makul bir süre içerisinde gönderilip gönderilmedikleri, otoriteler tarafından çok fazla zorlukla karşılaşmadan kullanılabilmelerine bağlıdır¹⁴⁰.

Egypt – Steel Rebar Panel Raporunda EK II ile bağlantılı olan Anlaşmanın 6.8. maddesinin, hesaplamalar, analizler gibi konularda soruşturmanın yürütülebilmesi için hangi bilginin gerekli olduğuna dair karar verme takdirinin soruşturma makamına bırakıldığı belirtilmektedir¹⁴¹.

Mexico – Anti-Dumping Measures on Rice Panel Raporu, en iyi bilgi kavramına göre bilginin; hem doğru ve kendi başına faydalı olması hem de eldeki duruma en uygun bilgi olması gerekmektedir. Rapora göre, Anlaşmanın 6.8. maddesi ve Ek II’nin koşullarına uyulabilmesi için, belirli durumlarda kullanılacak daha iyi bir bilginin bulunmaması gerekmektedir¹⁴². Mexico – Anti-Dumping Measures on Rice Temyiz Organı Raporunda ifade edildiğine göre, 6.8. maddenin son cümlesi EK II hükümlerine uyulacağını belirtmektedir ve bu EK II’nin ikinci paragrafına göre soruşturma makamları ilgili makamlara, istenen gerekli bilgileri makul bir süre içerisinde sağlamamaları durumunda, yetkililerin bu konuda haklarında karar vermekte özgür olacaklarını bildirecekler ve ihracatçıların bu durumun farkında

¹³⁸ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 189. ADA EK II para. 5.

¹³⁹ ADA EK II para. 6.

¹⁴⁰ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 188, Elele, **a.g.e.**, s. 67.

¹⁴¹ Egypt — Definitive Anti-Dumping Measures on Steel Rebar from Turkey Panel Raporu; para. 7.155.

¹⁴² Mexico – Anti-Dumping Measures on Rice Panel Raporu, para. 7.166.

olmalarını sağlayacaklardır. Yani ihracatçılara, soruşturma makamının çıkarlarına ters olabilecek bir karar vermesinden önce bir fırsat daha verilecektir¹⁴³.

Mexico – Anti-Dumping Measures on Rice Temyiz Organını kararına göre bazı durumlarda yetkililer kanıtlarla ilgili birtakım varsayımlara dayanarak çıkarım yapma durumunda kalabilirler ama bu varsayımlar, makul çıkarımlar olarak güvenilir gerçek temellere dayanmalı ve güvenilirliklerinin, nesnelliklerinin doğrulanabilmesi için yeterince açıklanmalıdırlar¹⁴⁴.

3.2.1.2. Gizli ve Gizli Olmayan Bilgiler

Bilginin açıklanması rakiplere önemli bir rekabet avantajı sağlıyorsa veya bilgiyi temin eden ya da bilginin kaynağını olumsuz yönde etkiliyorsa bu bilgi, gizli niteliğe haiz sayılacaktır. Madde 6.5'te ifade edildiği gibi, taraflarca geçerli bir neden ileri sürüldüğünde, soruşturma için gizlilik esasına tabi olarak verilen bilgilerin değerlendirmesi yetkili merciler tarafından yapılacak ve bu bilgiler gizli olarak kabul edilecektir.

Anti-Dumping Anlaşmasının 6.4. maddesi, hangi bilgilerin ilgili olduğunu tanımlamaktadır. Anti-dumping soruşturması ve işlemlerinin şeffaflığını sağlamak için soruşturma makamları, ADA madde 6.4'e göre ilgili tüm taraflara, davalarının sunumuyla ilgili olan ve soruşturma makamı tarafından kullanılan tüm gizli olmayan bilgileri görebilmeleri için, zamanında fırsatlar sağlamalıdır¹⁴⁵. Madde 6.4 kapsamında bilgilerin açıklanmasının belirtilen amaçlarından biri de ilgili tarafların bu bilgilere dayanarak sunumlar hazırlamasına izin vermektir¹⁴⁶.

“6.4 Yetkili merciler uygun olduğunda ilgili tüm taraflara durumlarının sunulması ile ilgili olan, paragraf 5'de belirtildiği gibi gizli olmayan ve bir dumping soruşturmasında yetkili merciler tarafından kullanılan tüm bilgileri görme ve sunuşlarını bu bilgilere dayanarak hazırlama fırsatını zamanında vereceklerdir.

6.4. maddeye göre tüm ilgili taraflara davaları ile ilgili olan, gizli olmayan ve soruşturma makamları tarafından kullanılmış tüm bilgileri görebilmeleri için fırsatlar

¹⁴³ Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu; para. 259.

¹⁴⁴ Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu; para. 204.

¹⁴⁵ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu, para. 480.

¹⁴⁶ European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Temyiz Organı Raporu; para. 149.

sunulmalı ve ilgililerin de bu bilgilere dayanarak sunum hazırlamalarına izin verilmelidir.

Anti-damping soruşturmaları sırasında talep edilen ve gönderilen bilgiler genellikle doğaları gereği gizli nitelikte olan bilgilerdir. Bu nedenle ilgili olan tarafların bilgi göndermelerine yönelik teşvik sağlanabilmesi için, Anlaşmanın 6.5. maddesinde bir garanti düzenlemesi yapılmıştır:

“Gizli nitelikli bilgiler (örneğin, açıklanması rakiplere önemli bir fayda sağlayacağı için veya ifşa edilmesi bilgiyi temin eden şahıs üzerinde veya bu şahsın bilgileri elde ettiği şahıs üzerinde önemli ölçüde olumsuz bir etki yaratacağı için), veya taraflarca soruşturma için gizlilik esasına tabi olarak verilen bilgiler, geçerli bir neden ileri sürüldüğünde, yetkili merciler tarafından gizli olarak kabul edilecektir. Bu tür bilgiler bunları veren tarafın özel izni olmadan açıklanmayacaktır.”

Buna göre gizli tür bilgiler yalnızca onu sunan tarafın izniyle açıklanabilecektir.

Guatemala – Cement II ve Korea – Certain Paper Panellerinde de belirtildiği üzere, bilgilerin gizli statüde değerlendirilmesinin istenebilmesi için iyi bir nedenin gösterilmesi gerekmektedir. Soruşturma makamlarının, ihracatçı firmalar ve soruşturmaya dahil olan yerli sanayi ile ilgili hassas ticari bilgilerin gizliliğini koruması gerekmektedir. Bu madde doğası gereği gizli olan veya soruşturmanın tarafları tarafından gizli olarak sağlanan bilgileri korumaktadır. Çeşitli nedenler, bilgilerin gizli tutulmasını haklı kılmak için iyi bir sebep teşkil edebilir. Örneğin, bir rakibe önemli ölçüde rekabet avantajı sağlayacak veya bilgiyi sağlayan kişi üzerinde önemli ölçüde olumsuz bir etkiye sahip olacak bilgiler, bu şekilde değerlendirilebilecektir¹⁴⁷. Temyiz Organının EC – Fasteners (2011) davasında belirttiği gibi, bilgilerin gizli statüde değerlendirilebilmesi için haklı neden gösterme gerekliliği hem doğası gereği gizli olan hem de soruşturma makamına gizlilik temelinde sağlanan bilgiler için geçerlidir. İddia edilen sebep, hem kamuoyuna hem de bu bilgileri görme hakkına sahip olacak soruşturmaya ilgilenen diğer taraflara bilgi verilmemesini haklı çıkarmak için yeterli olmalıdır¹⁴⁸.

Soruşturma makamları, ilgili ithalatçı ve ihracatçılardan gizli bilginin özünün makul ölçüde anlaşılmasına olanak sağlayacak derecede detaylı şekilde, sundukları

¹⁴⁷ Guatemala — Definitive Anti-Dumping Measure on Grey Portland Cement from Mexico Panel Raporu, paras. 8.219–8.221 ve Korea — Anti-Dumping Duties on Imports of Certain Paper from Indonesia Panel Raporu için, paras. 7.334-7.335. Mexico — Anti-Dumping Duties on Steel Pipes and Tubes from Guatemala Panel Raporu, para. 7.382.

¹⁴⁸ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu, para. 538.

bilgilerin gizli olmayan özetlerinin sunulmasını isteyebileceklerdir. Madde 6.5.1 bu durumu şu şekilde düzenlemiştir:

“Yetkili merciler gizli bilgi veren ilgili taraflardan bu bilgilerin gizli olmayan özetlerini vermelerini isteyeceklerdir. Bu özetler gizli tutulmak üzere verilen bilgilerin özünün makul ölçüde anlaşılmasına olanak sağlayacak ayrıntıda olacaktır. Sözkonusu taraflar istisnai koşullarda, bu bilgilerin özetlenemeyeceğini belirtebilirler. Bu tür istisnai koşullarda özetlemenin olanaksız olmasının nedenleri bildirilmelidir.

Madde 6.5 ve 6.8, ilgili taraflara (ihracatçılar, ithalatçılar ve yerli üreticiler) söz konusu konu hakkında bildirim alma, kanıt sunma ve görüşlerini açıklama fırsatını garanti etmektedir. Genel olarak, sunulacak olan kanıtlar aleni olmalıdır, ancak kanıt sunacak taraf gizlilik talep ettiğinde, gizli bilgilerin gizli olmayan bir özetinin hazırlanması istenerek, sunulan bilgiler gizli tutulmaktadır. Kendilerinden bilgi istenen kişiler bu bilgileri vermeyi reddettiğinde veya başka bir şekilde soruşturmayı engellediğinde, ulusal anti-damping yetkilileri soruşturmaya devam edebilir ve dilekçe sahibi tarafından sağlanan bilgiler de dahil olmak üzere *mevcut gerçekler* temelinde kararlar alabilirler¹⁴⁹.

Soruşturma makamlarının, bilgilerin gizli tutulmasını talep eden bir tarafın bu tür bir muamele için haklı sebep gösterip göstermediğini gözden geçirmesi gerekmektedir. Bilgiyi sağlayan taraf özetlemenin olanaksız olma nedenlerini de belirtmek suretiyle bilginin özetlenemeyeceğini de bildirebilir. Bu tür istisnai durumlarda, özetlemenin mümkün olmamasının nedenlerine ilişkin bir açıklama sunulmalıdır¹⁵⁰.

Yetkili makamlar gizlilik talebinin haklı olmadığını tespit ederler ya da bilgiyi temin eden taraf bilginin ilan edilmesini ya da açıklanmasını istemezse ve bilginin doğruluğuna dair tatmin edici bir kanıt da yoksa, ilgili makamlar bu bilgileri göz ardı edebilirler. Bu duruma ilişkin hukuki sonuçlar Madde 6.5.2’de ele alınmıştır. Buna göre:

Yetkili merciler herhangi bir gizlilik talebinin haklı olmadığını tesbit ettikleri takdirde ve bilgiyi temin eden kişi sözkonusu bilgiyi ilan etmeyi veya genel veya özet şeklinde açıklanmasına izin vermeyi istemediği

¹⁴⁹ Matsushita, **a.g.e.**, s. 382.

¹⁵⁰ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China (2011) Temyiz Organı Raporu, para. 535, 537–544. Mexico — Anti-Dumping Duties on Steel Pipes and Tubes from Guatemala Panel Raporu; para. 7.382.

takdirde, bilginin doğru olduğu uygun kaynaklarca tatmin edici biçimde kanıtlanmadıkça, yetkili merciler bu bilgileri dikkate almayabilirler.”

ADA madde 17.7, Panele sağlanan gizli bilgilerin, bu bilgileri sağlayan kişi, kurum veya makamın resmi izni olmaksızın ifşa edilmemesini gerektirmektedir. Böyle bir gösterme yetkisinin olmaması durumunda, gizli olmayan bir özet sağlanacaktır. İlgili madde şöyledir:

“Panele sunulan gizli bilgiler bu bilgileri veren şahsın, organın veya mercinin resmi izni olmadan ifşa edilmeyecektir. Panelden bu tür bilgiler talep edildiğinde, panel tarafından bu bilgilerin açıklanmasına izin verilmemişse, bu bilgileri temin eden şahsın, organın veya mercinin izniyle bu bilgilerin gizli olmayan bir özeti verilecektir.”

3.2.1.3. Bilgilerin Sağlanması

Soruşturma makamları bilginin makul bir süre içinde sunulup sunulmadığını değerlendirirken, belirli bir dava bağlamında: sunulan bilgilerin niteliği ve miktarı; araştırılan ihracatçının bilgiyi elde etmede karşılaştığı zorluklar; bilgilerin doğrulanabilirliği ve soruşturma makamları tarafından karar verilirken kolaylıkla kullanılabilirliği; bilgilerin kullanılması halinde diğer ilgili tarafların önyargılı olup olmayacağı; bilgilerin kabul edilmesinin, soruşturma makamlarının soruşturmayı süratle yürütme kabiliyetini tehlikeye atıp atmayacağı; ve incelenen ihracatçının geçerli zaman sınırını kaçırdığı gün sayısı faktörlerini dikkate almalıdır¹⁵¹.

Argentina – Poultry Anti- Dumping Duties Panel Raporuna göre Üye ülkenin iç hukukuna uygun olarak sunulmayan bilgiler doğru şekilde sunulmuş sayılmaz¹⁵². İstenen bilgi makul bir süre içinde sağlanırsa soruşturma makamları, kendi elde ettiği mevcut gerçekleri kullanamaz, ilgili tarafça sunulan bilgileri kullanabilir¹⁵³. EC – Tube or Pipe Fittings Temyiz Organı Raporuna göre soruşturma makamı, talep eden

¹⁵¹ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan (2001) Temyiz Organı Raporu; para. 84-85.

¹⁵² Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu, para. 7.191.

¹⁵³ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu, para. 77. Mevcut en iyi bilgiler konusu ile ilgili ayrıca bkz. Guatemala – Cement II (2000) Panel Raporu, paragraf 8.255. US – Steel Plate (2002) Panel Raporu, para. 7.55; Egypt – Steel Rebar (2002) Panel Raporu, para. 7.147; Argentina – Poultry Anti-Dumping Duties (2003) Panel Raporu, para. 7.187; Korea – Certain Paper (2005) Panel Raporu, para. 7.75; Mexico – Anti- Dumping Measures on Rice (2005) Temyiz Organı Raporu, para. 259.

tarafın ilgili olduğunu düşündüğü bilgileri sağlamakla yükümlü olup, ilgili taraflardan bilgi saklayamaz¹⁵⁴.

Anti-Dumping Anlaşmasının 6.6. maddesi uyarınca bir soruşturma makamı, ilgili taraflarca sağlanan ve tespitlerinin dayandırıldığı bilgilerin doğruluğu konusunda genel olarak tatmin olmalıdır¹⁵⁵: “Yetkili merciler paragraf 8’de öngörülen koşullar dışında, ilgili taraflarca verilen ve bulgularını dayandırdıkları bilgilerin doğru olduğundan soruşturma boyunca emin olacaklardır”. Fakat bu yükümlülük, soruşturma makamlarına, sunulan her türlü bilginin doğruluğunu teyit yükümlülüğü yüklememektedir. Çünkü soruşturma makamlarının güvenilen tüm bilgilerin doğruluğunu fiilen doğrulaması gerekiyorsa, anti-dumping soruşturmalarının tamamen yönetilemez hale geleceği düşünülmektedir. US – DRAMs Panel Raporuna göre Üyelerin, bilgiye dair resmi doğrulamaya geçmeden çeşitli şekillerde bilginin doğruluğu konusunda tatmin olabilmeleri ve bilginin orijinal kaynağının itibarına güvenmeleri mümkündür¹⁵⁶.

6.12. maddeye göre soruşturma makamları, soruşturma altındaki ürünün endüstriyel kullanıcılarına ve ürünün perakende düzeyinde yaygın olarak satıldığı durumlarda temsili tüketici kuruluşlarına dumping, zarar ve nedensellik ile ilgili soruşturmaya ilgili bilgileri sağlama fırsatları sağlamalıdır. Bu maddede soruşturma makamlarının, ilgili taraflar olarak küçük şirketlerin bilgi sağlamada karşılaşılabilecekleri zorlukları, gerektiği gibi dikkate almaları gerektiğini ifade etmektedir. Bu çerçevede soruşturma makamları, ilgili taraflara uygulanabilir her türlü yardımı sağlamalıdır:

“Yetkili merciler soruşturma kapsamındaki ürünün endüstriyel kullanıcılarına ve ürünün perakende düzeyde satıldığı hallerde tüketici örgütleri temsilcilerine dumping, zarar ve nedensellik bağı ile ilgili bilgileri verme fırsatı tanyacaklardır.”

Bilgi sunmayı reddetme durumu, makul bir süre içerisinde sunulması gereken bilgileri sunulmaması ya da soruşturmanın engellenmeye çalışılması durumlarında vuku bulabilmektedir¹⁵⁷.

¹⁵⁴ European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil, Temyiz Organı Raporu, para. 149.

¹⁵⁵ Guatemala — Definitive Anti-Dumping Measure on Grey Portland Cement from Mexico Panel Raporu, para. 8.173–8.174. ADA madde 6.6: “Yetkili merciler paragraf 8’de öngörülen koşullar dışında, ilgili taraflarca verilen ve bulgularını dayandırdıkları bilgilerin doğru olduğundan soruşturma boyunca emin olacaklardır.”

¹⁵⁶ United States — Anti-Dumping Duty on Dynamic Random Access Memory Semiconductors (DRAMs) of One Megabit or Above from Korea Panel Raporu, para. 6.78.

¹⁵⁷ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 178.

Bir anti-dumping soruşturmasında soruşturma makamının, kurum tarafından talep edilen gerekli bilgilerin bir kısmını veya tamamını sağlamayan bir davalı için marjları hesaplama konusunda mevcut gerçeklere güvenebileceği, Mexico — Anti-Dumping Measures on Rice Temyiz Organı tarafından ifade edilmiştir. Ancak bunu yapmadan önce, davalının gerekli bilgileri sağlamaması nedeniyle mevcut gerçekler temelinde hesaplanan bir marja tabi olabileceği konusunda bilgilendirilmesi gerekmektedir. Bir kurumun genellikle ilk etapta, davalının elinden gelenin en iyisini yaptığını varsayarak, davalının sağladığı bilgileri kullanmasının daha doğru olacağı belirtilmiştir¹⁵⁸. Ek olarak US — Softwood Lumber V Temyiz Organı, ilgili tarafın soruşturma makamlarıyla iş birliği yapması fakat istenen bilgilerin sağlanamadığı durumunda, için soruşturma makamlarının *daha az lehte* bir sonuca varmaması gerektiğini belirtmiştir¹⁵⁹.

Madde 6.1, bir anti-dumping soruşturmasındaki tüm ilgili taraflara, yetkililerin talep ettikleri bilgiler hakkında bilgi verilmesini ve taraflara, soruşturma ile ilgili olarak uygun gördükleri tüm kanıtları yazılı olarak sunmaları için geniş bir fırsat verilmesini gerektirmektedir. Bu nedenle şikayette bulunan üreticiler, şikayetlerini desteklemek için gerekli kanıtları önceden toplama fırsatına sahiptir. Öte yandan, yanıt veren taraflar, soruşturmanın başlamasına kadar genellikle hiçbir bildirim almazlar. Uygulamada soruşturma makamları, tipik olarak ilgili taraflara, soruşturmayı yürütmek için ihtiyaç duydukları bilgileri belirledikleri anketler gönderirler. Madde 6.1.1'de atıfta bulunulan *anketler*, önemli bilgi taleplerini içeren, bir soruşturmanın başlarında dağıtılan ve yetkili makam olan soruşturma makamı tarafından yürütülecek soruşturmanın kilit yönleriyle ilgili, önemli miktarda bilgi talep edilen belirli belge türünü ifade etmektedir¹⁶⁰.

Soruşturma makamları, ilgili tüm taraflara ihtiyaç duydukları ve soruşturma ile alakalı olduğunu düşündükleri bütün delilleri yazılı olarak sunabilmeleri için geniş zaman vermekle mükelleftirler. Soruşturmanın başladığını bildiren bildirim yayınlamasını takiben soruşturma makamları, temelde normal değeri belirleyebilmek için gerekli bilgileri talep ettikleri soru listelerini (anketleri) ilgili taraflara iletecek ve ihracatçılar da bu soru listelerini kabul edeceklerdir. Son cevaplama tarihi 30 günden az olmayacak fakat mümkün ise, Anlaşmanın 6.1.1. maddesine göre belirtilen sebepler üzerine ek süre verilebilecektir¹⁶¹:

“6.1 Herhangi bir dumping soruşturmasında, yetkili mercilerin talep ettikleri bilgiler ilgili tüm taraflara bildirilecek ve kendilerine

¹⁵⁸ Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu; para. 288.

¹⁵⁹ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 99.

¹⁶⁰ Bossche/Zdouc, *a.g.e.*, ss.747, 748

¹⁶¹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, *a.g.e.*, ss. 166-167.

söz konusu soruşturma açısından ilgili gördükleri tüm delilleri yazılı olarak sunmaları için yeterli fırsat tanınacaktır.”

“6.1.1 Bir dumping soruşturmasında kullanılan soru formlarının gönderildiği ihracatçılara veya yabancı üreticilere cevap vermeleri için en az 30 günlük bir süre tanınacaktır. 30 günlük sürenin uzatılması talebi uygun şekilde dikkate alınmalı ve gerekçe gösterildiğinde, uygun ise bu süre uzatımı verilmelidir.”

Madde 6.1.1, soruşturma makamlarının kendilerine anketlere yanıt vermeleri için en az 30 vermelerini talep ederek ve mümkün olan her durumda, şayet gerekçe gösterilirse uzatmaların verilmesine izin vererek, ihracatçıları ve yabancı üreticileri korumaktadır.

US — Hot-Rolled Steel Temyiz Organı madde 6.1.1 uyarınca, soruşturma makamlarının anket yanıtları için süre sınırları koyabileceğini fakat konulan bu süre sınırlarının mutlak ve değişmez olmadıklarını ve uygun durumlarda bunların uzatılması gerektiğini belirtmiştir¹⁶². EC – Fasteners (2011) davasında, Temyiz Organı US – Hot-Rolled Steel (2001) davasındaki kararını yeniden teyit etti ve bir dizi koşulda makul olan sürenin, farklı koşullarda makul olmayabileceğini ifade etti¹⁶³. US — Hot-Rolled Steel Temyiz Organı Neyin makul olduğunun her bir soruşturmanın özel koşulları ışığında, vaka bazında tanımlanması gerektiğini belirtti¹⁶⁴.

US – Softwood Lumber V davasındaki Panel Raporunda, ilgili tarafların iş birliği sağlamak için sadece soru listelerine/anketlere yanıt verme yükümlülüğü altında olmadıkları, buna ek olarak soruşturma makamlarına göndermiş oldukları verileri okumaları ve değerlendirilmeleri konusunda bilgi verme yükümlülüğü altında da oldukları belirtilmiştir¹⁶⁵.

3.2.1.4. Yerinde İnceleme Usulü

¹⁶² United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 73–75. Anketler ile ilgili olarak bkz. European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu (2011), para. 612–613.

¹⁶³ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu; paras. 612–13.

¹⁶⁴ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 84–85.

¹⁶⁵ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu, para.7.183.

ADA m. 6.7’de yerinde inceleme usulü tanımlanmıştır:

“Yetkili merciler verilen bilgilerin doğruluğunu tesbit etmek veya daha fazla ayrıntı temin etmek amacıyla, ilgili firmaların mutabakatını almak ve sözkonusu Üyenin hükümet temsilcilerini durumdan haberdar etmek koşuluyla ve bu Üye soruşturmaya itiraz etmediği takdirde, diğer Üyelerin ülkesinde gerekli soruşturmayı yapabilirler. Diğer Üyelerin ülkesinde yapılan soruşturmada Ek I’de açıklanan usuller uygulanacaktır. Yetkili merciler, gizli bilgilerin korunması şartına tabi olarak, bu soruşturma sonuçlarını ilgili oldukları firmalara verecek veya paragraf 9’a uygun olarak bunların bu firmalara açıklanmasını sağlayacaklardır ve bu sonuçları başvuranlara da verebilirler.”

ADA, Madde 6 Paragraf 7’ye Uygun Olarak Yerinde İncelemeye İlişkin Usuller başlığını taşıyan EK I’de, yerinden inceleme uygulaması ile ilgili birtakım detaylara yer verilmiştir. İlgili paragraflar şu şekildedir:

“1. Herhangi bir soruşturma başlatıldığında, yerinde incelemede bulunma niyeti ihracatçı Üye yetkililerine ve ilgili olduğu bilinen firmalara bildirilecektir.”

“3. Kesin ziyaret programı belirlenmeden önce ihracatçı Üyenin ülkesindeki ilgili firmaların açık mutabakatının temin edilmesi standart uygulama olmalıdır.”

“4. İlgili firmaların mutabakatı alınır alınmaz, incelemeyi yürüten merciler ihracatçı Üyenin yetkililerine ziyaret edilecek firmaların ad ve adreslerini ve mutabık kalınan ziyaret tarihlerini bildirmelidirler.”

“5. Ziyaretten önce, sözkonusu firmalara yeterince önceden haber verilmelidir.”

“7. Yerinde incelemenin temel amacı, verilen bilgilerin doğruluğunu tesbit etmek veya daha fazla ayrıntı temin etmek olduğundan, firma tarafından aksi kabul edilmedikçe ve ihracatçı Üyenin hükümeti incelemeyi yürüten mercilerce beklenen ziyaretten haberdar edildiğinde ve herhangi bir itirazda bulunmadığında, bu inceleme soru formuna verilen yanıtlar alındıktan sonra yapılmalıdır; ayrıca, ilgili firmalara ziyaretten önce, doğruluğu tesbit edilecek bilgilerin ve verilmesi gereken daha başka bilgilerin genel niteliğinin bildirilmesi standart uygulama olmalıdır, ancak bu durum elde edilen bilgilerin

ışığında daha fazla ayrıntı temin etmek için yerinde yapılacak taleplere engel oluşturmamalıdır.”

Anlaşmanın 6.11. maddesine göre ilgili taraflar olarak sayılan kimseler dışındaki yerli ve yabancı tarafların, üyeler tarafından ilgili taraflar olarak davet edilmelerine izin verilmesi engellenemeyecektir¹⁶⁶

3.3. Soruşturmada Süreler

DTÖ kurallarına göre tüm bu süreçler soruşturmanın açılmasından itibaren bir yıl içerisinde tamamlanmalıdır. Bu süre hiçbir şekilde 18 aydan uzun olamaz¹⁶⁷. Ayrıca bu süre boyunca ithalat yapılmasında da herhangi bir engel yoktur¹⁶⁸. Damping amaçlarına yönelik bir soruşturma süreci hiçbir durumda altı aydan az olamayacak, zarar değerlendirmesine yönelik süreç üç yıllık bir süreyi kapsayacak ve bu süre, dumping bilgilerinin toplandığı analiz edildiği süreyi de içerecektir¹⁶⁹.

¹⁶⁶ DTÖ üyesi ülkelerce yasal sürece saygı gösterilmeli ve ilgili taraflara, kendi görüşlerini yeterince sunma şansı yani savunma hakkı ve davayla ilgili olan tüm bilgilere erişim hakkı sağlanmalıdır. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 132, 133. ADA m. 6.11: *“Bu Anlaşmada, “ilgili taraflar” aşağıdakileri kapsayacaktır:*

(i) soruşturma konusu ürünün ihracatçısı, yabancı üreticisi veya ithalatçısı veya üyelerinin çoğunluğunun bu ürünün üreticisi, ihracatçısı veya ithalatçısı olduğu bir ticaret veya iş birliği;

(ii) ihracatçı Üyenin hükümeti; ve

(iii) ithalatçı Üyenin ülkesinde benzer ürünün üreticisi veya üyelerinin çoğunluğunun ithalatçı Üyenin ülkesinde benzer ürünü ürettiği bir ticaret ve iş birliği.

Bu liste, üyelerin yukarıda anılanlar dışında kalan yerli veya yabancı tarafları ilgili taraf olarak dahil etmelerini engellemeyecektir.”

¹⁶⁷ ADA madde 5.10.

¹⁶⁸ ADA madde 5.9

¹⁶⁹ Anlaşma, dumping ve zarar ile ilgili verilerin toplanma süresini belirtmemektedir. Genel kabul görmüş bir uygulama DTÖ Anti-Dumping Komitesinin, soruşturma sürecini düzenleyen Anti-Dumping Araştırmalar için Veri Toplama Süreleri ile ilgili bir Öneri kabul etmesine sebep olmuştur. Bu öneri, dumping ve zarar soruşturmalarının süresini ayırmaktaydı. Bu öneriye göre, dumping soruşturmaları için veri toplama süresi normalde 12 ay olmalıdır. Süre her halükarda 6 aydan az olamaz ve mümkün mertebe soruşturmanın başlama tarihine yakın bir zamanda sürenin sona ermesi gerekmektedir. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 151-152. DTÖ Anti-Dumping Komitesinin, dampire Mücadele Soruşturmaları için Veri Toplama Sürelerine İlişkin olarak kabul ettiği bu tavsiye uyarınca, dumping soruşturmaları için veri toplama süresi normalde on iki ayı geçmeyecek ve her durumda altı aydan az olacaktır. Ayrıca mümkün olduğu kadar başlama tarihine yakın bir tarihte sona ermesi gerekmektedir. Fakat verilerin toplandığı taraf daha kısa bir süre için mevcut değilse, zarar soruşturmaları için veri toplama süresi normal olarak en az üç yıl olacak ve dumping soruşturması için veri toplama süresinin tamamının kapsanması gerekecektir. Bu Üyelerin ortak uygulamasını yansıtsa da Vermulst’a göre tavsiyenin bağlayıcı bir etkisi yoktur. Bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss.743, 782. Bu sürelerin esas alınmasına dair Panel raporları için bkz.: Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu, para. 7.287; Guatemala – Cement II Panel Raporu, para. 8.266.

US – Hot-Rolled Steel Temyiz Organının atıf yaptığı US –Hot-Rolled Steel Panel Raporuna göre, herhangi bir süre sınırlamasının olmaması, soruşturmaların yürütülmesini kontrol eden otoriteler açısından zorlayıcı olabilecektir. Düzenli bir soruşturma yönetimi için soruşturma makamlarının son süreler belirlemeleri daha isabetli olacaktır. Dolayısıyla 6.1. ve 6.2. maddelerin davalılara istedikleri zaman ve şekilde kanıt sunmaları, duruşmalara katılmaları gibi sınırsız haklar sağlamadığı söylenebilir¹⁷⁰. ADA madde 6.2 bu durumu şu şekilde ele almıştır:

“Damping soruşturması boyunca, ilgili tüm taraflar kendi menfaatlerini tam olarak savunma fırsatına sahip olacaklardır. Bu amaçla yetkili merciler karşıt görüşlerin sunulabilmesi ve iddiaları çürütücü savların ileri sürülebilmesi için talep edildiğinde ilgili tüm taraflara karşıt çıkarları olan taraflarla biraraya gelme fırsatı tanıyacaklardır. Bu tür fırsatlar tanınırken gizliliğin korunması gereği ve taraflar için uygunluk hususu dikkate alınmalıdır. Taraflar herhangi bir toplantıya katılmakla yükümlü olmayacaklar ve toplantıya katılmamaları durumları üzerinde olumsuz etki yapmayacaktır. Geçerli bir mazeret olması halinde ilgili taraflar diğer bilgileri sözlü olarak sunma hakkına da sahip olacaklardır.”

Temyiz Organının EC – Fasteners (2011) Raporunda açıkladığı gibi madde 6.2, bilgilere erişimin önemli olduğunu teyit etmektedir, çünkü bilgiler olmadan ilgili taraflar çıkarlarını savunmak için tam bir fırsata sahip olamayacaklardır¹⁷¹.

US – Oil Country Tubular Goods Sunset Reviews Temyiz Organı: sırasıyla 6.1 ve 6.2 maddeler nezdinde garanti edilen *bol* ve *tam* fırsatların süresiz olarak uzatılmayacağını ve bunların bir noktada meşru olarak sona ermesi gerektiğini belirtmiştir¹⁷². Anlaşmanın 6.2. maddesine göre yetkili makamların ilgili tüm taraflara, sözlü duruşmalar ve menfaatleri çatışan tarafların yüzleştirilmeleri de dahil olmak üzere, menfaatlerini savunmalarını sağlayacak her türlü fırsatı vermeleri gerekmektedir.

¹⁷⁰ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu, para. 73. Ayrıca atıf yapılan Panel Raporu için; US –Hot-Rolled Steel, para. 7.54. 6.2. Madde ile ilgili ayrıca bkz. Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu, para. 7.160.

¹⁷¹ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu, paras. 480, 483.

¹⁷² United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina Temyiz Organı Raporu, para. 242.

4. Soruşturmanın Sona Ermesi

4.1. Genel Bilgiler

Soruşturma neticesinde dumping tespit edilmemişse, tespit edilse bile maddi zarar bulunmamışsa, soruşturma makamları, soruşturmayı herhangi bir tedbir sonucuna varmayacak şekilde sona erdirmelidirler. ADA madde 5.8 bu durumu şu şekilde düzenlemiştir:

*Yetkililer soruşturmayla ilgili işlemlerin sürdürülmesini haklı kılacak dumping veya zararla ilgili yeterince delil olmadığı kanaatine vardıklarında, paragraf 1 kapsamında yapılan bir başvuru reddedilecek ve soruşturma derhal kapatılacaktır. Yetkililerce dumping marjının çok düşük olduğu "de minimis", veya gerçek veya olası dumpingli ithalat hacminin veya zararın ihmal edilebilecek düzeyde olduğu tesbit edildiğinde soruşturma derhal kapatılacaktır.*¹⁷³.

ADA, bir anti-dumping soruşturması ile alakalı üç tür anti-dumping önlemi alınmasına imkan sağlamaktadır: geçici önlemler, fiyat taahhütleri ve kesin anti-dumping vergileri¹⁷⁴. Tercih edilecek önlemler her bir uyuşmazlığın fiili koşulları ışığında belirlenecektir¹⁷⁵. İthalatçı ülke tarafından yürütülen anti-dumping soruşturması sonucunda ürün ithalatının dumpingli olduğu ve yapılan bu dumpingli ithalatın, benzer ürünün yerel üreticilerine zarar verdiği, zarar tehdidi arz ettiği ya da bir üretim dalının kurulmasını geciktirdiği tespit edilirse, kesin anti-dumping vergileri uygulanması söz konusu olacaktır¹⁷⁶. Buna karşılık soruşturma sırasında ortaya

¹⁷³ ADA madde 5.8'e yönelik bir anlaşmazlık Mexico — Anti-Dumping Measures on Rice davasında meydana gelmiştir. Bkz. Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu (2005), para. 217 vd. ve 305 vd.

¹⁷⁴ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 745. US – 1916 Act (2000) davasında ABD mevzuatı, dumpingin kurucu unsurlarını sunan davranışlar için hukuk ve cezai takibatlar öngörmüştür. Bu hukuki ve cezai eylemler, dumpinge karşı izin verilen yanıtlar arasında olmadığı için Temyiz Organı bu davada, Panelin uygulanan durumun, GATT m. VI.2 ile tutarsız olduğu yönündeki tespitini onaylamıştır. Buradaki söz konusu tedbir, 2000 yılında çıkan ABD Sürekli Dumping ve Sübvansiyon Dengeleme Yasası (CDSOA) idi. Bu Kanunun ilgili kısmında ABD Gümrükleri, anti-dumping vergisine ilişkin karar uyarınca değerlendirilen vergilerin, nitelikli harcamalar için etkilenen yerli üreticilere dağıtılmasını sağlamıştır. Temyiz Organı ise CDSOA denkleştirme ödemeleri; kesin anti-dumping vergileri, geçici önlemler veya fiyat taahhütleri olmadığı için, bu dava çerçevesinde CDSOA'nın ADA tarafından yorumlandığı şekliyle, GATT 1994 hükümlerine uygun olmadığı sonucuna varmıştır. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 725. Bkz. United States — Anti-Dumping Act of 1916 Temyiz Organı Raporu, paras. 126, 137. United States — Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 (2003) Temyiz Organı Raporu, para. 265. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 123.

¹⁷⁵ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 783.

¹⁷⁶ Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s. 6.

çıkabilecek zararları gidermeye yönelik olarak soruşturma makamları dumping tespitinde bulunmuşlarsa, geçici önlemler talep edebileceklerdir. Geçici önlemleri talep edilebilmeleri için maddi zararın ve illiyet bağının tespitine gerek olmayacaktır. Dampingin ve maddi zararın tespit edilmesi durumunda soruşturma makamları, ilgili ithalatçı veya ihracatçılardan fiyat taahhütlerinde bulunmalarını talep edebileceklerdir. Böyle bir durumda, soruşturma makamlarının ayrıca illiyet bağı tespitinde bulunmasına gerek kalmayacaktır.

4.2. Soruşturma Sonucu Yapılacak Bildirim

ADA madde 6.9, nihai bir karar verilmeden önce soruşturma makamlarının, kesin tedbirlerin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin verilecek kararın temelini oluşturan gerçekler hakkında, tüm ilgili tarafların bilgilendirmesini gerektirmektedir¹⁷⁷. Madde metni şöyledir:

“Yetkili merciler nihai bir belirleme yapılmadan önce, kesin önlemlerin uygulanıp uygulanmayacağı kararının esasını oluşturan ve incelenmekte olan birinci derecede önemli gerçekleri ilgili tüm taraflara bildireceklerdir. Bu açıklama tarafların menfaatlerini savunmalarına olanak tanıyacak şekilde yeterli süre içinde yapılacaktır.”

Madde 6.9 bir otoritenin önünde tüm gerçeklerin açıklanmasını gerektirmemekte, bunun yerine temel olanların, yani önemli olan veya göze çarpan gerçeklerin açıklanmasını gerektirmektedir. Temyiz Organının China – GOES (2012)’de belirttiği gibi, madde 6.9 uyarınca incelenmekte olan temel olguların açıklanması, ilgili tarafların çıkarlarını savunma kabiliyetini sağlamak için çok önemlidir ve bu nedenle bu tür bir açıklama, tarafların bunu yapabilmeleri için yeterli bir süre içinde yapılmalıdır¹⁷⁸. Argentina – Poultry Anti-Dumping Duties Panel Raporunda da görüleceği üzere, bu durum yetkililerin soruşturma sırasındaki yasal tespitlerini veya bazı argümanları kabul etme ya da reddetme nedenlerini taraflara bildirmeleri anlamına gelmemektedir ve bu açıklama yükümlülüğü yalnızca olgusal bilgilerle alakalıdır¹⁷⁹.

¹⁷⁷ Temel gerçekler, kesin önlemlerin uygulanıp uygulanmayacağına dair bir karara varma sürecinde önemli olan gerçekleri ifade etmektedir. Soruşturma Makamı, ilgili tarafın, kesin tedbirlerin uygulanıp uygulanmamasına ilişkin kararın temelini anlamasını sağlamak için, bu tür gerçekleri tutarlı bir şekilde açıklamalıdır. Bkz. China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu; para. 240.

¹⁷⁸ China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu, para. 240.

¹⁷⁹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 175.

Tıpkı anti-damping soruşturmalarının başlatılması durumunda olduğu gibi, soruşturmanın geçici ve nihai önlemlerin uygulanması, fiyat taahhüdünün kabul edilmesi, nihai önlemin ya da fiyat taahhüdünün sonlandırılması, önlemlerin geriye dönük olarak uygulanması gibi kararlar ile sonuçlanması halinde de soruşturma makamlarının, kamuya bildirim yapma yükümlülükleri vardır. Bu bildirim ve rapor, maddi ve hukuki nedenlere ilişkin konularla ilgili gizli bilgilerin korunması gereğini de dikkate alarak, gerekli bütün bilgileri içermek zorundadır. Ayrıca nihai önlem alınmasına veya fiyat taahhüdünün kabulüne ilişkin herhangi bir duyuru, ihracatçı ve ithalatçıların iddialarının kabul edilme ya da reddedilme sebeplerini göstermek zorundadır¹⁸⁰. İlgili madde metinleri şöyledir:

“12.2. Olumlu veya olumsuz ön veya nihai belirleme, Madde 8'e uygun olarak bir taahhüdü kabul etme kararı, böyle bir taahhüdün sona ermesi ve dampinge-karşı vergi uygulamasının sona erdirilmesi ilan edilecektir. Bu şekildeki her bildirimde, soruşturmayı yapan merciler tarafından önemli görülen hukuki ve maddi hususlarla ilgili tüm konularda elde edilen bulgular ve varılan sonuçlar yeterince ayrıntılı bir biçimde açıklanacak veya ayrı bir rapor halinde sunulacaktır. Bu tür bildirim ve raporlar ürünleri bu tesbit veya taahhüdün konusu olan Üyeye veya Üyelere ve bu konuda menfaati olduğu bilinen ilgili diğer taraflara gönderilecektir.”

“12.2.1. Geçici önlemlerin uygulanmasına ilişkin ilanda damping ve zararlarla ilgili ön belirlemeler konusunda yeterince ayrıntılı açıklamalar bulunacak ve iddiaların kabul edilmesine ve reddedilmesine yol açan maddi ve hukuki hususlara değinilecek veya bunlar ayrı bir rapor halinde sunulacaktır. Gizli bilgilerin korunması gereği yeterince dikkate alınarak böyle bir bildirim veya raporda özellikle aşağıdaki hususlara yer verilecektir...”

“12.2.2. Dampinge-karşı verginin uygulanmasını veya bir fiyat taahhüdünün kabul edilmesini öngören olumlu bir tesbit yapılması halinde, bir soruşturmanın kapatıldığına veya ertelendiğine ilişkin ilanda, gizli bilgilerin korunması yükümlülüğü yeterince dikkate alınarak, maddi ve hukuki konularla ilgili tüm bilgiler ve kesin önlemlerin uygulanmasına veya bir fiyat taahhüdünün kabul edilmesine

¹⁸⁰ Bu bildirimler tedarikçilerin isimleri ya da bu mümkün değilse ilgili tedarikçi ülkelerin isimlerini, ürünün gümrük idaresi için yeterli bir tanımını, tespit edilen damping marjları ve normal değerini ve ihrac fiyatının belirlenmesiyle karşılaştırılmasında kullanılmış yöntemle ilgili nedenlerin tam bir açıklamasını, zarar tespiti hakkındaki görüşleri ve bu tespitlerin yapılmasına sebep olmuş nedenleri içermek zorundadırlar. Bkz. Anti-Damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, ss. 19-20.

yol açan nedenler bulunacak veya bunlar ayrı bir rapor halinde sunulacaktır. Bu bildirim veya raporda özellikle alt-paragraf 2.1'de tanımlanan bilgilere, ihracatçılar ve ithalatçılar tarafından ileri sürülen iddialar veya hak taleplerinin kabul edilme veya reddedilme nedenlerine ve Madde 6 alt-paragraf 10.2 uyarınca alınan kararların temeline yer verilecektir.”

12. maddede belirtilen bu kamuya duyuru bildirimlerinin amacı, soruşturma makamları tarafından yapılan tespitlerin şeffaflığını artırmak ve bu tespitleri doğrulayan sağlam ve eksiksiz muhakemeyi teşvik etmektir.

12.2.1 ve 12.2.2. maddelere göre bu bildiri veya rapor özellikle, tedarikçilerin veya bu mümkün olmadığında ilgili tedarikçi ülkelerin adlarını, gümrük işlemleri için yeterli olan ürünün tanımını, belirlenen dumping marjları ve 2. madde kapsamında ihracat fiyatı ile normal değer oluşturulmasında ve karşılaştırılmasında kullanılan metodolojinin nedenlerinin tam açıklamasını, madde 3'te belirtilen zarar tespiti ile ilgili mülahazaları ve belirlemeye yol açan ana nedenleri içermelidir. Ayrıca bildirim veya rapor, ihracatçılar ve ithalatçılar tarafından yapılan ilgili yasal iddiaların ve bunların kabul veya reddinin nedenlerini de belirtmelidir¹⁸¹.

Mexico — Corn Syrup Panel Raporunda belirtildiği üzere ADA madde 12.2, herhangi bir nihai tespit kamuya duyurulmasının *soruşturma makamları tarafından önemli kabul edilen tüm olgu ve hukuk konularında varılan bulguları ve sonuçları yeterli ayrıntıda belirtmesini veya ayrı bir rapor aracılığıyla başka bir şekilde sunmasını gerektirmektedir*¹⁸².

4.3. Geçici Tedbirler

Anti-dumping soruşturması başlatıldıktan sonra, soruşturulan ürünlerin ithalatı, bir anti-dumping vergisinin uygulanacağı beklentisiyle aniden artabilmekte ve bu ani artış, yerli sanayiye zarar verebilmektedir. Böyle bir artışın meydana gelmesi muhtemel olduğunda, ulusal anti-dumping yetkilileri geçici önlemler uygulayabilmektedirler. ADA'nın 7. maddesi, ulusal anti-dumping yetkilileri tarafından uygulanacak bu geçici önlemleri düzenlemektedir.

ADA madde 7.1'e göre soruşturma makamları ancak dampinge ilişkin ön olumlu bir tespit yaptıktan ve soruşturma süresi boyunca meydana gelebilecek

¹⁸¹ Bossche/Zdouc, *a.g.e.*, ss. 744-745.

¹⁸² Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Panel Raporu, 7.190–7.191.

zararları önlemek için geçici tedbirlerin gerekli olduğunu belirledikten sonra geçici önlem uygulayabileceklerdir. ADA madde 7.2'e göre:

“Geçici önlemler, geçici vergi şeklinde veya tercihan tahmin edilen geçici damping marjını aşmayacak şekilde, tahmin edilen dampinge-karşı verginin miktarına eşit bir garanti -nakit veya senet şeklinde olabilir. Gümrükte değer sabitleştirmesi, normal gümrük vergisinin ve tahmini dampinge-karşı vergi tutarının belirtilmesi şartıyla ve diğer geçici önlemlerle aynı koşullara tabi tutulması halinde uygun bir geçici önlemdir.”

İş bu paragraf metnine göre soruşturma makamları üç çeşit geçici önlem uygulayabilirler. Bunlar: i) geçici vergi; ii) tahmin edilen geçici anti-damping vergisine eş değerde bir teminat, nakit ya da senet; ve iii) soruşturmaya kararlaştırılan tahmini damping vergisi tutarının belirtilmesi şartıyla gümrükte değer sabitleştirmesidir. ADA madde 7.4.'e göre soruşturma makamları, soruşturma sırasında meydana gelebilecek zararları önlemek için böyle bir önlemin gerekli olduğuna karar vermelidirler. Bu önlemlerin uygulanmaları en çok dört aylık süre için mümkündür fakat söz konusu ticaretin önemli bir yüzdesini temsil eden ihracatçıların talebiyle, bu sürenin altı aya kadar uzatılması söz konusu olabilecektir¹⁸³. Fakat ADA madde 7.3'e göre soruşturmanın başlama tarihinden itibaren en az 60 gün geçmedikçe soruşturma makamları geçici önlemler uygulayamayacaklardır.

Geçici vergiler, nihai kesin anti-damping vergisi miktarını aşan bir miktarda tahsil edilmişse veya vergilerin uygulanması, maddi zarar veya maddi gecikme tehdidinde dayalıysa, geçici vergilerin iadesi gerekmektedir¹⁸⁴. Bu durum ADA madde 10.3'te ifade edilmiştir: Buna göre:

“Dampinge karşı vergi, ödenmiş veya ödenecek olan geçici vergiden veya teminat amacıyla yaklaşık olarak hesaplanmış tutardan daha yüksekse, aradaki fark tahsil edilmeyecektir. Dampinge karşı vergi ödenmiş veya ödenecek olan geçici vergiden veya teminat amacıyla yaklaşık olarak hesaplanan tutardan daha düşükse, aradaki fark duruma göre geri ödenecek veya vergi yeniden hesaplanacaktır.” Mexico — Corn Syrup Panel Raporunda belirtildiği üzere soruşturma makamının, geçici tedbirlerin alınmaması durumunda, dampingli ithalatın etkisinin, zararın tespitine yol açıp açmadığı konusuna ilişkin bulgularını ve vardığı sonuçları, yeterince ayrıntılı bir

¹⁸³ Anti-Damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, 15.

¹⁸⁴ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 786. Soruşturma sürecinde belirlenen damping marjı anti-dampingin maksimum miktarını belirlemektedir. Bu durumun birtakım istisnaları var olmakla birlikte açıklanması konunun oldukça fazla oranda genişletilmesini gerektireceğinden sadece ilgili kaynağa atıf yapmakla yetinilmiştir. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 210. Bkz. Anti-Damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, ss. 18-19.

şekilde ortaya koyması gerekmektedir. ADA madde 10.2. ile uyumlu olarak, nihai anti-damping vergileri, geçici bir önlemin yürürlükte olduğu dönem için alınabilecektir¹⁸⁵.

4.4. Fiyat Taahhütleri

Anti-damping soruşturmaları, ihracatçılar, ithalatçılar ve ulusal anti-damping yetkilileri için maliyetli ve zahmetlidir. Bu nedenle Anlaşmanın *Fiyat Taahhütleri* başlığını taşıyan 8. maddesine göre DTÖ üyesi ülkeler, geçici vergi ve anti-damping vergisi uygulamak yerine fiyat taahhütleri talep edebilirler. Bu sayede ihracatçılar ve ulusal anti-damping yetkilileri arasında sağlanabilecek uzlaşma ile, zamandan ve kaynaklardan tasarruf sağlayabilmek mümkündür. ADA madde 8, bir anti-damping soruşturmasına tabi olan ihracatçının, damping marjını ortadan kaldırmak için ihracat fiyatında bir artış yapacağı yönünde, ulusal anti-damping otoritesine bir *fiyat taahhüdü* teklif etmesine izin vermektedir. Eğer yetkililer bu teklifi kabul ederlerse, soruşturma askıya alınacaktır. Fakat ulusal anti-damping makamları, bir fiyat taahhüdünü ancak dampinge ve dampingin neden olduğu zarara ilişkin olumlu bir ön belirleme yaptıktan sonra kabul edebileceklerdir.

ADA madde 8.1'e göre:

“Herhangi bir ihracatçının, yetkililerin dampingin zararlı etkilerinin ortadan kalkacağına kanaat getirmelerini sağlayacak şekilde, fiyatlarını yeniden gözden geçirmeyi veya sözkonusu bölgeye dampingli fiyatlarla ihracat yapmaya son vermeyi tatmin edici bir şekilde isteyerek taahhüt etmesi halinde geçici önlemler veya dampinge karşı vergi uygulanmadan damping soruşturmasıyla ilgili işlemler ertelenebilir veya durdurulabilir. Bu tür taahhütler kapsamındaki fiyat artışları, damping marjını ortadan kaldırmak için gerekli olandan daha yüksek olmayacaktır. Fiyat artışlarının üretim dalının uğradığı zararı gidermek için yeterli olması halinde, bu artışların damping marjından daha az olması arzu edilir.”

Damping, zarara ve bunlar arasındaki nedensel ilişkiye yönelik olumlu bir ön belirleme yapıldıktan sonra, ürünün ihracatçılarının ihraç fiyatlarını arttırmalarına ya da dampingli fiyatlarla yapılan ihracatın bitirilmesine ilişkin taahhütte

¹⁸⁵ Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Panel Raporu, 7.190–7.191. ADA madde 10.2: “*Kesin zarar tesbiti (Zarar tehdidi tesbiti veya bir üretim dalının kurulmasının fiziki olarak geciktirildiğinin tesbiti değil) yapıldığında veya kesin bir zarar tehdidinin tesbit edilmesi halinde, geçici önlemlerin yokluğunda dampingli ithalatın etkisi zarar tesbitine yol açmış olursa, dampinge karşı vergiler, eğer varsa, geçici önlemlerin uygulanmış olduğu süre için geçmişe yönelik olarak uygulanabilir.*”

bulunulabilecektir. Böyle bir durumda bir ihracatçı, benzer ürünün yerli sanayi için herhangi bir zarar doğurmayacağı bir seviyeye kadar fiyatları yükseltmeyi kabul edecektir. Maksimum vergi miktarı damping marjı seviyesine kadar olabilecektir. Böyle bir durumda, ihracatçıların taahhütlerine uygun hareket ettiklerini gösterebilmek için periyodik bilgi sunmaları gerekebilir. Taahhütler kapsamındaki fiyat artışları damping marjının ortadan kalkması için gereken miktardan daha yüksek olamayacak hatta uğranılan zararın giderilebilmesi için yeterli oldukları takdirde bu miktarın, damping marjından daha az olması tercih edilecektir¹⁸⁶.

Fiyat taahhüdü talep eden taraf, damping, zarar ve illiyet bağı soruşturmasına devam edilmesini madde 8.4'e göre talep edebilecektir¹⁸⁷. Bu maddeye göre:

“8.4 Herhangi bir taahhüt kabul edildiği takdirde, ihracatçının bunu istemesi veya yetkililerin bu yönde bir karar almaları halinde, damping ve zarar incelemesi yine de tamamlanacaktır. Böyle bir durumda olumsuz bir damping veya zarar tesbiti yapılması halinde, bu tesbite büyük ölçüde bir fiyat taahhüdünün mevcudiyetinin neden olduğu haller dışında, bu tesbit otomatik olarak geçersiz olacaktır. Bu tür durumlarda, yetkili merciler, taahhüdün bu Anlaşma hükümlerine uygun makul bir süre için idame ettirilmesini isteyebilirler. Bir damping ve zararı doğrulayan tesbit yapıldığında, taahhüt kendi şartlarına ve bu Anlaşma hükümlerine uygun olarak devam edecektir.”

Fiyat taahhütünden sonra damping, zarar veya nedenselliğe yönelik olumsuz bir nihai tespit yapılması durumu meydana gelirse, taahhüt otomatik olarak sona erecektir. Tespitin olumlu olması durumunda ise taahhütün devamı söz konusu olacaktır. Fiyat taahhüdünün kabul edilmesi soruşturmanın tamamlanmasına engel değildir. Soruşturma sonucunda olumsuz yönde bir tespit yapılırsa, tespite taahhüdün kendisi sebep olmamış ise, taahhütler otomatikman geçerliliğini kaybedecektir.

Anti-Damping Anlaşmasının 8.6. Maddesi, bir taahhüdün ihlalinin sonuçlarını düzenlemektedir. Buna göre:

“İthalatçı bir Üyenin yetkilileri, taahhüdü kabul edilmiş bir ihracatçıdan bu taahhüdün yerine getirilmesi ile ilgili bilgileri periyodik olarak vermesini ve ilgili verilerin doğruluğunun tesbit edilmesine olanak sağlamasını isteyebilirler. Herhangi bir taahhüdün ihlal edilmesi halinde, ithalatçı Üyenin yetkilileri, bu Anlaşma hükümlerine uygun olarak, mevcut olan en iyi bilgileri kullanarak, geçici önlemlerin derhal uygulanması şeklinde süratle önlem alabilirler. Böylesi durumlarda, bu

¹⁸⁶ Elele, a.g.e. ss. 70-71.

¹⁸⁷ Matsushita, a.g.e. ss. 398-399.

geçici önlemlerin uygulanmasından en fazla 90 gün önce tüketim için girişi yapılmış ürünlere bu Anlaşmaya uygun olarak dampainge karşı vergiler uygulanabilir, ancak bu tür geçmişe yönelik değerlendirmeler taahhüt ihlal edilmeden önce girişi yapılmış ithalata uygulanmayacaktır”

Normalde fiyat taahhüdünün kabulü ile soruşturmaya son nokta konulmuş olur fakat bazı durumlarda, soruşturmanın neticesinde negatif bulgu elde edilebilir. Böyle bir durumda fiyat taahhüdü otomatik olarak düşecektir. Kararlaştırılan bu taahhüdün ihlali durumunda yetkililer, eldeki en iyi bilgileri kullanarak geçici önlemleri acil olarak uygulamaya koyabilirler. Bu tür geçici önlemlerin uygulanmasından 90 gün öncesine kadar, kesin vergiler geriye dönük olarak uygulanabilir. İhlal öncesi ithalattan ise herhangi bir vergi tahsilatı yapılamaz¹⁸⁸.

ADA madde 8.5'e göre, bu tür taahhütler hem ithalatçılar hem de soruşturma makamları adına gönüllü icra edilmektedir: *“Fiyat taahhütleri, ithalatçı Üyenin yetkilileri tarafından önerilebilir, ancak hiçbir ihracatçı bu tür taahhütlere girmeye zorlanmayacaktır. İhracatçıların bu tür taahhütlerde bulunmamaları veya taahhütte bulunma çağrısını kabul etmemeleri, davanın incelenmesine hiçbir şekilde zarar vermeyecektir. Ancak, yetkililer dampaingli ithalatın devam etmesi halinde bir zarar tehdidinin gerçekleşmesinin olası olduğunu tesbit etmekte serbesttirler.”*

Anlaşmanın 12.2. maddesi fiyat taahhütlerine ilişkin bir kabulün olması veya bir ön ya da nihai tespitin yapılması durumunda, bu durumunun soruşturma makamları tarafından kamuya duyurulmasını gerektirmektedir:

“Olumlu veya olumsuz ön veya nihai belirleme, Madde 8'e uygun olarak bir taahhüdü kabul etme kararı, böyle bir taahhüdün sona ermesi ve dampainge-karşı vergi uygulamasının sona erdirilmesi ilan edilecektir. Bu şekildeki her bildirimde, soruşturmayı yapan merciler tarafından önemli görülen hukuki ve maddi hususlarla ilgili tüm konularda elde edilen bulgular ve varılan sonuçlar yeterince ayrıntılı bir biçimde açıklanacak veya ayrı bir rapor halinde sunulacaktır. Bu tür bildirim ve raporlar ürünleri bu tesbit veya taahhüdün konusu olan Üyeye veya Üyelere ve bu konuda menfaati olduğu bilinen ilgili diğer taraflara gönderilecektir.”

¹⁸⁸ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.** ss. 205-207. ADA madde 8.6.

4.5. Kesin Anti-Damping Vergileri

Anti-damping vergisinin uygulanabilmesi için aşamalı bir soruşturma yapılmaktadır. İlk önce yetkili makamlar yerli üreticilerin zarar görmeleri ya da maddi zarar tehdidi yaşamaları sonucunda bir soruşturma başlatmaktadırlar. Akabinde bir damping oluşmuş ve zarar meydana gelmişse geçici vergi uygulanması söz konusu olmaktadır. Soruşturmanın sonucunda damping kanıtlanırsa, geçici surette konulmuş vergi kesinleştirilmektedir¹⁸⁹

Dampinge Karşı Vergilerin Uygulanması ve Tahsil Edilmesi başlığını taşıyan ADA madde 9.1'e göre:

Verginin uygulanması için tüm koşulların yerine geldiği durumlarda dampinge karşı verginin uygulanıp uygulanmayacağına ilişkin karar ve uygulanacak dampinge karşı vergi tutarının damping marjı kadar veya daha az olmasına ilişkin karar, ithalatçı Üye yetkililerince verilecek kararlardır. Bütün üyelerin ülkelerinde verginin uygulanmasına izin verilmesi ve bu tür daha düşük verginin üretim dalının uğradığı zararı telafi etmeye yetmesi halinde verginin marjdan daha düşük olması arzu edilir."

Soruşturmanın sonucunda soruşturma makamı, dampingli ithalatın benzer ürünü üreten yerli sanayiye zarar verdiğini kanıtlamış ise anti-damping vergileri koyma hakkına sahip olacaktır. Tüm şartların yerine getirildiği, yani damping, zarar ve bunlar arasındaki illiyet bağının olduğuna dair belirlemede bulunduğu ve yapılan hesaplamalar sonucunda pozitif damping marjı elde edildiği durumlarda, verginin uygulanıp uygulanmayacağı ya da uygulanacak verginin miktarının damping marjının ne kadarına eşit olacağı, ithalatçı ülkenin yetkililerince belirlenecektir.

Madde 9.1 çerçevesinde anti-damping vergisinin azami miktarı, yerel fiyat ile ihracat fiyatı arasındaki fark kadardır¹⁹⁰. Fakat iş bu madde ayrıca daha az verginin yerli sanayiye verilen zararı ortadan kaldırmak için yeterli olması durumunda, uygulanacak verginin damping marjından daha az olmasının arzu edilir olduğu ifade etmektedir¹⁹¹. Bundan daha düşük bir vergi, yerel endüstrinin dampingden dolayı

¹⁸⁹ Kenan Çelik, **Uluslararası İktisat**, 4. Baskı, Murathan Yayınevi, Trabzon, 2008, s. 277. Bkz. Atilla Şahin, **Gümrük Mevzuatı Uygulamaları**, http://www.bugumder.org/yuklenenler/1_d_0_icerik_1903_1495798973_3.pdf, (01.07.2021).

¹⁹⁰ ADA madde 9.3: Dampinge karşı vergi tutan, madde 2 kapsamında belirlenen damping marjını aşmayacaktır.

¹⁹¹ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s.746. Avrupa Birliği 'daha az vergi kuralı' uygular, ancak Amerika Birleşik Devletleri genellikle uygulamaz. 1394 bkz. Patrick F.J. Macrory, **The Anti-Dumping Agreement**, Patrick F.J. Macrory, Arthur E. Appleton, Michael G. Plummer (editörlü.), The World Trade Organization: Legal, Economic and Political Analysis, Springer, United States of America, 2005, s. 519.

uğradığı zararı etkili bir şekilde ortadan kaldırılabiliyorsa, daha düşük bir vergi arzu edilir olarak kabul edilecektir¹⁹². Bu kural, genellikle Avrupa Birliği tarafından *daha az vergi kuralı* olarak ifade edilmekte ve sıklıkla uygulanmaktadır¹⁹³.

Anlaşmanın 9.2. maddesine göre:

Herhangi bir ürün için bir dampinge karşı vergi uygulandığında, bu vergi her seferinde uygun tutarlar halinde ve bu Anlaşma kapsamında fiyat taahhütlerinin kabul edildiği kaynaklardan yapılan ithalat dışında, bu ürünün bütün kaynaklardan damplingli olduğu ve zarara neden olduğu tesbit edilen ithalatında ayrımcı olmayan bir esasa göre tahsil edilecektir. Yetkili merciler ilgili ürünün tedarikçisinin veya tedarikçilerinin adını belirteceklerdir. Ancak aynı ülkede birçok tedarikçi mevcutsa ve bu tedarikçilerin tümünün adını vermek mümkün değilse, yetkililer ilgili tedarikçi ülkenin adını belirtebilirler. Birden fazla ülkede birçok tedarikçinin sözkonusu olduğu durumlarda, yetkililer ilgili bütün tedarikçilerin adını veya bu mümkün olmadığında, ilgili bütün tedarikçi ülkeleri belirtebilirler.”

Anlaşmanın 9.2. maddesine göre yetkili ulusal makamlar, anti-damping vergisinden etkilenen ürünlerin tedarikçisini veya tedarikçilerini belirtmelidir. Ancak, aynı ülkeden birkaç tedarikçi söz konusuysa ve tüm bu tedarikçileri isimlendirmek pratik değilse, yetkililer sadece ilgili tedarikçi ülkenin ismini verebilirler. Birden fazla ülkeden birden fazla tedarikçinin dahil olması durumunda, yetkililer ilgili tüm tedarikçilerin veya bu mümkün değilse ilgili tüm tedarikçi ülkelerin adlarını verebilirler.

Anti-Damping Anlaşmasının 9.2. maddesi Üyelerin, damplingli olduğu tespit edilen ve zarara neden olan tüm kaynaklardan yapılan ithalatlardan ayırım gözetmeksizin anti-damping vergileri almalarını gerektirmektedir. Bu nedenle MFN yükümlülüğü anti-damping vergilerinin tahsilatı için de geçerli olacaktır. Bununla

¹⁹² Daha az vergi kuralına şöyle bir varsayımsal örnek verilebilir: X Emtiasının Y Ülkesindeki normal değeri (yurt içi fiyatı) 150\$ ve Z Ülkesine ihracat fiyatı 100\$'dır. Bu nedenle, damping marjı 50'dir. Z Ülkesindeki yerli sanayinin benzer bir ürünü (rakip ürün) üretip Z Ülkesinin iç pazarında satması sonucunda ortaya çıkan fiyatı ise 120\$'dır. Bu durumda, Z Ülkesinin anti-damping otoritesi, Y Ülkesinden X Emtia ithalatına 20 \$'a eşit bir anti-damping vergisi uygularsa, Z Ülkesinin pazarında damplingli X Emtiasının fiyatı 120 \$ olacak ve ihracat fiyatı ile iç fiyat, bu şekilde eski haline getirilebilecektir (100 \$ + 20 \$ = 120 \$). Bu yaklaşıma göre anti-damping otoritesinin *zarar marjına* eşit bir anti-damping vergisi koymasından dolayı bu kurala *zarar marjı* kuralı denilebilmektedir. Bkz. Matsushita, **a.g.e.**, ss. 397-398.

¹⁹³ Ek olarak Anlaşmanın 9.2. maddesi gereğince üye ülkeler, zarara neden olmuş ve damplingli olduğu tespit edilmiş bütün kaynaklardan yapılmış ithalatlardan ayırım gözetmeksizin anti-damping vergileri alabilirler, fakat bir fiyat taahhüdü yürürlükte ise bu kaynaklardan yapılan ithalatlara anti-damping vergisi uygulanmayacaktır. MFN yükümlülüğü dampinge karşı vergilerin tahsili açısından geçerli olacaktır. Bkz. Bossche /Zdouc, **a.g.e.**, ss. 1352, 1424.

birlikte, bir fiyat taahhüdünün yürürlükte olduğu kaynaklardan yapılan ithalatlara anti-damping vergisi uygulanmayacağı ifade edilmiştir. Temyiz Organı, AT – Fasteners (2011) belgesinde, m. 9.2'de kullanıldığı şekliyle tüm kaynakların, *bir bütün olarak ülkeyi değil, bireysel ihracatçıları veya üreticileri ifade ettiğini* belirtmiştir¹⁹⁴. Bir üye belirli bir ihracatçıdan ya da ülkeden dumpingli ithal edildiği ve zarara sebebiyet verdiği tespit edilen, örneğin bu üreticilerden veya ülkelerden gelen ürünün türü ya da kalitesine yerli üreticiler veya belirli tüketiciler tarafından daha çok ihtiyaç duyulduğu gerekçesiyle, vergiden hariç tutulamayacaktır. Örneğin, bir ülkede tek bir buğday unu üreticisinin olduğu ve dumpingli ucuz buğday ununa karşı, yerli üreticilerce korunma istenmesi durumunda hükümetin vergi koyup koymaması, siyasi bir karar olacaktır. Zira anti-damping vergisi uygulanması durumunda ürünün üreticileri için koruma sağlanabilir fakat bu durum, ekmekleri için daha fazla ödeme yapmak zorunda kalacak tüketicilerin zararına olacaktır. Hatta bazı kimseler için fiyat artışı katlanılamayacak kadar fazla olabilecektir. Bazı ülkeler özellikle AT ve Kanada, vergilerin uygulanmasının kamu yararına aykırı olup olmayacağını incelenmesi konusunda kendilerine ek bir yükümlülük getirmişlerdir. Anlaşmada ise buna benzer bir hüküm yoktur. Ayrıca sabit bir vergi durumunda ithalat, ek bir vergiye tabi tutulacaktır. *Ad volorem* vergi durumunda ise ihracat fiyatı ve referans normal değer belirlenecek ve gerçek ihracat fiyatı ve bu referans fiyatı arasında yapılacak bir karşılaştırmaya dayalı vergi uygulanması söz konusu olacaktır¹⁹⁵.

4.6. Verginin Uygulanması

Pozitif dumping marjı, normal değer altında bir fiyatla gerçekleştirilmiş yeterli düzeyde bir ihracat işleminin olduğu durumlarda söz konusu olur ve bu durumda söz konusu ürüne anti-damping vergisi uygulanabilir¹⁹⁶. ADA m. 9.3 uyarınca, dumpinge karşı uygulanacak bu verginin belirlenen dumping marjından daha yüksek olması mümkün değildir. Uygulanacak anti-damping vergisi her defasında uygun tutarlar şeklinde, ayrımcı olmayan bir esasa dayanarak, ürünün zarara sebep olduğu tespit edilen ithalatından tahsil edilecektir¹⁹⁷. Temyiz Organının US — Zeroing (Japan) (2007) belgesinde belirttiği gibi, herhangi bir vergi toplama sistemi altında, m. 2 uyarınca belirlenen dumping marjı, bir ihracatçının yaptığı satışlarla ilgili olarak alınabilecek anti-damping vergilerinin miktarı için tavan işlevi görecektir. Gümrük

¹⁹⁴ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 745, 784. Bkz. European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu, para. 338.

¹⁹⁵ Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 207-209.

¹⁹⁶ **a.g.e.**, s. 66.

¹⁹⁷ Elele, **a.g.e.**, s. 72.

vergileri bir ithalatçı tarafından ödendiği zaman, söz konusu tavanın aşılması durumunda o ithalatçının iade talebinde bulunması da mümkün olacaktır¹⁹⁸.

Anti-damping vergilerinin tahsilat usulleri ülkeden ülkeye değişiklikler arz etmektedir. Bu farklılıklar esas olarak, damping marjının belirlenmesinde mevcut normal değerlerin mi yoksa geçmiş normal değerlerin mi baz alınacağı konusunda yapılan seçimden kaynaklanmaktadır. Türkiye ve AB gibi bazı ülkeler ve topluluklar damping marjını, anti-damping soruşturmasının açıldığı tarihten önce gerçekleşmiş ihracat fiyatları ile normal değeri karşılaştırmak ve gerçekleştirecek tüm ithalata sabit bir anti-damping vergisi uygulamak suretiyle, ya damping marjına eşit ya da zararın telafi edilmesine yetecek oranda belirlerken; ABD gibi bazı ülkeler ise ihraç fiyatlarını periyodik olarak gözden geçirilerek oluşturulmuş normal değerle karşılaştırmak suretiyle anti-damping vergilerini işlem bazında, verginin miktarı her zaman damping marjına eşit olacak şekilde belirlemektedirler¹⁹⁹.

ADA madde 13, ulusal mevzuatında anti-damping tedbirlerine ilişkin hükümler içeren her üyenin, nihai tespitlerle ilgili idari işlemlerin derhal incelenmesi ile alakalı hukuki tahkim, yargı, idari mahkemeler ve prosedürler oluşturması gerektiğini öngörmektedir. Bir üyenin anti-damping mevzuatı mevcut ise bu durumda GATT 1994'ün VI. maddesi ve ADA kapsamındaki yükümlülüklerle uygun bir şekilde düzenlenmiş olması gerekmektedir. Mevzuatla uyumlu bir anti-damping mevzuatı olmayan DTÖ üyesi ülke, yasal olarak herhangi bir anti-damping önlemi de uygulayamayacaktır²⁰⁰. Bu tür mahkemeler veya prosedürler, söz konusu belirleme veya incelemeyi sorumlu makamlardan bağımsız olmalıdır²⁰¹.

¹⁹⁸ United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu, para. 162. ADA madde 9.3'e göre: "Damping karşı vergi tutarı, Madde 2 kapsamında belirlenen damping marjını aşmayacaktır."

¹⁹⁹ Anti-damping vergileri işlem bazında uygulanıyor ise ithalatçıların bu vergileri ödemeleri, sadece ihraç fiyatları mevcut veya tahmini normal değerden daha düşükse mümkün olacaktır. Böylece ihraç fiyatları normal değer seviyesine yükseldiği zaman ihracatçı ve ithalatçıların bu vergiden kaçınma imkanları doğacaktır. Fakat eğer anti-damping vergileri ad valorem veya spesifik vergi şeklinde sabit olarak belirlenmişse ihracat fiyatları normal değer seviyesine yükselse bile ve sonradan geri ödeme talebinde bulunmaları mümkün dahi olsa ithalatçılar anti-damping vergilerini ödemek mecburiyetinde kalacaklardır. Ancak uygulanan anti-damping vergisi miktarı asla damping marjından daha fazla olamaz. Ödenen verginin miktarı damping marjından ya da nihai olarak belirlenmiş vergi miktarından daha yüksekse, fazladan ödenen bu miktar ithalatçılara iade edilir. Hatta bazı durumlarda anti-damping vergisinin ortadan kalkması dahi söz konusu olabilir. Zararı telafi etmek için gerekli verginin miktarı hesaplanırken, yerli endüstriye zarar vermeyecek ihraç fiyatı düzeyini gösteren hedef fiyatlar ya da zararlı olmayan FOB marjları referans alınabilir. Bkz. Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s. 16.

²⁰⁰ Philippe De Baere, Clotilde du Parc, Isabelle Van Damme, "II - Article 1 – Principles", In **The WTO Anti-Dumping Agreement: A Detailed Commentary**, Cambridge: Cambridge University Press, 2021, s. 49.

²⁰¹ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 745.

İhracatçılar veya üreticilerin, anti-damping vergilerinden kaçınmaya veya vergileri atlamaya çalışarak, uygulanmalarını engellemeleri söz konusu olabilmektedir. Örneğin bir ihracatçı veya üretici ilgili ürünün özelliklerini, artık anti-damping vergisine tabi ürünün özelliklerine tekabül etmeyecek şekilde değiştirmeye çalışabilmekte, ya da montaj veya imalat faaliyetlerinin bir kısmını ithalatçı ülkeye veya üçüncü bir ülkeye taşıyabilmektedir. Üyeler bu soruna ve *yeni* ürünlerin ne ölçüde mevcut anti-damping vergilerine tabi olmaya devam edebileceği sorusuna farklı yaklaşım biçimleri geliştirmişlerdir. Atlatma ve atlatma önleyici tedbirler sorunu Uruguay Turu'nun da gündeminde mevcuttu ancak belirli kurallar üzerinde anlaşmaya varılamamıştır²⁰².

4.6.1. Anlaşmadaki İhracatçılar

Anti-damping vergileri, tipik olarak belirli bir ülkeden belirli bir ihracatçı veya üreticinin belirli bir ürününe uygulanmaktadır²⁰³ ADA bünyesinde dört farklı ihracatçı kategorisi vardır. İlk kategori bilinen ihracatçılar; anlaşma bilinen her bir ihracatçı için ayrı bir marjın hesaplanmasını gerektirmektedir. İkinci kategori örnek ihracatçılar kategorisi; böyle bir durumda araştırılan ihracatçıların her biri için olduğu kadar, başlangıçta örneğe dahil edilmemiş olmasına rağmen gerekli bilgileri sağlayan her ihracatçı için bir marj hesaplaması yapılacaktır. Üçüncü kategori, örneklenmemiş ihracatçılar kategorisi; anlaşmanın 9.4. maddesi, örnekleme dahil olmayan bu ihracatçılar için uygulanabilecek azami verginin ne olduğunu belirtmektedir. Dördüncü kategori yeni göndericiler; anlaşmanın 9.5. maddesi soruşturma döneminde herhangi bir ürün ihraç etmeyen ihracatçıların kendi vergi oranlarının belirlenebilmesi için, yetkili makamlardan bireysel bir damping marjı hesaplanmasını talep etmelerine izin vermektedir²⁰⁴.

Anti-Damping Anlaşmasının 6.10. maddesi uyarınca, anti-damping vergileri uygulandığında soruşturma makamları kural olarak, soruşturma altındaki ürünün

²⁰² Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 750. Atlatmayı önlemek için alınabilecek önlemler, bir anti-damping vergisine tabi olan yabancı üreticilerin veya ihracatçıların bu vergiyi ödemekten kaçınmalarını önlemeyi amaçlamaktadır. Örneğin, A ülkesinde anti-damping vergisine tabi olan bir şirket, A ülkesinde bir fabrika kurmaya ve aynı ürünü ithal parça ve bileşenlerden monte etmeye karar verir. Bir başka dolandırıcılık örneği, anti-damping tabi bir şirketin üretimini bir veya daha fazla üçüncü ülkeye kaydırabilmesi durumunda olabilir. Böylece hala üretim yapılıyor olmasına rağmen başka ülkelerden yapıldığından ötürü bu üretim, vergiye tabi olmayacaktır. Bu nedenle, ihracatçılar üretim yerlerini değiştirerek veya ürünü farklı ülkelerden ihraç ederek anti-damping vergisi ödemekten kaçınabilir. Esas konu, ithalata anti-damping vergisi uygulayan ülkenin böyle bir harekete karşı önlem almakta haklı olup olmadığıdır. DTÖ Anti-damping Anlaşması, bu konuda herhangi bir anlaşma olmadığı için, Uruguay Turunda atlatma konusundan bahsetmemektedir. Fakat ABD ve Avrupa Birliği gibi bazı ülkeler, atlatmaya karşı önlemler uygulamaktadırlar. Bkz. Matsushita, **a.g.e.**, s. 399.

²⁰³ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 750.

²⁰⁴ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 209.

bilinen her ihracatçısı veya üreticisi için bir dumping marjı hesaplamalıdır. Ancak m. 6.10, bunun her zaman mümkün olmayabileceğini kabul etmektedir. Bu maddede ifade edildiği üzere:

“Yetkili merciler kural olarak, incelenmekte olan ürünle ilgili bilinen her ihracatçı veya üretici için ayrı bir dumping marjı belirleyeceklerdir. İhracatçı, üretici, ithalatçı veya ürün tiplerinin sayısının böyle bir belirlemeye olanak vermeyecek kadar yüksek olduğu durumlarda yetkili merciler soruşturmayı, seçim esnasında temin edebildikleri bilgilere dayalı olarak istatistiki açıdan geçerli örnekler kullanarak makul sayıda ilgili tarafla veya ürünle sınırlayabilecekleri gibi, söz konusu ülkeden yapılan ihracat hacminin makul olarak incelenebilecek en büyük yüzdesi ile de sınırlayabilirler.”

Mexico – Anti-Dumping Measures on Rice Davasında Temyiz Organı, soruşturma makamının aktif rolünü vurgularken bilinen ihracatçılar terimi için çok katı bir metin okuması uygulamış ve Panelin bulgusunu bozarak bu terimin, soruşturma makamınca bilinen bir ihracatçı ya da üretici anlamına geldiğini, kendisince bilinmeyen ancak bilinmesi gereken bir ihracatçı ya da üretici olmadığını belirtmiştir. Yani bu madde kapsamında bilgi verilecek ihracatçılar, soruşturma makamı tarafından bilinen ihracatçılardır²⁰⁵.

Eğer ihracatçı ve üretici sayısı bireysel dumping marjını hesaplamaya izin vermeyecek kadar fazla ise, ihracatçı ülke menşeli yapılmış ithal dumpingli ürünün tümüne ya da ayrı ayrı vergi uygulanmayan ihracatçı ülke ihracatçıları ve üreticilerinin dumpingli yaptıkları ithalata topluca, aynı oranda anti-dumping vergisi uygulanabilecektir. Temyiz Organı, EC – Fasteners (2011) davasında, madde 6.10’daki yükümlülüğün *kural olarak* teriminin bireysel marjin hesaplamasının mutlak bir yükümlülük olmadığını ve istisnalara tabi olduğunu gösterdiğini ifade etmiştir²⁰⁶.

Anti-Dumping Anlaşmasının 9.5. maddesi, soruşturma döneminde dikkate alınan ve genellikle *yeni göndericiler* olarak adlandırılan, ithalat kaynağı olmayan üreticiler veya ihracatçılar için bireysel dumping marjı ile ilgili olarak şunları sağlamaktadır:

“Herhangi bir ürün, ithalatçı bir Üyenin ülkesinde dumpinge karşı vergilere tabi ise, aşağıda anılan ihracatçıların veya üreticilerin ihracatçı ülkede ürün için dumpinge karşı vergilere tabi olan herhangi

²⁰⁵ Bkz. Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu, para. 255.

²⁰⁶ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu, para. 317.

bir ihracatçı veya üretici ile ilgilerinin olmadığını gösterebilmeleri koşuluyla yetkililer, sözkonusu ihraç ülkesinde bulunan ve soruşturma süresi esnasında ürünü ithalatçı Üyeye ihraç etmemiş olan ihracatçılar veya üreticiler için ayrı ayrı dumping marjlarını tesbit etmek amacıyla derhal bir gözden geçirme yapacaklardır. Bu tür gözden geçirme, ithalatçı Üyenin ülkesinde normal vergi tesbitine ve gözden geçirme işlemlerine kıyasla hızlandırılmış şekilde başlatılacak ve yürütülecektir. Gözden geçirme sürmekte iken, bu ihracatçılardan veya üreticilerden yapılan ithalata hiçbir dumpinge karşı vergi uygulanmayacaktır. Ancak yetkililer, bu gözden geçirme sonucunda bu ihracatçılar veya üreticiler açısından bir dumping tesbiti yapılması halinde, dumpinge-karşı vergilerin gözden geçirmenin başladığı tarihe kadar geçmişe yönelik olarak uygulanabilmesini sağlamak için vergi tesbitini yapmayabilir ve/veya teminat isteyebilirler.”

Bu hüküm çerçevesinde bir ürün, ithalatçı bir üyede anti-dumping vergilerine tabi ise, yetkili makamlar ihracatçı ülkedeki söz konusu ürünü ihraç etmeyen herhangi bir ihracatçı ya da üretici açısından bireysel dumping marjlarını belirleyebilmek için, derhal bir inceleme başlatacaklardır. Bu üreticilerin ya da ihracatçıların; ihracatçı ülkedeki ürün üzerinde anti-dumping vergilerine tabi olan her üreticinin, ihracatçı ile ilgilerinin olmadığını kanıtlamak şartıyla, soruşturma süresi boyunca ürünü ithalatçı ülkeye iletmeleri mümkün olacaktır. Böyle bir inceleme, ithalatçı üye ülkedeki normal vergi değerlendirmesi ve inceleme işlemlerine kıyasen hızlandırılmış bir şekilde ilerletilecektir. Yetkililer incelemede, söz konusu üreticiler ya da ihracatçılar açısından bir dumping tespit ederlerse anti-dumping vergilerinin ilgili tarihe kadar geriye dönük olarak uygulanabilmesini sağlayabilmek adına değerlendirmeyi durdurabilecek ya da garantiler talep edebileceklerdir²⁰⁷. Bu hükmün sebebi, mevcut anti-dumping vergisini atlatmak için yeni şirketlerin kurulmasından kaçınmaktır. Çünkü ürünleri yüksek anti-dumping vergisine tabi olan bir ithalatçı, vergilerden kaçınabilmek için ilgili bir şirket aracılığıyla yeniden ihracata başlayabilecektir. Bu *yeni gönderici/ihracatçı*, bir süreliğine yüksek bir ihracat fiyatından satış yaparak hızlandırılmış bir incelemede %0'lık bir marj elde edilmesini ve vergi ödenmemesini sağlayabilecektir. Dolayısıyla bu ihracatçıların, vergilere tabi olan ihracatçılarla herhangi bir ilgilerinin olmadığını ispatlamaları gerekmekte ve bu sayede, ihtimal dahilinde olabilecek bir atlatmayı önlemek mümkün olabilmektedir²⁰⁸.

Soruşturma döneminde ithalatçı ülkeye, söz konusu ürünü ihraç etmemiş fakat anti-dumping vergilerinin uygulanmasına başladıktan sonra bu ülkeye ihracat yapan

²⁰⁷ Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu, para. 323–324.

²⁰⁸ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 217.

ihracatçı ve üreticiler yani yeni göndericiler, anti-damping vergisine tabi olan diğer ihracatçı ve üreticilerle herhangi bir bağlantılarının olmadığını gösterebilirlerse kendilerine ayrı damping marjlarının belirlenebilmesi için bir gözden geçirme yapılabilecektir. Bu gözden geçirme esnasında, yeni gelen ihracatçı ve üreticilerden yapılan ithalata karşı vergi uygulanması söz konusu olmayacak fakat yetkililerce bu gözden geçirme neticesinde olumlu bir damping tespiti yapılırsa, dampinge karşı vergiler için, gözden geçirmenin başladığı tarihe kadar geçmişe yönelik olarak teminat istenebilecektir²⁰⁹. Uygulamada yetkililerin yerli sanayi lehine ihtiyatlı olmayı ve en kötüsünü varsaymayı tercih ettikleri söylenmektedir. Yeni gönderiler genel olarak *suçlu* kabul edilecek ve bu durumun yeni ihracatçıların pazara girme olasılığı üzerinde ciddi etkileri olabilecektir. İthalat yaparken yüksek vergilerin ödenmesi gerektiğini bilen bir ithalatçı, sonucu belirsiz bir hızlandırılmış inceleme kabul edilse dahi bu yeni kaynaktan ithalata başlayamayacaktır²¹⁰.

4.6.2. Verginin Geriye/İleriye Dönük Olarak Uygulanması

ADA madde 10.1, hem geçici hem de kesin vergilerin yalnızca damping, zarar ve nedenselliğe ilişkin ön veya nihai tespitlerin *yapıldığı tarih* itibariyle uygulanabileceklerine ilişkin genel ilkeyi ortaya koymaktadır. Bu maddeye göre:

Geçici önlemler ve dampinge-karşı vergiler yalnızca, sırasıyla Madde 7 paragraf 1 ve Madde 9 paragraf 1 kapsamında alınan kararlar yürürlüğe girdikten sonra tüketim için girişi yapılan ürünlere, bu Maddede belirtilen istisnalara tabi olarak, uygulanacaktır.”

Buna mukabil Anti-Damping Anlaşması'nın 10.7. maddesine göre yetkililer bir soruşturma başlattıktan sonra, yeterli delile sahip oldukları zaman, 6. paragrafta öngörüldüğü şekliyle, anti-damping vergilerini geriye dönük olarak tahsil etmek için gerekli önlemleri alabileceklerdir. Yetkili makamlar, madde 10.6'nın koşullarının yerine getirildiğine dair yeterli delile sahip olduklarında, madde 10.7'de belirtilen koruyucu veya ihtiyati tedbirleri alabileceklerdir. Geriye dönük vergi alınması prensipte yasaklanmıştır, sadece maddede belirlenmiş bazı durumlarda bu duruma müsaade edilmektedir. Örnek olarak, verginin uygulanması bir tehdit veya maddi gecikme durumuna değil de maddi durumun belirlenmesine dayandırılmış ise, geçici tedbir kararının verildiği tarih itibarıyla tahsilat söz konusu olabilecektir. Tahsil edilen tutar resmi vergi tutarını aşmışsa, bu miktarın iade edilmesi gerekecektir. Yine geçici

²⁰⁹ Anti-Damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s. 17.

²¹⁰ Mavroidis/Messlerin/Mauters, **a.g.e.**, s. 223.

önlemlerin yokluğunda, dampingli ithalatın zarara sebep olacağı durumlarda, zararın nihai olarak belirlenmesi aşamasında zarar meydana gelmiş ise, anti-damping vergileri geriye dönük olarak uygulanabilecektir²¹¹.

ADA madde 10.2, anti-damping vergilerinin geriye dönük uygulanması ile ilgili olarak:

“Kesin zarar tesbiti (Zarar tehdidi tesbiti veya bir üretim dalının kurulmasının fiziki olarak geciktirildiğinin tesbiti değil) yapıldığında veya kesin bir zarar tehdidinin tesbit edilmesi halinde, geçici önlemlerin yokluğunda dampingli ithalatın etkisi zarar tesbitine yol açmış olursa, dampinge karşı vergiler, eğer varsa, geçici önlemlerin uygulanmış olduğu süre için geçmişe yönelik olarak uygulanabilir”

hükmünü getirmiştir. Madde 10.2.'ye göre, anti-damping vergisinin uygulanmasının - bir tehdidin veya maddi gecikmenin aksine- maddi zararın belirlenmesine dayandığı durumlarda vergiler, geçici tedbirlerin verildiği tarih itibariyle tahsil edilebileceklerdir. Fakat madde 10.2'deki geriye yürüme istisnası, geçici tedbirlerin yokluğuna bağlı olarak ortaya çıkacak her maddi zarar tespiti durumunda uygulama alanı bulamayacaktır. ADA madde 10.6 geriye yönelik anti-damping vergilerinin uygulanabilmesi için ek yükümlülükler getirmiştir. Buna göre:

“Yetkili merciler sözkonusu dampingli ürünle ilgili olarak aşağıdaki hususları tesbit ettikleri takdirde, geçici önlemlerin uygulandığı tarihten itibaren en fazla 90 gün önce tüketim için girişi yapılmış ürünlere dampinge-karşı vergi uygulanabilir:

(i) zarara yol açan damping daha önce de yapılmıştır veya ithalatçı ihracatçının damping uyguladığının ve bu dampingin zarar vereceğinin farkındadır veya farkında olması gerekir ve

(ii) zararın nedeni görelilik olarak kısa bir süre içinde bir ürünün yoğun dampingli ithalatıdır ve dampingli ithalat hacminin, zamanlamasının ve (ithal ürün stoklarının süratle dolması gibi) diğer koşulların ışığında, bu durumun uygulanacak dampinge-karşı verginin telafi edici etkisini muhtemelen ciddi biçimde baltalayacaktır, ancak şu koşulla ki, ilgili ithalatçılara görüş bildirme fırsatı tanınmış olmalıdır.”

Madde 10.6, anti-damping vergilerinin geriye dönük olarak uygulanmasına, soruşturma konusu dampingin soruşturma öncesi dönemde de uygulanmış olması; dampingin maddi zarar getirici nitelikte olduğunun bilinmesi veya bilinmesinin

²¹¹ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 722-724, 764.

beklenmesi ve soruşturma öncesi dönemde yapılan bu dumpingli malların hacmi sebebiyle, soruşturma sonrası tahsil edilecek vergilerin iyileştirici etkilerinin ciddi şekilde azalmazı durumlarda söz konusu olabilir. Bu son şartın amacı özellikle soruşturma öncesi ithal edilmiş dumpingli malların büyük miktarlarda stoklanmış olması ve anti-dumping vergilerinin tesis edilmesi sonrası, dampingsiz olarak stoklardan iç piyasaya sokularak piyasa genelindeki genel anti-dumping etkisinin azaltılması durumlarını önlemektir. Bu koşullar altında madde 10.6, geçici önlemlerin uygulanmasından önceki doksan günden daha erken olmayan bir tarihe kadar nihai vergilerin geriye dönük olarak uygulanmasına izin vermektedir²¹². Son olarak Madde 9.1 çerçevesinde kesin anti-dumping vergilerinin uygulanmasına ilişkin şartlar, bu vergilerin geriye dönük uygulanmalarında da geçerlidir.

Pratikte pek çok DTÖ üyesi ülke, vergilerin ileriye dönük olarak uygulanması değerlendirmesini yapmaktadır. Damping marjının hesaplanmasından ve bu ithalatın zarara yol açtığı varsayımından sonra, piyasadaki bütün bu ithal ürünler, anti-dumping vergisi alınmasına kaynak olacaklardır. Etkilenen tarafların gerçek damping marjını aşacak şekilde ödedikleri herhangi bir vergi ise derhal iade olunacaktır²¹³. Ek olarak anlaşma, vergilerin geriye dönük veya ileriye dönük olarak değerlendirilmesine bakılmaksızın, vergilerin tahsilatı için tavan seviye olarak damping marjını ortaya koymaktadır²¹⁴.

4.6.3. Verginin Gözden Geçirilmesi

ADA madde 11 *Dampinge Karşı Vergilerin ve Fiyat Taahhütlerinin Süresi ve Yeniden Gözden Geçirilmesi* başlığını taşımaktadır. Bu madde anti-dumping vergilerinin sürelerini düzenleyen kuralları ihtiva etmektedir ve bu vergilerin gelecekte gerekli olmaları halinin sona ermesi ihtimaline karşı, periyodik olarak gözden geçirilmelerini zorunlu kılmaktadır²¹⁵. Anti-dumping vergisi yalnızca zarara neden olmuş dumpingi önlemek için gerekli olduğu sürece ve gerekli olduğu ölçüde yürürlükte kalacaktır, dolayısıyla herhangi bir zamanda bu ithalatların yerli sanayiye

²¹² Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 747, 786. ADA madde 7.3'e göre geçici önlemler, başlangıç tarihinden itibaren 60 gün içinde uygulanabilir.

²¹³ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 225-226.

²¹⁴ United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu, para. 163. Bkz. United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Temyiz Organı Raporu, paras. 102, 114, 133. Bkz. United States — Laws, Regulations and Methodology for Calculating Dumping Margins (Zeroing) Temyiz Organı Raporu, para. 131. Bkz. United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Temyiz Organı Raporu, 108.

²¹⁵ Gözden geçirme mekanizması ile ilgili bkz. Trade Policy Review Mechanism (TPGGM), para A(i), https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/29-tprm.pdf (09.07.2021).

zarar vermedikleri hali sabit olur ise, verginin uzatılması gerekçesi de ortadan kalkacaktır. Gerekli görülürse soruşturma makamlarının inisiyatifleri üzerine ya da verginin uygulanmasının üzerinden makul bir süre geçmişse, bildirimde bulunan herhangi bir ilgilinin talebi üzerine, verginin devam ettirilmesinin ne derece elzem olduğu gözden geçirilecektir²¹⁶.

Anlaşmanın 12.3. maddesine göre bir inceleme/gözden geçirme başlatıldığı zaman bir kamu duyurusu yapılmalıdır. 11. madde uyarınca incelemelerin başlatılması ve tamamlanması ve 10. Madde uyarınca vergilerin geriye dönük olarak uygulanması 12.3. maddenin hükümlerince değişen koşullara göre uygulanacaktır²¹⁷.

ADA madde 11.2'ye göre:

“Yetkili merciler, haklı bir neden bulunduğu takdirde, kendi girişimleriyle veya dampinge-karşı verginin uygulanmaya başlamasından itibaren makul bir sürenin geçmiş olması koşuluyla, yeniden gözden geçirme gereksinimini onaylayan olumlu bilgileri sunan ilgili bir tarafın talebi üzerine vergi uygulamasının devam etme gereğini yeniden gözden geçireceklerdir. İlgili taraflar yetkili mercilerden vergi uygulamasını sürdürmenin dampingi bertaraf etmek için gerekli olup olmadığını, verginin kaldırılması veya değiştirilmesi halinde veya her iki durumda zararın devam etmesinin veya tekrar meydana gelmesinin olası olup olmadığını soruşturmalarını talep etme hakkına sahip olacaklardır. Bu paragraf kapsamında gerçekleştirilen yeniden gözden geçirme işlemi sonucunda yetkili mercilerin dampinge-karşı verginin artık haklı bir nedene dayanmadığını tesbit etmeleri halinde, vergi uygulamasına derhal son verilecektir.”

Bu gereklilik tespiti, dampingi dengelemek için verginin sürekli olarak uygulanmasının gerekip gerekmediğine dair ve vergi kaldırılırsa, damping ve zararın tekrarlama olasılığı olup olmayacağına dair yapılmaktadır²¹⁸. İlgili taraf bir inceleme

²¹⁶ Böyle bir durumda üretici veyahut da ihracatçı, dampinge konu olmuş bir ürünün özelliklerini, vergiden kaçınmak amacıyla vergiye konu olmaması için değiştirebilir ya da bu ürünün montajının, üretiminin bir kısmını ithal eden ülkeye veya bir başka ülkeye taşıyabilir. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 724-725, 727. ADA madde 11.1: “Dampinge-karşı vergiler yalnızca, zarara neden olan dampingi önlemek için gerekli olduğu sürece ve gerekli olduğu ölçüde yürürlükte kalacaktır.”

²¹⁷ İlgili 12.3. madde metni: “Bu Madde hükümleri Madde 11'e uygun olarak gerçekleştirilen gözden geçirmelerin başlatılmasına ve tamamlanmasına ve Madde 10 uyarınca vergilerin geçmişe yönelik olarak uygulanmasına ilişkin kararlara, ayrıntılarda gerekli değişiklikler yapıldıktan sonra uygulanacaktır.”

²¹⁸ United States — Anti-Dumping Duty on Dynamic Random Access Memory Semiconductors (DRAMS) of One Megabit or Above from Korea Temyiz Organı Raporu; paras. 751-752.

talep ettiğinde, verginin sürekli uygulanmasına duyulan ihtiyaç, sunulan kanıtlar temelinde kanıtlanmalıdır²¹⁹.

US — Oil Country Tubular Goods Sunset Reviews Temyiz Organı Raporuna göre, madde 11.2'nin son cümlesine dayanarak paragraf 2 kapsamında yapılan inceleme sonucunda yetkililer, anti-dumping vergisinin artık garanti altına alınmadığını tespit ederlerse, vergi derhal feshedilecektir. Herhangi bir zamanda dumpingli ithalatın yerli sanayiye zarar vermediği kanıtlanırsa, verginin devamı için de herhangi bir gerekçe kalmayacaktır²²⁰. Bu maddenin ikinci cümlesindeki *devam* kelimesi, soruşturma makamının, verginin bundan böyle dumpingi dengelemek için uygulanıp uygulanamayacağını inceleme hakkına sahip olduğunu belirtmektedir. Ek olarak Anti-Dumping Anlaşmasının 11.2. maddesinin, bir Üyeyi açıkça mevcut bir analizle sınırlayan ve bu inceleme yürütülürken, Üyenin ileriye dönük bir analiz yapmasını engelleyen herhangi bir zorunluluk olmadığı belirtilmektedir. Madde 11.2'nin metninin düz anlamından, anti-dumping vergisinin sürekli olarak uygulanmasının, devam eden dumping durumunda fahi verginin gerekliliği olduğuna yönelik standardı karşılaması gerektiği sonucu çıkarılabilecektir²²¹. Madde 11.2'deki koşulların karşılandığı durumlarda hükmün açık ifadelerinden anlaşılacağı üzere, incelemenin sonuçlarına göre verginin sona erdirilmesinin gerekip gerekmediğinin değerlendirilmesi de dahil olmak üzere, soruşturma makamının bir incelemeyi tamamlamayı reddetme konusunda herhangi bir takdir yetkisinin bulunmadığı açıkça ortaya konulmuştur²²².

Anlaşmanın 11.3. maddesine göre:

“Paragraf 1 ve 2 hükümlerine rağmen, yetkili merciler bu tarihten önce makul bir süre içinde üretim dalı tarafından veya üretim dalı adına usulüne uygun olarak doğrulanmış bir talep üzerine veya kendi girişimleriyle bu tarihten önce başlamış bir gözden geçirmede verginin sona erdirilmesinin dumping ve zararın devam etmesine veya yeniden meydana gelmesine yol açmasının mümkün olduğunu tesbit etmedikçe, dumpinge karşı vergiler uygulanmaya başladığı tarihten

²¹⁹ Japan — Countervailing Duties on Dynamic Random Access Memories from Korea Panel Raporu; para. 6.42.

²²⁰ United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina Temyiz Organı Raporu; para. 115. Ayrıca bkz. United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Temyiz Organı Raporu; para. 93.

²²¹ Benzer şekilde, nedensellik ile ilgili olarak, önceki üç yıl ve altı ay boyunca dumpingin olmaması durumu tek başına, dumpingin olmaması dışındaki nedensel faktörlerin göstergesi değildir. Bkz. United States — Anti-Dumping Duty on Dynamic Random Access Memory Semiconductors (DRAMS) of One Megabit or Above from Korea Panel Raporu; paras. 6.27, 6.28-6.29, 6.43, 6.59. bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 736-737, 788.

²²² Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu; para. 314.

itibaren (veya bu gözden geçirme hem dumpingi hem de zararı kapsıyorsa, paragraf 2 kapsamında veya bu paragraf kapsamında en son gözden geçirme tarihinden itibaren) beş yılı geçmeyen bir tarihte sona erdirilecektir. Bu gözden geçirmenin sonucu alınıncaya kadar vergi yürürlükte kalabilir.”

Kural olarak uygulanacak olan herhangi bir anti-dumping vergisinin, uygulanmasından itibaren en geç beş sene içinde sonlandırılması beklenecektir. Fakat yetkililerin kendi inisiyatifleriyle ya da bu tarihten önce makul bir süre içinde, yerli sanayi tarafından veya onların adına yapılan, usulüne uygun olarak doğrulanmış bir talep üzerine başlattıkları bir gözden geçirme incelemesinde, verginin süresinin bitmesinin dumping ve zararın devamına ya da tekrarına yol açması ihtimal dahilinde olacaktır. Böyle bir durumda vergi, incelemenin sonucuna kadar yürürlükte kalabilecektir. Yani prensipte anti-dumping vergileri beş seneden uzun bir süre yürürlükte kalabilmektedir. Bu maddenin son cümlesine göre vergiler, gözden geçirme süresi boyunca yürürlükte kalacaklardır²²³.

Temyiz Organı US – Oil Country Tubular Goods Sunset Reviews kararında, beş yıllık başvuru süresinin bitiminden sonra bu önlemin uygulanmasına devam edilebilmesi için verginin ortadan kaldırılmasının, dumping ve zararın devamına yol açacağına pozitif kanıtlar temelinde açıklanması gerektiğini ortaya koymuştur. Soruşturma makamının bu olasılıkla ilgili makul ve yeterli sonuçlar çıkarabilmesi için yeterli olgusal temele sahip olması gerekmektedir²²⁴.

Vergilerin beş yıllık süre geçmesine rağmen yürürlükte kalabilmeleri bir incelemenin olmasına bağlı olduğundan, böyle bir inceleme olmadığında uygulanan anti-dumping vergilerinin de ortadan kaldırılmaları gerekecektir²²⁵. Haklı bir sebep olduğu takdirde yetkili merciler, kendi girişimleriyle veya anti-dumping vergisinin uygulanmaya başlamasından itibaren makul bir sürenin geçmiş olması halinde, yeniden gözden geçirme talebinin haklılığını ifade eden bilgileri sunan tarafın talebi üzerine, verginin devam edip etmeyeceğine dair, başladığı tarihten itibaren on iki ay içerisinde olmak üzere hızla yeniden gözden geçirme yapacaklar; verginin artık haklı bir nedene dayanmadığının tespit edilmesi durumunda ise uygulanmasına son vereceklerdir²²⁶.

US — Corrosion-Resistant Steel Sunset Review Temyiz Organı Raporuna göre, spesifik olarak Üyelerin bir anti-dumping vergisini, aşağıdaki koşullar yerine

²²³ Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu para. 7.225.

²²⁴ United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina Temyiz Organı Raporu; para. 179–180.

²²⁵ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 232.

²²⁶ Elele, **a.g.e.**, ss. 72-73.

getirilmediği sürece, uygulamaya konulmasından itibaren beş yıl içinde feshetmeleri gerekmektedir: verginin tahsil edilmesine ilişkin kararın verildiği tarihten itibaren beş yıllık sürenin dolmasından önce bir inceleme başlatılmış olması durumunda; başlatılan bu incelemede yetkililerin, verginin sona ermesinin, muhtemelen dumpingin devamına veya tekrarlanmasına yol açacağını belirlemiş olmaları durumunda; yapılan incelemede anti-dumping vergisinin süresinin sona ermesinin, zararın devamına veya tekrarlanmasına sebep olmasının oldukça muhtemel olduğuna ilişkin belirleme yapılması durumunda. Bu koşullardan herhangi biri sağlanmazsa, vergiye son verilmelidir²²⁷.

US – DRAMS Panel Raporu, üç yıl altı aylık bir dönem boyunca dumping yapılmamasının kendi kendine başlatılan bir incelemeyi zorunlu kılmayacağını ifade etmiştir. Panel, zararlı olarak bu süre zarfı içerisinde dumpingin yokluğunun, verginin kaldırılması ya da değiştirilmesi durumunda yerli sanayinin muhtemel durumunun tek başına bir göstergesi olmadığını ifade etmiştir²²⁸.

Yapılacak bir gözden geçirme neticesinde, anti-dumping önlemi yetkili makamlarca verilecek karar üzerine devam edebilir, sonlanabilir, yükselebilir ya da düşebilir. Bu gözden geçirme sonucu alınıncaya kadar vergi yürürlükte kalabilir. Ek olarak anti-dumping soruşturmalarında uygulanan prosedür gereklilikleri, önlemi gözden geçirmelerde de uygulanacaktır²²⁹.

Gözden geçirme devam ederken vergilerin uygulanması da devam edeceğinden, DTÖ üyesi ülkelerin mümkün olduğunca geç bir aşamada gözden geçirmeye başlayarak vergileri yürürlükte tutma riskleri olabilecektir. Bu risk soruşturmanın 12 ay içerisinde tamamlanmasını talep eden anlaşmanın 11.4. maddesinde yer alan düzenleme aracılığıyla bir şekilde ele alınmaktadır: *“Bu Madde kapsamında yapılan gözden geçirmelere 6'ncı Maddenin delil ve usulle ilgili hükümleri uygulanacaktır. Bu tür gözden geçirmeler süratle yapılacak ve normal olarak gözden geçirmenin başladığı tarihten itibaren 12 ay içinde sonuçlandırılacaktır”*²³⁰.

²²⁷ United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 104. Ayrıca bkz. United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; para. 163. ADA madde 11, bazı Üyelerin anti-dumping vergilerini süresiz olarak kaldırılmasından ötürü duydukları endişelere yanıt olarak ortaya çıkmıştır. Bu madde vergilerinin süresi ve uygulanmaları için sağlanması gereken şartların devam edip etmediğinin periyodik olarak gözden geçirilmesi için belirlenmiş kuralları belirlemektedir. Bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 746-747.

²²⁸ United States — Anti-Dumping Duty on Dynamic Random Access Memory Semiconductors (DRAMS) of One Megabit or Above from Korea Panel Raporu; paras. 6.58–6.59.

²²⁹ Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s. 21.

²³⁰ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 233.

Üretim dalı tarafından, üretim dalı adına usulüne uygun olarak doğrulan bir talep üzerine ya da yetkili mercilerin kendi girişimleriyle başlamış bir gözden geçirmede, verginin sona ermesinin dumping ve zararın devamına ya da yeniden meydana gelmesine sebep olabileceğine dair tespit bulunmadığı sürece; anti-dumping vergilerinin uygulanmaya başlamalarından itibaren beş yılı geçmeyecek bir süre içinde sona erdirilmeleri gerekmekte ve bu düzenlemeye literatürde *Gün Batımı Kaydı/Sunset Clause* denilmektedir. Bu düzenleme ile anti-dumping önlemlerinin, dumpingli ithalat ve zararın devam etme ihtimalinin ortadan kalktığı durumlarda, belirli bir süre sonunda yürürlükten kalkmaları ve bu sayede alınan önlemlerin süreklilik kazanarak iç piyasayı ve yerli üreticileri serbest rekabetten koruma tedbirleri haline gelmemeleri amaçlanmaktadır²³¹.

Anti-dumping soruşturmalarında gün batımı kaydı re'sen veya usulüne uygun olarak doğrulanmış bir talep üzerine başlatılabilir. Eğer talep üzerine başlatılırsa bu talep, beş yıllık sürenin bitiminden önce makul bir süre içinde yapılmalıdır. Madde 11.3'ün son cümlesinde ifade edildiği üzere, inceleme sürecinde verginin tahsilatı devam edecektir. Gözden geçirme incelemesi devam ederken uygulanan vergilerin tahsilatı da süreceğinden, DTÖ Üyelerinin incelemeyi mümkün olan en geç aşamada başlatarak vergileri devam ettirmeye teşebbüs etme riski mevcuttur. Madde 11.4'deki 12 aylık inceleme süresi bu çerçevede gün batımı incelemelerinde de uygulama alanı bulmaktadır²³². Anti-dumping Anlaşmasının kanıt ve usule ilişkin 6. Maddesinin hükümleri, 11. madde kapsamında gerçekleştirilen herhangi bir inceleme için de geçerli olacaktır. Dolayısıyla bu tür incelemeler hızlı bir şekilde gerçekleştirilecek ve başlatılmasından itibaren 12 ay içerisinde sonlandırılacaktır²³³.

Temyiz Organı Raporuna göre orijinal bir anti-dumping soruşturmasında soruşturma makamları, soruşturma süresince dumpingin var olup olmadığını belirlemelidir. Buna karşılık gün batımı incelemesinde soruşturma makamları, orijinal bir soruşturmanın sonunda uygulanan verginin sona ermesinin, dumpingin devam etmesine veya tekrarlanmasına yol açıp açmayacağına dair karar vermelidirler²³⁴. Dolayısıyla verginin devam edebilmesi için; verginin sona ermesinin dumping ve zararın devamı veya tekrarına sebep olacağına ve bunlar arasında açık bir bağlantı olduğunun gösterilmesi gerekmektedir²³⁵.

Madde 11.3, gün batımı incelemesi yapan yetkililerin, yeni dumping marjlarını hesaplamak için, geçmişte hesaplanan dumping marjlarına güvenmelerini açıkça

²³¹ Elele, **a.g.e.**, s. 73.

²³² Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 232-233.

²³³ **a.g.e.**, s. 250.

²³⁴ United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 107.

²³⁵ United States — Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods (OCTG) from Mexico Temyiz Organı Raporu; para. 108.

yasaklamamaktadır. Bu doğrultuda soruşturma makamları eski dumping marjlarını gün batımı incelemelerinde dilerlerse kullanabilirler²³⁶. Fakat dumping ve/veya zararın devam etme ya da tekrar etme olasılığı, soruşturma makamı tarafından ayrıca belirlenmelidir. Madde 11.3'ün bütününde yer alan belirleme terimi, içtihatla, yetkilileri olumlu kanıtlara yönelik sonuçlara varmaya yönlendiren bir standart olarak yorumlanmıştır. Bu nedenle, maddede belirtilene göre bir soruşturma makamının, olumlu kanıtlara dayalı olarak, dumping ve zararın devam etme veya tekrarlanma olasılığını incelenmesi gerekmektedir. Çıkarılan sonuçlar neticesinde soruşturma makamı, yeterli olgusal temele dayanan gerekçeli bir karara varmalı, varsayımlara dayanmamalıdır²³⁷.

Esas dumping soruşturması esnasında uygulanan standartların, inceleme aşamasında da geçerli olup olmadığı sorusu şimdiye kadar iki kez gündeme getirildi. Panellerin ve Temyiz Organının temel cevabı, gözden geçirme incelemeleri ve orijinal soruşturmanın farklı amaçlara sahip farklı süreçlerden müteşekkil olmaları nedeniyle, orijinal soruşturmalara uygulanabilen disiplinlerin, otomatik olarak inceleme süreçlerine aktarılamayacağı yönünde olmuştur²³⁸.

US – Corrosion-Resistant Steel Sunset Review Temyiz Organı Raporunda, konuyla ilgili tespitlerini yaparken Panelin, şu ifadelerde bulunduğu belirtilmiştir: soruşturma makamlarının, gün batımı incelemesi sırasında yapacakları belirlemelerde kullanacakları, herhangi bir spesifik metodoloji açıkça belirtilmemiş ve bu maddede yetkililerin, karar verirken dikkate almaları gereken belirli faktörler, 11.3. maddede tanımlanmamıştır. Dolayısıyla bu madde kapsamında yapılan bir gün batımı incelemesi sırasında, ne yetkililerin yeni bir dumping marjı hesaplamaları ne de geçmişte hesaplanan marjlara açıkça güvenmeleri yasaklanmamıştır. Yani bu sessizlik, yapılan incelemede dumping marjlarını hesaplamak ya da bunlara güvenmek için herhangi bir yükümlülük olmadığı anlamına gelmektedir. Zira orijinal bir dumping soruşturmasında soruşturma makamları, dumping marjı hesaplamasını anlamaya göre yapmak zorundadırlar, fakat gün batımı incelemeleri için böyle bir durum söz konusu değildir²³⁹.

²³⁶ United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 123.

²³⁷ United States — Corrosion-Resistant Steel Sunset Review (2004) Panel Raporu; para. 7.271; United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina Temyiz Organı Raporu; paras. 179-180, 360, 364.

²³⁸ United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 106–107. United States — Countervailing Measures on Certain Hot-Rolled Carbon Steel Flat Products from India Temyiz Organı Raporu; para. 87. United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina Temyiz Organı Raporu; para. 359.

²³⁹ United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 123–124.

US – Corrosion-Resistant Steel Sunset Review Panel Raporuna göre, soruşturmalardaki dumping marjlarının hesaplanmasına yönelik olan 6.10. madde hükümlerinin, 11.3. madde kapsamındaki dumpingin devam etme ya da tekrarlama olasılığı hesaplanırken, şirket bazında yapılması gerekmemektedir²⁴⁰.

4.6.4. Gelişmekte Olan Ülkelere Özel Hükümler

ADA madde 15'e göre:

“Bu Anlaşma kapsamında dampainge-karşı önlemlerin uygulanması sözkonusu olduğunda, gelişmiş Üye ülkeler tarafından gelişmekte olan Üye ülkelerin özel durumunun özellikle dikkate alınması gerektiği kabul edilmektedir. Dampainge-karşı vergilerin gelişmekte olan Üye ülkelerin önemli çıkarlarını etkileyeceği durumlarda bu vergiler uygulanmadan önce bu Anlaşmada öngörülen yapıcı çözümler araştırılacaktır.”

Anti-damping önlemlerinin uygulanması dikkate alınırken, gelişmekte olan ülkelerin üyelerinin özel durumuna ilişkin olarak, gelişmiş ülkeler özel bir saygı göstermelidirler. Gelişmekte olan ülke üyelerinin temel çıkarlarını etkileyebilecek anti-damping önlemlerinin uygulanmasından önce, Anlaşmaca sağlanan yapıcı önlemlerin araştırılması gerekmektedir. Bu bağlamda öngörülen yükümlülük yalnızca gelişmiş ülkeler için geçerli olup, gelişmekte olan ülkelerin diğer gelişmekte olan ülkelerle olan ilişkilerine karşı, anti-damping önlemlerine yönelik benzer bir yükümlülük söz konusu olmayacaktır²⁴¹.

EC – Bed Linen, Panel Raporunda Avrupa Topluluğu, yapıcı hukuk kuralları yollarını araştırma konusunda 15. maddede ifade edilen yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Soruşturulan Hintli şirketler tarafından fiyat taahhütleri teklif edilmiş olmasına rağmen, bu taahhütlerin basitçe reddedilmesinin, maddedeki yükümlülük ile tutarsız olduğu Raporda belirtilmiştir²⁴². Panele göre madde 15, açıkça tanımlanabilecek herhangi bir yapıcı çözüm yolunu fiilen sağlama veya kabul etme yükümlülüğü getirmemesine rağmen, gelişmekte olan bir ülkenin temel çıkarlarını etkileyecek bir anti-damping önlemi uygulanmadan önce yetkililere, böyle bir çözüm

²⁴⁰ United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Panel Raporu; paras. 7.207–7.208.

²⁴¹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 280. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 752.

²⁴² European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu, para. 6.238.

olasılığı olup olmadığının açık fikirlikle aktif olarak değerlendirme yükümlülüğü getirilmiştir²⁴³.

15. Maddenin ikinci cümlesinde yer alan yükümlülüğün doğasını inceleyen EC – Bed Linen (2001) davasındaki Panel, *keşfetmek* teriminin kesin parametrelerini belirlemenin zor olduğunu ama yine de kavramın açıkça herhangi bir özel sonucu ima etmediğini, 15. maddenin yapıcı hukuk yollarının araştırılmasını gerektirmediğini, daha ziyade bu tür hukuk yollarının *olasılıklarının* araştırılmasını gerektirdiğini ve bu durumda, araştırmanın hiçbir olasılığın olmadığı sonucuna varabileceğini veya belirli bir davanın özel koşullarında hiçbir yapıcı çözüm yolunun mümkün olmayabileceğini ifade etmiştir²⁴⁴. Bu Panel Raporunda belirtildiğine göre yapıcı önlemleri, Anlaşmanın kendisinde sağlanan önlemlere dayanarak okumak gerekmekte ve bu nedenle fiyat teşebbüsleri ve daha az vergi kuralı uygulamasının -damping marjının tam tutarında ya da bu tutardan daha az miktarda vergi istenmesi durumu- iki tür yapıcı önlem olduğu sonucuna varılabilmektedir²⁴⁵. US – Steel Plate Panel Raporunda da gelişmekte olan ülkelere daha az vergi yüklenmesinin ya da fiyat taahhüdü uygulanmasının, ADA madde 15 kapsamında uygulanacak yapıcı önlemlere örnek teşkil edeceği belirtilmiştir²⁴⁶.

²⁴³ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu; paras. 6.229-6.234.

²⁴⁴ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu, para. 6.233, 6.238. Ayrıca bkz. United States — Anti-Dumping and Countervailing Measures on Steel Plate from India Panel Raporu, para. 7.114; European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Panel Raporu; para. 7.72.

²⁴⁵ United States — Anti-Dumping and Countervailing Measures on Steel Plate from India Panel Raporu; para. 7.110a.

²⁴⁶ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu, para. 6.229. ayrıca bkz. Mavroidis/Messierlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 280-282.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DAMPİNG SORUŞTURMASINDA İNCELENEN KAVRAMLAR

Bu bölümde yapılan anti-damping soruşturmasının detayları ele alınacak, soruşturma esnasında incelenen kavramlar detaylarıyla tanımlanacak, soruşturmalarda bu kavramlarla ilgili uyumsuzluklara değinilecektir. Soruşturmanın temel taşı olarak nitelendirilebilecek bu kavramlar: normal değer, ihracat fiyatı, damping marjı, zarar görme durumu ve illiyet bağıdır.

GATT 1947 Madde VI, damping konularını ele alırken DTÖ üyelerinin izlemesi gereken temel ilkeleri belirlemesine rağmen; bu maddenin içeriği oldukça genel olduğundan ötürü madde, anti-damping faaliyetlerinin GATT hukuki denetimi açısından yetersiz kalmıştır. Nitekim Kennedy ve Tokyo Turlarında ticaret müzakereleri yapıldığında, müzakereciler GATT'ın bazı temel kavramlarının anlamlarını açıklığa kavuşturmak ve anti-damping mevzuatının uygulayıcılarına pratik kılavuzlar sağlamak için anti-damping konularında ek bir anlaşma imzalamanın gerekli olduğunu düşünmüşlerdir²⁴⁷.

GATT 1994 Madde VI, ilgili bölümde şu şekildedir:

“1. Akıd Taraflar, bir memleket mallarının normal kıymetlerinden aşağı bir fiyatla diğer bir memleket piyasasına sokulmasına imkân veren dampingin, bir Akıd Tarafın müesses bir istihsalini ehemmiyetli surette izrar ettiği veya izrar etmek tehlikesi gösterdiği veya millî bir istihsalin tesisini hissedilir derecede geciktirdiği takdirde, merdut olduğunu kabul ederler, işbu maddenin uygulanmasında, bir memlekette ihraç olunan bir malın diğer bir memleketin piyasasına normal fiyatından aşağı bir fiyatla sokulmuş addolunabilmesi için, bu mal fiyatının aşağıda gösterilenlerin dununda olması lâzımdır...”

(Maddenin türkçe çevirisi ile İngilizce orijinali tam oturmuyor)

Bu hüküm çerçevesinde bir ihlalin gerçekleşmesi için üç unsurun gerçekleşmesi gerekmektedir. İlk olarak bir ürünün ihraç fiyatı, o ürünün normal değerinden düşük olmalıdır. İkinci olarak, dampingli ürünlerin ihracatı yerel bir endüstride maddi zarara neden olmalı veya zarar verme tehdidinde bulunmalıdır veya

²⁴⁷ Matsushita, a.g.e., s. 380.

bir yerli sanayinin kurulmasını maddi olarak geciktirmelidir. Üçüncü olarak ise, dumping ile zarar/zarar tehditi veya geciktirme arasında nedensel bir ilişki olmalıdır. Bu madde uyarınca, ulusal anti-dumping makamları, yalnızca dumpingin yerleşik bir yerli sanayiye maddi zarara uğrattığını veya zararlar tehdit ettiğini veya yerli bir sanayinin kurulmasını önemli ölçüde geciktirdiğini belirledikten sonra bir anti-dumping vergisi koyabilirler.

İş bu madde metninden de görüleceği üzere dumping'in varlığına yönelik hukuki analizde, yerli sanayiye yönelik zarar veya zarar tehditi bir unsur değildir. Ek olarak bu hukuki analizde kasta yönelik bir manevi unsur da söz konusu değildir. Dumping yapan kişilerin, dumping yapmaya yönelik kastları, dumpingin varlığına yönelik değerlendirmenin bir parçası değildir. Dumpinge yönelik analiz temel olarak bir ürünün normal değerinin, aynı ürünün ihracat fiyatını aşip aşmaması üzerinde yoğunlaşacaktır²⁴⁸. Bu çerçevede de temel soru bir ürünün normal değerinin nasıl belirleneceğidir.

1. Normal Değer

Dumping Tesbiti başlıklı ADA madde 2.1'e göre dumping:

"Bu anlaşma uyarınca, bir ülkeden başka bir ülkeye ihraç edilen bir ürünün ihraç fiyatı, normal ticari işlemler içinde, ihracatçı ülkede tüketime konu benzer ürünün karşılaştırılabilir fiyatından daha düşük olduğunda, söz konusu ürünün dumpingli olduğu, yani bir başka ülkenin pazarına normal değerinden daha düşük bir fiyatla sokulduğu kabul edilir." şeklinde ifade edilmektedir."

ADA m. 2.1 hükmü dahilinde bir ürünün normal değerinin tespiti için, ihracatçı ülkede tüketime konu benzer bir ürünün, ticaretin olağan akışındaki karşılaştırılabilir bir fiyatı olması gerekmektedir. Normal değer, ihracatçı veya menşe ülkede tüketime konu olan benzer malın, normal ticari işlemler sonucunda fiilen ödenmiş olan ya da ödenmesi gereken karşılaştırılabilir fiyatını; yani malın iç piyasadaki satış fiyatını değil; vergi, dağıtım, sigorta gibi masraflar düşüldükten sonra kalan, fabrika çıkış fiyatını ifade etmektedir²⁴⁹. Böyle bir fiyatın olmaması durumunda ise ADA m. 2.2 alternatif normal fiyat tanımları yapmaktadır. Buna göre:

²⁴⁸ United States — Anti-Dumping Act of 1916 Temyiz Organı Raporu; para. 107. Temyiz Organı ayrıca bir ihracatçının dumping yapıp yapmadığı, ancak ihracatçının belirli bir süre boyunca tüm işlemlerine yansıyan fiyatlandırma davranışının incelenmesi temelinde anlaşılabilir şekilde karar vermiştir. US – Stainless Steel (Mexico) (2008) Temyiz Organı Raporu, paras. 98. 1359

²⁴⁹ Elele, a.g.e., s. 34.

“Normal ticari işlemler içinde ihracatçı ülkenin iç piyasasında benzer ürünün satışı yapılmadığında veya ihracatçı ülkenin iç piyasasında satış hacminin düşük olması veya pazarın özel durumu nedeniyle, bu satışlar uygun bir karşılaştırma yapmaya olanak sağlamadığında, damping marjı, bu fiyatın temsil eder nitelikte olması koşuluyla, uygun bir üçüncü ülkeye ihraç edilen benzer ürünün karşılaştırılabilir fiyatıyla mukayese edilerek veya menşe ülkesindeki üretim maliyetine idari giderler, satış giderleri, genel giderler ve kar için makul bir meblağ ilave edilerek bulunan tutarla karşılaştırılarak tesbit edilecektir”.

Bu madde hükmünde belirtilen birinci alternatif normal fiyat tanımı, ihracatçı ülkeye uygun bir benzerlik gösteren üçüncü bir devletin varlığını şart koşmaktadır. DTÖ içtihatlarında üye devletlerin bu birinci alternatif yolu, uygun üçüncü devletlerin olmamalarını gerekçe göstererek tercih etmedikleri görülmektedir. Sıklıkla karşılaşılan ve *normal değer* şeklinde tarif edilen ikinci alternatif fiyat ise mevcut bir normal fiyatın gösterilmesinden ziyade normal fiyatın ithalatçı devletçe tayin edilmesini içermektedir. Bir diğer ifade ile bu yolla belirlenen bir normal fiyat esasında gerçek bir fiyat değildir. Bu fiyat, yerel soruşturma makamlarının dampingin var olup olmadığıyla ilgili birtakım koşulların karşılandığı varsayımıyla soruşturma yaptıkları esnada, malın gerçek piyasa fiyatını ihmal etmeleri ve soruşturmalarına hizmet edecek hayali bir fiyat oluşturmaları sonucunda ortaya çıkmaktadır²⁵⁰.

Gerek temel yol gerekse alternatif yollarla olsun, normal fiyatın belirlenmesine yönelik değerlendirmelerin tüketime konu benzer ürünlerin, normal ticareti akışı içerisindeki değerlerinin fiilen veya hayali olarak belirlenmeleri gerekmektedir. Bu belirlenim ise öncelikle tüketime konu benzer ürünlerin neler olduğunun tespitini şart koşmaktadır.

²⁵⁰ İncelemeye tabi olan ve genellikle *konu ürün* olarak tabir edilen ürünün *normal değeri*, normal ticaret akışında satılan ve ihracatçı ülkede tüketim için belirlenmiş benzer ürünün karşılaştırılabilir fiyatıdır. Şayet gerçek satış fiyatları dikkate alınmaz ise normal değer oluşturulurken yetkililere de önemli bir taktir hakkı sağlanmış olur ve pozitif damping bulgusu ihtimali de artar. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 7, 30-31. Normal ticari uygulama, normal değer ve kararın 139. ve 140 paragraflarında ürün fiyatlandırması için yapılan test ile ilgili bkz. United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 139- 140. Bu raporda normal değeri belirlemek için; satışın ticaretin olağan akışı içinde olması, satışın benzer üründen olması, ürünün ihracatçı ülkede tüketime yönelik olması ve fiyatın karşılaştırılabilir olması şeklinde 4 kriter sayılmıştır. Ayrıca yine normal değer tespiti için bkz. <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=Q:/TN/RL/GEN9.pdf&Open=True> (10.06.2021). Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 704, 705.

1.1. Benzer Ürün/ Konu Ürün

ADA madde 2.6'ya göre benzer ürün şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Bu Anlaşma'da kullanılan "benzer ürün" ("produit similaire") terimi, aynı özellikleri taşıyan bir ürün, bir başka deyişle sözkonusu ürüne her yönüyle benzer bir ürün veya böyle bir ürün mevcut değilse, her açıdan benzer olmamakla birlikte, sözkonusu ürün özelliklerine yakın benzerlik gösteren özelliklere sahip bir başka ürün anlamında yorumlanacaktır."

ADA madde 2.2'nin 2 numaralı dipnotunda ifade edildiği üzere:

"İhracatçı üyenin iç piyasasında tüketime ayrılan benzer ürün satışları, bu satışların, sözkonusu ürünün ithalatçı üyeye satışlarının yüzde 5 veya daha fazlasını oluşturması halinde, normal değer tesbit edilmesi için yeterli bir miktar sayılacaktır. Ancak, daha düşük oranda yurtiçi satışların uygun bir karşılaştırma yapılabilmesi için yeterli büyüklükte olduğu tesbit edildiği takdirde, daha düşük olan bu oran kabul edilmelidir."

Soruşturmanın başlangıcında soruşturma konusu olan, dumpingli olduğu ve zarara sebebiyet verdiği iddia edilen ürünün doğal olarak tanımlanması gerekecektir. Genel olarak *konu ürün* şeklinde incelenmekte olan ithal ürününün normal değeri, ihracatçı ülkede, normal ticaret akışı içinde tüketime yönelik satılan benzer ürünün fiyatıdır²⁵¹. Anlaşma bu ürünün yani *konu ürünün* (*subject product*) tanımlanması ile ilgili, bu ifadeden başka detaylı bir belirleme içermemekte ise de araştırma açısından dumping ve zarar tespiti için büyük önem teşkil eden *benzer ürün* kavramının tanımı, anlaşmanın yukarıda verilmiş olan 2.6. maddesinde yapılmıştır. Bu maddeye göre benzer ürün terimi *özdeş* olan bir ürün anlamına gelecek şekilde yorumlanacak ve her bakımdan birbirine benzeyen ürünleri ifade etmek için kullanılacaktır. Özdeşliğin olmadığı durumlarda ise yakın benzerlikler, benzer ürün değerlendirmesi için yeterli kabul edilecektir. Bir diğer ifade ile benzer ürün, karşılaştırılan konu ürünle tamamıyla aynı olmak zorunda değildir, konu ürüne benzeyen başka bir ürün de benzer ürün olarak değerlendirilebilecektir.

Bu tanımın yapılabilmesi soruşturma için oldukça önemlidir. Örneğin benzer ürünün tanımı çok geniş yapılırsa ele alınacak ürün yelpazesi de genişleyecek ve tespit

²⁵¹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 30-31.

sonucunda dumpingin mevcut olduğu yönünde belirleme yapılırsa, bu ürün tiplerinin tümünün ithalatına yönelik anti-dumping vergileri uygulamaya konulabilecektir²⁵².

Anlaşma bu şekilde benzer ürün tanımını yaparken, iki ürün arasındaki benzerlik değerlendirmesini temel alan kriterler ile ilgili daha spesifik bir değerlendirme sunmamakta, sadece yakından benzeyen özelliklerle ilgili bir kriterden bahsetmektedir. Bu durum ürünün fiziki özelliklerine odaklanmayı ima ediyor gibi görünmektedir. Ürünün kalitesi, kullanımı ya da gümrük sınıflandırması da bir ürünün diğeri gibi olup olmadığını vaka bazında değerlendirmede bir kriter olarak kullanılmaktadır. Bir soruşturmada iki benzer ürün, zarar belirlenmesi sürecinde de bir benzer ürün olacaktır. İncelenen bu ürün soruşturmayı yürüten ülkeye ithal edilmiş ürün olacaktır. Bu ürünün ihracat fiyatının, benzer ürünün yerel fiyatı ile normal değer için karşılaştırılması gerekecektir²⁵³.

ADA madde 2.1’de belirtildiği gibi, ihracatçı ülkenin iç pazarındaki benzer ürünlerin fiyatları ile ihracat pazarındaki bunlara benzer ürünlerin fiyatlarının karşılaştırılması gerekmektedir. Benzer ürünün ortaya konulması anlamında sorun temelde iki bağlamda ortaya çıkmaktadır. İlk olarak iki pazarda satılan ürünlerin özelliklerinde bazı farklılıklar söz konusu olabilecektir. Örneğin ürünler: bireysel pazarlara uyacak şekilde farklılıklar içerebilmekte; önceki bir anti-dumping vergisini veya soruşturmasını atlatmak için ihracat pazarında satılmak üzere değiştirilebilmekte veya bir pazarda bitmiş halde ve başka bir pazarda alıcı tarafından montajı yapılmak üzere bir *kit* halinde satılabilmektedir. İkinci olarak *benzer ürün* konusu, yabancı bir üreticinin ürün bileşenlerini, ilgisiz bir tedarikçiden maliyetinin altında satın aldığı ve bunları iç pazarda ve ihracat pazarlarında yeniden satış için bir ürün haline getirdiği bağlamda ortaya çıkabilecektir. Bu durum *aşağı akış dumpingi* olarak bilinmektedir. Bu konuda herhangi bir GATT veya DTÖ davası ortaya çıkmamış olsa da böyle bir durumda benzer ürün konusu, ulusal anti-dumping vergilerinin uygulanmasını engelleyecek gibi görünmektedir. Çünkü maliyetin altında satan üretici ürünleri ihracat pazarında satmamaktadır. İhracatçı pazarda satış yapan üretici ise ihraç ettiği ürüne göre dumping yapmamaktadır. Böyle bir durumda Anti-dumping uygulamalarını

²⁵² Ayrıca geniş bir ürün tanımı normal değer ve ihracat fiyatı arasında adil bir karşılaştırma yapmayı zorlaştıracığından dolayı araştırmayı da zorlaştırmaktadır. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 162.

²⁵³ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 163. Ek olarak madde 2.6’deki benzer ürün tanımının bu tür değişikliklere izin verecek ve ulusal antidumping yetkililerinin takdirini en üst düzeye çıkaracak şekilde tasarlanmış gibi görüldüğü ifade edilmektedir. Bu takdir yetkisini sınırlamak ve yasal kesinliği artırmak için benzer ürün teriminin daha yakından tanımlanmasının gerekip gerekmediği sorusu ortaya çıkmaktadır. Örneğin, birbiriyle doğrudan rekabet halinde olan ürünleri *benzer* olarak gruplandırılan pazara dayalı bir test kullanılabilir. Bu sorun ancak DTÖ üyeleri tarafından gelecekte yapılacak müzakereler yoluyla çözülebilir. Bkz. Matsushita, **a.g.e.**, s. 385.

araştırmakta olan yetkililer tarafından *aşağı yönde dumpingin dikkate alınması gerekebilmektedir*.²⁵⁴

Normal ticari işlemler terimi GATT madde 1/a bendinde, ADA madde 2.1, 2.2, 2.2.1, 2.2.2'de yer almakta fakat anlaşmada detaylı bir şekilde terimin tanımı yapılmamaktadır. ADA'da terime yönelik herhangi bir tanımın bulunmaması, Temyiz Organını bu kavramı tanımlamaya itmiştir.

Ticaretin olağan seyri yani ADA'da geçtiği ifade ile normal ticari işlemler teriminin tanımlanmasında US – Hot-Rolled Steel Temyiz Organı Raporu önem arz etmektedir. Söz konusu satışlar malın satış tarihinden makul bir süre öncesinde yapılan satışlardır ve bunlar, benzeri yabancı ürünün satışlarında olağan şekilde gözlemlenen pratikler ve şartlar altında yapılırlarsa normal kabul edileceklerdir. Yani benzer ürünün, incelenen pazarda, ilgili zamanda yapılmış olan satışı şayet, normal ticari uygulama ile bağdaşmayan koşullar ve şartlar altında gerçekleşmişse, yapılan bu satışlar, normal değeri hesaplamak için uygun kabul edilmeyeceklerdir. Bir başka ifade ile satış muamelesi, incelenen pazarın uygun zamanında, benzer ürünün satışlarının ticari faaliyetleri ile tezat içinde olan kayıt ve şartlar ile nihayetlenirildiği vakit, yapılmış olan bu ticari muamele, normal değeri hesaplamak için uygun bir ölçek olmayacaktır. Normal ticari işlemler kavramına ilişkin olarak US – Hot-Rolled Steel Temyiz Organının ifade ettiği üzere önemli olan, hesaplanacak olan normal değer, *ticaretin olağan akışı içerisinde yapılan satışlara dayanıyor olması ve bu satışların da aynı ticaret seviyesindeki ihracat satışlarıyla karşılaştırılmasıdır*.²⁵⁵

²⁵⁴ Benzer ürün sorunu, yerli sanayiye tanımlama bağlamında ortaya çıkabilecektir. ADA madde 4'te, yerli sanayinin yani yerli üretim dalının, benzer ürünlerin yerli üreticilerinin tümünü veya önemli bir kısmını kapsadığı belirtilmektedir. Yerli sanayinin tanımlanması da duruma göre belirlenmektedir. Bu durumda ulusal anti-dumping yetkilileri yerel sektörü geniş bir şekilde tanımlarlarsa, dumping marjını veya dumping bulma olasılığını azaltabilecekler; fakat buna mukabil zarar gören belirli bir sektöre odaklanmak için dar bir tanım kullanırlarsa, gelecekte vergiyi atlatma girişimlerine izin verebileceklerdir. Matsushita, **a.g.e.**, ss. 384-385. Örnek olarak bir bisiklet üreticisi verilebilir. Bu üretici dağ, gezi, yarış ve çocuk bisikleti üretir. Bu ürünlerin birbirlerinin tamamen aynı olmadığı söylenebilir de ürünler, benzer ürün olarak kabul edilir. Söz konusu ürünün çok geniş tanımlanması sonucu yetkili makamın, ihracat yapılan ülkede, yurt içinde satılan bu ürün tiplerinin tamamından elde edilen verileri karşılaştırma yapmak amacıyla kullanması sonucunda, bozuk bir tablo ortaya çıkacaktır. Örneğin bir bisiklet olarak çocuk bisikleti tanımlanmaktadır ve incelenmekte olan üründür. Fakat öte yandan pazar tanımı açısından bakıldığında çocuk bisikletlerini farklı kategorideki bisikletlerle birlikte aynı pazara sokmak, müşteriler açısından mantıksız olacaktır. Zira müşteriler için kullanım amacı yönünden, diğer bisikletlere nazaran oldukça spesifikdir. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 165-166.

²⁵⁵ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 139, 140. Ayrıca bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 31-33, 38.

1.2. Konu Ürünü Üreten Yerli Sanayi

Yerli Sanayi Tanımı başlığını taşıyan ADA madde 4'te yerli sanayi şu şekilde tanımlanmaktadır:

4.1 Bu Anlaşma'da "yerli üretim dalı" terimi, aşağıdaki durumlar dışında, benzer ürünlerin yerli üreticilerinin tümü veya toplu ürün üretimleri bu ürünlerin toplam yerli üretiminin önemli bir kısmını oluşturan üreticiler olarak yorumlanacaktır:

(i) üreticiler, ihracatçılarla veya ithalatçılarla ilişkili olduklarında veya kendileri dampingli olduğu iddia edilen ürünün ithalatçısı olduklarında, "üretim dalı" terimi geri kalan üreticiler olarak yorumlanacaktır;

(ii) istisnai koşullarda herhangi bir Üye'nin toprakları, sözkonusu üretim için iki veya daha fazla sayıda rekabet piyasasına bölünebilir ve aşağıdaki durumların gerçekleşmesi halinde her piyasadaki üreticiler ayrı bir sanayi olarak kabul edilebilirler: (a) bu tür piyasadaki üreticiler sözkonusu ürün üretiminin tamamını veya tamamına yakın kısmını bu piyasada satıyorlarsa ve (b) bu piyasadaki talebin büyük bir kısmını ülke topraklarının başka yerlerinde bulunan sözkonusu ürün üreticileri karşılamıyorsa.

Yerli sanayi terimi tanımından da anlaşılacağı üzere, benzer ürünü üreten yerli üreticilerin tümünü ya da toplu üretimleri, söz konusu ürünün toplam yerli üretiminin önemli bir kısmını teşkil eden üreticileri ifade etmektedir²⁵⁶. Ek olarak ADA madde 4.1, üreticilerin ihracatçılar ya da ithalatçılar ile *ilişkili* oldukları durumlarda ya da üreticilerin, dampingli olduğu iddia edilen ürünün ithalatçısı konumunda oldukları durumlarda, benzer ürünün tüm üreticilerini yerli sanayiye dahil etmenin uygun olmayabileceğini kabul etmektedir. Anlaşmanın 11. dipnotunda belirtildiği üzere ithalatçıların üreticiler üzerinde kısıtlama ya da yönlendirme uygulayabilecek konumda oldukları durumlarda da birinin diğerini kontrol ettiği kabul edilecektir²⁵⁷.

²⁵⁶ Elele, **a.g.e.**, s. 63.

²⁵⁷ ADA 11. dipnot: *"Bu paragrafta, yalnızca aşağıdaki durumlarda üreticilerin ihracatçılarla veya ithalatçılarla ilişkili olduğu kabul edilecektir: a) biri doğrudan veya dolaylı olarak diğerini kontrol ediyorsa; veya b) her ikisi doğrudan veya dolaylı olarak üçüncü bir şahıs tarafından kontrol ediliyorsa; veya c) bu ilişkinin ilgili üreticinin ilişkili olmayan üreticilerden farklı davranmasına neden olduğuna inanmak veya bundan şüphelenmek için geçerli gerekçeler olması kaydıyla, ikisi birlikte doğrudan veya dolaylı olarak üçüncü bir şahsı kontrol ediyorlarsa. Bu paragrafta taraflardan biri hukuken veya işlevsel olarak diğer taraf üzerinde kısıtlama uygulayacak veya diğerini idare edecek bir konumda ise, bu tarafın diğerini kontrol ettiği kabul edilecektir."*

ADA madde 4.1, yerli sanayiye çoğul olarak yerli üreticiler şeklinde tanımlamaktadır. Ancak, ADA kapsamında yerli sanayinin tek bir yerli üreticiden oluşturabileceği ve böyle bir durumda 4. maddede yer alan yerli sanayiye ilişkin hükümlerin uygulanmaya devam edeceği de söylenmektedir²⁵⁸.

Esasında soruşturmada incelenecek olan yerli sanayi oranı ne kadar düşükse soruşturma makamının, kullanılan oranın bir bütün olarak üreticilerin toplam üretimini önemli ölçüde yansıtmamasını sağlamak için, bir o kadar hassas olması gerekecektir. Konu hakkında verilmiş olan EC — Fasteners (China) Temyiz Organı Raporunda da bu durum ifade edilmiştir. Tanımlanan yerli sanayinin, doğru bir zarar tespitine imkan verecek yeterli oranda veri sağlayabilmesi için, toplam yerli üretime dair büyük bir oran belirlemesi gerekecektir. Başka bir deyişle, zarar tespitinin doğruluğunu sağlamak adına bir soruşturma makamı, örneğin benzer ürünün tüm üreticilerini hariç tutarak, yerel endüstrinin tanımlanmasında önemli bir bozulma riskine yol açacak şekilde hareket etmemelidir. Hiçbir üretici dışlanmadığında ve yerli sanayi *bütün olarak yerli üreticiler* şeklinde tanımlandığında, bozulma riski ortaya çıkmayacaktır. Bir yerli sanayi, kolektif üretimi toplam yerli üretimin büyük bir bölümünü oluşturan üreticiler şeklinde tanımlandığında, oran ne kadar yüksek olursa o kadar çok üretici soruşturmaya dahil olacak ve bu temelde yürütülen zarar tespitinin çarpıtılması ihtimali daha az olası hale gelecektir²⁵⁹.

EC — Fasteners (China) Temyiz Organı, Üyelerin yerli sanayiye, ADA madde 4.1'e dayanarak, toplam yerli üretimin çoğunluğunu veya %50'sini temsil eden yerli üreticiler açısından tanımlamasının gerekli olmadığını tespit etmiştir²⁶⁰. Argentina – Poultry Anti-Dumping Duties Panel Raporuna göre soruşturma başlatma talebinin, talebi destekleyen yerli üreticilerin toplam yerli üretimin en az %25'ini temsil eden

²⁵⁸ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu; para. 6.72. Ek olarak Anti-Dumping Anlaşmasında *bağlı* yerine *ilişkili* terimi kullanılmaktadır.

²⁵⁹ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu; paras. 412-414.

²⁶⁰ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu; para. 411'e atıf yapan dipnot 556. Burada da Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu, para. 7.34'e atıf yapılmaktadır. Bu dipnota göre ilgili üreticiler, yerli üreticilerin çıkarlarını tamamen paylaşmayabilirler. Bir üretici, yalnızca aşağıdaki durumlarda ihracatçılar veya ithalatçılar ile *ilişkili* olarak kabul edilmektedir: içlerinden biri diğerini doğrudan veya dolaylı olarak kontrol ediyorsa; her ikisinin de doğrudan veya dolaylı olarak üçüncü bir kişi tarafından kontrol edilmesi durumu mevcutsa; birlikte doğrudan veya dolaylı olarak üçüncü bir kişiyi kontrol ediyorsa; ya da ilişkinin etkisinin, ilgili üreticinin ilişkisiz üreticilerden farklı davranmasına neden olacak şekilde olduğuna inanmak veya bundan şüphelenmek için nedenler varsa. Ek olarak 4.1(ii). maddeye göre sınırlı durumlarda bu terim, toplam yerli sanayi yerine bölgesel bir endüstrinin zarar analizinin temelini teşkil edecek şekilde anlam kazanmaktadır.

yerli sanayi tarafından ya da onun yararına yapılması gereklidir. İncelenen yerli endüstri, yerli üretimin en azından %25'ini temsil etmelidir²⁶¹.

EC — Bed Linen Panel Raporuna göre ADA madde 4.1, yerli sanayiye çoğul olarak yerli üreticiler şeklinde tanımlamaktadır. Ancak, ADA kapsamında yerli sanayinin tek bir yerli üreticiden oluşturabileceği ve böyle bir durumda 4. maddede yer alan yerli sanayiye ilişkin hükümlerin uygulanmaya devam edeceği belirtilmektedir²⁶². Mexico – Steel Pipes and Tubes Paneli, Anti-Dumping Anlaşmasının 4.1. maddesinin metninin bu iki seçenek arasında bir tercih hiyerarşisi belirtmediğini ifade etmiştir. Bununla birlikte, soruşturma makamlarının tek bir soruşturma sırasında bu iki olasılık arasında geçiş yapmasına da izin verilmeyecektir. Dolayısıyla yerli sanayinin bir bütün olarak yerli üreticiler olması gerekmekte; üretimleri yerli üretimin büyük bir bölümünü oluşturan yerli üreticiler de yerli sanayi olarak kabul edilebilmektedir²⁶³.

US—Hot-Rolled Steel davasında Temyiz Organı, yerli sanayi tarafından *kurum içi tüketim* amacıyla yapılan sıcak haddelenmiş çelik üretiminin, yerli sanayi kapsamından çıkarılıp çıkarılmayacağı sorusunu ele aldı. Temyiz Organı, bir zarar tespitinin yerli sanayinin sadece bir kısmına değil, endüstrinin bütününe dayanması gerektiğine dair karar verdi²⁶⁴.

1.3. Ticaretin Olağan Seyri Dışında Yapılan Satışlar

Ticaretin olağan seyri dışında yapılan satışların neler olduğu ve böyle bir durumda normal değer belirlemesinin nasıl yapılacağına ilişkin hususlar ADA madde 2.2.1, ve 2.2.1.1 çerçevesinde düzenlenmiştir. Buna göre:

“2.2.1. Benzer ürünün ihracatçı ülkenin iç piyasasında veya üçüncü bir ülkeye, idari giderler, satış giderleri ve genel giderlerin ilave edildiği üretim birim maliyetinden (sabit ve değişken) daha düşük bir fiyatla satılması, fiyatı nedeniyle normal ticari işlemler içinde gerçekleşmiş olarak kabul edilmeyebilir ve yetkililerin, bu satışların uzun

²⁶¹ Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu; para. 7.341, dipnot 221.

²⁶² European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu; para. 6.72.

²⁶³ Mexico — Anti-Dumping Duties on Steel Pipes and Tubes from Guatemala Panel Raporu; para. 7.322.

²⁶⁴ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu.

bir dönem süresince büyük miktarlarda yapıldığını ve satış fiyatlarının makul bir süre içinde tüm maliyetleri karşılamayacağını tesbit etmeleri halinde, normal değer tesbitinde dikkate alınmayabilir. Satış esnasında birim maliyetlerden düşük olan fiyatlar, soruşturmanın kapsadığı dönemde birim maliyetin ağırlıklı ortalamasından yüksek ise, bu fiyatların makul bir süre içinde maliyetleri karşıladığı kabul edilecektir.

İhracatçı ülkede uzun bir süre boyunca büyük miktarlarda yapılan ve satış fiyatlarının makul bir süre içinde bütün maliyetleri karşılamayacağı belirlenen yerel satışlar, ticaretin olağan seyri dışında yapılmış işlemler olarak kabul edilmektedir. Örneğin ihracatçı ülkedeki ağırlıklı ortalama iç satış fiyatı, ağırlıklı ortalama birim maliyetten daha düşük ise ya da birim maliyet altındaki yerel satış hacmi, ihracatçı ülkedeki bütün yerel satış hacminin %20 ya da daha fazlasını oluşturuyor ise bunlara ek olarak, bahsedilen bu satışlar altı aydan az olmamak kaydıyla uzun bir süre boyunca yapılmış ise; yapılan satışlar normal ticari işlemler olarak kabul edilmeyebilirler²⁶⁵.

Ticaretin olağan seyri dışında yapılan satışlar kavramı dumping marjının hesaplanmasında oldukça önemli bir kavramdır. İşlemlerin ticaretin olağan akışında gerçekleşmemesinin birçok nedeni olabilir. Örneğin, ekonomik olarak bağımsız, pazar fiyatından işlem gören iki girişim arasında mal transferi yapan taraflar arasındaki satış yerine, yapılan (yeni) satış, tek bir ekonomik girişim dahilindeki malın etkili bir transferini içerebilmektedir. Bir diğer ifade ile görünüşteki satış işlemleri fiili olarak ekonomik işletme içinde bir kaynak aktarımı sağlamak amacıyla kullanılabilir. Bu tür satış işlemlerde ortaya çıkan fiyat gerçek anlamdaki satış fiyatının altında olabilmektedir. Bu duruma Temyiz Organının kararında da değinilmiştir. Hatta Temyiz Organı herhangi bir satış işleminin taraflarının tamamen bağımsız olduğu durumlarda dahi, yapılan bu işlemin ticaretin olağan akışı içinde olmayabileceğini belirtmiştir²⁶⁶.

Uluslararası bir ticaret işlemi birbirinden bağımsız iki taraf arasında yapılıyorsa, üzerinde anlaşmaya varılan fiyatın piyasa fiyatını yansıttığı varsayılacaktır. Fakat bağlı taraflar arasında bir işlem yapılırsa, tarafların fiyatı manipüle etmeleri söz konusu olabileceğinden, üzerinde anlaşılan fiyat piyasa fiyatını yansıtmayabilecektir. Bu durumda ulusal anti-dumping yetkilileri, ilgili tarafın ödediği fiyatı dikkate almamalı ve ürünün bağımsız bir alıcıya ilk satıldığı fiyatı kullanmalıdırlar²⁶⁷. ADA'da ilişkili taraflara yapılan satışları, ticaretin olağan seyri dışında tutma durumu ile ilgili herhangi bir belirleme yoktur. Yani anlaşma, tarafların hangi durumlarda ilişkili olarak kabul edilebileceğini ve yapılan satışların

²⁶⁵ Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, ss. 6-7, Elele, **a.g.e.**, s. 61.

²⁶⁶ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 34. United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 141, 143.

²⁶⁷ Matsushita, **a.g.e.**, s. 387.

güvenilirliklerinin nasıl tatbik edileceğini, nasıl test edileceklerini de söylemez. Bu kavramların tanımlanmamış olmaları anlaşma açısından önemli bir eksikliklerdir. US Hot-Rolled Steel Panel Raporuna göre, satışın bağlı taraflar arasında gerçekleştiğinin düşünülmesi için diğer şirketin, araştırılan şirketin %5 kadarına sahip olması gerekmektedir²⁶⁸.

US — Hot-Rolled Steel Temyiz Organı, bir teşebbüsün bağımsız bir alıcıya yaptığı tasfiye satışını örnek olarak göstermiştir. Verilen örneğe göre, normal ve anormal satışları ayırt etmek için kullanılan herhangi bir test uygulanması durumunda, bu testin tarafsız bir şekilde anlaşmazlığın taraflarına uygulanması gerektiği ve hem anormal derecede düşük hem de anormal derecede yüksek fiyatların, yapılan hesaplamalardan hariç tutulması ve bu ikisi arasında bir ayırım yapılmaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu nedenle söz konusu anlaşmazlıkta Temyiz Organı, ABD tarafından kullanılan, ilgili taraflar arasındaki marjinal olarak düşük fiyatlı satış işlemlerini hariç tutan ve tüm yüksek fiyatlı satışları dahil eden testin tutarsız olduğuna dair karar vermiştir²⁶⁹.

Ulusal anti-damping yetkilileri bir ürünün normal değerinin belirlenmesinde, bu ürünün ihracatçısı olan ülkenin iç piyasasındaki bazı satış fiyatlarını dikkate almaktan imtina edebilmektedirler. Bu durum, özellikle maliyetin altındaki satışlar için geçerli olmakta, ulusal anti-damping yetkilileri bu tür satışları normal ticaret akışında kabul etmeyerek normal değer analizine dahil etmemektedirler.

GATT 1947 döneminde bu tür satışların normal değer belirlenmesinde kullanılmamasının, anti-damping vergilerinin uygulanmasında bazı kötü kullanımlara sebep olduğu görüldü. 1980'lerde bu kural kötüye kullanıldı ve ihracatçı ülkeler arasında kuralın kendisinin bir ticaret engeli olduğuna dair birtakım şikayetler oldu. Bu kötüye kullanımların örneklerinden biri olarak, yarı iletken yongaların boşaltıldığı iddiasıyla ilgili ABD Ticaret Departmanı'nın soruşturması gösterilmektedir. Yarı iletken çipler satıldığında, Ticaret Departmanı bu tür yarı iletken çiplerin ihracat fiyatı ile bunların *inşa edilmiş değerlerini* karşılaştırmaya karar verdi ve damping olduğu sonucuna vardı. Japon hükümeti, yarı iletken endüstrisinde araştırma, geliştirme maliyetinin ve bir yarı iletken çipin ilk maliyetinin oldukça yüksek olduğunu iddia ederek, satışın ilk dönemlerinde, fiyatın maliyeti karşıladığı ve kar elde edildiği bir seviyede belirlenmesi durumunda çiplerin satılamayacağını, çünkü böyle bir fiyatın rekabetçi olamayacağını belirtti. Bu nedenle yarı iletken üreticileri başlangıç fiyatını, uzun bir süre boyunca yapılacak seri üretim ve seri satışlar nedeniyle maliyetin önemli ölçüde düşeceği varsayımından hareketle, üretim maliyetinin altında bir seviyede

²⁶⁸United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Panel Raporu; dipnot 73.

²⁶⁹ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 141, 143, 148, 154.

belirlemek zorunda kaldıklarını ifade ettiler. Bu çerçevede maliyet-fiyat oranının kısa bir süreden ziyade altı ay veya bir yıl gibi uzun bir süre için hesaplanması durumunda, satış fiyatının üretim maliyetinin altında olarak belirlenmediğinin görülebileceğini söylediler. Bu davada yerli bir fiyatın üretim maliyetinin altında olup olmadığı belirlenirken, yeterli bir sürenin dikkate alınması gerektiği iddia edildi. DTÖ'nün kurulması aşamasındaki Uruguay Turu müzakerelerinde, konunun ele alınmasının gerekli olduğu düşünüldü ve yeni kurallar ADA'ya dahil edildi.²⁷⁰ ADA m. 2.2.1'deki 'uzun süre' ve 'büyük miktarlar' ifadelerinde yönelik dipnotlarda, bu ifadelerin normatif niteliklerine yönelik ek hükümler yer aldı. Buna göre *uzun süre normal olarak bir yıl olacak, ancak hiçbir şekilde altı aydan az olmayacaktır*²⁷¹. Aynı maddeye ilişkin müteakip dipnotunda ise büyük miktarlar ifadesinde % 20'lik bir sınır belirlendi. Buna göre:

*Yetkililer, normal değer tesbit edilmesi için incelenmekte olan işlemlerin ağırlıklı ortalama satış fiyatının, ağırlıklı ortalama birim maliyetlerden düşük olduğunu veya birim maliyetin altında yapılan satış miktarının normal değer tesbit edilmesi için incelenmekte olan işlemlerde satılan miktarın yüzde 20'sinden daha azını temsil etmediğini tesbit ettikleri takdirde, birim maliyetin altındaki satışların büyük miktarlarda satış olduğu kabul edilecektir*²⁷².

ADA madde 2.2'nin 2, 4 ve 5 numaralı dipnotlarında ifade edildiği üzere, ihracatçı ülkenin iç piyasasında tüketime konu benzer ürün satışlarının, ürünün ithalatçı ülkeye satışlarının %5 ya da daha fazlasını oluşturması durumunda normal değere yönelik tespit yapılabilmesi için, bu veriler yeterli kabul edilecektir. Böyle bir durumda ithalatçı ülkeye satış yapan üreticilerin, belirlenen dönemlerde ürünü üretirken kullandıkları hammaddelerin birim maliyetlerine direkt ve dolaylı işçilik, amortisman, yardımcı madde, paketleme, enerji gibi genel üretim giderleri, satış ve genel idari giderler ile finansman giderler üzerine makul bir kar oranı ilavesi yapılarak oluşturulmuş normal değer hesap edilerek ve bu değer fabrika çıkış aşamasındaki değer olduğu kabul edilecektir. Bunun için ise satış periyodun en az 6 aydan çok olması ve gerçekleşmiş satışın en az %20'sinden çok olması gerekmektedir²⁷³.

Birim başına sabit ve değişken üretim maliyetlerine ek olarak satış, genel ve idari maliyetlerin (SG&A) altında yapılan satışlar, ancak belli koşulların sağlanması durumunda normal ticaret akışı dışında kabul edilecektir. Maliyet altı satışlar 6 aydan kısa olamayacak bir makul süre içerisinde ve toplam satışların en azından %20'sini

²⁷⁰ Matsushita, a.g.e., s. 388.

²⁷¹ ADA md. 2.2.1 dipnot 4.

²⁷² ADA madde 2.2.1 dipnot 5.

²⁷³ Abdulkadir Tekin, Ümit Engin Tekin, **Gümrük İşlemleri**, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, Eylül 2021, s. 219.

oluşturacak kadar önemli miktarda oldukları sürece, normal değer analizlerinden hariç tutulamayacaklardır. Bu testin, özellikle ürün fiyatlandırması ticarete duyarlı endüstriler için, birtakım olumsuz etkileri olduğu iddia edilmiştir. Bir otoritenin, satışların maliyetin altında yapılıp yapılmadığını anlayabilmesi için maliyet verilerini bilmesi gerekmektedir. Maliyet bilgileri ise genelde çok hassas ve gizli iş bilgileri olduklarından, üreticilerin ve ihracatçıların iyi bir sebep olmaksızın, yabancı bir soruşturma makamına vermek istemeyecekleri türden bilgilerdir. Fakat soruşturma makamlarının, düşük maliyetli satışlara ilişkin herhangi bir gösterge olmadığı zamanlarda dahi, iç ve dış satışlar için sunulan fiyat verilerine ek olarak bu bilgilerin sunulmasını istedikleri ifade edilmektedir. Verilerin sunulmaması ya da sağlanamamaları durumunda ise, satışların ticaretin olağan seyri dışında yapıldığı farz edilecektir²⁷⁴

1.4. Satış Hacmi

ADA madde 2.2'nin 2, 4 ve 5 numaralı dipnotlarında ifade edildiği üzere:

“2 “İhracatçı üyenin iç piyasasında tüketime ayrılan benzer ürün satışları, bu satışların, sözkonusu ürünün ithalatçı üyeye satışlarının yüzde 5 veya daha fazlasını oluşturması halinde, normal değer tesbit edilmesi için yeterli bir miktar sayılacaktır.. Ancak, daha düşük oranda yurtiçi satışların uygun bir karşılaştırma yapılabilmesi için yeterli büyüklükte olduğu tesbit edildiği takdirde, daha düşük olan bu oran kabul edilmelidir.”

“4 “Uzun süre” normal olarak bir yıl olacak, ancak hiçbir şekilde altı aydan az olmayacaktır.”

“5 “Yetkililer, normal değer tesbit edilmesi için incelenmekte olan işlemlerin ağırlıklı ortalama satış fiyatının, ağırlıklı ortalama birim maliyetlerden düşük olduğunu veya birim maliyetin altında yapılan satış miktarının normal değer tesbit edilmesi için incelenmekte olan işlemlerde satılan miktarın yüzde 20'sinden daha azını temsil etmediğini tesbit ettikleri takdirde, birim maliyetin altındaki satışların büyük miktarlarda satış olduğu kabul edilecektir.”

²⁷⁴ ADA madde. 2.2.1 dipnot 4 ve 5. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 32-33.

Anti-Damping Anlaşması satış hacmi ile alakalı, benzer ürününün yukarıda bahsettiğimiz şekilde ticaretin olağan seyri veya normal ticari işlemler esnasında satışının olmaması ya da satış hacminin yetersiz olması durumlarında, yetkililerin iki yoldan birine başvurabileceğini söylemektedir. İlk olarak satışların normal değerlerinin belirlenmesi esnasında önemli olan satış değerleri değil, satış hacmidir. Örneğin bir ürün kendi pazarında çok maliyetli olduğu için ya da tüketici zevklerinin farklılığından kaynaklı olarak alıcı bulamamaktadır. Bundan mütevellit sadece ihracat pazarında üretilen, iç piyasada hiç satılmayan ürünler için normal değer tespiti yapılabilmektedir. İkinci olarak ADA'da belirtildiği gibi, hacimce incelenmelerinden sonra benzer ürünün ithalatçı ülkeye satışının, tüm satışların en az %5'ini karşılıyor olması durumunda, satış hacmi yeterli kabul edilmektedir. Fakat anlaşmadaki yeterli hacim testi, ihracatçının yurt içi satışlarının yeterli olmadığına ya da ihracatçının olağan ticaret akışı içinde yaptığı satışlara dair bir belirleme yapmamaktadır. Bu test, yurt içi satışların yasal normal değer sınırlarında olabilmesi için yerli pazarın yeterince büyük olup olmadığını belirlemek ve olağan ticaret akışının dışında olsalar dahi tüm satışların değerlendirilmeye alınmasını sağlamak için gerekli bir testtir²⁷⁵.

1.5. Alternatif Normal Değer Hesaplama Metodları

İhraç ülkesindeki normal fiyatın elde edilebilmesi her zaman mümkün olmamaktadır. Örneğin ihracatçı ülke, stratejik ürün olarak düşündüğü bu ürünün satışını yapmamak suretiyle, ürünü yalnızca ihracat amacıyla kullanabilmekte, ülkenin ekonomisi tamamıyla bir piyasa ekonomisi olmayabilmekte veyahut ihracatçı ülkede karşılaştırılacak tek bir yurt içi fiyatın bulunmaması söz konusu olabilmektedir. Yukarıda görüldüğü üzere ADA m. 2.2 bu doğrultuda üye devletlere normal değerlerin belirlenmesi ile ilgili alternatif metodlara başvurabileceklerini söylemekte olup, iş bu madde bünyesinde belirtilen bu alternatif yöntemler uygun bir üçüncü devletin referans alınması ve normal değerın bizatihi ithalatçı devlet tarafından inşasıdır. Üye devletler bu yöntemlerden herhangi birisini tercih edebileceklerdir.

ADA madde 2.2, ihracat fiyatı ile karşılaştırma yaparken uygun bir normal değerın belirlenebilmesi için, ithalatçı Üyenin iki alternatif yöntemden birini seçebilmesini sağlamak ve Üyenin, normal değeri, menşe ülkedeki üretim maliyeti artı idari, satış ve genel masraflar ve karlar için makul bir miktar temelinde oluşturmasına izin vermektedir. Satış işlemlerinin normal değerın belirlenmesinde kullanılabilmesi için, yapılan satışın *benzer üründen* olması gerekmektedir. Neyin

²⁷⁵ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 40. Örnek olarak bkz. TN/RL/GEN/9.

benzer ürün olduğunun belirlenmesi için ise, ithal edilen veya dampingli olduğu iddia edilen ürünlerin incelenmesi gerekmektedir²⁷⁶.

ADA md. 2.2.1.1. normal değer inşasının nasıl yapılacağına yönelik düzenlemeler içermektedir. Buna göre

“Paragraf 2 uyarınca maliyetler, normal olarak kayıtların ihracatçı ülkede genel olarak kabul edilen muhasebe ilkelerine uygun olması ve incelenmekte olan ürünün üretimi ve satışı ile ilgili maliyetleri makul ölçüde yansıtması kaydıyla hakkında soruşturma yapılan ihracatçı veya üretici tarafından tutulan kayıtlar esas alınarak hesaplanacaktır. Yetkililer, ihracatçı veya üreticinin soruşturma sırasında sundukları da dahil, uygun maliyet bölüşümüyle ilgili bütün delilleri, sözkonusu bölüşüm tiplerinin, özellikle uygun amortisman ve yıpranma sürelerinin oluşturulması ile, sermaye harcamaları ve diğer gelişme giderlerine girildiği dönemlerde ihracatçı veya üretici tarafından geleneksel olarak kullanılmış bulunması şartıyla dikkate alacaktır. Bu alt-paragraf kapsamında maliyet bölüşümünde yansıtılmamış olmak kaydıyla, gelecek veya halihazır üretimin yararlandığı yenilenemeyen maliyet unsurları için veya soruşturmanın kapsadığı dönemde üretime başlama faaliyetlerinin maliyetleri etkilediği hallerde, maliyetler uygun bir şekilde ayarlanacaktır.”

Bu maddeden anlaşıldığına göre, normal değer hesaplanabilmesi için elde edilen kayıtların, ihracatçı ülkenin genel kabul görmüş muhasebe şartlarına uyması zorunludur. Ek olarak incelemeyi yapan soruşturma makamlarının elde ettikleri sonuçları; hesapları incelenen ihracatçının gerçek maliyet verilerine dayandırmaları, maliyetlerin tahsisi konusunda mevcut bütün delilleri göze almaları ve soruşturma süresince maliyetleri uygun şekilde ayarlamaları da zorunludur. Esas alınacak maliyet verileri ihracatçıya veya üreticiye ait verilerdir. İthalatçı ülke kendi yerli sanayisinin üretim maliyetlerini ihracatçıya nispet edemez²⁷⁷.

İnşa edilen/oluşturulan bu değer var olan bir fiyat değildir, ancak maliyetler, satış, genel ve yönetim (SG&A) maliyetleri ve kar eklenerek hesaplanmak suretiyle oluşturulmuş yeni bir değerdir. Bu değer hesaplanırken, SG&A maliyetleri ve kar için hesaplamaya dahil edilen tutarların benzer ürünün, soruşturma altındaki ihracatçı veya

²⁷⁶ GATT 1994 Madde VI:1'in ikinci Ek Hükümü (ADA m. 2.7'nin de atıfta bulunduğu), ticaretinde tam veya büyük ölçüde tam bir tekele sahip olan ve tüm yerel fiyatların devlet tarafından sabitlendiği, genellikle piyasa dışı ekonomi olarak adlandırılan bir ülkeden ithalat yapılması durumunda, iç piyasa fiyatı ile doğrudan karşılaştırma yapılmasının her zaman uygun olmayabileceğini kabul etmektedir. Bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 727-729.

²⁷⁷ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 42.

üretici tarafından normal ticaret akışında üretime ve satışa ilişkin kullandıkları gerçek verilere dayanması gerekmektedir. Yani ulusal anti-damping yetkilileri, inşa edilmiş değeri hesaplarken, soruşturma altındaki ihracatçı veya üreticilerin gerçek verilerini veya bu mümkün değilse, benzer ürünleri üreten ve ihraç eden diğer ihracatçıların ve üreticilerin gerçek verilerini kullanmalıdır²⁷⁸.

ADA md. 2.2.2, normal değer inşasında kullanılacak idari, satış ve genel gider tutarları ile kar tutarları ile ilgili ek bazı hükümler getirmiştir. Buna göre:

“Paragraf 2 uyarınca, idari, satış ve genel gider tutarları ile kar tutarları, soruşturma kapsamındaki ihracatçı veya üretici tarafından benzer ürünün normal ticari işlemler içinde üretimi ve satışıyla ilgili güncel verilere dayandırılacaktır. Bu tutarların bu esasa göre belirlenememesi halinde, sözkonusu tutarlar aşağıdakiler esas alınarak tesbit edilebilir:

(i) Aynı genel kategorideki ürünlerin menşe ülkenin iç piyasasında üretimi ve satışı için sözkonusu ihracatçı veya üretici tarafından gerçekleştirilen ve harcanan güncel tutarlar;

(ii) soruşturmaya tabi diğer ihracatçılar veya üreticiler tarafından benzer ürünün menşe ülkenin iç piyasasında üretimi ve satışı için gerçekleştirilen ve harcanan gerçek tutarların ağırlıklı ortalaması;

(iii) bu şekilde tesbit edilen kar tutarının başka ihracatçılar veya üreticiler tarafından benzer ürünlerin menşe ülkenin iç piyasasında satışında normal olarak gerçekleştirilen karı aşmaması koşuluyla makul bir başka yöntem.”

Üretim maliyeti, genel kabul görmüş muhasebe ilkelerine uygun olduğu sürece araştırılan şirketçe tutulmuş defter ve kayıtlara dayanılarak hesaplanmalıdır. Maliyet tahsisi de anti-damping soruşturmalarında sık karşılaşılan önemli bir konudur. Soruşturma esnasında genellikle ihracatçılardan, soruşturma kapsamının dışına taşacak şekilde detaylı maliyet tahsisi yapmaları istenmektedir. Hesaplama yapılabilmesi için öncelikle yukarda belirtildiği gibi maliyet tahsisi yapılması gerekecektir. Sonrasında da SG&A (Satış, genel ve idari gelirler) oluşturulması gerekecektir. ADA m. 2.2.2 uyarınca araştırma yapan bir otoritenin, SG&A ve karları hesaplayabilmesi için, ihracatçının benzer ürününün ticaretin olağan akışı sırasındaki üretimine ve satışına ilişkin gerçek verileri temel alması gerekecektir²⁷⁹.

²⁷⁸ Matsushita, a.g.e., 386.

²⁷⁹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, a.g.e., ss. 42, 44-45.

EC – Tube or Pipe Fittings Panel Raporunun belirlemesine göre, bu madde metni ticaretin olağan akışı dışındaki gerçek verileri hariç tutmakta fakat düşük hacimli satışlardan gelen verileri ise hariç tutmamaktadır²⁸⁰. EC – Salmon (Norway) Panel Raporunda da benzer şekilde, ilgili satışların düşük karlılık veya hacim seviyesinden dolayı yurt içi kar ve SG&A (Satış, genel ve idari gelirler) verilerinin hariç tutulmaması gerektiği ifade edilmiştir. Bu madde genel ve idari maliyet terimlerini, hangi maliyet kalemlerinin genel ya da idari maliyet olarak değerlendirileceğini ve satış maliyetlerini tanımlamamaktadır. Bu nedenle Panel bu terimleri tanımlamak için, bunların sıradan anlamlarını kabul etmiştir. Panel bu genel ve idari maliyetlerin doğaları gereğince, şirket tarafından üretilen ve satılan tüm ürünleri etkileyeceğini ve bunların benzer ürünün üretimi ve satışıyla alakalı gerçek verilere dayanması gerektiğini belirtmiştir²⁸¹.

ADA madde 2.2.2'ye göre; idari, satış ve genel giderler ile karlar için tutarlar, belirtilen şekilde hesaplanamazsa, bunların hesaplanması, Anti-Dumping Anlaşmasının 2.2.2(i) ila (iii) maddelerinde belirtilen üç yoldan biriyle yapılacaktır²⁸². Bunlardan ilki tutarların, ihracatçı tarafından aynı genel ürün kategorisi için -ki buna benzer ürün de dahildir- kullanılan ve gerçekleşmiş olan gerçek tutarlara dayandırılabilirliğini söylemektedir. Ancak sözleşmede bu genel ürün kategorisinin ne kadar geniş tutulabileceği tanımlanmamıştır. Thailand – H-Beams kararında Panel, kategorinin daha dar tutulmasına izin verildiğini belirtmiştir. Karara göre kategori ne kadar dar olursa, benzer ürün dışındaki ürünler de o kadar az kategoriye dahil edilecektir. Bu sayede ihracatçı ülkenin iç pazarındaki ticaretin olağan seyrinde, benzer ürününü fiyatına daha yakın sonuçlar alınacaktır²⁸³.

EC – Bed Linen Paneline göre bir soruşturma makamının, SG&A ve karların başka herhangi bir makul yöntem kullanılarak hesaplanmasına izin vermesi söz konusu olursa, hangi yöntemle en yüksek marjın sağlandığının görülebilmesi için çeşitli yöntemler denenebilecektir. Yetkililerin bu belirlemelerin hesaplanması için herhangi bir makul yöntemin kullanılmasına izin vermesi, hesaplamalar için şirketle ilgisi olmayan tutarların eklenmesi suretiyle suistimale sebep olabilecektir²⁸⁴.

²⁸⁰ European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Panel Raporu; para. 101.

²⁸¹ Bossche/Zduc, **a.g.e.**, ss. 728, 723. European Communities — Anti-Dumping Measure on Farmed Salmon from Norway Panel Raporu; paras. 7.463–7.609, 7.263.

²⁸² European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu; 6.59–6.562. ve European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Temyiz Organı Raporu; paras. 74–83.

²⁸³ Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Panel Raporu; paras. 7.111, 7.113.

²⁸⁴ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu.

Panelin US – Softwood Lumber V davasında verdiği karara göre, bir yetkilinin şirket tarafından karşılanan her türlü maliyeti SG&A'ya dahil etmesi halinde bu değer artacak ve normal değer de artacak ve dolayısıyla dumpingin bulunması olasılığı da artacaktır²⁸⁵. Örneğin Korea – Certain Paper soruşturmasında incelenen Endonezyalı ihracatçılardan ikisinin arasında gerçekleşen önemli sayıdaki satışlar, bağlantılı bir ticaret şirketi aracılığıyla yapıldığından, soruşturma makamı normal değer oluşturma yoluna gitmiştir. Şirket yetkili makama satışların ticaretin normal seyrinde yapılıp yapılmadığının araştırılabilmesi için gerekli bilgileri sağlamadığından, bu satışların ticaretin normal seyrinin dışında yapıldığı düşünülmüştür. Böylece yetkililer ihracatçının üretim maliyetini, SG&A'sını ve faiz giderlerini, ek olarak da ticaret şirketinin SG&A ve faiz giderlerini ve son olarak da karını ekleyerek normal değeri oluşturmuşlardır. Soruşturmanın ilerleyen kısımlarında ise soruşturma makamı yukarıda bahsedilen her alanda, kendisine verilmiş olan takdir yetkisini kullanmış ve Panel de bu hareket tarzını Anti-Dumping Anlaşması ile tutarsız bulmamıştır²⁸⁶.

2. İhracat Fiyatı

İhracat fiyatı, ihracatçı ülkedeki üreticinin ürünü, ithalatçı ülkedeki bir ithalatçıya sattığı işlem fiyatına dayanmaktadır. Ancak Anti-Dumping Anlaşması, bazı durumlarda işlem fiyatının ihracat fiyatını yansıtmayabileceğini kabul etmektedir. Örneğin, işlemin dahili bir transfer veya takas içerdiği durumlarda ihracat fiyatı mevcut olmayabilir. İhracatçı ile ithalatçı ya da üçüncü bir kişi arasındaki ortaklık veya telafi edici bir düzenleme işlem fiyatını etkileyebilir. ADA m. 2.3 bu nedenle uygun bir ihracat fiyatı hesaplamak veya *oluşturmak/inşa etmek* için alternatif bir yöntem sağlamaktadır²⁸⁷.

ADA madde 2.3'te belirtildiği üzere:

“İhraç fiyatının belli olmadığı durumlarda veya ihracatçı ile ithalatçı veya üçüncü bir taraf arasında ortaklık veya telafi edici bir

²⁸⁵ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu; para. 7.267.

²⁸⁶ Korea – Certain Paper, Panel Raporu, para. 7.99. Bu konu hakkında sunulmuş olan bir öneri için bkz. WT/L/432, para. 15. Piyasa dışı ekonomilerden gelen ürünlerin iç fiyatları, devletin faaliyetlerinden ötürü ürünlerin normal değerini yansıtmıyor olabilir. Böyle bir durumda girdiler için fiyat belirleneceğinde, bu tür şirketlerin maliyet verileri de belirleme esnasında kullanılamayacaktır. Bu durumda Soruşturma Makamları genellikle üçüncü bir ülkenin üreticilerinin verilerini kullanmaktadırlar. Bu konuyla alakalı olarak anlaşma herhangi bir hüküm içermediği için devletler piyasa dışı ekonomiden yapılan ithalatla ilgili istediklerini yapmakta özgür görünmektedirler. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, a.g.e., ss. 46-51.

²⁸⁷ Bossche/Zdouc, a.g.e., s.729.

düzenleme bulunması nedeniyle yetkili mercilerin ihraç fiyatını güvenilir bulmadığı durumlarda, ihraç fiyatı, ithal ürünlerin bağımsız bir alıcıya ilk kez yeniden satıldığı fiyat esas alınarak veya ürünler bağımsız bir alıcıya yeniden satılmadığı veya ithal edildiği koşullarla yeniden satılmadığı takdirde, yetkililerce belirlenecek makul bir esasa göre tesbit edilecektir.”

Damping soruşturmasında karşılaştırma yapılabilmesi için, incelenen ürünün kendi ülkesindeki normal fiyatı tespit edildikten sonra, ithalatçı ülkeye satıldığı ihraç fiyatının tespit edilmesi gerekmektedir. İhraç fiyatının, ihraç maksadıyla satılan ürün için ödenen ya da ödenmesi gereken fiyat olduğu ifade edilmektedir. İhraç fiyatının bulunamadığı ya da ihracatçı, ithalatçı veya üçüncü bir taraf arasında ortaklık ya da telafi edici bir düzenleme bulunduğu durumlarda ihraç fiyatı güvenilir değil ise bu fiyat, ürünün bağımsız ilk alıcıya yeniden satış fiyatı esas alınmak suretiyle hesaplanabilecektir. Fakat ürünün bu şekilde satışı yapılmamış ise ihraç fiyatı, makul herhangi bir temele dayandırılarak, ithalat ve yeniden satış arasında gerçekleştirilecek tüm giderler ve karlar hesaba katılarak oluşturulabilecektir. İhraç fiyatının tespitinde özellikle ithalat ya da ürünlerin satışından dolayı ithalatçı ülkede ödenmesi gereken gümrük vergileri ve diğer vergiler, ek mali yükümlülükler; satış, genel ve idari giderler ve karlar; mutat taşıma, sigorta, muamele ve yükleme giderleri, ek giderler dikkate alınacaktır. Bu fiyatın tespiti için ürünün ithalatında oluşmuş ortalama ihraç fiyatı değerlendirilecek, harici navlun ve sigorta bedelleri düşürülerek fabrika çıkış aşamasındaki fiyat belirlenecektir. Ek olarak ihraç fiyatı ve normal değer tespit tarihlerinin birbirine yakın olması, bu iki fiyatın aynı ticari aşamada, normal olarak fabrika çıkış aşamasında ve yapılan satışlar için mümkün olduğu ölçüde aynı zamanda yapılması gerekmektedir²⁸⁸.

Soruşturmaya konu satıcılara uygulanan ortalama fiyat ile diğer ithalatçılara uygulanan fiyat arasında önemli bir farklılık varsa, ilk fiyat güvenilir olmayacak ve diğer ithalatçılara uygulanan fiyat üzerinden ihracat fiyatı inşa edilecektir. Anlaşmanın 2.4. maddesine göre, ihracat fiyatının oluşturulması durumunda gümrük vergileri, ithalat ve yeniden satış sırasında maruz kalınan maliyetler ve tahakkuk eden karlar için de indirim yapılması gerekecektir. Panelin US – Stainless Steel Davasında belirttiğine göre, ilk bağımsız alıcıya yüklenecek fiyat ihracat fiyatının oluşturulabilmesi için başlangıç noktası olsa da bu fiyat inşa edilmiş ihracat fiyatı olmayacaktır. Panel ihracat fiyatı ile ilgili raporunda, maliyetler ve karlar için ödenek ayırmamanın daha yüksek bir ihracat fiyatı ve sonuç olarak daha düşük bir damping marjı doğuracağından hareketle, soruşturma makamının böyle ayarlar yapma zorunluluğunun olmadığını belirtmiştir. Bu yüzden de *gerçek ihracat fiyatı yerine güvenilir ihracat fiyatı*

²⁸⁸ ADA madde 2.4. How to make an anti-dumping complaint, European Commission, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_112295.pdf, (24.12.2022), s. 19, Ayrıca bkz. Elele, **a.g.e.**, s. 60. Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 219-220

hesaplanacak ve bu fiyat sadece normal değerle karşılaştırma yapılabilmesi için bir temel teşkil edecektir²⁸⁹.

3. Damping Marjı/İhracat Fiyatı ile Normal Değerin Karşılaştırılması

Belirlenen ihracat fiyatı ile normal değer arasında adil bir karşılaştırma yapılabilmesi için, ADA madde 2.4'e göre miktarlar, ticaret seviyeleri, fiziksel özellikler, vergilendirme gibi satış koşullarında ve şartlarındaki birtakım farklılıklar açısından ayarlamalar yapılması gerekecektir. Sonuçta elde edilen ihracat fiyatı ile normal değer arasındaki fark anlamına gelen *damping marjı* elde edilecektir. ADA m. 2.4'e göre:

“İhracat fiyatı ile normal değer arasında adil bir karşılaştırma yapılacaktır. Bu karşılaştırma aynı ticari aşamada, normal olarak fabrika çıkış aşamasında ve yapılan satışlar için mümkün olduğu ölçüde aynı zamanda yapılacaktır. Satış şartları ve koşullarında, vergilendirmede, ticari aşamalarda, miktarlarda, fiziksel özelliklerdeki farklılıklar ve fiyatların karşılaştırılabilirliğini etkilediği belirlenen diğer farklılıklar da dahil olmak üzere, fiyatların karşılaştırılmasını etkileyen değişiklikler her seferinde gerektiği gibi dikkate alınacaktır. Paragraf 3'de anılan durumlarda, gümrük vergileri ve diğer vergiler de dahil olmak üzere, ithalat ile yeniden satış arasındaki sürede yapılan masraflar ve tahakkuk eden karlar da dikkate alınmalıdır. Böylesi durumlarda fiyat karşılaştırması etkilenmiş olursa, yetkililer normal değeri, belirlenen ihraç fiyatının ticari aşamaya eşdeğer bir ticari aşamada tesbit edecekler veya bu paragraf kapsamında öngörüldüğü gibi gerekli hususları dikkate alacaklardır. Yetkililer sözkonusu taraflara adil bir karşılaştırma yapmak için gerekli bilgilerin neler olduğunu

²⁸⁹ US – Stainless Steel Panel Raporu, Anlaşmanın 2.4. maddesinin dördüncü cümlesindeki “Paragraf 3'de anılan durumlarda, gümrük vergileri ve diğer vergiler de dahil olmak üzere, ithalat ile yeniden satış arasındaki sürede yapılan masraflar ve tahakkuk eden karlar da dikkate alınmalıdır” ifadesine göre koşullar ve satış koşullarındaki farklılıklar, ticaret seviyeleri, vergilendirme, fiziksel özellikler, miktarlar ve etkilediği gösterilen diğer farklılıklar da dahil olmak üzere, fiyatların karşılaştırılabilirliğini etkileyen her türlü unsur için gerekli bir ödenek verileceğini ifade etmiştir. Bu maddenin 3. paragrafa atıfta bulunduğu durumlarda vergiler ve gümrük vergileri, tahakkuk eden karlar, ithalat ve yeniden satış arasında oluşan masraflar için de ödenek yatırılması gerekecektir. Soruşturmayı yürüten yetkililer normal değer belirlemesini inşa edilmiş ihracat fiyatının bulunduğu ticaret düzeyine göre belirleyecek yahut da bu paragraf uyarınca garanti edildiği gibi gerekli ödeneği yatıracaklardır. United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Panel Raporu; paras. 6.93, 6.77, 6.94, 6.99, 6.100.

bildirecekler ve tarafları makul olmayan kanıtama külfetine sokmayacaklardır.”

US – Hot- Rolled Steel (2001) Temyiz Organına göre m. 2.1 soruşturma makamlarının, normal değer tam olarak, ihracatçının iç pazarındaki benzer ürünün normal fiyatına tekabül edebilmesini sağlayabilmeleri için, ticaretin olağan akışında yapılmayan satışları normal değer hesaplamasından hariç tutmaları gerekmektedir. Temyiz Organına göre m. 2.4, normal değer ve ihracat fiyatının hesaplandığı ticaret seviyelerindeki farklılıklar gibi fiyat karşılaştırılabilirliğini etkileyen farklılıkların gerektiği şekilde dikkate alınmasını zorunlu kılmaktadır²⁹⁰. US – Softwood Lumber V'deki Panele göre, fiyatların karşılaştırılabilirliğini etkileyen farklılıkların kayda değer olması gerekmektedir. Örneğin fiziksel olarak rengi farklı iki ürünün arasında bir maliyet farkı olmayabilecektir. Fakat burada önemli olan belirli bir farklılığın fiyat karşılaştırılabilirliğini etkileyip etkilemediğinin alıcı açısından değerlendirilmesidir.²⁹¹.

ADA m. 2.4.2'nin ilk cümlesinde şu şekilde ifade edilmiştir: “*Paragraf 4'de yer alan adil karşılaştırma şartını yöneten hükümlere tabi olarak, soruşturma sırasında damping marjlarının mevcudiyeti normal olarak, normal değer ağırlıklı ortalaması karşılaştırılabilir tüm ihracat işlemlerinin ağırlıklı ortalama fiyatı ile karşılaştırılarak veya işlem bazında normal değer ile ihraç fiyatları karşılaştırılarak tesbit edilecektir.*”. Yapılacak olan bu işlem için, karşılaştırılabilir ihracat işlemlerinin tümünün fiyatlarının ağırlıklı ortalamaları ile normal değer ağırlıklı ortalamasının karşılaştırılması veyahut da bir işlem bazında normal değer ile ihraç fiyatlarının karşılaştırılarak tespit edilmesi gerekmektedir²⁹². İhracat fiyatı ve normal değer değer arasında adil bir karşılaştırma yapılabilmesi için bu karşılaştırmanın mümkün olduğunca aynı ticari aşamada ve yakın tarihler dikkate alınmak suretiyle yapılması gerekmektedir²⁹³.

²⁹⁰ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı; paras. 140, 167. Karşılaştırma konusunda kanıtlanması gereken husus, belli bir pazar durumunun kendi başına var olup olmamasından ziyade, satışların belli bir pazar durumu sayesinde uygun bir karşılaştırmaya izin verip vermediği hususudur. Bkz. EC- Imposition Of Anti-Dumping Duties On Imports Of Cotton Yarn From Brazil Panel Raporu; paras. 478, 479. Pazar girişini genişletmek için ya da rekabet bunu yapmaya zorladığı için, rasyonel olarak marjinal maliyetin üzerinde fakat ortalama parti maliyetinin altında fiyat veren firma, inşa edilmiş değer kriteri altında anti-damping vergilerine maruz kalma konusunda ciddi bir risk altında kalacaktır. Bkz. Scherer/Stewart/Wolff, **a.g.e.**, s. 205.

²⁹¹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 57-59. Bkz. United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu, paras. 6.75-6.77.

²⁹² Hesaplama yöntemlerinden olan *sıfırlama uygulaması*, çok tartışılacak bir yöntemdir ve Temyiz Organı tarafından bu uygulamaya karşı olumsuz karar verilmiştir. Bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 10-81, 83.

²⁹³ Elele, **a.g.e.**, s. 39.

3.1. Adil Karşılaştırma Yapma Yükümlülüğü

ADA m. 2.4'ün ilgili kısmında, ihracat fiyatı ile normal değer arasında adil bir karşılaştırma yapılacağı belirtilmektedir. Bu karşılaştırmanın aynı ticari aşamada, normal olarak fabrika çıkış aşamasında ve yapılan satışlar için mümkün olduğu ölçüde aynı zamanda yapılması gerekmektedir. İhracat fiyatı ile normal değer arasında adil bir karşılaştırma sağlamak için, ADA m. 2.4. normal değerinde, ihracat fiyatında veya her ikisinde de ayarlamalar yapılmasını gerektirmektedir. Örneğin ilgili ürünü içeren belirli işlemlerle ilgili nakliye maliyetleri veya kredi koşulları gibi hususlara atıfta bulunan satış koşulları ve koşullarındaki farklılıklar, bu ayarlamalarda göz önünde bulundurulacaktır²⁹⁴.

Bu maddeye göre yerel soruşturma makamları normal değer ve ihracat fiyatının nasıl oluşturulduğuna bakılmaksızın, adil karşılaştırma yapma yükümlülüğü altındadır. Bu karşılaştırmanın yapılabilmesi için iki fiyat aynı ticaret seviyesinde olmalıdır (örneğin fabrika çıkışı ya da perakende vb.), fiyat karşılaştırılabilirliğini etkileyen farklılıklar açısından anlaşmaya uygun olarak gerekli izin verilmeli ve bu faktörler adil bir şekilde dikkate alınmalıdır. Soruşturma makamları karşılaştırmayı bu şekilde yaptığını göstermelidir. Bir diğer ifade ile bu bir sonuç değil davranış yükümlülüğüdür. Argentina – Poultry Anti-Dumping Duties Panel Raporuna göre Anlaşma FOB ve CIF fiyatlarının kullanılmasını açıkça yasaklanmasa da en adil karşılaştırma yapma yolunun, fiyatları fabrika çıkış seviyesinde karşılaştırmak olduğunu ifade etmektedir. Böyle bir durum bir yerel soruşturma makamının ihracatçının kontrolündeki faktörler için de ayarlamalar yapabileceği anlamına gelebilmektedir. Nitekim bu ayarlama mekanizması aracılığıyla yerli üreticiler normal değeri mümkün olduğunca yüksek, ihracat fiyatını da mümkün olduğunca düşük; ihracatçılar da tam tersi şekilde normal değeri düşük ihraç fiyatını da yüksek göstermeye çalışabileceklerdir²⁹⁵.

Temyiz Organı, madde 2.4'ün ilk cümlesindeki adil karşılaştırma ifadesinin soruşturma makamları üzerinde bağımsız bir yükümlülük oluşturduğu konusunda ABD – Zeroing (EC) (2006)'daki Panel kararını onamıştır²⁹⁶. ABD – Softwood Lumber V (Art 21.5 – Canada) (2005) anlaşmazlığındaki Temyiz Organı ise, bu

²⁹⁴ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 729, Elele, **a.g.e.**, s. 60.

²⁹⁵ United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Panel Raporu; para. 6.77. Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu; para. 7.235. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 55-57.

²⁹⁶ United States — Laws, Regulations and Methodology for Calculating Dumping Margins (Zeroing) Temyiz Organı Raporu; para. 146.

maddenin sonraki paragraflarının açıkça madde 2.4'ün gerekliliklerine tabi olduğunu, adil teriminin genellikle tarafsızlık veya önyargı eksikliği anlamına geldiğini ve alt başlıkra detaylarına değineceğimiz sıfırlama kullanımını bu kavramlarla uzlaştırmanın zor olduğunu belirtmiştir²⁹⁷.

Normal değer ile ihracat fiyatı karşılaştırılırken, ilki genellikle yerel para birimi cinsinden, ikincisi ise yabancı para birimi cinsinden ifade edilmektedir. Sorun şu ki, bu iki para birimi arasındaki döviz kuru dalgalanmakta ve bu dalgalanma fiyat karşılaştırmasını etkilemektedir. Örneğin, bir Japon otomobil şirketinin ABD'ye araba ihraç ettiğini varsayalım; yurt içi satış fiyatı 2.000.000 Yen; ve ihracat fiyatı, araba fabrikadan sevk edildiğinde geçerli olan 1 ABD Doları = 100 Yen döviz kuru üzerinden 20.000 ABD Dolarıdır. Otomobil şirketi, arabayı ABD'deki yan kuruluşuna ihraç ediyor ve yan kuruluş, arabayı oradaki bir bayiye satıyor. Bu satış üç ay sonra gerçekleşebilir ve döviz kuru 1 ABD Doları= 50 Yen olabilir. Araba fabrikadan sevk edildiğinde fiyat karşılaştırması yapılırsa, şöyle bir durum söz konusu olacaktır: (2.000.000 Yen (yurt içi fiyat) = 20.000 ABD Doları (ihracat fiyatı)). Ancak araba bir bayiye satıldığında fiyat karşılaştırması yapılırsa, ihracat fiyatı yine 20.0000 ABD Doları olurken, 2.000.000 Yen olan yurt içi satış fiyatı 40.000 ABD Doları olarak hesaplanacaktır. İlk durumda dumping yoktur, ancak ikinci durumda dumping vardır. Buna *teknik dumping* denmektedir. Yukarıdaki örnek üzerinden ifade edildiği üzere fiyatlar karşılaştırılırken kullanılan döviz kurunu belirlemek, adil bir fiyat karşılaştırması yapılabilmesi için oldukça önemlidir. ADA madde 2.4.1'e göre yurt içi ve ihracat fiyatlarının karşılaştırılmasında satış tarihinde geçerli olan döviz kurları kullanılmalıdır. Döviz kurundaki dalgalanmalar yoluyla bir dumping marjı oluşması durumunda, ihracatçılara iç ve ihracat fiyatlarını ayarlamaları için altmış günlük bir süre verilecektir²⁹⁸.

Madde 2.4.1 bağlamında, yerel para biriminin değerinin ihracat fiyatlarının temsil edildiği para birimine göre keskin bir şekilde düşmesinden kaynaklı olarak, inceleme süresinin sonunda döviz kurunda ani bir değişiklik olursa, yerel soruşturma makamlarının bu dönemdeki fiyatların ortalamasını mı yoksa şikayetin olduğu dönemdeki fiyatları mı dikkate alması gerektiği sorusu ortaya çıkmaktadır. ADA m. 2.4.1'e dayanılarak karşılaştırma yapılırken para birimlerini çevirmek gerektiğinde, bu işlem, satış tarihinde geçerli olan döviz kuru esas alınmak suretiyle yapılacaktır. Vadeli satışlar söz konusu ise kullanılacak olan kur, vadeli satıştaki döviz kurudur. Ek olarak ticarete tüm iç piyasa fiyatları devlet tarafından tayin edilen ve tekel bulunan ülkelerden yapılan ithalatta normal değeri belirlemede bir istisna bulunmaktadır. Bu

²⁹⁷ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; para. 132-142. Burada atıf yapılan karar için bkz. United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu; para. 146.

²⁹⁸ Verilen bu örnek için bkz. Matsushita, *a.g.e.*, s. 389

istisnai durum için ihrac fiyatını; emsal bir üçüncü ülkedeki tüm maliyetlere; idari giderler, satış giderleri ve genel giderlerin eklenmesiyle tespit edilmiş kar marjının eklenmesiyle bulunan bir *oluşturulmuş değer* ya da benzer ürünün yerel piyasa fiyatı ile karşılaştırma yapılması ve üçüncü ülke menşeli emsal bir benzer ürünün, karşılaştırılabilir ihrac fiyatı ya da ithalatçı ülkedeki benzer ürünün yerel piyasa fiyatı ile karşılaştırma yapılması gibi farklı hükümler, ülkelerin ulusal mevzuatlarında mevcuttur. Ürünlerin menşe ülkeden doğrudan ithal edilmeden, ürünleri ithal eden ülkeye aracı bir ülkeden ithal edildikleri durumlarda ise yapılacak olan karşılaştırma, ürünlerin ihracatçı ülkeden ithalatçı ülkeye satış fiyatları ile ihracatçı ülkedeki mukayese edilebilir fiyatları üzerinden hesaplanacaktır²⁹⁹.

Argentina – Poultry Anti-Dumping Duties Panel Raporuna göre, yetkili makamın ilgili taraflara adil bir karşılaştırma sağlayabilmek için hangi bilgilerin gerekli olduğunu belirtmesi, bu taraflara makul olmayan bir ispat külfeti yüklememesi gerekmektedir. Sağlanan bu kolaylıklara rağmen ilgili tarafların yeterli kanıt sunmaması ve yetkili makamın bu durumda birtakım ayarlamalar yapmayı reddetmesi halinde, ADA'ya yönelik bir ihlalin olmadığı görüşü Panel tarafından ileri sürülmüştür³⁰⁰. Bir başka Panele göre ise, fiyat karşılaştırılabilirliğini etkileyen bir farklılık olduğu verilerin kendisinden anlaşılabilir ise, soruşturma makamlarının ilgili taraflarca açıkça talep edilmediği ya da belirtilmediği takdirde dahi birtakım ayarlamalar yapabilecekleri kabul edilmiştir. Bu durum soruşturma makamlarının soruşturmayı tarafsız ve adil yürütmeleri konusundaki genel yükümlülüğe göre de uygun görünmektedir³⁰¹.

3.2. Damping Marjının Hesaplanması

Damping marjı, ihracat fiyatının belli bir yüzdesi (%) olarak ifade edilmektedir. Damping marjının hesaplanması, normal değer ile ihracat fiyatının ağırlıklı ortalama ya da işlem bazında karşılaştırma yapılması suretiyle mümkündür. Hesaplama yapılırken ya normal değer ağırlıklı ortalama, karşılaştırılabilir bütün ihracat işlemlerinin ağırlıklı ortalama fiyatı ile karşılaştırılır ya da işlem bazında normal değer ile ihrac fiyatları karşılaştırılır. CIF ihrac fiyatının yüzdesi damping marjı olarak ifade edilmekte ve normal değer ile ihrac fiyatının arasındaki fark, CIF ihrac fiyatına oranlanmak suretiyle hesaplama yapılmaktadır. Bu durum şöyle ifade edilmektedir;

²⁹⁹ ADA madde 2.4.1.

³⁰⁰ Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu; para. 7.239.

³⁰¹ Egypt — Definitive Anti-Dumping Measures on Steel Rebar from Turkey Panel Raporu; para. 7.352.

$$\text{Damping Marjı} = (\text{Normal Değer} - \text{İhraç Fiyatı}) / \text{CIF İhraç Fiyatı}$$

Örneğin yukarıdaki formüle dayanarak tek bir teslimatın yapıldığı durum için damping marjının hesaplanması şu şekilde olacaktır:

NORMAL FİYAT	100
İHRAÇ FİYATI (EXW İHRAÇ FİYATI)	80
CIF İHRAÇ FİYATI	90
CIF DEĞERİNİN YÜZDESİ OLARAK DAMPİNG MARJI	$(100-80)/90 \times 100 = \%22$

Daha detaylı bir örneğe göre ise:

NORMAL DEĞER	İHRAÇ FİYATI
İç Piyasa Satış Fiyatı: 100	CIF İhraç Fiyatı: 100
(-) Vergiler: 5	(-) Fiziksel Farklılıkların Fiyata Etkisi: 5
(-) İskontolar: 2	(-) İskontolar: 2
(-) Paketleme: 1	(-) Paketleme: 1
(-) Yurt İçi Navlun: 1	(-) Yurt İçi Navlun: 1
(-) Yurt Dışı Navlun ve Sigorta: 0	(-) Yurt Dışı Navlun ve Sigorta: 6
(-) Vade Farkı: 5	(-) Vade Farkı: 2
(-) Garantiler: 2	(-) Garantiler: 2

(-) Komisyonlar: 2	(-) Komisyonlar: 2
= FABRİKA ÇIKIŞ NORMAL DEĞER: 82	= FABRİKA ÇIKIŞ NORMAL DEĞER: 79

Bu örnek için damping marjının hesaplanması ise şu şekilde olacaktır:

Damping Marjı = (Normal Değer – İhraç Fiyatı) / CIF İhraç Fiyatı

Damping Marjı = (82 - 79) / 100 = %3³⁰²

ADA madde 5.8'de ifade edildiği üzere:

“... Yetkililerce damping marjının çok düşük olduğu "de minimis", veya gerçek veya olası dampingli ithalat hacminin veya zararın ihmal edilebilecek düzeyde olduğu tesbit edildiğinde soruşturma derhal kapatılacaktır. İhracat fiyatının belli bir yüzdesi ile ifade edilen damping marjı yüzde 2'den daha az olduğunda, dikkate alınmayabilecek addedilecektir. İthalatçı Üyenin benzer ürün ithalatının yüzde 3'ünden azını bireysel olarak gerçekleştiren ülkeler toplu olarak İthalatçı Üyenin benzer ürün ithalatının yüzde 7'sinden fazlasını gerçekleştirmediği sürece, belirli bir ülkeden yapılan dampingli ithalat hacminin ithalatçı Üye'nin benzer ürün ithalatının yüzde 3'ünden az olduğu tesbit edildiği takdirde, dampingli ithalat hacminin normal olarak ihmal edilebilecek düzeyde olduğu kabul edilecektir.”

Marjlar, her ikisi de o ihracatçının veya yabancı üreticinin fiyatlandırma davranışıyla ilgili olan normal değer ve ihracat fiyatları arasındaki karşılaştırmaya dayalı olarak, her ihracatçı veya yabancı üretici için belirlenmektedir. Temyiz Organına göre, Anti-Dumping Anlaşmasının diğer hükümleri de damping ve damping marjlarının ihracatçı veya yabancı üretici ile ilgili olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Bireysel ihracatçının veya yabancı üreticinin fiyatlandırma davranışını doğru bir şekilde değerlendirmek ve ihracatçının veya yabancı üreticinin, soruşturma konusu ürünü gerçekten de dampinge tabi tutup tutmadığını ve eğer öyleyse hangi marjla dampinge tabi tuttuğunu belirlemek için, o ihracatçının veya yabancı üreticinin tüm ihracat işlemlerinin fiyatlarını muhasebeleştirmek gerekmektedir³⁰³.

³⁰² Tablolar ve açıklamalar için bkz. Elele, a.g.e., ss. 43-45.

³⁰³ Bkz.: United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu; para. 112; United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Temyiz

Yapılan hesaplamalar neticesinde normal değer ve ihracat fiyatı aynı ticaret seviyesine getirilmiş, fiyat karşılaştırılabilirliklerinin etkilenmemesi için gereken ödenmesi gereken ödenekler verilmiştir. Soruşturma makamının önünde düzeltilmiş normal değer ve düzeltilmiş ihracat fiyatı bulunmaktadır. Bundan sonra yapılması gereken dumping marjının hesaplanması için karşılaştırma yönteminin seçilmesidir. Aynı ticaret seviyesinde benzer ürünlerin normal değer ve ihracat fiyatlarının tespiti ve adil karşılaştırılabilirliğe yönelik gerekli olan ödeneklerin tayin edilmesinden sonra soruşturma makamları, dumping marjının belirlenmesi için bir karşılaştırma metodolojisi benimsemek zorundadır. Benimsenecek olan metodoloji, dumping marjının ADA madde 5.8 çerçevesinde *de minimis* eşiğini aşmış olduğunu belirlemede büyük önem arz etmektedir. Bu sebeple ADA, sorumlu makamlarca benimsenecek olan metodolojilere yönelik olarak ek kurallar getirmiştir. ADA madde 2.4.2'e göre dumping marjının varlığı, normal olarak karşılaştırılabilir tüm ihracat işlemlerinin ağırlıklı ortalama fiyatları ile ağırlıklı ortalama normal değer ile karşılaştırılması ya da işlem bazında normal değer ve ihracat fiyatlarının karşılaştırılmasına göre belirlenir.

ADA madde 2.4.2'de karşılaştırma metodolojileri hakkında açıklama yapılmaktadır:

"Paragraf 4'de yer alan adil karşılaştırma şartını yöneten hükümlere tabi olarak, soruşturma sırasında dumping marjlarının mevcudiyeti normal olarak, normal değer ağırlıklı ortalaması karşılaştırılabilir tüm ihracat işlemlerinin ağırlıklı ortalama fiyatı ile karşılaştırılarak veya işlem bazında normal değer ile ihracat fiyatları karşılaştırılarak tesbit edilecektir. Yetkililerin değişik alıcılar, bölgeler veya zaman süreleri esnasında önemli ölçüde değişiklik gösteren bir ihracat fiyatı biçimi olduğunu tesbit etmeleri halinde veya bu değişikliklerin ağırlıklı ortalama bazında veya işlem bazında bir karşılaştırma yapılarak uygun biçimde neden dikkate alınmadığı konusunda bir açıklama yapılması halinde, ağırlıklı ortalama esasına göre tesbit edilen normal bir değer ayrı ayrı ihracat işlemlerinin fiyatları ile karşılaştırılabilir."

Madde metninin ilk cümlesinde ifade edildiği üzere dumping marjının hesaplanması genellikle ya ağırlıklı ortalama normal değer ile karşılaştırılabilir tüm ihracat işlemlerinin ağırlıklı ortalama fiyatlarının karşılaştırılmasını veya normal değer ile ihracat fiyatının işlemden işleme karşılaştırılmasını gerektirmektedir. Ancak ikinci cümlede belirtilen durumlarda, münferit işlemlerde ağırlıklı ortalama normal değer

ihracat fiyatlarıyla karşılaştırılması da söz konusu olabilmektedir. Buna karşılık damping marjlarını hesaplamak için kullanılan metodoloji ne olursa olsun damping marjı, bir bütün olarak incelenen benzer ürünler için belirlenmelidir³⁰⁴.

Madde 2.4.2’de bahsedilen bu istisnai metodoloji belirli birtakım durumlarda, ağırlıklı ortalama normal değer ile belirli ihracat işlemlerinin fiyatları arasında bir karşılaştırma yapılmasına ve ağırlıklı ortalama bazında oluşturulan normal değer, bazı durumlarda bireysel ihracat işlemlerinin fiyatları ile karşılaştırılabilmesine izin vermektedir. Şu şartla ki yetkili makamlar; farklı alıcılar, bölgeler ya da zaman dilimleri arasında kayda değer ölçüde farklılık gösterecek bir ihracat fiyatı modeli bulurlarsa ya da ağırlıklı ortalama ağırlıklı ortalama veya işlemden işleme karşılaştırmanın kullanılmasının hesaba katılmayacağı farklılıklar mevcutsa ve bu durum gösterilebilirse, bahsedilen bu istisnai yöntem kullanılabilir. Adil karşılaştırmaya ilişkin bu genel gerekliliğe tabi olarak, ADA m. 2.4.2’de damping marjını hesaplamak için, iki olağan ve bir istisnai yöntem şu şekilde ifade edilebilir:

- i) Normal değer ağırlıklı ortalaması, karşılaştırılabilir tüm ihracat işlemlerinin ağırlıklı ortalama fiyatlarıyla karşılaştırılır
- ii) Normal değer ve ihracat fiyatlarının işlemden işleme bazında karşılaştırması yapılır.
- iii) İstisnai olarak ve belirli koşullar altında ise, ağırlıklı ortalama esasına göre belirlenen normal değer, münferit ihracat işlemlerinin fiyatlarıyla karşılaştırılması suretiyle bir damping marjı belirlenebilir³⁰⁵.

Madde 2.4.2’te yer bulan ortalama alma metodolojileri uygulanmalarını somutlaştırmak adına: A Şirketi (bir Japon şirketi), X Ürünü iç pazarda satmakta ve aynı zamanda AB pazarına ihraç etmektedir. Yurtiçi piyasada X Ürünü ortalama fiyatı birim başına 100\$’a eşdeğerdir. A Şirketi, Ürün X’i İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya pazarlarına ihraç etmektedir. Ürün X’in Birleşik Krallık’a ihraç fiyatı 80\$’dır; Almanya’ya ihraç fiyatı 90 \$; Fransa’ya ihraç fiyatı 110 \$; ve İtalya’ya ihraç edildiği fiyat ise 120 \$’dır. Satış hacminin her bir pazar için aynı olduğu varsayıldığında, ihracat fiyatının ağırlıklı ortalaması 100\$’a eşit olacaktır. Ortalama fiyatlar karşılaştırıldığında, yurt içi fiyatlar ile ihracat fiyatları arasında fark olmayacağından damping de olmayacaktır. Ancak geçmişte, ABD ve AB’nin anti-damping otoriteleri, ortalama almadan önce yerel fiyatların ağırlıklı ortalamasını her bir ihracat fiyatıyla

³⁰⁴ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s.731 ve bkz. European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Temyiz Organı Raporu; para. 53.

³⁰⁵ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 64, 68.

karşılaştırırlardı. Eğer bir ihracat fiyatı ortalama yerel fiyattan düşükse, bu ihracat fiyatı bir dumping fiyatı olarak değerlendirilirdi. Öte yandan, bir ihracat fiyatı ortalama yurtiçi fiyattan yüksekse, bu ihracat fiyatı dikkate alınmazdı. Bu nedenle, yerel fiyat ile ihracat fiyatları arasında simetrik olmayan bir karşılaştırma vardı ve sonuç olarak bu şekilde, dumping yapay olarak *oluşturulur/yaratılırdı*. Simetrik bir karşılaştırma yapılmış olsaydı dumping olmadığı sonucuna varılacaktı. Sonuçta, bir ürünün hem iç pazarda hem de ihracat pazarında bir dizi satış işleminin olduğu hemen hemen tüm durumlarda dumping pozitif olarak elde edilirdi. Bu durumu düzeltmek için Anti-Dumping Anlaşması ilke olarak, bir anti-dumping otoritesinin *normal değer*in ağırlıklı ortalama, karşılaştırılabilir tüm ihracat işlemlerinin ağırlıklı ortalama fiyatları veya işlem bazında *normal değer* ile ihraç fiyatları karşılaştırılarak dumping marjlarının mevcudiyeti araştırılacaktır. Bununla birlikte anti-dumping yetkililerinin ellerinde, ihracatçıların, ortaya dumping marjı çıkmaması için ağırlıklı ortalama bazında fiyat karşılaştırması yaparak yurtiçi ve ihracat fiyatlarını manipüle ettiklerine dair kanıt olduğu takdirde, bu kuraldan sapmaları mümkündür³⁰⁶.

Temyiz Organına göre madde 2.4.2'yi ihlal eden şişirilmiş bir dumping marjı, madde 2.4 kapsamında adil bir karşılaştırma sonucu verilmiş bir karar olarak nitelendirilemez. Bu nedenle, işlemden işleme metodolojisi dahil olmak üzere, Anti-Dumping Anlaşmasının 2.4.2 maddesinde belirtilen karşılaştırma metodolojilerinin uygulanması, açıkça madde 2.4.2'de belirtilen adil karşılaştırma şartına tabi olacaktır³⁰⁷.

Uygulamada soruşturma makamları her bir ihracat işleminin mümkün olan en yakın zamandaki yurt içi satışına bakacaktır. Yani zaman açısından birbirine en yakın olan iki işlem, normal değer ve ihracat fiyatı açısından karşılaştırılacak ve kalan işlemler ihmal edilecektir. Dolayısıyla marjın hesaplanmasına yönelik seçilecek metodoloji dumpingin bulunup bulunmadığını etkileyebilecektir³⁰⁸.

ADA madde 9.4'te ifade edildiği üzere,

“Yetkili merciler, soruşturmalarını 6'ncı Maddenin 10'uncu paragrafının ikinci cümlesine uygun olarak sınırlı tuttuklarında, soruşturmaya dahil olmayan ihracatçılardan veya üreticilerden yapılan ithalata uygulanan dampinge-karşı vergiler yetkililerin işbu paragraf uyarınca sıfır veya “de minimis” marjları ve 6'ncı maddenin 8'inci

³⁰⁶ Matsushita, a.g.e., s. 390.

³⁰⁷ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Temyiz Organı Raporu; para. 132. United States — Laws, Regulations and Methodology for Calculating Dumping Margins (Zeroing) Temyiz Organı Raporu; para. 146.

³⁰⁸ Mavroidis/Messlerin/Mauters, a.g.e., ss. 62-63. Bkz. Bossche/Zdouc, a.g.e., ss. 730, 732.

paragrafında belirtilen koşullarda tespit edilen marjları dikkate almamaları şartıyla aşağıdakileri aşmayacaktır:

(i) seçilmiş ihracatçılar veya üreticilerle ilgili olarak tesbit edilen ağırlıklı ortalama damping marjı veya,

(ii) dampinge karşı vergileri ödeme yükümlülüğü ileriye yönelik normal değer esas alınarak hesaplandığında, seçilmiş ihracatçıların veya üreticilerin ağırlıklı ortalama normal değeri ile tek tek incelenmeyen ihracatçıların veya üreticilerin ihrac fiyatları arasındaki fark; Yetkililer, Madde 6 alt-paragraf 10.2'de öngörüldüğü gibi soruşturma süresi esnasında gerekli bilgileri vermiş olan ve soruşturmaya dahil olmayan ihracatçılardan veya üreticilerden yapılan ithalata ayrı ayrı vergiler veya normal değerler uygulayacaklardır.”

Bu maddede DTÖ Üyelerinin, soruşturulmayan ihracatçılara veya üreticilere fiilen uygulanan *de minimis* oranını belirlemek için kullanmaları gereken herhangi bir yöntem öngörülmemektedir. Bunun yerine, madde 9.4 sadece, soruşturma makamlarının bir diğerlerinin *de minimis* oranını belirlerken, aşmamaları gereken azami sınır veya tavan tanımlanmaktadır³⁰⁹.

Bununla birlikte anlaşmanın 9.4. maddesine göre soruşturma makamları, bu ağırlıklı ortalama hesaplamasına *de minimis*, sıfır olan veya mevcut gerçeklere dayanan herhangi bir damping marjını dahil etmemeli ve soruşturma sırasında gerekli bilgileri sağlayan herhangi bir ihracatçı veya üretici için bireysel bir marj hesaplanmalıdır. Ayrıca, ADA m. 6.8 uyarınca mevcut olgular temelinde, çok sınırlı ölçüde bile olsa bir damping marjı hesaplandığında, bu damping marjı diğer tüm oranları hesaplamak için kullanılmamalıdır³¹⁰.

Damping marjının hesaplanması konusunda bahsedilmesi gereken bir diğer husus, ADA m. 6.10 dahilinde izin verilen *örnekleme uygulamasıdır*. Muhasebeleştirilmenin nasıl yapılacağına yönelik olarak bu maddeye göre:

“Yetkili merciler kural olarak, incelenmekte olan ürünle ilgili bilinen her ihracatçı veya üretici için ayrı bir damping marjı belirleyeceklerdir. İhracatçı, üretici, ithalatçı veya ürün tiplerinin

³⁰⁹ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu, para. 116.

³¹⁰ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 122–123. ADA madde 6.8: “İlgili herhangi bir tarafın makul bir süre içinde gerekli bilgileri vermeyi reddettiği veya bu bilgileri başka şekillerde vermediği veya soruşturmayı engellediği durumlarda, mevcut gerçekler esas alınarak olumlu veya olumsuz ön ve nihai belirlemeler yapılabilir. Bu paragraf uygulanırken Ek II hükümlerine uyulacaktır.”

sayısının böyle bir belirlemeye olanak vermeyecek kadar yüksek olduğu durumlarda yetkili merciler soruşturmayı, seçim esnasında temin edebildikleri bilgilere dayalı olarak istatistiki açıdan geçerli örnekler kullanarak makul sayıda ilgili tarafla veya ürünle sınırlayabilecekleri gibi, sözkonusu ülkeden yapılan ihracat hacminin makul olarak incelenebilecek en büyük yüzdesi ile de sınırlayabilirler.”

Madde 6.10, incelenmekte olan her ihracatçı veya üretici için ayrı bir dumping marjının belirlenmesinin mümkün olmadığı durumlarda, bir ihracatçı veya üreticinin soruşturma makamlarınca numune olarak incelenebilmesine ve bu numune açısından belirlenen dumping marjının inceleme konusu ihracatçı ve üreticiler açısından da geçerli olarak, uygulanacak anti-dumping vergisinin temelini oluşturmasına imkan vermektedir³¹¹. Örnekleme uygulamasıyla, bireysel olarak incelenmeyen ihracatçılara veya üreticilere uygulanan anti-dumping vergisi, genellikle *diğerleri* oranı olarak adlandırılan, bireysel olarak incelenen ihracatçılar veya üreticiler için fiilen belirlenen ağırlıklı ortalama dumping marjı temelinde hesaplanmaktadır³¹².

Madde 6.10'un ikinci cümlesinde belirtildiği gibi ihracatçı, üretici, ithalatçı veya ürün türlerinin sayısının bu tür belirlemelerin uygulanmasını imkansız kılacak denli fazla olduğu durumlarda bireysel dumping marjlarının belirlenmesi mümkün olmayabilir. Bu gibi durumlarda yetkililer, bilinen tüm ihracatçılar veya üreticiler için bireysel anti-dumping marjları belirleme yükümlülüğünden sapabilir, incelemelerini istatistiksel olarak geçerli numuneler kullanarak, makul sayıda ilgili taraf veya ürüne ya da söz konusu ülkeden yapılan ihracat hacminin makul bir şekilde araştırılabilecek en büyük yüzdesine kadar sınırlayabilirler. Örnekleme şeklinde ifade edilen bu sınırlı inceleme, madde 6.10'da açıkça belirtilen bireysel dumping marjlarının belirlenmesinin tek istisnasıdır³¹³.

³¹¹ Madde 9.4. numune alınmayan ihracatçılara uygulanabilecek azami vergi miktarını, numune alınan ihracatçıların sıfır ve de minimis marjları hariç olmak üzere, dumping marjlarının ağırlıklı ortalaması ile mevcut gerçekler temelinde belirlenen marjlar ile sınırlamaktadır. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 103, 216.

³¹² Korea — Anti-Dumping Duties on Imports of Certain Paper from Indonesia Panel Raporu; para. 7.171.

³¹³ ADA m. 6.10 uyarınca anti-dumping vergileri uygulandığında soruşturma makamları kural olarak, soruşturma altındaki ürünün bilinen her ihracatçısı veya üreticisi için bir dumping marjı hesaplamalıdır. Ancak m. 6.10, bunun her zaman mümkün olmayabileceğini kabul etmektedir. Bu durum, ihracatçıların, üreticilerin, ithalatçıların veya ilgili ürün türlerinin sayısının önemli olduğu durumlarda geçerli olacaktır. Temyiz Organı, EC – Fasteners (2011) davasında, m. 6.10'daki yükümlülüğün *olacak* kelimesinin kullanımına *kural olarak* teriminin kullanılmasıyla nitelendirildiğini belirtmiştir. Bu terimin kullanılması, m. 6.10'daki yükümlülüğün mutlak olmadığını ve istisna olasılığının habercisi olduğunu gösterir. Bkz. European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu; paras. 317-318. 1467 ve Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 746, 784-785.

3.2.2. Sıfırlama Uygulaması

Sıfırlama, ulusal anti-damping yetkililerinin, normal değer ile ihracat fiyatı arasındaki ağırlıklı ortalama farkın negatif olduğu damping marjını, sıfır olarak saydıkları bir yöntemi ifade etmektedir³¹⁴.

Damping marjlarının hesaplanması amacıyla ihracat fiyatları ile normal değer, ağırlıklı ortalamadan ağırlıklı ortalamaya veya işlemden işleme veya ağırlıklı ortalama normal değerden bireysel ihracat fiyatı işlemlerine olmak üzere çeşitli metodolojilere göre karşılaştırıldığında elde edilen bu karşılaştırma sonuçları *negatif* veya *pozitif* olabilir. Şayet ihracat fiyatları normal değer altında ise, karşılaştırma sonucu elde edilen damping marjı *pozitif*; ihracat fiyatı normal değer üzerinde ise elde edilecek damping marjı *negatif* olacaktır³¹⁵.

Sıfırlama uygulaması, ithalatçı ülkenin pazarına dampingle satıldığı iddia edilen ürün için damping marjı hesaplanırken, elde edilen pozitif damping marjlarını dengelemek için negatif damping marjlarına izin verilmemesi anlamına gelmektedir. Bir diğer ifade ile, ihracat fiyatı normal değeri aşmışsa yani negatif damping marjı elde edilmişse bu işlem ya göz ardı edilecek ya da bu durumun damping yapılmamış bir fiyattan oluştuğu kabul edilecek, *sıfır* değeri bu işleme atfedilecektir³¹⁶. Sıfırlamanın bir sonucu olarak, belirli karşılaştırmaların sonuçları, yalnızca periyodik bir gözden geçirmede anti-damping vergilerinin ödenmesine ilişkin nihai yükümlülüğün değerlendirilmesi amacıyla göz ardı edilirse, orijinal soruşturmada göz ardı edilen ürün ile anti-damping vergilerinin toplandığı ürün arasında bir uyumsuzluk oluşmaktadır. Bu durum ise, anti-damping vergisi işlemlerinin çeşitli aşamalarında, bir ürüne tutarlı şekilde muamele edilmesi ihtiyacı ile uyumsuzluk göstermektedir³¹⁷.

Sıfırlama uygulamasına bir örnek vermek gerekirse: Söz konusu ürünün, Ürün A, Ürün B, Ürün C ve Ürün D olarak kategorize edilebileceğini varsayalım. Ürün A'nın yerel değeri 115\$ ve ihracat fiyatı 96\$'dır. Damping marjı 20'dir. B Ürününün yerel değeri 80\$ ve ihracat fiyatı 70\$'dır. Damping marjı 10'dur. C Ürününün yerel değeri 100\$ ve ihracat fiyatı 150\$'dır. Damping marjı eksi 50. D Ürününün yerel değeri 105\$ ve ihracat fiyatı 85\$. Damping marjı 20'dir. Tüm damping marjları dikkate

³¹⁴ Matsushita, **a.g.e.**, s. 390.

³¹⁵ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 730, 731, 763.

³¹⁶ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 66, 67.

³¹⁷ United States — Continued Existence and Application of Zeroing Methodology Temyiz Organı Raporu; para. 285.ve United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Temyiz Organı Raporu; para. 106.

alınır ve ortalamaları alınırsa, toplam dumping marjı sıfır olacaktır. Bununla birlikte, eksi dumping marjı (eksi 50) sıfır olarak kabul edilirse, %12,5'lik bir dumping marjı oluşacaktır³¹⁸.

ADA bünyesinde sıfırlama uygulaması ile ilgili herhangi bir izin verici ya da yasaklayıcı hüküm bulunmamasına rağmen Temyiz Mercii bu tür uygulamalara yönelik kesin surette karşıt tutuma sahiptir³¹⁹. Sıfırlama uygulaması, ürün için dumping marjını yapay olarak şişirmenin yanı sıra, Temyiz Organının *doğal bir önyargı* olarak adlandırdığı şeyi ortaya koyarak, negatif bir dumping marjını pozitif bir marja dönüştürebilmektedir³²⁰.

3.2.2.1. US – Softwood Lumber V ve US – Zeroing (EC) Uyuşmazlıkları

Sıfırlama ile ilgili olarak, US – Softwood Lumber V, Article 21.5 (Canada) ve US – Zeroing (EC) davalarında, soruşturma makamlarının dumping marjını, ağırlıklı ortalama ile ağırlıklı ortalamaların karşılaştırılması suretiyle tarif edilmiş ilk yönteme göre hesapladığı durumlarda sıfırlama yapılması, ADA'ya uygun görülmemiştir. Sıfırlama uygulamasının hukukiliği ile ilgili birbiriyle çelişen iki Panel kararının temyizinde Temyiz Organı, orijinal bir soruşturmada ya da herhangi bir inceleme sırasında, kullanılan metodolojiye bakılmaksızın sıfırlamanın yasa dışı olduğunu açıklamıştır. Dumping marjlarının sıfırlanarak hesaplanmasının soruşturmanın yürütülmesi açısından tarafsızlığa ters düşeceğini ve bu durumun adil bir karşılaştırma yapma ihtiyacı ile tutarsızlık doğuracağını belirtmiştir. US - Softwood Lumber V, Article 21.5 (Canada) davasındaki Temyiz Organı Raporunda Temyiz Organı, yasak olan uygulamanın, m. 2.4.2'nin başında yer alan, dumping marjını hesaplamak için kullanılan ağırlıklı ortalamadan ağırlıklı ortalama ve işlemden işleme metodolojilerinin her ikisinde de ifade edilen *dumping marjı* terimini kapsayacağını ifade etmiştir. Bu terim ayrıca, madde 2.4.2'de kullanılan özel metodolojiden bağımsız olarak uygulanan madde 6.10 ve 9.3 gibi ADA'nın merkezinde yer alan bir dizi hükümde de yer almaktadır. Bu nedenle, orijinal US - Softwood Lumber V davasından bu yana Temyiz Organının, *dumping marjları* kavramına dayanarak, kullanılan

³¹⁸ Matsushita, *a.g.e.*, s. 391.

³¹⁹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, *a.g.e.*, ss. 66, 67.

³²⁰ United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 127-128, 130, 135.

metodoloji ne olursa olsun, sıfırlamanın yasak olduğunu açıklığa kavuşturduğu ifade edilmektedir³²¹.

US - Softwood Lumber V (2004) davasında ABD, EC - Bed Linen'deki Avrupa Topluluğu'nun uygulamasına benzer bir marj hesaplama uygulaması benimsemiştir. Temyiz Organı burada, soruşturma makamının çoklu karşılaştırma yapmayı seçtiği durumlarda, m. 2.4.2 kapsamında bir bütün olarak ürün için dumping marjları hesaplanırken, elde edilen tüm karşılaştırmaların sonuçlarının mutlaka soruşturma makamı tarafından dikkate alınması gerektiği yönündeki görüşünü devam ettirmiştir. Ayrıca Temyiz Organı bu davada sıfırlamanın; en azından bazı ihracat işlemlerinde, ihracat fiyatlarının gerçekte olduğundan daha düşükmüş gibi muamele görmesi anlamına geldiğini ifade etmiştir. Çünkü bu uygulama ile, bazı ihracat işlemlerinin fiyatlarının tamamı, diğer ifade ile ağırlıklı ortalama normal değer ağırlıklı ortalama ihracat fiyatından düşük olduğu alt gruptaki ihracat işlemlerinin fiyatları, dikkate alınmamaktadır. Bu sebeple sıfırlama uygulaması, Temyiz Organına göre bir bütün olarak ürün için dumping marjını şişirmektedir³²². Temyiz Organına göre madde 2.4.2'yi ihlal eden şişirilmiş bir dumping marjı, madde 2.4 kapsamında yapılması gereken adil bir karşılaştırmanın sonucu olarak nitelendirilemez. Bu nedenle işlem den işleme metodolojisi dahil olmak üzere, ADA madde 2.4.2'de belirtilen karşılaştırma metodolojilerinin uygulanması, 2.4'te açıkça belirtilmiş olan adil karşılaştırma şartına tabi olacaktır³²³.

Temyiz Organının bu sert tutumu, DTÖ içtihatlarında oldukça ender rastlanacak şekilde diğer Panel kararlarında eleştirilmiştir. US - Softwood Lumber V Article 21.5 (Canada) davasındaki raporundan itibaren dört ayrı uyuşmazlıkta Paneller, Temyiz Organının bu içtihatını uygulamaktan imtina etmişler, ve son derece nadir görülen bir durum ortaya koyarak Temyiz Organına açıkça meydan okumuşlardır. US – Zeroing (EC) ve US – Softwood Lumber V Article 21.5 davalarındaki Panellerin her ikisi de yukarıda ifade ettiğimiz üç karşılaştırma metodolojisinden üçüncü metodolojinin, -istisnai durumlarda ve belirli koşullar altında, ağırlıklı ortalama esasına göre belirlenen normal değer, münferit ihracat işlemlerinin fiyatlarıyla karşılaştırılması suretiyle dumping marjı hesaplanması

³²¹ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Temyiz Organı Raporu; paras. 104, 105, 108. Adil karşılaştırma için: paras. 57, 60, 61.

³²² United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; para. 98. Bkz. United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; paras. 87–94, 101.

³²³ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; para. 132. Ve United States — Laws, Regulations and Methodology for Calculating Dumping Margins (Zeroing) Temyiz Organı Raporu; para. 146. Temyiz Organı, yeni göndericiler için dumping marjlarının hesaplanmasında sıfırlamanın ADA m. 9.5 ile tutarsız olduğuna dair tespitte bulunmuştur. Bkz. United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu, para. 165.

şeklinde ifade edilen üçüncü metodolojinin- zorunlu olarak sıfırlama kullanımına izin verdiğini savunmuşlardır³²⁴. Buna gerekçe olarak *matematiksel eşdeğerlik* argümanını kullanan Paneller, yalnızca dampingsiz ihracat işleminin sıfırlanması yoluyla, birinci (ağırlıklı ortalamadan ağırlıklı ortalama) metodolojinin uygulanmasıyla ulaşılan sonuçlardan farklı sonuç elde edileceğini iddia etmişlerdir. Paneller, Temyiz Organının tutumunun sadece ilk metodoloji ile sınırlı olması gerektiğini savunmuşlar, sıfırlama yasağının ikinci ve üçüncü metodolojiye uygulanması durumunda ise, bu metodolojilerin dumping marjı hesaplamalarının etkisiz kalacağını iddia etmişlerdir. Her iki Panele göre, üçüncü metodoloji kapsamında sıfırlamaya izin verilmemesi, ADA m. 2.4'ün genel adil karşılaştırma yapma yükümlülüğü ile tutarsızlık teşkil edecektir³²⁵. Buna karşılık US – Softwood Lumber V Article 21.5 (Canada) Temyiz Organı, soruşturma makamının elde ettiği sonuçları bir araya getirirken, tüm karşılaştırmaların sonuçlarını dikkate alması gerektiğini ve ihracat fiyatlarının normal değer üzerinde olduğu karşılaştırmaların sonuçlarını göz ardı etmemesi gerektiğini ifade etmiştir³²⁶.

3.2.2.2. EC—Bed Linen Uyuşmazlığı

Sıfırlama uygulamasının tartışılmasında EC—Bed Linen davası oldukça önemli bir yere sahiptir. Uyuşmazlık konusu olayda Avrupa Toplulukları, dumping marjını hesaplarken, ağırlıklı ortalama ihracat fiyatları ile birkaç modelin (yatak çarşafı türleri) her biri için ağırlıklı ortalama normal değerleri karşılaştırmış ve Hindistan'dan ithal edilen pamuklu tip yatak çarşafına bir anti-dumping vergisi uygulamıştır³²⁷. EC – Bed Linen Temyiz Organına göre Avrupa Toplulukları ilk olarak, incelenen ürünle ilgili – pamuk tipi yatak çarşafı – o ürünün belirli sayıda farklı modelini veya tipini belirlemiştir. Daha sonra, Avrupa Toplulukları bu

³²⁴ United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu; paras 147, 7.266.

³²⁵ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu; para. 5.20. United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Temyiz Organı Raporu; para. 97-100. Bu yazarlara göre, sıfırlamaya ikinci metodoloji altında izin verilmesi gerektiği veya genel itibarıyla bu uygulamanın adil olmadığı sonucuna varmanın mantıklı olup olmadığı şüphelidir. Zira sadece istisnai ve iyi tanımlanmış belirli koşullar altında bu duruma izin verilmiştir. Ayrıca Paneller üçüncü metodolojinin sıfırlamaya izin verdiğine dair görüşlerinde haklı olsalar dahi bu istisnai durumu genel kurala yükseltmek pek doğru görünmemektedir. Hatta bunun tersinin doğru olduğunu ve bu durumun sıfırlamanın genel olarak yasak olduğu kuralını doğruladığı da söylenebilir. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, *a.g.e.*, ss. 87, 90-91. Meydan okuyan Paneller şunlardır: US — Zeroing (Japan), US — Stainless Steel (Mexico), US — Differential Pricing Methodology ve US — Softwood Lumber V, Article 21.5 (Canada).

³²⁶ United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Temyiz Organı Raporu; para. 122.

³²⁷ Matsushita, *a.g.e.*, ss. 390-391.

modellerin her biri için ağırlıklı ortalama normal değer ve ağırlıklı ortalama ihracat fiyatı hesaplaması yapmıştır. Ardından Avrupa Toplulukları, her model için ağırlıklı ortalama normal değeri, ağırlıklı ortalama ihracat fiyatıyla karşılaştırmış, bazı modellerde normal değer in ihracat fiyatından daha yüksek olduğunu tespit etmiş ve bu; modeller için *pozitif damping marjı* oluşturmuştur. Diğer modeller için normal değer in ihracat fiyatından düşük olduğunu tespit etmiş ve bir *negatif damping marjı* belirlemiştir. Müteakiben Avrupa Toplulukları, bir bütün olarak ürün için genel bir damping marjı belirlemek adına, ürünün her bir modeli için hesaplanan tutarları damping marjı olarak toplamış fakat bunu yaparken bütün negatif damping marjlarını sıfır olarak ele almıştır. Son olarak hesaplamış olduğu pozitif damping marjlarını ve sıfırları toplayan Avrupa Toplulukları bu toplamı, o ürünün tüm türlerini ve modellerini içeren tüm ihracat işlemlerinin kümülatif toplam değerine bölmüş ve bu şekilde, inceleme altındaki ürün için genel bir damping marjı elde etmiştir³²⁸.

Yapılan bu uygulamayı, ihracat fiyatının normal değerden (yurt içi fiyat) yüksek olan kısmı göz ardı edilmek suretiyle damping marjını şişirmek için kullanılan bir araç olarak gören Hindistan, gerçek damping marjının, göz ardı edilen damping marjları dikkate alındığında daha düşük çıkacağını iddia etmiş ve negatif dampingin bu şekilde *sıfırlanmasının* ADA madde 2.4.2'ye aykırı olduğunu savunmuştur³²⁹.

EC – Bed Linen Temyiz Organı, ihracat fiyatının normal değer in üzerinde olduğu durumlarda, soruşturma makamının ihracat fiyatı ile normal değer arasındaki farkı mahsup etmediği ve farkı *sıfır* olarak değerlendirdiği bu uygulamanın ADA'nın 2.4.2 maddesi ile uyumsuz olduğu sonucuna varmıştır³³⁰. Temyiz Organının belirttiğine göre, madde 2.4.2'de veya Anti-Dumping Anlaşmasının diğer herhangi bir hükmünde, soruşturma altındaki ürün türleri veya modelleri için ayrı ayrı şekilde *damping marjlarının mevcudiyetinin* tespit edilmesini öngören hiçbir hüküm yoktur. Damping marjlarını hesaplamak için kullanılan yöntem ne olursa olsun, bu marjlar yalnızca bir bütün olarak incelenen ürün için oluşturulabilecektir³³¹.

Temyiz Organı ayrıca, periyodik gözden geçirmelerde (Madde 9.3), yeni gönderici incelemelerinde (Madde 9.5) ve dampingin devam etme olasılığı veya tekrarlanması belirlemelerinde ve anti-damping prosedürlerinin diğer aşamalarında *dampingin sıfırlanmış marjlarına* ilişkin gün batımı incelemelerine güvenmenin, ADA madde 2.4'te yer alan adil karşılaştırma şartıyla tutarsız olduğu yönünde karar verdi.

³²⁸ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Temyiz Organı Raporu; para. 47.

³²⁹ Matsushita, **a.g.e.**, s. 391.

³³⁰ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India, Temyiz Organı Raporu; paras. 46-58.

³³¹ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Temyiz Organı Raporu; para. 53 vd. Ayrıca bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss.731-732.

Özetle Temyiz Organı, orijinal soruşturmalar (madde 2.4.2'nin ilk cümlesi anlamında ortalama-ortalama veya işlem-işlem karşılaştırma metodolojileri kullanıldığında), periyodik incelemeler yeni gönderici incelemeleri ve gün batımı değerlendirmeleri bağlamında sıfırlama uygulaması aleyhine karar vermiştir. Dolayısıyla dumping marjının ağırlıklı ortalamadan ağırlıklı ortalamaya karşılaştırılması veya işlemden işleme karşılaştırılması yoluyla yapılacak hesaplamada, soruşturma konusu ürünle ilgili tüm karşılaştırılabilir işlemlerin fiyatlarının, dumping marjının hesaplanmasına dahil edilmesi gerekmektedir. Yukarıda tartışıldığı gibi, sıfırlamanın madde 2.4'te belirtilen adil karşılaştırma şartının ihlali anlamına geldiği, artık yerleşik içtihat hukuku gereğince kabul edilmektedir³³².

3. Zarar Görme

3.1. Zararın Tespiti

Zarar kavramı bir üretim dalındaki maddi zararı, maddi zarar tehdidini ya da bir üretim dalının kurulmasının fiziki olarak gecikmesi³³³ durumunu ifade etmektedir³³⁴. Bu durum *Zarar Tesbiti* başlıklı ADA m. 3'ün 9 numaralı dipnotunda şöyle ifade edilmiştir:

“Bu Anlaşmada “zarar” terimi, aksi belirtilmedği sürece, üretim dalına verilen maddi zarar, üretim dalına yönelik maddi zarar tehdidi veya üretim dalının kurulmasının esaslı ölçüde geciktirilmesi şeklinde anlaşılacak ve bu madde hükümlerine göre yorumlanacaktır.”

Anti-dumping vergilerinin uygulanabilmesi için, benzer ürünü üreten yerli sanayiye bu çerçevede bir zarar verilmesi gerekmektedir. Bir diğer ifade ile ithal rakiplerinin uyguladığı bu fiyat farklılaştırması sebebiyle yerel üreticiler zarar görmüş

³³² United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; paras. 89, 93, 142. United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu; para. 146. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 730, 732-733.

³³³ *Maddi Gecikme Tespiti* terimi Anti-Dumping Anlaşmasında kullanılan zarar teriminin aynı zamanda maddi geciktirmeyi içerdiğini belirtmenin ötesinde, bu kavrama ilişkin başka açık bir ifade Anlaşmada mevcut değildir. Bu tür durumlara örnek olarak, ileri bir aşamadaki endüstri, yapım aşamasındaki bir fabrika veya halihazırda sipariş edilmiş yeni sermaye ekipmanı için yapılmış planlar verilebilir. Bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 739.

³³⁴ Matsushita, **a.g.e.**, s. 393. Elele, **a.g.e.**, ss. 48, 62-63.

olmalıdırlar³³⁵. Aksi takdirde anti-damping vergi uygulanması söz konusu olamayacaktır.

Maddi zarar terimine ait ADA'da herhangi bir tanım mevcut değildir. Bu durumda Temyiz Organı, anti-damping önlemleri için sağlanması gereken *maddi zarar* standardının, koruma önlemleri için tanımlanan *ağır zarar* standardından daha düşük olduğu sonucuna varmıştır³³⁶. Bir başka Temyiz Organı Raporunda ise, anti-damping önlemlerinin uygulanabilmesi için gerekli olan, yerli sanayiye verilen zarar derecesinin, koruma önlemlerinden daha az olması gerektiği sonucuna varıldı. Çünkü anti-damping önlemleri *haksız* ticareti engellerken koruma önlemleri *adil* ticareti engellemektedir³³⁷.

Anti-Damping Anlaşması ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması ("*SCM Anlaşması*"), Koruma Önlemleri Anlaşmasının gerektirdiği gibi *ciddi zarardan* ziyade *maddi zararı* veya bununla ilgili bir tehdidi gerektirmektedir. Ayrıca ciddi zarar düzeyinin maddi zarar düzeyinden daha yüksek olduğu US – Lamb (2001) Temyiz Organı tarafından kabul edilmiştir. US — Lamb Temyiz Organının ifade ettiğine göre, Koruma Önlemleri Anlaşması madde 4.1(a)'da belirtilen *ciddi zarar* standardı, görünüşte oldukça yüksektir. *Maddi zarar*, GATT 1994'ün VI. maddesinde, Telafi Edici Tedbirler Anlaşmasının 5. maddesinde (dipnot 11), 15. maddesinde (dipnot 45) ve Anti-damping Anlaşmasının 3. maddesinde (dipnot 9) sağlanan standarttır.

Bu bağlamda Temyiz Organı, *zarar* kelimesinin *ciddi* sıfatı ile nitelendirildiğini ve bu şekilde yerli sanayinin maruz kalması gereken *önemli genel bozulmanın* derecesinin vurguladığını, yerli sanayinin zarar görmüş veya zarar görmek üzere olması gerektiğini ifade etmiştir. Anti-damping Anlaşması, Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler ve GATT 1994 kapsamında öngörülen *maddi zarar* standardı ile bu standart karşılaştırıldığında, Koruma Önlemleri Anlaşmasındaki *ciddi zarar* standardının çok daha yüksek olduğuna dair görüşünü ileri sürmüştür. Koruma önleminin uygulanmasına ilişkin zarar standardının, anti-damping veya telafi edici önlemlere ilişkin zarar standardından daha yüksek olması gerektiğini ve durumun Koruma Önlemleri Anlaşmasının amacına daha uygun olduğunu ifade etmiştir³³⁸.

³³⁵ Bu yerli üreticiler hükümetlerine lobi yapabilir ve vergi uygulaması talebinde bulunabilirler. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, *a.g.e.*, s. 7.

³³⁶ United States — Safeguard Measure on Imports of Fresh, Chilled or Frozen Lamb from New Zealand Temyiz Organı Raporu; para. 124.

³³⁷ Argentina — Safeguard Measures on Imports of Footwear Temyiz Organı Raporu; para. 94.

³³⁸ Zira bir koruma önleminin uygulanması, anti-damping veya telafi edici önlemlerde olduğu gibi haksız ticari eylemlere bağlı olmayacaktır. Bkz. United States — Safeguard Measure on Imports of Fresh, Chilled or Frozen Lamb from New Zealand Temyiz Organı Raporu; paras. 122, 123, 124. SCM dipnot 45: "*İşbu Anlaşma çerçevesinde, "zarar" terimi, aksi yönde bir hüküm yoksa, bir yerli sanayiye*

ADA madde 3.1, yerli sanayiye verilen zararın belirlenmesini gerektirmektedir. Buna göre:

“GATT 1994 Madde VI amaçlarıyla yapılacak bir zarar tesbiti olumlu delile dayanacak ve (a) dampingli ithal ürün hacminin ve dampingli ithal ürünlerin, iç piyasada benzer ürünlerin fiyatı üzerindeki etkisinin ve (b) bu ithalatın sonuçta bu ürünlerin yerli üreticileri üzerindeki etkisinin nesnel bir incelemesini içerecektir.”

Bu zarar olumlu kanıtlara dayanmalıdır ve hem dampingli ithalatın hacminin hem de dampingli ithalatın benzer ürünlerin iç pazardaki fiyatları ve bu ürünlerin yerli üreticileri üzerindeki etkisinin, tespit edilmesi gerekmektedir. Maddi zararın tespit edilebilmesi için dampingli ithalatın hacmi ile bu ithalatın, piyasadaki benzer ürün fiyatları ve yerli üretim dalı üzerinde sebep olduğu etkinin, nesnel bir şekilde incelenmesi gerekmektedir. Bu incelemeye ilişkin olarak madde 3.2 aşağıdaki düzenlemeyi içermektedir:

“Soruşturmayı yürüten yetkililer, dampingli ithal ürün hacmi ile ilgili olarak, dampingli ithalatta mutlak anlamda veya ithalatı yapan Üye'nin üretim veya tüketimine görece olarak, önemli miktarda bir artış olup olmadığını inceleyeceklerdir. Soruşturmayı yürüten yetkililer, dampingli ithalatın fiyatlar üzerindeki etkisi ile ilgili olarak, İthalatçı Üye'nin benzer ürün fiyatı ile karşılaştırıldığında, dampingli ithal ürünlerde önemli ölçüde bir fiyat baskısı yapıp yapılmadığını veya bu tür ithalatın etkisinin fiyatları önemli ölçüde düşürmek mi yoksa aksi takdirde meydana gelmiş olacak fiyat artışlarını önemli ölçüde engellemek mi olduğunu inceleyeceklerdir. Bu etkenlerin biri veya birkaçı mutlaka belirleyici bir yargıya temel teşkil etmeyebilir”³³⁹

Madde 3.2'de ifade edildiği üzere, soruşturmayı yürüten yetkililer, dampingli ithal ürün hacmine yönelik, dampingli ithalatta önemli miktarda bir artış olup olmadığını inceleyeceklerdir. Ayrıca Soruşturmayı yürüten yetkililer, dampingli ithalatın fiyatlar üzerindeki etkisine yönelik, dampingli ithal ürünlerde önemli ölçüde

---

önemli zarar, bir yerli sanayiye önemli zarar tehdidi veya bu sanayinin kurulmasının önemli ölçüde geciktirilmesi anlamını taşır ve bu Madde hükümlerine göre yorumlanır.”

³³⁹ Temyiz Organı fiyat depresyonu durumunun, fiyatların bir şey tarafından aşağı itildiği veya düşürüldüğü bir durumu ifade ettiğini açıkladı. Fiyat depresyonu tanımı gereğince, fiyat düşüşünün basit bir gözleminden daha fazlasını gerektirir ve ayrıca fiyatları neyin aşağı ittiğinin bir analizini de kapsar. Buna göre fiyatların baskılanması durumu, dampingli ithalatın yokluğunda fiyatların aksi takdirde artıp artmayacağı dikkate alınmadan tam olarak incelenemeyecektir. Hem fiyat çöküşü hem de fiyat bastırma kavramları bu nedenle, bu tür fiyat fenomenlerine neyin yol açtığı sorusuna ilişkin bir analiz içermektedirler. Bkz. China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu; paras. 141, 147.

bir fiyat baskısı yapıp yapılmadığını inceleyeceklerdir³⁴⁰. Yetkililer dumpingli ithalatta önemli ölçüde bir artış olup olmadığını değerlendirirken dumpingin, madde 3.2'ye göre, ithalat artışına ne ölçüde etki ettiğini incelemelidirler. Damping yapan şirketlerden yapılan tüm ithalatlar, ithalatı arttırıp arttırmadıklarına göre incelemeye dahil edilebileceklerdir. Örneğin iki ithalatçı şirketten birisinin *de minimisi* aşan seviyede dumping yaptığının tespit edilmesi durumunda, ithalatın artıp artmadığına yönelik değerlendirmede, dumping yapmamış olan şirketin satışları dikkate alınmayacaktır. Aslında anlaşmaya göre dumping incelemesi ve zarar analizinin eş zamanlı olarak ilerlemesi gerekirken bunun gibi bir durumda, zarar analizi öncesinde bir dumping belirlenmesi yapılması gerekecektir. Anlaşma, dumpingli ithalatın fiyatlar üzerindeki etkisini inceleyen ilgili makamların; madde 3.2'ye göre, ithalatçı üyedeki benzer ürünün fiyatı ile karşılaştırıldığı zaman dumpingli ithalatta kayda değer bir fiyat düşüşü olup olmadığını ya da dumpingli ürünlerin etkisinin meydana gelebilecek fiyat artışlarını önemli ölçüde önlemek gibi başka türlü etkilerinin olup olmadığını göz önünde bulundurmalarını gerektirmektedir³⁴¹.

Zarar belirlenmesi objektif/nesnel bir inceleme gerektirmektedir. US – Hot-Rolled Steel Temyiz Organı Raporuna göre dumpingli ithalatın etkileri, herhangi bir tarafın çıkarlarını gözetmeden, nesnel bir şekilde araştırılmalıdır³⁴². US – Hot-Rolled Steel (2001) davasında Temyiz Organı, soruşturma makamının madde 3.1 kapsamındaki yükümlülüğünün, vardığı sonuçlarda olumlu kanıtlara dayanmak ve nesnel bir inceleme yapmak olduğuna dair karar vermiştir. Temyiz Organına göre, olumlu kanıt kavramı, yetkililerin bir karar verirken güvenebilecekleri kanıtın kalitesiyle ilgilidir. Bu kanıt zarar tespitini destekleyen ve gerekçelendiren gerçeklere odaklanmaktadır. Olumlu kelimesi, kanıtın olumlu, nesnel ve doğrulanabilir nitelikte olması ve güvenilir olması gerektiği anlamına gelmektedir. Kısacası nesnel bir inceleme, yerli sanayinin ve dumpingli ithalatın etkilerinin, soruşturmada herhangi bir ilgili tarafın veya ilgili taraf grubunun çıkarları gözetilmeksizin, tarafsız bir şekilde araştırılmasını gerektirmektedir. Bu nedenle soruşturma makamı yapacağı soruşturmayı, değerlendirme süreci nedeniyle yerli sanayinin zarar gördüğünü belirleme olasılığını arttıracak şekilde yürütme hakkına sahip değildir³⁴³.

³⁴⁰ China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu, paras. 136-137, 138.

³⁴¹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 102, 103, 104. İncelemenin tarafsız ve doğru olabilmesi için içtihadın ortaya koyduğuna göre zarar inceleme süresinin üç yıldan az bir zamanı kapsaması olması, otoritelerin bu incelemeyi pozitif kanıtlara dayalı ve tarafsız bir şekilde incelemelikleri manasına gelmeyecektir. Önemli olan soruşturma sürecinde toplanmış verilerin yerli sanayinin durumunu doğru şekilde açıklayabilmesidir. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 155.

³⁴² United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 192

³⁴³ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 192-193. EC – Tube or Pipe Fittings Panel Raporuna göre de olumlu kelimesine dayanarak, kanıtın nesnel, olumlu ve doğrulanabilir olması gerektiği yönünde karar vermiştir. Bkz.

Zararla ilgili yapılacak araştırma, dampedli ithalatın hacminin ve bunların fiyat etkilerinin değerlendirilmesini ve bu tür ithalatın bir dizi ekonomik faktörün ortaya koyduğu gibi yerli sanayi üzerindeki etkisinin incelenmesini gerektirmektedir. Bu unsurlar daha sonra, araştırılan ve değerlendirilen tüm faktörler göz önünde bulundurularak, dampedli ithalat ile yerli sanayiye verilen zarar arasında bir nedensellik analizi yoluyla ilişkilendirilecektir³⁴⁴. Soruşturma süreci boyunca dampedli ithalatta, ülkedeki üretim/tüketime oranla önemli bir artış olup olmadığı incelenecektir. Bu etkinin araştırılması için ise satış ve karlar, verimlilik, üretim, piyasa payı, yurt içi fiyatları etkileyen unsurlar, istihdam, ücretler, büyüme gibi parametreler üzerindeki fiili ve potansiyel değişiklikler incelenecektir³⁴⁵.

Temyiz Organına göre madde 3.1 ve 3.2, bir zarar analizini yürütürken soruşturma makamı tarafından takip edilmesi gereken herhangi bir metodoloji öngörmemektedir. Sonuç olarak soruşturma makamı, zarar analizine rehberlik edecek bir metodoloji benimseme konusunda belirli bir takdir yetkisine sahiptir. Bu takdir yetkisi sınırları içinde, makul varsayımlara dayanması veya çıkarımlarda bulunması beklenebilir. Ancak bunu yaparken tespitlerinin olumlu kanıtlara dayandığından emin olmalıdır. Asılsız varsayımlara dayanan bir metodoloji kullanan soruşturma makamı, olumlu kanıtlara dayalı bir inceleme yapamayacaktır. Bir varsayımı analizde kullanmanın neden uygun olacağını açıklamadan ise, uygun şekilde doğrulanma söz konusu olmayacaktır³⁴⁶.

Soruşturmada incelenen yerli üretim oranı ne kadar düşükse, kullanılan oranın bir bütün olarak üreticilerin toplam üretimini önemli ölçüde yansıtmamasını sağlamak için soruşturma makamının, o kadar hassas olması gerekecektir. Bu nedenle yerli sanayinin, doğru bir zarar analizi sağlayan yeterli veri sağlayabilmesi için, toplam yerli üretimin büyük bir oranı hesaplamalara dahil edilmelidir. Başka bir deyişle bir zarar tespitinin doğruluğunu sağlamak için soruşturma makamı, örneğin benzer ürünün tüm üreticilerini hariç tutarak, yerli sanayinin tanımlanmasında önemli bir bozulma riskine yol açacak şekilde hareket etmemelidir³⁴⁷. Argentina – Poultry Anti-Dumping Duties (2003) Paneli *dampedli ithalat* teriminin, soruşturma sırasında dampedli olmadığı tespit edilen üreticilerden/ihracatçılardan yapılan ithalatlara hariç tuttuğunu ve bu nedenle bunlardan yapılan ithalatın zarar analizinden tamamen hariç tutulması

European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Panel Raporu; para. 7.226.

³⁴⁴ China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu, paras. 126–128.

³⁴⁵ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, s. 220.

³⁴⁶ Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu; paras. 204–205.

³⁴⁷ European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu; paras. 412-414.

gerektiğini tespit etmiştir³⁴⁸. Ek olarak Anti-Dumping Anlaşması'nın bu hükümlerinin hiçbirini, Üyelerin dumpingli ithalat hacmine, dumping olmadığı tespit edilen üreticilerden yapılan ithalatları dahil edebilecekleri şeklinde yorumlanamayacaktır³⁴⁹.

Yerli sanayiye verilen zararın olumlu bir şekilde belirlenmesi, anti-dumping önlemlerinin uygulanması için temel bir ön koşuldur³⁵⁰. Yapılacak olan bu zarar analizinde incelenecek faktörlerle ilgili açıklamalara ADA madde 3.4'te yer verilmiştir:

“Damping uygulanan ithalatın ilgili üretim dalı üzerindeki etkisinin incelenmesi, satış, kar, üretim, pazar payı, üretkenlik, yatırım getirisi veya kapasite kullanımında gerçek ve olası azalma; yurtiçi fiyatları etkileyen faktörler; damping marjının büyüklüğü; nakit akışı, stok, istihdam, ücretler, büyüme, sermayeyi veya yatırımları artırma yeteneği üzerindeki gerçek ve olası olumsuz etkiler de dahil olmak üzere, sanayinin durumu ile ilgili tüm ekonomik faktörlerin ve indekslerin değerlendirilmesini kapsayacaktır. Bu liste ayrıntılı değildir ve bu faktörlerden biri veya birkaçı mutlaka belirleyici bir yargıya temel teşkil etmeyebilir.”

Anlaşmanın 3.4. maddesindeki bütün ilgili faktörlerin, soruşturma kapsamında değerlendirilmeleri gerekmektedir. Bu maddede dumpingli ithalatın etkisinin zarar göstergelerini ifade etmeyi sağlayan 3 faktör vardır. 3.4. madde kapsamında nedensellik analizine gerek yoktur. Anlaşmanın 3.4. maddesindeki faktörler ve dumpingli ithalatın yerli endüstri üzerindeki etkisiyle ilgili yapılacak inceleme, bütün ilgili faktörlerin ve satışlar, karlar, çıktı, pazar payı, üretkenlik, yatırımların geri dönüşü ve kapasite kullanımındaki gerçek ve potansiyel düşüşü içeren endüstrinin durumu ile ilgili endekslerin değerlendirmesini içermelidir. Yerli fiyatları etkileyen faktörlere örnek olarak, damping marjının büyüklüğü, nakit akışının üzerindeki gerçek ve potansiyel negatif etkiler, envanterler, istihdam, ücretler, büyüme, sermaye veya yatırımları artırma yeteneği gösterilebilir. Bu liste ayrıntılı değildir, faktörlerden biri veya birkaçı soruşturma makamına kesin rehberlik sağlamamaktadır fakat sayılan faktörlerin tümü sadece açıklayıcı olmaktan ziyade, her soruşturmada incelenmesi gereken zorunlu faktörlerdir. Soruşturma makamının zararın meydana gelip

³⁴⁸ Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu; paras. 7.303–7.306.

³⁴⁹ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; para. 112.

³⁵⁰ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 733, 735.

gelmediğine karar verebilmesi için, en azından bu hükmün içerdiği bütün faktörlerin incelemesi gerekmektedir³⁵¹.

Kapsamlı olmamakla birlikte, madde 3.4'teki faktör listesinin zorunlu bir minimum olduğu ve bu nedenle soruşturma makamlarının sayılan bu bireysel faktörlerin her birine ilişkin verileri toplaması ve analiz etmesi gerektiği yaygın olarak kabul edilmektedir³⁵². Bu analiz, her bir faktörün yalnızca ilgili veya alakasız olduğunun belirlenmesiyle sınırlandırılmaz, bunun yerine analiz, endüstrinin durumunun kapsamlı bir değerlendirmesine dayanmalıdır. Analiz, bu faktörlerin neden maddi zarara sebep olduğuna dair tatmin edici bir açıklama içermelidir³⁵³.

3.1 ve 3.4. maddelere göre, yukarıda sayılan faktörlerin analiz sonuçlarının ne şekilde ortaya konulacağı belirtilmediğinden, her bir soruşturma için 3.4. maddede listelenen faktörlerin her birinin değerlendirilmesi ve bunlar için ayrı bir kayıt tutulması gerekmektedir. EC – Tube or Pipe Fittings Panel Raporunda değerlendirme teriminin; değerini hesaplamak, miktarını tespit etmek, bilinen terimlerle ifade etmek gibi anlamlara geldiği ifade edilmiştir. Buna ek olarak Egypt – Steel Rebar Paneli, madde 3.4'te listelenen tüm faktörler için sadece veri toplamanın yeterli olmadığını; soruşturma makamının ayrıca bu verileri analiz etmesi ve yorumlaması gerektiğini belirtmiştir. Bir faktörün nispi ağırlığı veya önemi araştırmadan araştırmaya doğal olarak geçişebileceğinden soruşturma makamlarının, belirli bir soruşturmadaki her bir faktörün rolünü, nispi ağırlığını, uygunluğunu değerlendirmeleri gerekmektedir. Yetkili makam bir faktörün öneminin veya alaka düzeyinin bulunmadığı ile ilgili bir karara varırsa, bu kararın açıklanması gerekecektir yani bu konuda sessiz kalınamayacaktır. Bu maddeye göre soruşturma makamının endüstrinin durumuna ilişkin gerekçeli bir analiz ve kapsamlı bir değerlendirme yapması gerekmektedir. Thailand – H-Beams Paneli de madde 3.4'teki zorunlu faktörler listesinde listelenen

³⁵¹ Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Temyiz Organı Raporu; para. 128. European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Temyiz Organı Raporu; para. 168. United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 194. Ve bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. vi., 106-107. Benzer şekilde Madde 3.2'nin, dampingli ithalat ile yurtiçi fiyatlar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesini gerektirdiği şekilde yorumlanması, madde 3.5 kapsamındaki nedensellik analizinin tekrarlanmasına yol açmayacaktır. Aksine madde 3.5 ve madde 3.2'te, farklı soruşturmalar ortaya koyulmaktadır. Bkz. China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu; paras. 141, 147.

³⁵² Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Temyiz Organı Raporu; paras. 7.224–7.225. ve Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu; para. 7.314.

³⁵³ Korea — Anti-Dumping Duties on Imports of Certain Paper from Indonesia Panel Raporu; para. 7.272.

on beş ayrı faktörün her birinin, soruşturma makamı tarafından değerlendirilmesi gerektiğini belirtmiştir³⁵⁴.

Mexico – Corn Syrup Panel Raporuna göre bir soruşturma makamı, ithalatın iç sanayi üzerindeki etkisiyle ilgi 3.4. maddedeki yerli sanayi satışlarının genel durum ve işlemlerinin değerlendirilmesi, kar, çıktı, pazar payı, verimlilik, yatırımların iadesi, kapasitenin kullanılması, yerli fiyatları etkileyen faktörler, nakit akışı stokları, istihdam, ücretler, büyüme, sermaye artırma yeteneği gibi, ithalatın yerli sanayi üzerindeki etkisiyle ilgili faktörleri dikkate almadan, objektif bir değerlendirmeye varamaz³⁵⁵.

3.2. Zarar Tehdidi

ADA'daki zarar terimi hem yerli sanayiye yönelik bir maddi zararı hem de yerli sanayiye yönelik bir *zarar tehdidini* ifade etmektedir. Zarar tehdidinin tespiti Anlaşmanın 3.7. maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddeye göre:

“Esaslı zarar tehdidinin tesbiti yalnızca iddialara, tahminlere veya uzak olasılıklara değil maddi delillere dayandırılacaktır. Dampingin zarara neden olacağı bir ortamı yaratacak koşullardaki değişiklikler önceden açıkça sezilebilmeli ve meydana gelmesi yakın olmalıdır. Yetkililer maddi zarar tehdidinin mevcut olup olmadığını tesbit ederken, diğerlerinin yanısıra, aşağıdaki türde etkenleri dikkate almalıdırlar:

(i) ithalatta büyük ölçüde artış ihtimalini gösteren, iç piyasaya dumpingli ithalatta önemli bir artış oranı;

(ii) ilave ihracatı emebilecek başka ihracat pazarlarının olduğu dikkate alınarak, ithalatçı Üye'nin pazarına dumpingli ihracatta büyük ölçüde artış olması ihtimalini gösteren, ihracatçının yeterli ölçüde ve serbestçe elden çıkartılabilir bir kapasitesi bulunması veya kapasitesinde vukuu yakın önemli ölçüde bir artış olması;

³⁵⁴ European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Panel Raporu; para. 7.277, 7.314, 7.44. Egypt — Definitive Anti-Dumping Measures on Steel Rebar from Turkey Panel Raporu; para. 7.44. Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Panel Raporu; para. 125. Ayrıca bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 104-109.

³⁵⁵ Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Panel Raporu; para. 7.132.

(iii) yurtiçindeki fiyatlar üzerinde önemli ölçüde azaltıcı veya fiyat artışlarını önleyici etkisi olabilecek ve büyük bir olasılıkla gelecekteki ithalat talebini arttıracılabilecek fiyatlarla ithalat yapılması;

(iv) soruşturmaya konu ürün stoklarının incelenmesi.

Bu etkenlerden hiçbiri tek başına kesin biçimde belirleyici bir yargıya temel teşkil edecek olmamakla birlikte, bu faktörler bir bütünlük içinde ele alındığında, daha fazla dumpingli ihracat yapılmasının yakın ve muhakkak olduğu ve koruyucu önlem alınmadığı takdirde, maddi zarar meydana geleceği sonucunu doğurmalıdır.”

Dumpingli ithalatın hacminin genişlemesi, soruşturmaya konu ürün stoklarında önemli derecede artış olması, pazar paylarında ithalat lehine gelişen artışlar, zarar veya zarar tehdidinin tespitine yönelik önemli faktörlerdir³⁵⁶. Zarar tehdidinin belirlenmesi, dumpingli ithalatın etkisinin incelenmesine benzer bir incelemeyi gerektirecektir. Tehdit durumu, anlaşmanın 3.7. maddesinde belirtildiği gibi spesifik bir analize konu olacaktır³⁵⁷. Ayrıca zarar tehdidine karar veren bir soruşturma makamı tarafından ortaya konulmuş muhakeme, gelecekteki olaylarla ilgili, kayıtlı kanıtlara dayanarak yapılan varsayımları ve tahminleri açıklamak zorundadır³⁵⁸.

Bu madde, maddi zarar tehdidinin mevcut olup olmadığına dair belirleme yapılırken, ulusal anti-dumping yetkililerinin belirli faktörleri göz önünde bulundurmalarını gerektirmektedir. Ulusal anti-dumping yetkilileri, koruyucu önlem alınmaması durumunda maddi zararın meydana gelip gelmeyeceğine dair belirleme yapmalıdırlar. Zarar tehdidinin tespiti yalnızca varsayımlara ya da uzak bir olasılığa değil, gerçeklere dayanmalıdır. Beklenen zarar yakın olmalı ve açıkça görülmelidir. Ek olarak bu madde, dumpingli ithalatın önemli ölçüde artma ihtimali gösterip göstermediğinin; ihracatçının kapasitesinde, dumpingli ihracatın önemli bir derecede artma olasılığı gösteren bir artış olup olmadığının; dumpingli ithalat fiyatlarının yerli piyasa fiyatları üzerinde baskılayıcı ya da düşürücü bir etkiye sahip olup olmadığının, bu durumun ithalat talebini artırıp artırmayacağı ve bahse konu ürünün stoklarının mevcut durumunun, otoritelerce incelenmesini gerektirmektedir. Bu sayılan durumların hepsinin ortak noktası, dumpingli ithalatta ilerde meydana gelmesi beklenen muhtemel artışa yönelik soruşturma makamlarına bir ön görüde bulunma imkanı tanımlar³⁵⁹. Maddi zarar tehdidinin belirlenebilmesi için; iç piyasaya dumpingli ithalatta büyük bir artış olup olmadığı; ilave ihracatı emebilecek başka ihracat pazarları da bulunduğu göz önüne alınarak, iç piyasaya yönelik dumpingli

³⁵⁶ Anti-Dumping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s. 8-9.

³⁵⁷ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **age** s. 96.

³⁵⁸ Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 773.

³⁵⁹ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 112, 113.

ihracatta önemli artış ihtimalini gösteren, ihracatçının yeterli düzeyde elden çıkartabileceği bir kapasitesinin olup olmadığı ya da bu kapasitede gerçekleşmesi yakın önemli bir artış olup olmadığı; yapılan bu ithalat ile yurt içi fiyatların önemli oranda düşüp düşmeyeceği; ithalat artışının engellenme ihtimali ve ithalata talebi artıracak fiyatların olup olmadığı; soruşturma konusu ürünün stokları gibi parametrelerin incelenmesi gerekmektedir³⁶⁰. Kritik olan husus soruşturma makamının, geleceğin, yakın geçmişten nasıl farklı olacağına dair yapacağı değerlendirmedir. Maddi zarar tehdidinin varlığını belirlerken, soruşturma makamlarının zorunlu olarak gelecekteki olayların meydana gelmesi ile ilgili varsayımlarda bulunmaları gerekecektir. Bu varsayımlar mutlak bir kesinlik içermek zorunda olmasa da tespit olabildiğince mevcut gerçeklerle desteklenmesi, henüz gerçekleşmemiş tespit faktörlerinin ise mevcut olgular ışığında açıkça öngörülmesi ve yakında olacak olan olaylara dayandırılması gerekmektedir³⁶¹.

Anti-Damping Anlaşması'nın 3.8. maddesi:

“Dampingli ithalat nedeniyle zarar tehlikesi olan durumlarda, dampinge karşı önlemlerin uygulanması büyük bir dikkatle düşünülmeli ve kararlaştırılmalıdır”

uyarısında bulunmaktadır. Dikkat yükümlülüğünün soruşturma sırasında ilgili makamlarına ne gibi ek yükümlülükler getirdiğine yönelik detaylı bir rehberlik sunmasa da madde 3.8'deki bu hükmün, soruşturma makamlarına otomatik ve şablon tedbirler tesis etmemelerine yönelik bir uyarı niteliğinde olduğu, her anti-damping tedbirinin, ilgili soruşturmanın kendi gerçekleri çerçevesinde şekillenmesi gerektiği ifade edilmektedir³⁶².

Soruşturma makamının, maddi zarar tehdidinin mevcut olup olmadığına dair dampingli ithalatın yerli sanayi üzerindeki etkisini belirlerken, madde 3.4 ve madde 3'teki faktörleri göz önünde bulundurması gerekip gerekmediği hususu anlaşmazlığa konu olmuştur. Mexico—Corn Syrup Davasında, Meksika, zarar tehdidi bulgusunu madde 3.7'ye dayandırdı. Amerika Birleşik Devletleri ise Panel huzurunda madde 3.4'ün, zararın tespitine ilişkin genel hüküm olması ve bu hükmün hem zarar hem de zarar tehdidi için geçerli olmasından ötürü, Meksika'nın bir zarar tehdidini belirlemede yalnızca madde 3.7'ye dayanmasının yanlış olduğunu iddia etti. Panel Raporunda ifade edildiği üzere, madde 3, bir bütün olarak, maddi zarar, maddi zarar tehdidi veya yerli bir sanayinin kurulmasının maddi olarak geciktirilmesi şeklinde

³⁶⁰ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 220-221.

³⁶¹ Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; para. 85.

³⁶² United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu; para. 7.33.

tanımlanarak, anti-damping soruşturmalarında zararın belirlenmesini ele almaktadır. Bu raporda, maddi zarar tehdidi sorununa ilişkin olarak, bir soruşturma makamının, ithalatın yerli sanayi üzerindeki etkisine yönelik 3.4. madde faktörlerini dikkate almadan, gerçeklerin tarafsız ve objektif bir değerlendirmesine dayalı makul bir sonuca varamayacağı ifade edildi. Madde 3.4'teki faktörlerin tümü, yerli sanayinin genel durumunun ve faaliyetlerinin değerlendirilmesiyle ilgilidir -satışlar, karlar, üretim, pazar payı, üretkenlik, yatırımların geri dönüşü, kapasite kullanımı, yurt içi fiyatları etkileyen faktörler, nakit akışı, stoklar, istihdam, ücretler, büyüme, sermaye artırma yeteneği-. Raporda ifade edildiği üzere soruşturma makamının, yakın zamanda daha fazla dumpingli ithalatın gerçekleşmesinin muhtemel olduğu durumlarda, tedbir alınmadığı takdirde maddi zarar meydana gelme durumunu değerlendirebilmesi için bir arka plan oluşturması ve bu faktörleri, 3.7. maddenin de gerektirdiği şekilde dikkate alması elzemdir. ADA metni tarafından bir zarar tehdidinin belirlenmesinde, 3.4. maddedeki tüm faktörlerin değerlendirilmesi gerekli olmasa dahi, soruşturma makamlarının, yerli sanayi üzerinde oluşan maddi zarar tehdidine ilişkin gerekçeli bir sonuca varabilmeleri için 3.7. maddede ifade edilmiş olan, ithalatın etkisiyle ilgili ekonomik faktörleri dikkate almaları gerekmektedir. Ek olarak, yapılaacak olan bu analiz, hem olumlu dumping belirlemesini destekleyen faktörleri hem de olumlu belirlemeden uzaklaştıran faktörleri, dolayısıyla ilgili olduğu kabul edilen bütün faktörleri hesaba katmalıdır³⁶³.

3.3. Kümülyasyon

Kümülatif analiz, dumpingli ithalatın yerli sanayiye zarar verip vermediğinin belirlenmesinde, birden fazla ülkeden yapılan dumpingli ithalatın etkilerinin değerlendirilmesi durumudur. ADA madde 3.3'e göre:

"Herhangi bir ürünün birden fazla ülkeden yapılan ithalatı dumping soruşturmalarına aynı zamanda tabi tutulduğunda, soruşturmayı yürüten yetkililer yalnızca (a) her ülkeden yapılan ithalat için tesbit edilen dumping marjının Madde 5, paragraf 8'de tanımlanan önemsiz miktardan daha fazla olduğunu ve her ülkeden ithal edilen toplam ürün hacminin ihmal edilemeyecek düzeyde olduğunu ve (b) ithal ürünler arasındaki rekabet koşullarının ve ithal ürünler ile benzer yerli ürünler arasındaki rekabet koşullarının ışığında ithalatın etkisinin toplu

³⁶³ Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Panel Raporu; para. 7.131-7.133.

bir değerlendirmesini yapmanın uygun olduğunu tesbit ettikleri takdirde, bu ithalatın etkilerini toplu olarak değerlendirebilirler.”

Kümülasyon, hiçbir koşulda zorunlu değildir. Yalnızca madde 3.3'te belirtilen koşullar altında bu duruma izin verilmektedir. Kümülatif bir analiz mantıksal çerçevede, yerli sanayinin bir bütün olarak dampingli ithalatın etkisiyle karşı karşıya olduğunun ve bu ithalatların kaynağı çeşitli ülkeler olsa bile, yerli sanayinin dampingli ithalatın toplam etkisinden zarar görebileceğinin kabulüne dayanmaktadır.

Madde 5.8, kümülasyonun yapılmasını engelleyecek de minimis durumları düzenlemiştir. Buna göre:

“Yetkililer soruşturma ile ilgili işlemlerin sürdürülmesini haklı kılacak damping veya zarar ile ilgili yeterince delil olmadığı kanaatine soruşturma derhal kapatılacaktır. Yetkililerce damping marjının çok düşük olduğu "de minimis", veya gerçek veya olası dampingli ithalat hacminin veya zararın ihmal edilebilecek düzeyde olduğu tesbit edildiğinde soruşturma derhal kapatılacaktır. İhracat fiyatının belli bir yüzdesi ile ifade edilen damping marjı yüzde 2'den daha az olduğunda, dikkate alınmayabilecek addedilecektir. İthalatçı Üyenin benzer ürün ithalatının yüzde 3'ünden azını bireysel olarak gerçekleştiren ülkeler toplu olarak İthalatçı Üyenin benzer ürün ithalatının yüzde 7'sinden fazlasını gerçekleştirmediği sürece, belirli bir ülkeden yapılan dampingli ithalat hacminin ithalatçı Üye'nin benzer ürün ithalatının yüzde 3'ünden az olduğu tesbit edildiği takdirde, dampingli ithalat hacminin normal olarak ihmal edilebilecek düzeyde olduğu kabul edilecektir.”

Bu maddede tanımlandığı gibi her ülkeden yapılan ithalatla ilgili olarak belirlenen damping marjı, *de minimis* değerden daha fazla ise; her ülkeden yapılan ithalat hacmi ihmal edilebilir düzeyde değilse ve ithal edilen ürünler arasındaki rekabet koşulları ve ithal edilen ürünler ile benzer yerli ürünler arasındaki rekabet koşulları, ithalatın etkilerinin kümülatif bir değerlendirmesinin yapılması uygunsa, kümülasyon uygulaması söz konusu olacaktır. ADA m.5.8'e göre belirli bir ülkeden yapılmış olan dampingli ithalatın hacimce, ithalatçı ülkenin benzer ürün ithalatının % 3'ünden az olduğu belirlenirse, dampingli ithalat hacmi ihmal edilebilir düzeyde olacak ve yapılan bu ithalata karşı soruşturma yapılmayacak, anti-damping vergisi de uygulanmayacaktır. Fakat birden fazla ülkeden yapılan bu ithalat kümülatif olarak belirlenirken, ithalatçı ülkenin benzer ürün ithalatında % 3'ten az bireysel oranlara

sahip ülkeler toplandığında elde edilen rakam, ithalatçı ülkenin ilgili ürün ithalatının % 7'sinden fazlasını ifade ediyorsa, soruşturma gündeme gelecektir³⁶⁴.

Zararın kümülatif hesaplanması ile ilgili örneğin:

- i) Ürün X, birkaç ülkeden (B, C ve D), A Ülkesi pazarına dample ile ihraç edilir. A ülkesinin B ve C'den yaptığı ithalatlar, dampleli ürünün % 90'ını, D'den yapılanlar ise yalnızca % 10'unu oluşturmaktadır. Tek başına D'den yapılan ithalatlar, yerli bir endüstride maddi bir zarara neden olmamaktadır. ADA madde 3.3'e göre ulusal anti-dample otoriteleri her bir ülkeden yapılan ithalat asgari sınırdan fazla olduğu sürece ve;
- ii) Bu ülkelerden yapılan ithalat ile ithal edilen ürün ve yerli ürün arasındaki rekabetçi ilişki ışığında toplama işleminin uygun olması durumunda kümülasyon yapabileceklerdir³⁶⁵.

EC — Bed Linen, EC — Tube or Pipe Fittings ve US — Oil Country Tubular Goods Sunset Reviews Temyiz Organı Raporlarında belirtildiği üzere, kümülasyon uygulamasının arkasındaki mantık, hacim ve dample fiyatlarının, Anlaşmanın 3.3. maddesine kümülatif olarak değerlendirilecek etkiler olarak belirlenmesidir. Bu maddeye göre, birkaç ülkeden yapılan dampleli ithalatla karşı karşıya kalan yerli sanayi, bu ülkelerin hepsinin toplam olarak yarattıkları kümülatif etkilerden zarar görebilecektir. Bu durumun sebebini şöyle açıklayabiliriz; bazı ülkelerden yapılmış olan dampleli ithalat miktar olarak düşükse ya da düşüyorsa, yalnızca o ülkeye özgü yapılacak bir analiz, bu ülkelerden yapılan dampleli ithalatlar ile yerli sanayinin uğradığı zarar arasındaki nedensel ilişkiyi tespit etmekte yetersiz kalacaktır. Yani bunlardan yapılan ithalatın bireysel zarara yol açtığı tespit edilemediğinden, aslında zarara yol açıyorlarsa bile bu ülkeler anti-dample vergilerine tabi olmayacaklar ve haksız bir durum ortaya çıkacaktır. Anlaşma yetkili makamlara, çeşitli ülkelerden aynı anda yapılan dampleli ithalatın zararlı etkilerinin incelenmesiyle alakalı olarak, belirli bazı durumların göz önüne alınması suretiyle izin vermektedir. Her ülkeden yapılan ithalatların dample marjının *de minimis* seviyeden yüksek olması, ithalat hacminin ihmal edilemez olması ve bu tarz bir ithalatın etkisinin kümülatif değerlendirmesinin, incelenen çeşitli ülkelerden ithal edilen ürünler arasındaki rekabet koşulları ve ithal edilen ürünle yerli ürün arasındaki rekabet koşullarınca uygun olması

³⁶⁴ European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu; para. 145. European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Temyiz Organı Raporu; para. 110. United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina, Temyiz Organı Raporu; para. 300.

³⁶⁵ Matsushita, *a.g.e.*, s. 395.

durumları hasıl olursa; yetkililer tarafından eş zamanlı olarak anti-damping soruşturmasına taraf olan ithalatlardan kümülatif zarar analizlerinin araştırılabileceği, anlaşma tarafından belirtilmektedir. *De minimis* eşiği, ülke çapında bir dumping marjı hesaplanabilmesi için gereklidir. Bir yetkilinin öncelikle *de minimis* seviyenin üzerinde dumping marjı olan bir ülkedeki tüm şirketlerin marjlarını toplaması gerekmektedir. Akabinde, kalan üreticilerden gelen ithalat hacminin ihmal edilebilir olup olmadığını incelemek için *de minimis* marjları ile, bu şirketlerin marjlarını izole etmek gerekmektedir³⁶⁶.

Birkaç ülkenin/firmanın ihracatını toplamak, aynı pazar payı için daha yüksek hasar bulma ihtimalini arttırmaktadır. Bu yüzden istikrarlı bir pazar payı koşulu şart olacaktır. Kümüleyişle ilgili, ihracat pazarında daha fazla sayıda davalı varsa bu durum, davalı sayısının daha az olduğu diğer duruma göre, daha yüksek rekabet baskılarına ve daha düşük fiyatlara sebep olabilecektir. Bundan mütevellit zarar bulma olasılığı da artacaktır. Gupta ve Panaagariya'ya göre savunma maliyetlerinin de daha fazla firma arasında paylaşılması gerekecek ve bu durum sanıklar arasında serbest dolaşım riskini ve başarısızlık ihtimalini artıracaktır. Yani bu durumun sanıkları *biriktirmenin*, onların kendilerini savunma yeteneklerini azaltmanın bir yolu olduğu ifade edilmektedir³⁶⁷.

EC – Tube or Pipe Fittings Temyiz Organının Raporuna göre, dumpingli ithalatlarda önemli bir artış olup olmadığının ve fiyat etkilerinin belirlenmesi, toplanmış/kümüle edilmiş tüm ülkelere yapılmış ithalatın hacminin ve değerinin belirlenmesine dayanmalıdır³⁶⁸. Böyle bir analiz, yerli sanayiye etkileyeceği düşünülen ithalat hacmini zorunlu olarak artıracığından, olumlu bir zarar tespiti olasılığını da artıracaktır. Temyiz Organına göre, örneğin bazı ülkelere yapılan dumpingli ithalatın hacmi düşükse veya düşüyorsa, yalnızca ülkeye özel bir analiz, bu ülkelere dumpingli ithalat ile yerli sanayinin uğradığı zarar arasındaki nedensel ilişkiyi tespit edemeyebilecektir. Bu durumda, bu tür ülkelere yapılan ithalatlardan bireysel olarak zarara yol açtığı tespit edilemediğinden, bu ülkelere yapılan dumpingli ithalatlardan, aslında zarara neden olsalar bile anti-dumping vergilerine tabi olmayacakları şeklinde bir sonuç çıkarılabilecektir³⁶⁹.

³⁶⁶ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 117-119.

³⁶⁷ Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 21, 22.

³⁶⁸ European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Temyiz Organı Raporu; paras. 116–117.

³⁶⁹ European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Temyiz Organı Raporu; para. 110, 116. Ayrıca bkz. Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, s. 740, 741, 776.

4. Nedensellik/İllyet Gereksinimi/Nedensellik Bağının Tespiti

Damping marjı ve zarar ya da zarar tehdidinin mevcudiyetine yönelik yeterli derecede delil bulunmuş olması, anti-damping vergisi uygulanabilmesi için yeterli olmayacaktır. Vergi uygulanabilmesi için bunlar arasında bir illiyet bağı/nedensellik ilişkisinin de ayrıca tespit edilmesi gerekmektedir. Bu tespitin yapılabilmesi için, yerli sanayi üzerinde zarar veya zarar tehdidinin dampingli ithalattan kaynaklanıp kaynaklanmadığına dair belirleme yapılmalıdır³⁷⁰.

ADA'nın da temelini oluşturan ve 1967'de Kennedy Turu ticaret müzakerelerinde imzalanan Çoktarafli Anti-Damping Kodu, damping ile zarar arasındaki nedensellik ilişkisini belirlerken, dampingin bariz bir şekilde zararın ana nedeni olduğunu gösteren kanıtların olması gerektiğini belirten bir hüküm içermiş olup; bu hüküm müteakip 1979 Tokyo Turu müzakerelerinde çok katı görülmüştür. Tokyo Turu sona erdiğinde, yeni Anti-Damping Anlaşması'nda, damping dışındaki faktörlerin neden olduğu zararların dampinge atfedilmemesi gerektiği ifade edilmiştir. ADA madde 3.5, temelde Tokyo Turu Anti-Damping Anlaşması'ndakiyle aynı ifadeyi benimsemiştir³⁷¹.

ADA madde 3.5'e göre:

"Dampingli ithalatın, paragraf 2 ve 4'de belirtilen damping etkileri nedeniyle bu Anlaşma'daki anlamıyla zarara neden olduğu gösterilmelidir. Dampingli ithalatla üretim dalının zarar görmesi arasındaki nedensel ilişkinin gösterilmesi, yetkililer önünde ilgili tüm delillerin incelenmesine dayandırılmalıdır. Yetkililer, üretim dalına aynı zamanda zarar veren, dampingli ithalat dışında bilinen diğer faktörleri de inceleyeceklerdir. Bu diğer faktörlerin neden olduğu zararlar dampingli ithalata atfedilmemelidir. Bu açıdan ilgili olabilecek faktörler, diğerlerinin yanı sıra, dampingli fiyattan satılmayan ithal ürün hacmi ve fiyatlarını, talebin azalmasını veya tüketim biçimlerindeki değişiklikleri, yabancı ve yurtiçi üreticilerin ticareti kısıtlayıcı uygulamalarını ve bunlar arasındaki rekabeti, teknolojiye gelişmeleri ve üretim dalının ihracat performansını ve üretkenliğini kapsar."

Anlaşma, dampingli ithalatın maddi zararın gerçek ve önemli bir nedeni olmasını ve zarara sebep olan diğer nedenlerin dampingli ithalata bağlanamamasını gerektirmektedir. Bu çerçevede soruşturma makamlarının bilinen diğer faktörlerin yerli sanayiye verdikleri zararı uygun bir şekilde belirlemeleri ve ayırt etmeleri

³⁷⁰ Anti-Damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı, s. 9.

³⁷¹ Matsushita, a.g.e., s. 396.

gerekmektedir³⁷² ADA m. 3.5'teki faktör listesi, m. 3.4'teki zorunlu faktör listesinin aksine yalnızca örnekleyicidir, yerli sanayiye zarar verebilecek ithalat dışındaki faktörlerin türleri hakkında bir rehberlik içermektedir³⁷³. Madde 3.4'te sayılan faktörler listesi, yerli sanayinin durumunun göstergelerini (satışlar, karlar, çıktı, pazar payı, üretkenlik, yatırımların geri dönüşü ve kapasite kullanımı) ve nedensellik sorununun çözümüyle ilgili faktörleri (iç fiyatları etkileyen faktörler ya da dumping marjının büyüklüğü gibi) birleştirmiş gibi görünmektedir. Egypt – Steel Rebar Paneli bu duruma istinaden 3.4. maddede, 3.5. maddede belirtildiği gibi tam bir nedensellik analizinin olmadığını ve 3.4'teki faktörlerin, ithalatın ilgili üretim dalı üzerindeki etkisi gereğince var olduğunu belirtmiştir³⁷⁴.

Zararla ilgili yapılacak araştırma bu çerçevede, dumpingli ithalatın hacminin ve bunların fiyat etkilerinin değerlendirilmesini ve bu tür ithalatın bir dizi ekonomik faktörün ortaya koyduğu gibi, yerli sanayi üzerindeki etkisinin incelenmesini gerektirmektedir. Bu unsurlar daha sonra, araştırılan ve değerlendirilen tüm faktörler göz önünde bulundurularak, dumpingli ithalat ile yerli sanayiye verilen zarar arasında bir nedensellik analizi yoluyla ilişkilendirilecektir. Temyiz Organı, China — GOES soruşturmasında 3. maddenin, bir zarar ve nedensellik analizi yürütmek için soruşturma makamına, ilgili çerçeve ve disiplinlere ilişkin temel teşkil ettiğini belirtmiştir. Temyiz Organına göre bu hükümler, soruşturma makamının nihai zarara ve nedensellik belirlemesine yönelik tespitte bulunurken, mantıklı bir yönde ilerlemesine hizmet etmektedir³⁷⁵.

Soruşturma makamının, fiyatların önemli ölçüde düşmesini veya baskılanmasını değerlendirmek amacıyla, incelemesini yurt içi fiyatlara ne olduğuyula sınırlaması yeterli değildir. Bunun yerine soruşturma makamının, dumpingli ithalatın, yurtiçi fiyatların düşmesine veya baskılanmasına sebep olup olmadığını anlaşılabilmesi için, dumpingli ithalatla bağlantılı olan yurt içi fiyatları incelemesi gerekmektedir³⁷⁶. China — GOES anlaşmazlığında Temyiz Organı, soruşturma makamının madde 3.2'ye göre yerel fiyatların baskılanmış olup olmadığı ile ilgili inceleme yapması gerektiğini, fakat bu maddenin, dumpingli ithalat ile yurtiçi fiyatlar arasındaki ilişkinin değerlendirilmesini talep etmediğini ifade etmiştir. Anlaşmazlığın taraflarından biri olan Çin, madde 3.2'nin dumpingli ithalat ile yurtiçi fiyatlar arasındaki ilişkinin dikkate alınmasını gerektirmediğini, zira böyle bir yorumun madde 3.5 kapsamındaki nedensellik analizinin tekrarlanmasına yol açacağını iddia etmiştir.

³⁷² Bossche/Zdouc, **a.g.e.**, ss. 21-22.

³⁷³ Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Panel Raporu; para. 7.274.

³⁷⁴ Egypt — Definitive Anti-Dumping Measures on Steel Rebar from Turkey Panel Raporu, para. 7.62.

³⁷⁵ China – GOES (2012) Temyiz Organı Raporu, paras. 126–128.

³⁷⁶ China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu, paras. 136-137, 138.

Temyiz Organı bu soruşturmada, madde 3.2'nin ikinci cümlesinde belirtilen durumla ilgili³⁷⁷, dampedli ithalatın yurt içi fiyatlar üzerindeki etkisine ilişkin bir soruşturma yapılmasının gerektiğine karar vermiştir³⁷⁸.

ADA, madde 3.5 çerçevesindeki nedensellik analizi yetkili otoritelerce zararın dampedli ithalata atfedilmesi ve dampedli ithalat dışında başka faktörlere atfedilmemesi yükümlülüğünü getirmektedir. US – Hot-Rolled Steel Temyiz Organı Raporuna göre, dampedli ithalatın etkilerini, benzer ürünü üreten yerli sanayi üzerindeki herhangi bir başka faktörün etkilerinden ayırt etmek için, bilinen diğer faktörlerin zararlarının tanımlanması gerekmektedir³⁷⁹.

Bu doğrultuda dampedli ithalat dışında bilinen ve aynı zamanda yerli sanayiye zarar veren faktörler incelenmeli ve bu diğer faktörlerin neden olduğu zararın dampedli ithalatla herhangi bir bağlantı içinde olmadığı gösterilmelidir. Ulusal anti-damping yetkilileri, dumping dışındakiler de dahil olmak üzere maddi zarara sebep olan, tüm ilgili faktörleri bu çerçevede araştırmalıdır³⁸⁰.

Bu inceleme pratikte pek kolay olmamaktadır. US – Hot-Rolled Steel Temyiz Organına göre madde 3.5, diğer faktörlerle zarar arasında illiyet bağı kurulmamasını gerektirmektedir. Ancak Temyiz Organı bu kararında, yerli sanayide faaliyet gösteren farklı nedensel faktörlerin etkileşime girebileceğini kabul etmiştir. Temyiz Organına göre bunların etkileri birbiriyle pekala ilişkili olabilecek, hatta bunlar yerli sanayi üzerinde birleşik bir etki yaratabileceklerdir³⁸¹.

³⁷⁷ ADA m. 3.2'nin ikinci cümlesi: "...Soruşturmayı yürüten yetkililer, dampedli ithalatın fiyatlar üzerindeki etkisi ile ilgili olarak, İthalatçı Üye'nin benzer ürün fiyatı ile karşılaştırıldığında, dampedli ithal ürünlerde önemli ölçüde bir fiyat baskısı yapıp yapılmadığını veya bu tür ithalatın etkisinin fiyatları önemli ölçüde düşürmek mi yoksa aksi takdirde meydana gelmiş olacak fiyat artışlarını önemli ölçüde engellemek mi olduğunu inceleyeceklerdir..."

³⁷⁸ China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu; paras. 135-136.

³⁷⁹ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 223, 227.

³⁸⁰ İlgili olabilecek diğer faktörlere örnek olarak dampedli fiyatlarla satılmayan ithal ürünlerin fiyatları ve hacimleri, yabancı ve yerli üreticilerin ticareti kısıtlayıcı uygulamaları ve rekabeti, teknolojiadaki gelişmeler ve yerli sanayinin verimliliği ve ihracat performansı verilebilecektir. Bkz. Matsushita, **a.g.e.**, s.395. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 119-120. Temyiz Organının Tayland – H-Beams (2001) soruşturmasında da belirttiği ve China — GOES (2012) davasında yinelediği gibi, 3. maddenin ilk paragrafı zarar ve nedenselliğin belirlenmesine ilişkin bir kapsayıcı hüküm iken, 3. maddenin müteakip paragrafları, dumpingin neden olduğu yerli sanayi zararını belirlemede soruşturma makamının yükümlülüklerini ayrıntılı olarak düzenlemektedir. Bkz. Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Temyiz Organı Raporu; para. 106. ve China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu; para. 128. European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Panel Raporu; para. 7.359.

³⁸¹ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 224. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 121-122.

Dampingin etkilerini diğer çeşitli faktörlerden ayırt etmek için yapılan bu incelemede kullanılacak olan metodoloji önem arz etmektedir. Örneğin bazı durumlarda birden fazla faktör aynı anda bir sonuca etki etmektedir³⁸². Diğer nedensel faktörlerin zararlarını dumpingli ithalata bağlamamak koşuluyla soruşturma makamları, dumpingli ithalat ile zarar arasındaki nedensel ilişkiyi incelerken kullanacakları metodolojiyi seçmekte serbesttirler³⁸³. Nitekim ADA çerçevesinde, dumpingli ithalatın zararlı etkilerinin, bilinen diğer faktörlerin zararlı etkilerinden ayırt edilmesi ile ilgili kullanılacak metodolojiye yönelik bir belirlemenin yapılmaması, Temyiz Organı tarafından kullanılacak metodolojiye yönelik üye devletlere sunulmuş bir serbestiyet olarak yorumlanmıştır³⁸⁴.

Madde 3.5'i uygulayan soruşturma makamlarının, bilinen diğer faktörlerin zararlı etkilerinin dumpingli ithalata bağlanmaması için, bu faktörlerin zararlı etkilerini uygun şekilde değerlendirmeleri gerekmektedir. Yapılacak olan değerlendirme, diğer faktörlerin zararlı etkilerinin dumpingli ithalatın zararlı etkilerinden ayırt edilmesini içermelidir. Dumpingli ithalatın zararlı etkileri, diğer faktörlerin zararlı etkilerinden uygun şekilde ayırt edilmezse, yetkili makamlar dumpingli ithalata atfettikleri zararın, diğer faktörlerden ziyade dumpingli ithalattan kaynaklandığı sonucuna varamayacaklardır. Bu nedenle, farklı zararlı etkilerin bu şekilde bir ayrımının yapılamaması durumunda soruşturma makamlarının, ithalatın anti-dumping vergisi uygulanmasını haklı kılacak zarara neden olduğu sonucuna varmak için hiçbir rasyonel dayanağı olmayacaktır³⁸⁵.

³⁸² Böyle bir durumda ekonomistler birbirini etkileyen iki değişken arasındaki ilişkiyi hesaplamak için çeşitli yöntemler kullanmaktadırlar. Bu değişkenler arasında bir bağlantı olması, bunların birlikte hareket etme eğiliminde olduklarını göstermekte fakat birinin diğerine sebep olup olmadığı ile ilgili herhangi bir bilgi vermemektedir. Beraber hareket etmeleri sonucu bir değişkendeki değişiklik diğerinde de bir değişikliğe ya da tam tersine sebep olabilmektedir. Hatta birlikte hareket etmelerinin sebebi üçüncü bir faktör de olabilmektedir. Zaten çok değişkenli bir analizin amacı da bu üçüncü faktörü kontrol etmek, diğer değişkenlerin etkisi kaldırıldığı zaman, bu değişkenlerin hala birlikte hareket edip etmediklerini incelemektir. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, s. 121.

³⁸³ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 224, 226, 228. Ve European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Temyiz Organı Raporu; para. 189.

³⁸⁴ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; para. 224. Bkz. Mavroidis/Messerlin/Mauters, **a.g.e.**, ss. 121-122.

³⁸⁵ United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu; paras. 222-223.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRK MEVZUATINA GÖRE ANTI-DAMPİNG VERGİSİ

1. Genel Olarak

Devletlerin iç hukuklarında DTÖ Anlaşmalarının doğrudan etkisi bulunmamaktadır. Üye ülkelerce ayrıyeten, devletlerin iç hukukları için ulusal mevzuat çıkarılması gerekmektedir. Dolayısıyla Türkiye’de de bu çerçevede yasal düzenlemeler yapılması yoluna gidilmiştir³⁸⁶. Devletlere, DTÖ bünyesi altında imzalanan anlaşmalara dayanarak, uluslararası ticarete dampinge karşı vergi koyma yetkisi verilmiştir. Onay verilen bu anti-damping vergisi, dampilgli ithalattan dolayı zarar gören sektörleri korumayı amaçlayan, tarife dışı bir vergidir. Bu çerçevede üye devletler, verginin uygulanmasına yönelik DTÖ tarafından belirlenmiş genel ilkelere uygun şekilde yasal düzenlemelerini yapmakla yükümlüdürler³⁸⁷.

---

³⁸⁶ Devletlerin iç hukuklarında bu anlaşmaların etkili olmamasının sebebi Boosche’nin belirttiğine göre AT, ABD, Çin, Kanada, Japonya gibi dünya ticaretinde sözü geçen kimi ülkelerin onay vermemeleridir. Bkz. Ülku Halatçı Ulusoy, **Dünya Ticaret Örgütü’nde Uyuşmazlıkların Çözümü Mekanizması**, Doktora tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008. s. 295.

³⁸⁷ Elele, **a.g.e.**, s. 170.

Damping ile alakalı tarihsel olarak ülkemizdeki gelişmelere bakılacak olursa, 1989 senesinde kabul edilmiş olan 3577 sayılı Kanun 89/14506 sayılı Karar ve Yönetmelikten oluşan, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkındaki Mevzuatın bu görevi üstlendiği görülmektedir³⁸⁸.

GATT Uruguay Turu sonundaki müzakereler neticesinde üyelerce imzalanan anlaşma olan Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması, Türkiye nezdinde 31.12.1994 gününde onaylanmış ve bahsettiğimiz mevzuatta DTÖ'nün Anti-Damping Anlaşması'na uyumlanma açısından 3577 sayılı Kanun'da değişiklik yapan 4412 sayılı Kanun, 21.07.1999 tarihinde meclisçe kabul edilmiştir³⁸⁹. Ayrıca Türkiye açısından yasal uyumlaştırma için ilave olarak; 99/13482 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar, 23861 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesine İlişkin Tebliğler gibi yasal dayanaklar, mevzuatımızda mevcut olan düzenlemelere örnek olarak verilebilir³⁹⁰. Bu kanun; haksız rekabete sebep olan damping ve sübvansiyon, bunların sebep olduğu zarar, zarar gören yerli endüstrinin korunabilmesi için alınacak tedbirler, gerekli kararları verecek bir Kurul ve bu Kurulun işleyiş mekanizması gibi pek çok önemli hükmü ihtiva etmektedir³⁹¹. Anti-Damping Kodu ile Telafi Edici Vergiler Kodu'na yönelik olarak düzenlenen bu mevzuatta, Tokyo Turu sonrasında GATT çerçevesinde düzenlenen hükümler bulunmaktadır³⁹².

Bu çerçevede Türkiye'de anti-damping mevzuatını teşkil eden metinler aşağıdakilerden müteşekkildir:

- 3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun
- 3577 Sayılı Kanun'da Değişiklik Yapan 4412 Sayılı Kanun
- 99/13482 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar
- İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik

³⁸⁸ 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, RG, 01.07.1989, S. 20212. İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik, RG, 30.10.1999, S. 23861.

Esasında sistematik olmamalarına rağmen, mevzuatımızda damping ile ilgili düzenlemeler 3577 sayılı kanunun öncesinde de mevcuttu. Örneğin 01.09.1972 tarihli 1615 sayılı Kanunun 20. maddesinde misilleme, 21. maddede ise dampinge karşı uygulanabilecek tedbirler gösterilmekteydi. Bkz. Lütfi Ekinci, **Avrupa Topluluğu ile Türkiye'de Anti-Damping ve Anti-Sübvansiyon Düzenlemeleri**, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1990, s. 54.

³⁸⁹ 3577 sayılı Kanunda değişiklik yapan 4412 sayılı Kanun, RG, 21.07.1999, S. 23766. Ayrıca bkz. Öz/Gözer Bozdoğan, **a.g.e.**, ss. 106-107.

³⁹⁰ Göksel Kardeş, Ebru Kardeş, "Vergileme Tekniği Açısından Anti-Damping Vergisinin İncelenmesi", **Vergi Raporu**, S. 2, 2020, s. 34.

³⁹¹ Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Önlemler Anlaşmasının 2. maddesine göre önlem alınabilmesi için ithalata konu sübvansiyonun dampingden farklı olarak, bir firma grubu ya da üretim dalına yönelik olduğunun tespitinin yapılması gerekmektedir. Bkz. Göktepe, **a.g.e.**, s. 446.

³⁹² Mehmet Hanefi Topal, **Uluslararası Kuruluşların Teşviklere Bakışı ve Türk Teşvik Sisteminin Bu Çerçevede İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2006, s. 133. Elele, **a.g.e.**, ss. 128-129.

Türkiye anti-damping mevzuatı DTÖ Anti-Damping Anlaşmasına paralel hükümler içermekte ve damping, zarar tespiti, dampinge karşı alınabilecek önlemler vb. temel kavramlar yönünden bu anlaşma ile tam bir uyumluluk göstermektedir. Yürürlüğe konulan bu mevzuat ile yerli üretim dalının, dampingli ithalatın sebep olduğu zarara karşı korunması amaçlanmış ve yapılacak işlemler, alınacak tedbirler için gereken kararları verecek bir Kurul yani İthalatta Haksız Rekabet Değerlendirme Kurulu oluşturulmuş ve Kurulun görevlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmiştir. Kurulun soruşturma açılıp açılmamasına ya da açılmış bir soruşturmanın durdurulmasına karar vermek, soruşturma esnasında yeterli delil olması durumunda geçici önlem kararını Bakanlığın onayına sunmak, soruşturmanın sonuçlarını değerlendirmek ve sonucun gerektirdiği tedbirleri almak, kesin önlem kararını Bakanlığın onayına sunmak gibi görevleri bulunmaktadır³⁹³.

Anti-damping vergisiyle, kötüye kullanılan fiyat farklılaştırmasını ortadan kaldırmak ve ihracatçıyı dampingli ihracattan sağladığı faydadan yoksun bırakmak ve dampingli ithalat sonucu ortaya çıkan eşitsizliğin giderilmesi amaçlanmakta fakat bunun haricinde herhangi bir cezalandırıcı amaç güdülmemektedir. Örneğin daha fazla vergi toplamak amaçlanmamaktadır. Zira böyle bir amaç güdülmesi serbest rekabet kurallarına da aykırılık teşkil edecektir³⁹⁴.

Yapılacak soruşturmalarda izlenmesi gereken adımlar, tezin ikinci bölümü içerisinde *Anti-Damping Soruşturmaları* üst başlığı ile incelenmiştir. Ülkemizde yürütülecek olan soruşturmalar da taraf olunan ortaklıklar çerçevesinde imzalanan uluslararası anlaşmalara uygun şekilde, 25.02.1995 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanarak kabul edilmiş olan *Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma* -yaygın bilinen ismi ile Anti-Damping Anlaşması (ADA)- hükümleri ile uygun olacak şekilde yürütülecektir. Mevzuatımıza göre anti-damping soruşturmaları için esas teşkil eden Kanun 3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'dur. Bu Kanun'da ifade edilen kavramlar, ADA'daki kavramlar ile örtüşme sağlamakta ve 3577 sayılı Kanun'da, ADA'daki hükümlere uygun olarak yürütülecek soruşturmanın usulüne dair belirlemeler bulunmaktadır. ADA'da ulusal makamların düzenlemelerine bırakılarak ifade edilmemiş bazı kavramlar mevcuttur. Dolayısıyla yürütülen soruşturma, ADA hükümleri çerçevesinde, 3577 sayılı Kanun'a ve ilgili mevzuata uygun olarak ilerleyecektir. Bu sebeple tekrara mahal vermemek adına, soruşturma esnasında görevli olan ulusal mevzuatımızdaki kurumlara değinilecektir.

3577 sayılı Kanun'un 2. maddesinde, Kanun'da ifade edilen terimlerin anlamları belirtilmiştir. Bu minvalde ADA'da mevcut olmayan terimlere değinilecek

³⁹³ 99/13482 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar, RG, 30.10.1999, S. 23861. Elele, **a.g.e.**, s. 129.

³⁹⁴ Elele, **a.g.e.**, s. 176.

olursa, soruşturma esnasında uygulanacak *yönetmelik* kavramı ile İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik ve ulusal mevzuatımız çerçevesinde; *Bakanlık* kavramı ile İthalat Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlık -ülkemizde İthalat Genel Müdürlüğü Ticaret Bakanlığı'na bağlı olarak çalışmalarını yürütmektedir³⁹⁵ -; *Genel Müdürlük* kavramı ile İthalat Genel Müdürlüğü; *Kurul* kavramı ile İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu ifade edilmektedir. Bu kurumlar ülkemizdeki dumping soruşturmalarında görevlidirler.

3577 sayılı Kanun'un 2, 7, 11, 12, 13. 17. maddelerinde Bakanlar Kurulu ifadesi geçmekle beraber bu kavram, 9 Temmuz 2018 tarihinde uygulamaya konulan Cumhurbaşkanlığı Hükümet Sistemi ile yürürlükten kalkmış³⁹⁶ fakat bu kavram ilgili mevzuatta varlığını devam ettirmektedir.

Dumping soruşturması açılmasına yönelik kararlar ve soruşturma sırasında alınan geçici önlem, kesin önlem, taahhüt, durdurma, kapatma kararları Resmi Gazete'de tebliğ yayımlanması suretiyle ilan edilecektir. Yapılacak olan ilanda soruşturma konusu mal, ihracatçı firma, ihracatçı ülke, menşe ülke, gizlilik ilkesi gözetilerek soruşturma ile alakalı bilgiler yer alacak ve bu ilanlar ilgili ülkelere, soruşturma konusu malın bilinen üretici ve ihracatçılarına gönderilecektir. Ulusal mevzuatımıza göre, kesinleşen anti-dumping vergilerinin yürürlükte kalma süreleri beş yıldır. Bu sürenin son yılı içerisinde Resmi Gazete'de yayımlanacak bir tebliğ ile birlikte yürürlükten kalkacak olan ve kaldırılan önlemlerin ilanı yapılacaktır³⁹⁷.

³⁹⁵ İthalat Genel Müdürlüğü'nün görevleri şu şekilde ifade edilmiştir: “*Dünya Ticaret Örgütü nezdinde imzalanan “Anti Damping Anlaşması” ile “İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Mevzuat” çerçevesinde yerli üretim dalını temsil eden Türkiye’de yerleşik firmaların ithalatta haksız rekabetin önlenmesi amacıyla yaptıkları dumping ve sübvansiyona konu ithalata ilişkin başvurularının değerlendirilmesi, ön incelemesi tamamlanan şikayetlerin soruşturma aşamasına ilişkin işlemlerinin yürütülmesi, yürürlükte olan dumping ve sübvansiyon önlemlerinin yürürlük sürelerinin dolmasından önce yerli üretim dalını temsil eden Türkiye’de yerleşik firmaların 5 yıllık yürürlük süresi dolan dumping ve sübvansiyon önlemlerinin devamı amacıyla yaptıkları Nihai Gözden Geçirme Soruşturması başlatılması taleplerinin değerlendirilmesi, ara gözden geçirme soruşturması başlatılması yönündeki taleplerin değerlendirilerek, gerektiği hallerde ara gözden geçirme soruşturması başlatılması; ülkemiz ihraç ürünlerine karşı uygulanan dämpinge karşı vergi, sübvansiyona karşı telafi edici vergi ve korunma önlemi gibi kısıtlayıcı tedbirlerin ortadan kaldırılmasına veya iyileştirilmesine yönelik çalışmaların yapılması, bu kapsamda firma, sektör kuruluşları ve kurumlar nezdinde gerekli koordinasyon çalışmalarının yapılması bu Dairenin görevleri arasındadır. Bu görevlerin yerine getirilmesi amacıyla Damping ve Sübvansiyon Daire Başkanlığı, 3 Şubeden oluşmaktadır.*

1- Mevzuat, Uluslararası İlişkileri Şubesi

2- Damping ve Sübvansiyon Araştırma Şubesi

3- TPSA Savunma Şubesi” Bkz. <https://ithalat.ticaret.gov.tr/kurumsal/gorevlerimiz>, (15.06.2023).

³⁹⁶ Hükümet sisteminin değişmesi ile Bakanlar Kurulu lağvedildikten sonra Cumhurbaşkanı ve bütün bakanların katılımıyla yapılan toplantılara *Cumhurbaşkanlığı Kabinesi* ismi verilmeye başlandı fakat Anayasa’da buna ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bkz. Kemal Gözler, “Cumhurbaşkanı Kabinesi”, <https://www.anayasa.gen.tr/cb-kabinesi.htm>, (15.06.2023).

³⁹⁷ Elele, a.g.e., ss. 142-143, 147.

Son olarak soruşturma kapsamında alınacak kararlar iç yargı ve DTÖ Panel Mekanizması denetimine tabi olacaklardır. Yeterli delil içermeyen şikayetler üstüne açılan soruşturmalar ile eksik ya da yanlış incelemeler sonucunda alınacak önlemlere karşı; ithalatçı firmalar, önleme tabi olan ihracatçı firmalar ve ihracatçı ülke hükümeti tarafından, Panel Mekanizması işletilmek suretiyle DTÖ platformunda dava açılacaktır³⁹⁸.

1. Anti-Dumping Vergisinin Anayasaya Uygunluğu

Vergilendirme yetkisi, vergilerin kanuniliği ilkesi kapsamında yasama organına aittir. Dolayısıyla Vergiler konulurken, değiştirilirken ya da kaldırılırken bu işlemin, kanuna dayalı olarak yapılması gerekmektedir. Buna mukabil, ekonomik, sosyal bazı sebeplerden ötürü, dış ticaret alanı da bunlardan biridir, vergilendirme yetkisinin yürütme organına devredilebilmesi mümkündür. Anayasa m. 167'ye dayanılarak, dış ticaretin ülke ekonomisi yararına düzenlenebilmesi için, vergi ve benzeri mali yükümlülükler dışında ek mali yükümlülük koyma yetkisi, yürütme organına devredilmiştir. İlgili hüküm doğrultusunda, 2976 Sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun 02/02/1984 tarihinde çıkarılmıştır³⁹⁹. Anayasa m. 167/2'de bu durum şöyle ifade edilmiştir: *“Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler. Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Cumhurbaşkanına yetki verilebilir.”*

Dampinge karşı vergi ve telafi edici vergilerin bu çerçevede Anayasa'ya uygunlukları bağlamında, 3577 sayılı Kanun'un 7. maddesinde ifade edildiği üzere: *“Yapılan soruşturma sonucunda Kurul tarafından belirlenen ve Bakanlıkça onaylanan dumping marjı veya sübvansiyon miktarı kadar dampinge konu malın ithalinde dampinge karşı vergi, sübvansiyona konu malın ithalinde ise telafi edici vergi alınır. Bununla birlikte, dampinge veya sübvansiyona konu ithalat nedeni ile meydana gelen zararın telafisinin, tespit edilen dumping marjı veya sübvansiyon miktarından daha az bir miktar veya oranda vergi konulmasıyla mümkün olabileceğinin belirlenmesi halinde bu oran veya miktarda vergi uygulanır.”* Bu ifadeden anlaşılacağı üzere, dampinge konu mal ithalinde, eşyaya dampinge karşı

³⁹⁸ a.g.e., s. 150.

³⁹⁹ 2976 Sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, RG, 15.02.1984, S. 18313. Göksel Karış, “Kanunilik İlkesi Kapsamında Ek Mali Yükümlülüklerin Değerlendirilmesi”, **The Journal of International Scientific Researches**, C. 7, S. 2, 2022, s. 179.

vergi yani anti-damping vergisi; sübvansiyona konu malın ithalinde ise eşyaya, telafi edici vergi uygulanması söz konusu olacaktır. Aynı kanunun 2. maddesinde damping: “Bir malın Türkiye’ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olmasını...” sübvansiyon ise: “Menşe veya ihracatçı ülkenin fayda sağlayan, doğrudan veya dolaylı malî katkısını veya GATT 1994’ün XVI ncı maddesi çerçevesinde herhangi bir gelir veya fiyat desteğini...” olarak ifade edilmiştir.

Dolayısıyla 3577 sayılı Kanun’da yer alan düzenleme sayesinde, dampinge karşı vergi konulmasına, bir tebliğ ile karar verilmekte ve bu durumun vergilerin kanunla konulmasını emreden Anayasa m. 73’e aykırı olup olmadığı konusu tartışılmaktadır.

Anayasa m. 73’e göre “...Vergi, resim, harç ve benzeri malî yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır. Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflik, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir.” Dolayısıyla bu maddeye dayanılarak vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin konulması, değiştirilmesi ya da kaldırılması kanunla mümkün olabilmektedir.

Anayasaya aykırılıkla ilgili bu durum, Danıştay 7. Dairesinin E. 1993/5131, K. 1995/121, 24.01.1995 sayılı kararında incelenmiştir⁴⁰⁰. Bu karara göre “... Uyuşmazlık, 3577 sayılı Kanunun, İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu’nun kuruluş ve görevlerini belirleyen 6.maddesi ile dampinge karşı vergi ve telafi edici verginin konulmasına ilişkin esasları düzenleyen 7.maddesinin, Anayasa’nın 73.maddesine aykırı olup olmadığı, ihracatı teşvik belgesi kapsamında yapılan ithalatın dampinge karşı vergiden muaf tutulup tutulamayacağı noktasından doğmuş bulunmaktadır... 3577 sayılı Kanununun bütünü incelendiğinde, damping marjı veya sübvansiyon miktarı hususunda herhangi bir oran veya miktarın belirlenmediği görülmektedir. Konunun özelliği göz önüne alındığında, böyle bir oran veya miktarın önceden belirlenmesinin mümkün olmadığı da anlaşılmaktadır. Zira, damping marjı veya sübvansiyon miktarı, ihracatçı ülkelerin tutumuna bağlı olarak, zaman içinde çok büyük farklılıklar gösterebileceği gibi, ülkeden ülkeye veya mal çeşidine göre de büyük farklılıklar gösterdiğinden, oran veya miktarın önceden tespiti ve bir üst sınırın belirlenmesi mümkün değildir. Ancak, bu durum, damping marjı veya sübvansiyon miktarının keyfi bir şekilde belirlenmesi yetkisinin idareye verilmesine gerekçe teşkil etmez. Anayasa

⁴⁰⁰ Danıştay, 7. Daire, E. 1993/5131, K. 1995/121 sayılı, 24.01.1995 tarihli Karar,

Mahkemesinin benzer bir konuda verdiği ... günlü, E:..., K:... sayılı kararında da belirtildiği üzere, "Anayasa koyucusu, mali yükümlerin kanunla konulmasını emrederken, keyfi ve takdiri uygulamaları önleyecek ilkelerin kanunlarda yer almasını kastettiği şüphesizdir. Bu yapılmadıkça bir mali yüküm, kanunla konulmuş sayılamaz." 3577 sayılı Kanun bu açıdan incelendiğinde, herhangi bir oran veya miktar belirtilmemekle birlikte, idareye (Kurula) keyfi ve sınırsız bir yetkinin de tanınmadığı, damping marjı veya sübvansiyon miktarının tespitine esas teşkil edecek ölçütlerin kanunda yer aldığı anlaşılmaktadır.

Nitekim, anılan kanunun "Tanımlar" başlıklı 2.maddesinin (C) bendinde "ihraç fiyatı", (e) bendinde "normal değer" tanımlandıktan sonra (g) bendinde ise, "Damping Marjı"; "normal değer" "ihraç fiyatı" nı aştığı miktar olarak tanımlanmak suretiyle damping marjının tespitinde esas alınacak kriterler belirlenmiş bulunmaktadır.

Bu haliyle de, kanunun, damping marjı veya sübvansiyon miktarının tespiti hususunda idareye (Kurula), keyfi ve sınırsız bir yetki verdiği kabulü mümkün değildir.

Öte yandan, damping marjı veya sübvansiyon miktarının tespiti hususunda idareye tanınan yetkinin, kanunda belirtilen esaslar dikkate alınmaksızın kullanılması halinde, buna ilişkin idari işlemlere karşı, Anayasanın 125.maddesi uyarınca yargı yoluna gidilebileceği açıktır.

Yukarıda belirtilen nedenlerle, 3577 sayılı Kanunun ilgili hükümlerinin Anayasaya aykırı olduğu yolundaki davacı iddiaları ciddi görülmemiştir... ” Bu karara göre Danıştay, Anayasa m. 73’te düzenlenen durumu, keyfi ve takdiri uygulamaları önleyecek ilkelerin kanunlarda yer alması olarak yorumlayarak, bu şartın sağlandığı durumlarda vergiyle alakalı birtakım hususların idari düzenlemelere konu edilmesinin Anayasa’nın 73. maddesine aykırılık olarak değerlendirilmesini doğru bulmamıştır. 3577 sayılı Kanun’da herhangi bir oran ya da miktar belirtilmemiştir fakat bu durum idareye sınırsız ve keyfi yetkilerin tanınması anlamına gelmemekte, damping marjının tespitine esas teşkil edecek ölçütlerin kanunda yer aldıkları ve dolayısıyla 3577 sayılı Kanun’un Anayasa’ya aykırılık teşkil etmediği ifade edilmektedir⁴⁰¹.

Mevzuatımızda belirlenen anti-damping vergisinin uygulaması; verginin oran veya miktarının belirlenmesi, yürürlüğe konulması ve sona ermesi açısından diğer vergilere kıyasen farklılıklar arz etmektedir. Örneğin Anayasa m. 167’ye göre “Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Cumhurbaşkanına yetki verilebilir” hükmüne dayanarak bu verginin yürürlüğe konulması ve kaldırılması

⁴⁰¹ Elele, a.g.e., ss. 172-175.

işlemi için yürütme organının yetkilendirilmesi; Anayasa m. 73'te “*Vergi, resim, harç ve benzeri yükümlülükler kanunla konulur, değiştirilir veya kaldırılır*” hükmüyle belirtilen *kanunilik ilkesine* aykırılık teşkil etmeyeceği belirtilmiştir. 73. maddede vergilerin konulması açısından yasama organı yetkili kılınmış ve 167. maddede ticaretin düzenlenmesi amacıyla bu yetkinin yürütme organına da tanınabildiği ifade edilmiştir. Bu süreç uluslararası anlaşmalar ve bunlara uyumlanmış olan yasal mevzuat çerçevesinde belirlenmektedir⁴⁰².

Anti-damping vergisi ve telafi edici vergi, mevzuatımızda *vergi* olarak nitelense de hukuki nitelikleri açısından tartışmalıdır. Zira Anayasa m. 73/4'e göre idareye, verginin miktarı ya da oranı ve alt-üst sınırlarında değişiklik yapma yetkisi, yetkinin kullanılabilmesi alt ve üst sınırların da yasada belirtilmiş olması kaydıyla verilebilmektedir⁴⁰³. 3577 sayılı Kanunda yalnızca damping marjı ve sübvansiyon miktarının tespitine yönelik belirlemelere yer verilmekle beraber, doğrudan bir oran ya da maktu bir miktar ifade edilmemiştir. Verginin miktarına yönelik tespit yapma yetkisi İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'nun takdirine bırakılmıştır. Kurul'un tespit edeceği mali yükümlülükler, Ticaret Bakanlığı onaylı bir tebliğ ile yürürlüğe girmektedir⁴⁰⁴. İfade edilen bu mali yükümlülükler vergi olarak nitelendirildikleri takdirde; miktar ya da oranın Kanun'da öngörülmemiş olması ve Anayasa m. 73/4'e dayanılarak Cumhurbaşkanıya münhasıran tanınmış olan bağlı yetkinin devredilmiş olması sebebiyle Anayasa'ya aykırılık ortaya çıkacaktır⁴⁰⁵.

Yukarıda yapılan açıklamalardan hareketle, 3577 sayılı Kanun'da yer bulan anti-damping vergisinin; vergiden ziyade, ek mali yükümlülük ilkelerine daha uygun olduğu sonucu çıkarılabilecektir⁴⁰⁶. Zira bu verginin miktarını/oranını tespit etmek

⁴⁰² Karas/Karas, **a.g.e.**, ss. 34, 37.

⁴⁰³ AYM'nin E. 2005/73, K. 2008/59 21/02/2008 sayılı, 21.02.2008 tarihli kararı. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2008/59?EsasNo=2005%2F73&KararNo=2008%2F59%20>, (14.06.2023).

⁴⁰⁴ Mustafa Uyanık, **Dış Ticaretten Alınan Mali Yükümlülüklerde İdarenin Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021, s. 184.

⁴⁰⁵ Elele, **a.g.e.**, s. 175.

⁴⁰⁶ Danıştay 7. Daire Başkanlığı'nın E. 2022/97, K. 2022/1903 sayılı Kararında belirtildiği üzere: “3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'un... Anılan Kanun'un 15. maddesinde ise; gümrük mevzuatının; gümrük vergisinin tesciline, tahakkukuna, tahsiline, geri verilmesine, takibine ve teminata bağlanmasına ilişkin anılan Kanun'a aykırı olmayan usul ve şekle müteallik hükümlerinin, dampainge karşı vergi veya telafi edici verginin tescili, tahakkuku, tahsili, geri verilmesi, takibi ve teminata bağlanması işlemlerinde de uygulanacağı; atıfta bulunulan 4458 sayılı Gümrük Kanunu'nun, 3. maddesinin 8. fıkrasında, "gümrük vergileri" deyiminin, ilgili mevzuat uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümünü; 9. fıkrasında, "ithalat vergileri" deyiminin, eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri ifade ettiği açıklandığından; dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat işlemleri üzerine konulan dampainge karşı verginin, esasen Anayasa'da ifade edildiği haliyle Bakanlar Kurulu kararıyla alınan bir ek mali yükümlülük olduğu ve "ithalat vergisi" olarak kabulünün yalnızca 4458 sayılı Kanun'un usul ve şekle müteallik hükümlerinin uygulanması bakımından mümkün olabileceği anlaşılmaktadır.” Bu ifadelerden de açıkça anlaşılacağı üzere, anti-damping vergisi Danıştay tarafından bir ek mali yükümlülük olarak ifade edilmiştir.

görevi, idareye (Kurula) verilmiştir. Oysaki yukarıda bahsettiğimiz üzere vergilerde böyle bir durum söz konusu olamaz⁴⁰⁷.

3. Anti-Dampinge İlişkin Mevzuatımızdaki Kavramlar

Dampingly yapılan ithalattan zarar gördüğünü iddia eden yerli üretim dalı, bu ithalata karşı önlem alınması talebiyle, usulüne uygun şekilde İthalat Genel Müdürlüğü'ne başvurabilecek ve gerekli şartlar sağlandığı taktirde ilgili mevzuat çerçevesinde soruşturma açılabilir, soruşturma sonucunda dumping, zarar ve illiyet bağının varlığına yönelik olumlu bir tespit yapılması durumunda önlem alınabilecek ve alınacak bu önlemler CIF bedelin yüzdesi bazında ad valorem ya da maktu şekilde ülke ya da firma özelinde olacaktır⁴⁰⁸.

GATT madde VI.1 ve GATT özelindeki ADA m. 2.1 çerçevesinde, bir ürünün başka bir ülkenin ticaretine normal değer altında sunulması olarak tanımlanmış olan dumping; ihracat fiyatının, ihracatçının kendi iç pazarındaki fiyattan (bu değer normal değer olarak ifade edilmektedir) daha düşük olduğu fiyat farklılaştırılmasından kaynaklanan bir fiyat ayrımcılığıdır. Mevzuatımızdaki İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'da 21.7.1999 tarihinde yapılan değişiklikten sonra 2-a maddesine göre *dumping*, malın Türkiye'ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olması şeklinde tanımlanmıştır.

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'da yapılan söz konusu değişikliğin akabinde 2-e maddesince *normal değer*, ihracatçı veya menşe ülkede tüketime konu olan benzer mal için normal ticari işlemler sonucunda fiilen ödenmiş

<https://karararama.danistay.gov.tr/getDokuman?id=792891100&arananKelime=dumping,antidumping%20vergisi>, (14.06.2023)

⁴⁰⁷ Ticaret/Meslek Odaları, Barolar, Belediyeler de böyle benzeri mali yükümlülükler belirlemektedirler. AYM, Odalar, Barolar gibi kuruluşların topladıkları ücretleri Anayasa'ya aykırı bulmuş fakat bunların bir benzeri mali yükümlülük olduğunu ifade etmiştir. İlgili kararlara şunlar örnek gösterilebilir: AYM'nin; E. 1969/65, K. 1970/16 sayılı 24/3/1970 tarihli Kararı, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1970/16?EsasNo=1969%2F65&KararNo=1970%2F16%20>, (14.06.2023); E. 1976/54, K. 1977/8 sayılı 3/2/1977 tarihli Kararı, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1977/8?EsasNo=1976%2F54&KararNo=1977%2F8%20>, (14.06.2023); E. 1972/40, K. 1972/61 sayılı 26.12.1972 tarihli Kararı, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1972/61?EsasNo=1972%2F40&KararNo=1972%2F61>, (14.06.2023); E. 1977/109, K. 1977/131 sayılı 29.11.1977 tarihli Kararı, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1977/131?EsasNo=1977%2F109&KararNo=1977%2F131%20>, (14.06.2023); E. 1980/27, K. 1981/9 sayılı 27.1.1981 tarihli Kararı, <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1981/9?EsasNo=1980%2F27&KararNo=1981%2F9%20>, (14.06.2023).

⁴⁰⁸ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, s. 218.

olan veya ödenmesi gereken karşılaştırılabilir fiyat ya da ihracatçı ülke veya menşe ülkenin iç piyasasında normal ticari işlemler çerçevesinde benzer malın satışlarının olmaması ya da bu satışların uygun bir karşılaştırma yapılmasına elverişli bulunmaması durumunda, benzer malın üçüncü bir ülkeye ihracatında temsil niteliğini haiz karşılaştırılabilir fiyat veya menşe ülkedeki maliyetine makul bir kar marjının eklenmesiyle tespit edilen fiyat şeklinde ifade edilmiştir. *Benzer mal* kavramı da yine aynı kanunun 2-d maddesinde 21/7/1999 tarihinde yapılan değişikliğin akabinde, dampinge veya sübvansiyona konu mal ile aynı özellikleri taşımakta olan bir malı; böyle bir malın bulunmaması halinde ise benzer özellikleri taşıyan başka bir malı ifade etmek için kullanılmaktadır.

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun'a göre *damping*, bir malın Türkiye'ye ihraç fiyatının, benzer malın normal değerinin altında olmasını; *ihraç fiyatı*, ihraç amacıyla satılan mal için fiilen ödenmiş olan veya ödenmesi gereken fiyatı; *benzer mal*, dampinge veya sübvansiyona konu mal ile aynı özellikleri taşıyan bir malı, böyle bir malın bulunmaması halinde ise benzer özellikleri taşıyan başka bir malı; *normal değer*, ihracatçı veya menşe ülkede tüketime konu olan benzer mal için normal ticari işlemler sonucunda fiilen ödenmiş olan veya ödenmesi gereken karşılaştırılabilir fiyatı ya da ihracatçı ülke veya menşe ülkenin iç piyasasında normal ticari işlemler çerçevesinde benzer malın satışlarının olmaması ya da bu satışların uygun bir karşılaştırma yapılmasına elverişli bulunmaması durumunda, benzer malın üçüncü bir ülkeye ihracatında temsil niteliğini haiz karşılaştırılabilir fiyatı veya menşe ülkedeki maliyetine makul bir kâr marjının eklenmesiyle tespit edilen fiyatı; *damping marjı*, normal değer ihraç fiyatını aştığı miktarı; *zarar*, bir üretim dalındaki maddi zararı, maddi zarar tehdidini veya bir üretim dalının kurulmasının fiziki olarak gecikmesini ifade etmektedir.

3577 sayılı Kanun'a göre kurulan iki kurum bulunmaktadır. Bunlar İthalat Genel Müdürlüğü ve İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'dur. İthalat Genel Müdürlüğü'nün görevleri m. 5'te, İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'nun görevleri ise m. 6'da sayılmıştır. İthalat Genel Müdürlüğü'nün, re'sen ya da şikâyet üzerine mevcut bilgi ve belgelerin ışığında ön incelemeyi yapmak, Soruşturmanın açılıp açılmayacağı ile ilgili İthalatta Haksız Rekabeti Önleme Kuruluna teklif sunmak gibi görevleri varken; İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'nun ise Soruşturma açılıp açılmamasına veya açılmış bir soruşturmanın durdurulmasına karar vermek gibi görevleri vardır⁴⁰⁹.

⁴⁰⁹ İlgili maddeler şu şekildedir: “Madde 5. - Genel Müdürlüğün bu Kanunla ilgili görevleri şunlardır:
a) Şikâyet üzerine veya gerektiğinde re'sen, verilen bilgi ve belgeler veya mevcut diğer bilgilerin ışığında ön incelemeyi yapmak,
b) Soruşturma açılıp açılmayacağı hususunda Kurula teklif sunmak,
c) Soruşturma açılması halinde, soruşturmayı yürütmek ve önlemlerle ilgili olarak Kurula teklif sunmak,

4. Anti-Damping Vergisi ve Mevzuatımızdaki Yeri

Ulusal mevzuatımızda yasal dayanağı olan anti-damping vergisi ve sübvansiyona karşı telafi edici verginin tahsilata ve teminata bağlanması, ithalat esnasında tahsil edilmekte olan diğer ulusal vergilerden farklı olarak gümrük idarelerince yapılmaktadır. Bu vergilerin tahakkuku ve tahsilatı da gümrük mevzuatı hükümlerine uygun olarak yapılmaktadır⁴¹⁰. Ülkemizde gümrük vergisi ile alakalı usul ve düzenlemeler Gümrük Kanunu'nda; anti-damping vergisi, sübvansiyonlar için başvuru telafi edici vergi, diğer ek mali yükümlülükler ile ilgili düzenlemeler ise kendilerini ilgilendiren müstakil kanunlar içerisinde yer almaktadır. Bu vergilerle ilgili mevzuatın başka kaynaklardan teşekkül etmesinden dolayı, bunların anlaşılmalari ve uygulanma usullerinin tespit edilmesi oldukça güç olabilmektedir⁴¹¹. Bu vergiler dar anlamları ile sadece gümrük vergisini ifade etmekte iken, geniş manada eş etkili vergiler ve ek mali yükler de bu kapsamda değerlendirilmektedir⁴¹².

Türkiye'ye yapılan ithalattan veya ihracattan alınan bir vergi olan gümrük vergisi, *mülkiyet/yersellik ilkesine* dayanmaktadır⁴¹³. Gümrük Kanunu'nun 3/8 ve 3/9. maddelerinin birlikte değerlendirilmesi sonucu gümrük vergisi kavramının, kendi

d) Kurulun sekreterlik hizmetlerini yürütmek ve Kurulca verilecek diğer görevleri yapmak.

İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu ve görevleri

Madde 6. - Kurul, İthalat Genel Müdürünün veya görevlendireceği genel müdür yardımcısının başkanlığında, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliğinin ve Türkiye Ziraat Odaları Birliğinin birer yetkili temsilcisi ile İthalat Genel Müdürlüğünün ilgili daire başkanından teşekkül eder. Kurul, gerekirse, üniversitelerden ve diğer kurum ve kuruluşlardan bilgi alabilir.

Kurulun görevleri şunlardır:

- a) Soruşturma açılıp açılmamasına veya açılmış bir soruşturmanın durdurulmasına karar vermek,
- b) Soruşturma sırasında yeterli delil olması halinde geçici önlem kararını Bakanlığın onayına sunmak, Bakanlığın onayına sunmak,
- d) Soruşturma sırasında taahhütte bulunulmasını önermek, taahhütte bulunulması halinde, taahhüdü kabul edip etmemek hususunda karar vermek ve taahhütlerin yerine getirilmemesi durumunda gerekli önlemleri almak.

Kurulun çalışma usul ve esasları Bakanlıkça çıkarılacak Yönetmelikle tespit edilir."

⁴¹⁰ Erdoğan Öner, **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, Gözden Geçirilmiş ve Genişletilmiş 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014, s. 523.

⁴¹¹ Canatay Hacıköylü, "İthalat Sırasında Ödenen Vergiler ve Diğer Mali Yükümlülükler: Türkiye ve Cep Telefonu İthalatı", **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 1, 2014, s. 34.

⁴¹² Türkmen Derdiyok, **Dış Ticarete Vergi ve Mali Yükümlülükler**, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2013, ss. 66-67

⁴¹³ Yusuf Karakoç, **Genel Vergi Hukuku**, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019 s. 118. Selim Kaneti, Esra Ekmekci, Gülşen Güneş, Mahmut Kaşıkçı, **Vergi Hukuku**, 2. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2022, s. 63.

ifadesini aşacak şekilde bir manaya geldiği belirtilmektedir⁴¹⁴. Yani ithalat esnasında eşyayı konu almış vergi ve diğer eş etkili vergiler ve mali yükümlülüklerin de gümrük vergisi kavramı içinde incelenmesi gerekmektedir. Dolayısıyla Selen'e göre bu kavram, ithal edilen eşyadan alınan ithalat vergisi ve ihraç edilen eşyadan alınan ihracat vergisi ifadelerini kapsayacak şekilde, bunlardan kaynaklanan mali yükümlülükleri de ifade etmek için kullanılmaktadır⁴¹⁵. Tuncer'e göre ise gümrük vergileri, vergi sistemi içerisinde dış ticaretten alınan vergiler arasında yer almaktadır⁴¹⁶. İthalatta alınan gümrük vergilerinin bazıları ile ilgili maddi hükümler bu vergilerin kendi kanunlarında, usule ilişkin hükümler ise GK'de yer bulmaktadır⁴¹⁷.

Mevzuatımızda dış ticaretle ilgili vergiler arasında gümrük vergisi, ithalde alınan katma değer vergisi ve özel tüketim vergisinin sağladığı önemli hasıllara ek olarak son yıllarda, özellikle Uzak Doğu menşeli ürünlerin (Çin, Hindistan, Vietnam) Türkiye piyasasına akın etmeleri karşısında, anti-damping vergileri de dış ticaretle ilgili diğer vergiler arasında önemini hissettirmeye başlamıştır⁴¹⁸.

GK'de gümrük vergisi tabiri yerine, ithalat vergisi tabiri kullanılmaktadır. Eşyanın ithalinde tahsil edilen ithalat vergileri, 4458 sayılı GK m. 3'ün 9. fıkrasında "İthalat vergileri deyimi, Eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri, Tarım politikası veya tarım ürünlerinin işlenmesi sonucu elde edilen bazı ürünlere uygulanan özel düzenlemeler" şeklinde belirtilmiştir. Bu tanıma göre eş etkili vergiler; Dahilde İşleme Rejimi Kapsamında Telafi Edici Vergi, Tek ve Maktu Vergi, Anti-Damping ve Telafi Edici Vergilerdir⁴¹⁹. Dolayısıyla bu tabire göre, tahsilatı gümrük vergisi adı altında olmamakla birlikte, eşyanın ithali esnasında alınan ve eşyanın ithalatçıya maliyetini arttıran, gümrük vergisine eş etki doğuran vergiler de bu tanıma dahildir⁴²⁰. GK'de gümrük vergisinin tanımı yapılmamaktadır. GK m. 3/9-

⁴¹⁴ "3/8. (Değişik: 18/6/2009-5911/1 md.) a) "Gümrük vergileri" deyimi, ilgili mevzuat uyarınca eşyaya uygulanan ithalat vergilerinin ya da ihracat vergilerinin tümünü; b) "Gümrük yükümlülüğü" deyimi, yükümlünün gümrük vergilerini ödemesi zorunluluğunu; 3/9. (Değişik: 18/6/2009-5911/1 md.) "İthalat vergileri" deyimi, a) Eşyanın ithalinde ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri... 10. (Değişik: 18/6/2009-5911/1 md.) "İhracat vergileri" deyimi, a) Eşyanın ihracatında ödenecek gümrük vergisi ile diğer eş etkili vergiler ve mali yükleri..."

⁴¹⁵ Edanur Şenyüz, **Gümrük İşlemleri ve İşlemlerden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2021, s. 15

⁴¹⁶ Şenyüz, **a.g.e.**, s. 15

⁴¹⁷ **a.g.e.**, s. 16

⁴¹⁸ Elele, **a.g.e.**, s. 170, Uyanık, **a.g.e.**, s. 183.

⁴¹⁹ Hüseyin Güçlü Çiçek/Orhan Atalay, "Gümrük İdarelerinde Eş Etkili Vergiler ve Fonların Tahsili, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri", **Gümrük ve Ticaret Dergisi**, S. 10, 2017, s. 16. 11.04.2013 tarihli, 28615 sayılı Resmi Gazete ile 6455 sayılı Gümrük Kanunu İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun yürürlüğe girmesiyle beraber Gümrük Kanununun 234. maddesinde yapılan değişiklikle bu maddenin uygulanmasından kaynaklı açılarından sadece gümrük vergisine uygulanagelen idari para cezaları artık ithalat vergilerinde uygulanacaktır. Bkz. Mustafa Şahin, "Gümrük Vergileri Tanımı ve 6455 Sayılı Kanun'la Gümrük Kanunu'nun 234'üncü Maddesinde Yapılan Değişiklik", **Gümrük ve Ticaret Vergisi**, S. 36, 2013, ss. 33-34.

⁴²⁰ 4458 sayılı Gümrük Kanunu, RG, 04.11.1999, S. 23866.

a'ya göre, gümrük vergilerinin de içerisinde yer aldığı ithalat vergileri, eşyanın ithali sırasında ödenecek gümrük vergisi, diğer eş etkili vergiler ve mali yüklerden oluşmaktadır⁴²¹.

GK'de geçen tanımdan hareketle ithalat vergileri teriminden; gümrük vergisi, bununla eş etkili diğer vergiler ve yine gümrük vergisi ile eş etkili mali yükümlülükler anlaşılmaktadır. Burada ifade edilen diğer eş etkili vergiler ifadesi, gümrük vergisi adı altında anılmamakla beraber eşyanın ithalinde tahsil edilerek eşyanın ithalatçıya mali yükü arttıran, gümrük vergisine eş etki doğuran vergilerin tümü için kullanılmaktadır. Bundan mütevellit, eşyanın ithalinde ödenen vergiler ifadesine "İlave Gümrük Vergisi, Tek ve Maktu Vergi, Dampinge Karşı Vergi, Sübvansiyona Karşı Telafi Edici Vergi, İthalde Alınan Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi" ithalat vergisi tanımına diğer eş etkili vergiler ifadesi ile dahil olmaktadır. Diğer bir ifadeyle tahsilat usulü, gümrük idarelerince ya da başka idarelerce yapılmış olsun, eşyanın ithali anında tahsil edilen her türlü vergi, resim, harç ifadesi bu tanıma girmektedir. İthalat vergisi terimine dahil olmanın önemi şuradan haizdir ki, bu tanıma dahil olan vergiler aynı anda gümrük vergisi tanımına da dahil olmaktadır ve bu vergilerin tahsilatı ile ilgili işlemler 4458 sayılı Gümrük Kanunu ile hükme bağlanmaktadır⁴²².

Buradan anlaşılacağı üzere anti-damping vergisi ve telafi edici vergiler gümrük vergisi ifadesinin altında yer almaktadır. Dolayısıyla bu vergilerin doğmaları, tahakkukları, tebliğleri, ödenmeleri, ödenmemeleri yahut eksik ödenmeleri durumunda uygulanacak olan teminat, faiz, istisnalar ve muafiyetler, itirazlar, uzlaşmalar ve uygulanacak cezai müeyyidelere ilişkin çıkacak ihtilaflar 4458 sayılı GK'ye göre hükme bağlanacaktır. 11.04.2013 yürürlüğe giren GK m. 234'ün (a), (b), (c) fıkralarında geçen gümrük vergisi ifadesi ithalat vergisi olarak değiştirilmiştir. Bu değişiklikten sonra, daha önceden cezai bir müeyyide öngörülme anti-damping ve telafi edici vergi hakkında bu gibi durumlar haiz olursa, artık GK m. 234'ün uygulanması gerekecektir. Belirtilecek bir başka nokta da tedbir mahiyetinde uygulanacak anti-damping vergisinin, eşyanın ithalatı esnasında hesaplaması yapılırken bu hesap, menşe ülke kurallarına göre belirleme yapılmak suretiyle alınacaktır. Burada gözetilen *Tercihli Olmayan Menşe Kurallarıdır*⁴²³. Ek olarak anti-

⁴²¹ Uyanık, **a.g.e.**, ss. 163-164.

⁴²² 27.08.2011 tarihli 28038 sayılı Resmi Gazete'de 31.08.2011 tarihinde yürürlüğe giren Gümrük Uzlaşma Yönetmeliğinin 5. Maddesinin 1 nolu Ekinde belirtilen gümrük vergileri arasında Dampinge Karşı Vergi ve Sübvansiyonlara Karşı Telafi Edici Vergi de sayılmıştır. Bkz. Şahin, **a.g.e.**, ss. 32-33, 37.

⁴²³ Mustafa Şahin, http://www.bugumder.org/yuklenenler/1_d_0_icerik_1903_1495798973_3.pdf (01.07.2021).

damping vergisi, telafi edici vergi gibi önlemlerin, AEA Anlaşması'na (Avrupa Ekonomik Alanı) taraf olan ülkelere uygulanması mümkün olmayacaktır⁴²⁴.

3577 sayılı Kanun'un 15. maddesine dayanarak gümrük mevzuatının; gümrük vergisinin tesciline, tahakkukuna, tahsiline, geri verilmesine, takibine ve teminata bağlanmasına ilişkin bu kanuna aykırı olmayan usul ve şekle müteallik hükümleri, dampinge karşı vergi veya telafi edici verginin tescili, tahakkuku, tahsili, geri verilmesi, takibi ve teminata bağlanması işlemlerinde de uygulanacaktır. Ayrıca ödenmeyen dampinge karşı vergi veya telafi edici vergi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre gümrük idarelerince kovuşturulacaktır. Bu Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde, *GATT 1994'ün VI'ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma* ile *Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması* hükümleri dikkate alınacaktır⁴²⁵.

Anti-damping vergisi konu, mükellef, matrah, istisna, muafiyet, vergiyi doğuran olay, verginin tarhi, tahakkuku, tebliğ ve tahsili unsurları açısından oldukça büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin bu vergi Gümrük İdareleri tarafından ithalatta alınan diğer vergilerden ayrı şekilde tahsil edilmekte ve teminata bağlanmaktadır. Gümrük mevzuatında gümrük vergisinin tahsiline geri verilmesine takibine ve teminata bağlanmasına ilişkin olan usul ve hükümlerden 3577 sayılı Kanun'a aykırı olmayan hükümler, anti-damping vergisinin tescilli tahakkuku, tahsili, geri verilmesi, takibi ve teminata bağlanması için uygulama alanı bulmaktadır.

Anti-damping vergisinin mükellefi dampinge konu olan malı ithal eden gerçek ve tüzel kişilerdir. Verginin konusunu ise dampingli fiyatlarla ithal edilen bu ürünler oluşturmaktadır. Vergiyi doğuran olay dampingli ürünün ithal edilmesidir. Verginin oranı dampingli ithalatın sebep olduğu damping marjına ve zarara bağlı olarak hesaplanacak ve bu damping marjı her somut olay için ayrı ayrı belirlenecektir. Vergi oranı her firma için ayrı ayrı tespit edilebileceği gibi tüm firmalar için tek bir oran şeklinde de hesaplanabilecektir.

Gümrük vergileri ve gümrükte alınan diğer vergilere yönelik işlemler gümrük idareleri tarafından yürütülüyor olmasına rağmen, anti-damping vergilerine ilişkin işlemler dış ticaret örgütlerine bağlı olan kuruluşlarca yürütülmektedir. Damping ve Sübvansiyon Araştırma Dairesi, Türkiye'deki Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak bu faaliyeti sürdürmektedir. Bu örgüt tarafından yapılan araştırma ve soruşturmanın akabinde uygulanacak olan anti-damping vergisinin konu ve oranı belirlenmekte ve elde edilen sonuçlar İthalatta Haksız Rekabeti

⁴²⁴ Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2000, s. 38.

⁴²⁵ 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, RG, 28.07.1953, S. 8469. Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması, RG, 25.02.1995, S. 22213 Mükerrer.

Değerlendirme Kurulu'nun onayına sunulmaktadır. Kurulun vereceği karara göre verginin uygulanacağı eşya ve konulacak vergi oranı belirlenmekte, elde edilen sonuçlar Resmi Gazete'de ilan edilerek karar, ilgili Gümrük Müdürlüğü'ne yazı ile duyuru yapılmak suretiyle uygulanmaya geçilmektedir⁴²⁶.

Türk mevzuatı çerçevesinde anti-damping vergisinin, mevzuatta öngörülen diğer vergiler açısından gösterdiği farklılaşmaya örnek olarak: vergiyi doğuran olay bakımından dampingli ürünün ithalatını; verginin konusu yönünden yapılan bu marjinal maliyetin altındaki ithalat sebebiyle yerli sanayiye zarara uğratan ürünü; mükellefiyet yönünden teorik çerçeveden yabancı ülkedeki ürünü ihraç eden kişiyi, üretici ya da kuruluşu ancak bunları vergilendirmek mümkün olmadığından zorunlu olarak varış ülkesindeki eşyayı ithal eden kişiyi veyahut da kuruluşu; matrah yönünden bakılınca dampingli fiyat ile normal değer arasındaki farkı; tarh açısından bakılınca ilgili makamlarca dampingin varlığının kanıtlanmasının ardından bu tutar ile normal değer arasındaki damping marjı oranında verginin tarh ettirilmesini; tebliği yönünden aradaki fiyat farkının anti-damping vergisi olarak hesaplanmasını ve bunun gümrük beyannamesi ile bildirilmesini; tahakkuk açısından aradaki değer farkının vergi olarak gümrük beyannamesi aracılığıyla tahakkuk ettirilmesini; tahsili açısından vergi yükümlüsünün gümrük idaresine ödeme yapmasını; verginin yürürlükte kalma süresi açısından aksi tespit edilmedikçe konulma tarihinden itibaren 5 yıl boyunca yürürlükte kalıyor olmasını; yükümlülüğün tahsil dışında bir başka yol ile sona eremiyor olmasını ve dava ve itiraz hakkı bakımından bu uyuşmazlıkların çözüm mekanizması olarak DTÖ mekanizmalarının öneriliyor olmasını zikredebiliriz⁴²⁷.

Mevzuatımız çerçevesinde bakıldığı zaman, 3577 sayılı Kanun'un *Tahsil Mercii* başlıklı 9. maddesine göre, dampinge karşı vergi veya telafi edici vergi Gümrük İdareleri tarafından ithalde alınan diğer vergilerden ayrı olarak tahsil olunacak veya teminata bağlanacaktır.

Geri Ödeme başlıklı 14. maddeye göre bu vergiler, gümrük mevzuatının, gümrük vergisinin geri verilmesine ilişkin hükümleri dahilinde iade edileceklerdir.

Diğer Mevzuat başlıklı 15. maddeye göre gümrük mevzuatının; *gümrük vergisinin* tesciline, tahakkukuna, tahsiline, geri verilmesine, takibine ve teminata bağlanmasına ilişkin bu kanuna aykırı olmayan usul ve şekle müteallik hükümleri, dampinge karşı vergi veya telafi edici verginin tescili, tahakkuku, tahsili, geri verilmesi, takibi ve teminata bağlanması işlemlerinde de uygulanacaktır. Ayrıca ödenmeyen

⁴²⁶ Bu ve yukarıdaki paragraflar için bkz. Elele, **a.g.e.**, ss. 176-177.

⁴²⁷ Karas/Karas, **a.g.e.**, ss. 37-39. Ayrıca bkz. Sadettin Gültekin, "Dış Ticarete Haksız Rekabet: Damping", **FMR Dergisi**, C. 10, S. 1, 2010, s. 15.

dampinge karşı vergi veya telafi edici verginin kovuşturulması, AATTUHK hükümlerine göre gümrük idareleri tarafından yapılacaktır.

Kaldırılan ve Uygulanmayacak Hükümler başlıklı 16. maddeye göre ise bu Kanunun tatbikatında, Gümrük Kanunu ile diğer kanunların bu kanuna aykırı olan hükümleri uygulanmayacaktır.

5. Anti-Dumping Vergisi ve Gümrük Vergilerinin Vergilendirilme Süreci

Vergi kanunlarında tanımlanmış vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesinden başlayıp, vergi borcunun kanunda öngörülen biçimde ödenmesine kadar uzanan zaman diliminde gerçekleşen tüm işlemler ve aşamalar *vergilendirme süreci* olarak adlandırılmaktadır. Vergi alınmasını öngören bir kanuni düzenleme, bu kuralı içeren kanun ve bu kanunun ilgili mali yılın bütçe kanununda yer alması durumunda yasal altyapı tamamlanacak ve vergi kanunlarının vergi borcunun doğmasına bağladıkları olay, ilişki veya durumlar şeklinde ifade edilen vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesiyle birlikte, vergilendirme süreci başlayacaktır. Akabinde vergilendirme sürecinin teknik aşamaları olarak nitelendirilen tarh, tebliğ, tahakkuk ve tahsil aşamalarıyla süreç devam edecek ve noktalanacaktır⁴²⁸.

Vergilendirme, mükellefin ödemesi gereken vergi oranının belirlenmesini, yükümlü tarafından bu durumun kabul edilmesini, verginin ödenmesini ya da bu verginin kanunlarca belirlenmiş koşullarda ortadan kalkmasını gerektirmekte ve bu işlemlerin gerçekleştirilebilmesi için yapılanların tümü tarh, tebliğ, tahakkuk ve tahsil olarak ifade edilen aşamalardan müteşekkil vergileme sürecini oluşturmaktadır⁴²⁹. Vergi usul hukuku bakımından vergilendirme, sırasıyla tarh, tebliğ, tahakkuk ve tahsil aşamalarından oluşan bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Gümrük vergilerinde de vergilendirmenin süreç olarak başlayabilmesi için birtakım olayların vuku bulması gerekmektedir⁴³⁰. Bu süreç vergiyi doğuran olayla başlamakta ve verginin tahsil

⁴²⁸ Yusuf Ziya Taşkan, **Vergi Hukuku**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022, ss. 165, 167.

⁴²⁹ Ufuk Selen, **Gümrük İşlemleri ve Vergilendirilmesi**, 9. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, Eylül 2017, s. 194.

⁴³⁰ Örneğin GK m. 15/1, 181/1 ve 188/2'ye göre gümrük yükümlülüğü, usulüne uygun şekilde verilmiş gümrük beyannamesinin tescil edildiği tarihte başlamaktadır. Bu yükümlülüğün başlama tarihi, vergilerin hesaplanabilmesi için esas alınan vergi oran ve miktarlarının belirlenebilmesi için son derece büyük önem arz etmektedir. Ek olarak gümrük yükümlülüğü, gümrük vergileri açısından vergilendirme sürecinin sebep unsurunu teşkil etmektedir. Bkz. Ahmet İnneci, **Türkiye'de Gümrük Vergileri Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, Ekim 2021, ss. 163-164.

edilmesiyle birlikte sonlanmaktadır. Süreçteki asıl hedef ise temel işlem olan tahsili sağlayarak vergiyi almaktır⁴³¹.

GK'nin gümrük vergileri ve resimleri için bir usul kanunu olduğu ifade edilmiştir. Gümrük vergisi için düzenlenen işlemler GK'de düzenlenmiştir fakat bu kanunun dışındaki vergiler konusunda vergi usul hukuku kapsamına giren işlemlere ait düzenlemeler ise, 213 sayılı VUK'ta mevcuttur. VUK m. 2'ye göre Gümrük ve Tekel İdareleri tarafından alınan vergi, resim ve harçlar VUK'a tabi değildir. Ek olarak gümrük vergisinin kendine has özelliklerinden kaynaklı uyuşmazlıkların çözümlerinin de diğer vergilerden farklı olarak Gümrük Kanunu'na göre gerçekleştirilmesi söz konusudur⁴³².

Gümrük vergisi, genel bütçeye katkı sağlayan, ülkenin iktisat politikasında kullandığı önemli araçlardan biridir. Günümüzde gümrük vergisi yalnızca ithalat işlemlerinde alınmakta; ihracatta ise alınmamaktadır. Gümrük vergisinden kaynaklanacak uyuşmazlıkların yargısal çözümünde vergi mahkemeleri görevlidir. Bu sebeple uyuşmazlıkların çözümünde 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu uygulama alanı bulacaktır⁴³³.

5.1. Vergiyi Doğuran Olay

Vergilendirme süreci, vergiyi doğuran olay ile başlamakta ve verginin tahsili ile sona ermektedir. Vergilendirmede arka arkaya gelen bütün işlemlerin ortak gayesi, temel işlem olan verginin tahsilatını sağlamaktır. Vergiyi doğuran olayın meydana gelmesi sonucunda, mükellef nezdinde meydana gelen soyut vergi borcu, verginin tarh edilmesini takiben somut bir borca dönüşecektir⁴³⁴. Vergilendirme işlemleri aşamasına geçilebilmesi için gerçekleşmesi gereken vergiyi doğuran olay, VUK m. 19/1'de: "*Vergi alacağı, vergi kanunlarının vergiyi bağladıkları olayın vukuu veya hukuki durumun tekemmülü ile doğar.*" şeklinde tanımlanmıştır.

Vergiyi doğuran olayın bilinmesi, büyük rakamlar üzerinden gerçekleşen ithalat işlemlerinin taşıdıkları değerden ve ithalatın artması veya azalması yönündeki

⁴³¹ Doğan Şenyüz, Mehmet Yüce, Adnan Gerçek, **Vergi Hukuku**, 13. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2022, s. 191.

⁴³² 213 sayılı Vergi Usul Kanunu, RG, 10.01.1961, S. 10703. Tayfun Ercan, **Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, 1. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara, 2012, s. 38.

⁴³³ 2577 sayılı İdari Yargılama Usulü Kanunu, RG, 20.01.1982, S. 17580. Taşkan, **a.g.e.**, ss. 651-652.

⁴³⁴ Şenyüz/Yüce/Gerçek, a.g.e., ss. 191, 194. Nurettin Bilici, **Vergi Hukuku**, 51. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021, ss. 95-96. Taşkan, **a.g.e.**, ss. 167-168. Karakoç, **a.g.e.**, ss. 199-202. Mualla Öncel, Ahmet Kumrulu, Nami Çağan, Cenker Göker, **Vergi Hukuku**, 31. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022, ss. 99-100. Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, ss. 162-163.

değişiklikler, doğrudan iç piyasayı ve ülke içindeki üretimi de etkilediğinden ötürü, ithalatçılar için çok büyük önem taşımaktadır. Ayrıca tarh ve tahakkuk zamanlaşımının hesaplanabilmesi, uygulanacak oran matrah ve benzeri öğelerin tespiti için vergiyi doğuran olayın tanımının, kanunlarda hiçbir tartışmaya mahal bırakmayacak netlikte yapılması gerekmektedir⁴³⁵.

Vergiyi doğuran olay ithalat işlemine bağlı olarak; eşyaların serbest dolaşıma girmesi, gümrük giriş beyannamesinin tescil edilmesi, kısmi muafiyet halinde geçici ithalatın gerçekleşmesi şeklinde fakat çoğunlukla vergiye tabi eşyanın serbest dolaşıma girmesi olarak vuku bulmaktadır⁴³⁶. GK m. 181/1'de ifade edildiği üzere, ithalat vergilerine tabi eşyanın serbest dolaşıma girişi ya da eşyanın kısmi muafiyet suretiyle geçici ithali için verilecek gümrük beyannamesinin tescili tarihinde, ithalatta gümrük yükümlülüğü doğmuş olacaktır. Gümrük yükümlülüğüne ilişkin spesifik durumlar, GK m. 181-186 arasında sayılmıştır⁴³⁷. Gümrük vergisinde vergiyi doğuran olay kavramı, *Gümrük Yükümlülüğünün Doğması* başlığı altında, GK m. 181 vd. hükümlerinde detaylı olarak düzenlenmiştir.

Gümrük vergisinde vergiyi doğuran olay, iki duruma göre gerçekleşmektedir. İlk olarak, gümrüğün denetlemesi altında bulunan eşya açısından, beyanname verilen durumlarda beyannamenin tescili ile; sözlü beyan yapılan durumlarda ise, beyana ait tahakkuk varakasının yükümlü tarafından imzalanması ve idarece tescil edilmesi durumunda, vergiyi doğuran olayın gerçekleştiği ifade edilmektedir. İkinci durumda ise, gümrük denetlemesi dışında kalan eşyalar için vergiyi doğuran olay -burada kastedilen ülkeye kaçak giren eşyalardır- eşyanın gümrük hattından geçirilmesidir⁴³⁸.

5911 sayılı Kanun ile GK'de, vergiyi doğuran olayla ilgili önemli değişiklikler yapılmıştır. 5911 sayılı Kanunla yapılan düzenlemeyle, yükümlülüğün doğması ve başlaması şeklinde önceden var olan ayırım ortadan kaldırılmıştır. Kanunun 181. maddesinde, 5911 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonrası artık yükümlülüğün doğmasına yani vergiyi doğuran olaya dair kanunda herhangi bir tanım bulunmamaktadır. *Yükümlülüğün başlaması* kavramı ise vergi ödeme sürecinin başlamasını yani verginin tahakkuk aşamasına gelmesini ifade etmektedir. Vergilerin kanuniliği ve belirlilik gibi ilkeler göz önüne alınarak, vergilere ilişkin temel öğelerin, belirli ve açık bir şekilde düzenlenmeleri gerekmektedir. 4458 sayılı Kanunda yükümlülüğünün doğması kavramına yer verilmiş fakat vergiyi doğuran olay adı altında ayrı bir düzenleme yapılmamıştır. Bu Kanunda yükümlülüğün doğması olarak

⁴³⁵ Ümit Süleyman Üstün, Abdullah Ok, "Gümrük Vergisinde Vergiyi Doğuran Olay", **Mali Hukuk Dergisi**, C. 8, S. 91, 2012, s. 52, 55, 57.

⁴³⁶ Doğan Şenyüz, Mehmet Yüce, Adnan Gerçek, **Türk Vergi Sistemi**, 19. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2022, s. 360.

⁴³⁷ Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 166.

⁴³⁸ Nurettin Bilici, **Mali Hukuk**, 6. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021, s. 59.

nitelendirilen kavram ile, vergiyi doğuran olayın kastedilmektedir. Kanundaki yükümlülüğün başlaması kavramı ile gümrük vergisini ödeme zorunluluğunun başlayacağı an belirtilmektedir. Yükümlülüğün başlaması vergiyi doğuran olayı değil, verginin ödeme zorunluluğunun başladığı anı ifade etmektedir. Gümrük vergisini doğuran olay, vergiyi ödeme sürecinden bağımsız olarak başkaca herhangi bir işleme gerek kalmaksızın, yükümlü açısından kendiliğinden gümrük vergi borcu doğuran fiil veya işlemleri belirtmektedir⁴³⁹.

5.1.1. Gümrük Yükümlülüğünün Doğması

GK'de gümrük vergisinin konusunu düzenleyen herhangi bir düzenleme mevcut değildir fakat Kanunun 1. maddesine dayanılarak, Türkiye Cumhuriyeti Gümrük Bölgesine giren ve çıkan eşya ve taşıt araçlarının, bu verginin konusunu teşkil ettiği söylenebilir. GK'de mükellef terimi yerine, yükümlü terimi kullanılmıştır. GK m. 3'te yükümlü tabiri ile, *gümrük yükümlülüğünü yerine getirmekle sorumlu bütün kişiler*; gümrük yükümlülüğü ifadesiyle ise, *yükümlünün gümrük vergilerini ödemesi zorunluluğu* ifade edilmektedir⁴⁴⁰. İthalat kavramı genellikle eşyaların ticari amaçlarla yurt içine giriş yapmalarını belirtmek için kullanılmakla birlikte, gümrük vergisinin konusunu oluşturan yalnızca ticari amaçla giriş yapan mallar değildir, tüketicilerin kullanım maksadı ile yurda bu malları getirmeleri sonucunda da verginin tahsili söz konusu olacaktır⁴⁴¹.

⁴³⁹ 5911 Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG, 07.07.2009, S. 27281. 5911 Sayılı kanun ile yapılan değişiklikten sonra bile, yükümlülüğün doğmasıyla yükümlülüğün başlaması kavramları farklı anlamlarda kullanılmaktadır. Yapılan bu değişikliğin akabinde, yükümlülüğün doğması kavramı kanunda varlığını sürdürmeye ve Kanunda ayrı ayrı yükümlülüğün doğumu ve yükümlülüğün başlaması kavramları kullanılmaya devam etmiştir. Örneğin GK m. 181 ve devamındaki maddeleri düzenleyen Dokuzuncu Kısmın Birinci Bölümünün başlığı dahi Gümrük Yükümlülüğünün Doğmasıdır. Dolayısıyla gümrük yükümlülüğünün doğması kavramı 5911 sayılı kanun ile kaldırılmış olsaydı ve gümrük yükümlülüğünün başlaması kavramı ile hem yükümlülüğün doğması hem de başlaması olarak, ortak bir kavram şeklinde ifade edilseydi, kanundaki bölümün başlığının Gümrük Yükümlülüğünün Başlaması olarak düzeltilmesi gerekirdi fakat böyle bir değişiklik yapılmamıştır. GK ve VUK farklı nitelikte kanunlar dahi olsalar, GK'de mevcut olan temel öğelerin, en azından VUK'a uygun olacak şekilde belirlenmesi, vergi sistemi içindeki kavramlar arasında birlik sağlanması açısından yararlı olacaktır. Zira gümrük vergilerinin farklı niteliklere sahip olmaları, diğer vergilerden tamamen farklı kavramlarla açıklanmalarını gerektirmemektedir. Zira bu şekilde kavramlar arasındaki karışıklık sonucu anlam kayıpları ortaya çıkmaktadır. Üstün/Ok, **a.g.e.**, ss. 58-62, 64, 67, 68.

⁴⁴⁰ Taşkan, **a.g.e.**, ss. 652-653. Bilici'ye göre verginin konusunu, Türkiye'ye ithal edilen eşyalar oluşturmaktadır. Bkz. Nurettin Bilici, **Türk Vergi Sistemi**, 44. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2020, s. 162. Nurettin Bilici, **a.g.e.**, 2021b, s. 59. Şenyüz/Yüce/Gerçek'e göre gümrük vergisinin konusunu, gümrük tarifesinde belirtilen, Türkiye Cumhuriyeti gümrük bölgesine giren eşya oluşturmaktadır. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, s. 359.

⁴⁴¹ Şenyüz, **a.g.e.**, s. 22.

Tarh edilmesi beyana dayalı vergilerden olarak ifade edilen gümrük vergisinde, GK m. 188/1,2'ye göre ithalatta gümrük yükümlülüğü, ithalat vergilerine tabi olan eşyanın serbest dolaşıma girişi ya da ithalat vergilerinden kısmi muafiyet suretiyle geçici ithali için verilecek olan gümrük beyannamesinin tescili tarihinde; ihracatta ise gümrük beyannamesinin tescil edildiği tarihte başlayacaktır⁴⁴². Buradaki eşyanın serbest dolaşıma girmesi tabiri ile, eşyanın Türkiye'ye ithal edilip serbestçe alınıp satılması ifade edilmektedir⁴⁴³. Bir malın gümrük hattını geçmesi, ithal edilmesi anlamına gelmektedir⁴⁴⁴. Gümrük yükümlülüğünün başlamasını takiben gümrük vergilerinin tahakkuk, tebliğ ve tahsil aşamalarının gerçekleşmesi ile vergilendirme süreci nihayete erecektir⁴⁴⁵.

GK m. 15/1'e göre gümrük vergilerinin hesaplanması, gümrük yükümlülüğünün başlama tarihinde yürürlükte olan gümrük tarifesine göre yapılacaktır. GK m. 3/2 uyarınca vergilerin tahsil yetkisi gümrük idarelerine aittir ve bu yükümlük, gümrük vergilerinin ödenme zorunluluğunu ifade etmektedir. GK m. 242'ye göre yükümlüler, kendilerine tebliği yapılmış olan gümrük vergilerine, idari kararlara ve cezalara karşı tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içerisinde bir üst makama, şayet üst makam yoksa aynı makama verilecek bir dilekçe vasıtasıyla itirazda bulunabileceklerdir. İtirazın reddedilmesi halinde ise işlemin yapıldığı yerin idari yargı merciine başvuruda bulunabileceklerdir⁴⁴⁶.

5.1.2. Gümrük Vergilerinde Matrah ve Oran

Tarh işleminin gerçekleştirilebilmesi için vergi matrahı ve vergi oranı olmak üzere iki unsurun bilinmesi gerekmektedir. Bunlardan ilki vergi konusunun, verginin hesaplanmasına esas alınan kısmı, *vergi matrahı* olarak ifade edilmektedir. Her vergi kanununda vergi matrahının ne olduğu yani vergi konusunun hangi kısmının vergilendirmeye esas alınacağı açık bir şekilde, bir miktar veya değer olarak belirtilmektedir. Diğeri ise genellikle bir yüzde şeklinde olan ve vergi matrahının hangi kısımdan oluşacağını ifade eden *vergi oranı* kavramıdır⁴⁴⁷.

İthalat işlemlerinde gümrük vergisinin matrahı ad valorem (değer esaslı) belirlenerek -fakat bazı eşyalar için GK m. 32'ye göre spesifik/miktar esaslı matrah söz konusu olabilmekte ve eşyanın ağırlığı dikkate alınmaktadır-, *eşyanın gümrük*

⁴⁴² Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 173.

⁴⁴³ Taşkan, **a.g.e.**, s. 653.

⁴⁴⁴ Bilici, **a.g.e.**, 2020, s. 162.

⁴⁴⁵ Mehmet Yüce, Ali Çelikkaya, **Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, 1. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa, 2016, **a.g.e.**, s. 83.

⁴⁴⁶ Şenyüz, **a.g.e.**, ss. 23-24.

⁴⁴⁷ Taşkan, **a.g.e.**, ss. 170, 172, Gülsen Güneş, **Verginin Yasallığı İlkesi**, 3. Baskı, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2011, s. 143.

kıymeti şeklinde ifade edilmiştir. GK m. 24'e göre eşyanın gümrük kıymeti ise, *eşyanın satış bedeline* eşittir. Eşyanın satış bedeli, GK m. 27,28'e dayanılarak, gerekli düzeltmelerin yapıldıktan sonra, fiilen ödenen ya da ödenecek fiyattır. İthalatta gümrük vergilerinin hesaplanması, CIF kıymet, (Eşya Bedeli + Navlun + Sigorta) üzerinden yapılmaktadır. Ödenecek gümrük vergilerinin hesaplanması, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihte yürürlükte olan gümrük tarifesine dayanılarak yapılacaktır⁴⁴⁸. Bu fiyat, satıcıya fiilen ödenen ya da ödenecek tutarı ifade etmektedir. Eşyanın gümrük değeri belirlenemez ise 27369 sayılı Gümrük Yönetmeliği'nde 89-94. maddelerde belirtilen yöntemler ışığında hesaplama yapılacaktır⁴⁴⁹.

Yurda sokulan eşyanın gümrük kıymetinin, gümrük vergilerinin matrahı olduğu ifade edilmektedir. Eşyanın satış bedeli ise gümrük kıymetidir. Satış bedeli, Türkiye'ye ihraç maksadı ile satışta belirli bazı düzenlemelerin yapılmasını takiben fiilen ödenen ya da ödenecek olan fiyattır. Bu durum Gümrük Kanunu m. 24.1'de şu şekilde ifade bulmuştur: "*İthal eşyasının gümrük kıymeti, eşyanın satış bedelidir. Satış bedeli, Türkiye'ye ihraç amacıyla yapılan satışta 27 ve 28 inci maddelere göre gerekli düzeltmelerin de yapıldığı, fiilen ödenen veya ödenecek fiyattır.*" Gümrük vergisi ile ilgili şöyle bir formül verilmektedir:

$$\text{Gümrük vergisi} = \text{Gümrük vergisi matrahı} \times \text{Gümrük vergisi oranı}$$

$$\text{Gümrük vergisi matrahı/Gümrük kıymeti} = \text{CIF değer} + \text{Yurt dışı masraflar}$$

$$\text{CIF değer} = \text{Mal bedeli} + \text{Navlun (Uluslararası Taşıma Ücreti)} + \text{Sigorta bedeli}^{450}.$$

5.2. Tarh

Tarh kavramı VUK m. 20'de vergi alacağının, vergi dairesi tarafından kanunlarda belirtilmiş matrah ve oranlar çerçevesinde hesaplanmasını ve miktarının tespit edilmesini kapsayan bir idari işlem olarak tanımlanmıştır. Yani verginin tarh edilmesi, vergi dairesi tarafından vergiyi doğuran olaya dayanarak gerçekleştirilen ve vergi alacağının tespit edilmesini sağlayan bir idari işlemi ifade etmektedir⁴⁵¹.

⁴⁴⁸ Taşkan, **a.g.e.**, ss. 654-655.

⁴⁴⁹ 27369 sayılı Gümrük Yönetmeliği, RG, 07.10.2009, S.27369 1. Mükerrer. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, s. 361.

⁴⁵⁰ Şenyüz, **a.g.e.**, s. 22.

⁴⁵¹ İdari işlemler için yapılacak tüm analizlerin tarh aşaması için de yapılması gerekmektedir. Ek olarak tarh işlemi, tek bir yükümlü hakkında tesis edildiğinden bireysel (sübjektif), bireylere birtakım yükümler getirdiğinden dolayı yararlandırıcı değil yükümlendirici, taşıdığı yürütülmesi zorunlu ve

Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı'ya göre idari işlem niteliğindeki verginin tarh edilmesi işlemi, kurucu nitelik taşıyan vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesinin aksine, maddesel bakımdan kurucu değil, tespit edici ve açıklayıcı bir nitelik taşımaktadır. Maddesel bakımdan bu şekilde ifade edilen tarh işlemi biçimsel bakımdan ise vergi alacağına yürürlük gücü kazandırdığından ötürü icrai nitelik taşımaktadır⁴⁵². Karakoç'a göre de verginin tarh edilmesi işlemi vergi dairesi tarafından vergiyi doğuran olaya bağlı olarak vergi alacağının tespit edilmesine yönelik bir *idari işlemdir*⁴⁵³. Vergilendirmenin tarh ve tahakkuk aşamalarıyla ilgili düzenlemeler VUK'ta, tahsil aşamasıysa AATUHK'ta bulunmaktadır. Bu aşamalar boyunca ortaya çıkabilecek uyuşmazlıklarsa VUK, İYUK ve vergi yargısı mercii yasalarınca çözüme kavuşturulacaktır⁴⁵⁴.

Verginin hesaplanması anlamına gelen tarh kavramının gümrük vergilerindeki yansımaları olan verginin tarihiyatı, mükellefin beyanı üzerine olmaktadır. Zira GK'de tarihiyat ifadesi yerine verginin hesaplanması kavramından bahsedilmekte ve kanunun sistematığıne göre tarh işlemleri verginin tahakkuku şeklinde incelenmektedir⁴⁵⁵.

Gümrük mevzuatımızda *tarh* kavramı kendisine doğrudan yer bulmamıştır. Bunun yerine vergilerin hesaplanması manasıyla kullanılmakta olan tarh kavramı, gümrük vergilerinin hesaplanması anlamına gelecek şekilde gümrük mevzuatındaki hükümler ile değerlendirilmektedir. Gümrük vergileri açısından bu kavram, gümrük idaresi tarafından gümrük alacaklarının kanunlarda belirtilmiş bu miktarlar üzerinden hesaplanması şeklinde tanımlanmaktadır. Her ne kadar tarh kavramı doğrudan gümrük

---

kesin işlem özelliğinden dolayı asli idari işlem niteliği taşımaktadır. Bkz. Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, ss. 101-102, Bilici, **a.g.e.**, 2021a, s. 97. Yani verginin tarhi, genel düzenleyici bir işlem olmayıp *şahsa özgü (bireysel)-sübjektif*, tek tek mükellefler hakkında sonuç doğuran kesin ve yürütülmesi zorunlu, vergi daireleri tarafından, kanunda ifade edilen matrah ve oranlar üzerinden vergi alacağının hesaplanmasını ifade eden ve vergi alınmasındaki asli idari işlemdir. Bkz. Karakoç, **a.g.e.**, s. 216. Bir başka deyişle *tarh* veya *tarhiyat* işlemi, kanunda belirtilmiş matrah ve oranlar dikkate alınarak, mükellefin vergi borcunun hesaplanmasını ve miktarının belirlenmesini sağlayan, vergi dairesi tarafından gerçekleştirilen bir idari işlemdir. Bkz. Taşkan, **a.g.e.**, s. 168. İdarenin alacağının miktarını tespit etmesi, bir icrai idari işlem niteliği taşıyan *tarh* ile olmaktadır. Verginin tarh edilmesi, belirli bir sonuca yönelik bireysel idari işlem olduğundan ötürü tarh işleminin, bir idari işlemin amaç, yetki, sebep, konu, şekil ve usul olarak belirtilen bütün unsurlarını eksiksiz şekilde taşıması gerekmektedir. Bkz. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022a, s. 196, 197. Karakoç, **a.g.e.**, s. 217, Taşkan, **a.g.e.**, s. 169.

⁴⁵² Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 167.

⁴⁵³ Bu işlem maddi bakımdan *inşai* yani kurucu değil, *tespit edici* ve *açıklayıcı* nitelik taşımaktadır. Vergi borcunun doğması açısından *inşai* yani kurucu olan olgu vergiyi doğuran olayın gerçekleşmesidir. Bir diğer yönden maddi bakımdan açıklayıcı ve tespit edici nitelik taşıyan tarh işleminin, vergi usul hukuku bakımından vergi alacağına kimlik ve talep edilebilirlik niteliği kazandırdığı için kesin ve yürütülmesi zorunlu bir işlem niteliği taşıdığı söylenebilecektir. Vergilendirme sürecinde idari işlem niteliğindeki vergilendirme işlemlerinin başlangıcı tarh aşaması ile olmaktadır. Tarh işlemi vergi borcunu doğuran inşai bir işlem değil, var olan durum hakkında tespit yapan *belirtici (izhari)*, kişilere birtakım mükellefiyetler getirdiğinden dolayı ise *yükümlendirici* bir işlemdir. Bkz. Karakoç, **a.g.e.**, ss. 204, 216.

⁴⁵⁴ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 100.

⁴⁵⁵ Selen, **a.g.e.**, s. 194, Taşkan, **a.g.e.**, ss. 165-166.

mevzuatında kendine yer bulmasa da verginin hesaplanmasına ilişkin hükümlerin dolaylı olarak yine de mevzuatta yer aldığı ifade edilmektedir⁴⁵⁶.

Gümrük vergilerinin tahakkuk, tebliğ ve ödenme yani tahsillerine ilişkin esaslar GK'nin Sekizinci Kitap İkinci Kısımında yer almakta olup, bu kısımda tarh işlemine dair herhangi bir açıklayıcı ifade bulunmamaktadır. Bunun yerine gümrük mevzuatında mevcut olan *tahakkuk* kavramı, *tarh* kavramını ifade edecek şekilde kullanılmaktadır⁴⁵⁷. Gümrük vergileri, VUK m. 2'de belirtildiğine göre, gümrük idareleri tarafından alınmakta olan diğer vergi ve resimlerin dışındadırlar. Bu sebeple VUK'ta yer alan bir idari işlem olan tarh kavramı yerine başka bir kavramın kullanılması gereği hasıl olmuştur. Tarh kavramı yerine gümrük vergilerinde tahakkuk kavramı kullanılmış ve vergilendirme süreci tahakkuk, tebliğ ve tahsil şekline dönüştürülmüştür. VUK'ta ifade edilenin aksine vergi tahakkuk etmesinin akabinde tebliğ edilmektedir; oysaki VUK'ta vergi tarh edildikten sonra tebliğ edilmektedir. VUK m. 22'ye göre tahakkuk, verginin ödenmesi gereken aşamaya gelmesidir. Her iki kanunda matrahın ortaya çıkması ise, beyan edilip hesaplanmasına bağlıdır. Gümrük Kanunu'nda ifade edilen tahakkuk, VUK'ta yer bulan tarh kavramına karşılık gelmektedir. VUK m. 20'ye göre tarh kavramı, verginin parasal tutarının hesaplanması olarak ifade edilmekte ve verginin ödenebilir aşamaya gelmesi için tahakkuk etmesi gerekmektedir⁴⁵⁸.

Gümrük vergilerinde tarha ilişkin hükümlere dair düzenlemeler GK'de doğrudan yer almadığından dolayı bu vergilerde tarh aşaması; gümrük beyannamesinin verilmesi, beyannamenin kabul ve tescil edilmesi, beyanın kontrol edilmesi ve son olarak da verginin hesaplanması aşamalarını izleyerek gerçekleşmektedir. Yapılan bu tarh işleminin tüm mükelleflere teker teker uygulanması gerektiği ve bu işlemle sadece vergi borcunun olup olmadığının belirlendiği ifade edilmiştir⁴⁵⁹. Gümrük vergileri, gümrük yükümlülüğünün başlamasını takiben mükellefin beyanına dayalı olarak veyahut da re'sen gümrük idaresi tarafından tarh edilecektir⁴⁶⁰. GK m. 60/1'de ifade edildiği üzere: “*Yazılı beyan, 4 üncü fıkrada belirtilen beyanname ile yapılır. Bu beyannamenin eşyanın beyan edildiği gümrük rejimini düzenleyen hükümlerin uygulanması için gerekli bütün bilgileri ihtiva etmesi ve imzalanması gerekir.*” Yine GK m. 61/3'te bu durum: “*Tescil*

⁴⁵⁶ İnneci, **a.g.e.**, s. 165. Dolayısıyla Gümrük Kanunu'nda, VUK m.20'de tanımı yapılan matrah ve nispetler üzerinden hesaplanan vergi alacağının miktar itibarıyla tespit edilmesini sağlayan *tarh* işlemine dair herhangi bir düzenleme mevcut değildir. Bkz. Ateş Oktar, **Türk Vergi Sistemi**, 2. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2018, s. 258.

⁴⁵⁷ Yüce/Çelikkaya, **a.g.e.**, s. 83, bkz. Cahit Yerci, **Gümrük Hukuku ve Davaları**, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022, s. 44.

⁴⁵⁸ Şenyüz, **a.g.e.**, ss. 16, 17.

⁴⁵⁹ Tayfun Ercan, **Gümrük Hukuku**, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, Ekim 2019, s. 27.

⁴⁶⁰ Özgecan Gök, **Gümrük Vergisinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar**, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019, s. 139.

edilmiş beyanname, ait olduğu eşyanın vergileri ve para cezalarından dolayı taahhüt niteliğinde beyan sahibini bağlar ve gümrük vergileri tahakkukuna esas tutulur.” şeklinde ifade edilmiştir. İlerleyen bölümlerde açıklanacağı üzere, Gümrük Kanunu’nda tahakkuk ifadesi, VUK’takinden farklı bir anlama gelecek şekilde, tarhi da kapsayarak kullanılmıştır.

Gümrük vergileri kural olarak beyana tabi vergilerdir. GK m. 58’e göre eşyanın bir gümrük rejimine tabi tutulabilmesi, yetkili gümrük idaresine, rejime uygun olarak, gümrük beyanname ile beyan edilmesi suretiyle mümkün olmaktadır⁴⁶¹. Akabinde mükellef ya da temsilcinin yapacağı belge ve bildirimlerin de incelenmesi gerekmektedir. İhracat ve ithalatta gümrüğe yapılacak olan bu beyan, kural olarak yazılı olmakla beraber; yazılı, sözlü, bilgisayar veri işleme tekniğiyle ya da eşyanın herhangi bir gümrük rejimine tabi tutulması işlemini içerecek olan herhangi bir tasarruf yoluyla ve basitleştirilmiş usulde olabilir. Beyanname, ithal edilerek serbest dolaşıma girecek eşyanın cinsi, niteliği, türü, gümrük giriş tarife cetvelindeki tertip ve tasnifi belirtilerek doldurulur. Beyanname tescil edilmeden önce yapılan gerekli kontroller neticesinde uygun görüldüğü takdirde kabul edilecektir. Uygun görülmez ise ek tahakkuka sebep olmayacak şekilde, eksikliklerin giderilmesi için süre tanınması söz konusu olacaktır. Eksikliklerin giderilmesi sonrasında özet beyanlar ile karşılaştırma yapılmak suretiyle beyanname tescil edilecek, beyannamenin kabul ve tescil edilmesiyle birlikte tarh işlemi de bağlayıcı hale gelecektir⁴⁶².

Gümrük beyannamesine, idarece sıra ve tarih numarası verilmektedir. İthal eşyanın türü, cinsi, niteliği kısımları doldurularak yapılacak olan bu beyan, verginin hesaplanması konusunda verilen bilgiler açısından beyan sahibini bağlayacaktır. Beyannameyle beraber eşyanın gümrüğe sunulmasının ardından, sunulan eşyanın beyannamedeki eşya ile aynı olup olmadığı denetlenecek, bu ikisi arasında bir örtüşme sağlanırsa beyannamenin tahakkuk servisine gönderimi sağlanacak, sonrasında ise tahakkuk servisi söz konusu gümrük vergisini tarh ederek tahakkuk ettirecektir⁴⁶³.

Beyanda esas olan gümrük kıymetlerinin idareye beyanıdır⁴⁶⁴. Gümrük beyannamesinde eşyanın cinsi, türü, niteliği ve gümrük giriş tarife cetvelindeki tertip ve tasnifi belirtilerek, beyannamedeki gerekli kısımlar doldurulur. Beyan formundaki gümrük vergilerinin hesaplanmasına yönelik bölüm üzerinden, verginin hesaplanarak beyan edilmesi söz konusudur. Akabinde beyannameye tarih ve sıra numarası

⁴⁶¹ Taşkan, **a.g.e.**, s. 656.

⁴⁶² Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 38. Gümrüğe dair işlemlerin kanuna uygun olarak ilerleyebilmesi için GK m. 59’a göre beyan edilmeleri gerekmektedir. Bu beyan ilgili kanuna göre yazılı, sözlü, bilgisayarda veri işleme yoluyla, veyahut da başka bir tasarruf yoluyla olmak üzere dört şekilde yapılabilmektedir. Bkz. Gök, **a.g.e.**, s. 143. Taşkan, **a.g.e.**, s. 656. Bilici, **a.g.e.**, 2020, s. 163. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, ss. 361-362.

⁴⁶³ Şenyüz, **a.g.e.**, ss. 18-19. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, s. 362.

⁴⁶⁴ Yüce/Çelikkaya, **a.g.e.**, ss. 81-82.

verilmek suretiyle beyanname idare tarafından kabul edilir. Kabul edilmiş beyannamedeki bilgilerin beyan sahibi üzerinden bağlayıcılığı olacaktır. Beyannameyi verilmiş bu eşya gümrüğe sunulacak ve böylece beyanname ile bildirilmiş eşyanın gümrüğe sunulan eşya ile aynı olup olmadığı, değerlerinin tutarlı olup olmadığı gümrük muayene memurunca kısmen ya da tamamen denetlenecektir. Gümrük beyannamesinde ifade edilmiş bilgiler, fiili denetim sonucunda elde edilmiş olanlar ile tutarlı ise, muayene memuru beyannamenin üzerine *uygundur* şeklinde bir açıklama düşülecek ve tahakkuk servisine gönderilecek olan bu beyanname üzerinden, beyan edilen kıymete eşyanın gümrük tarife cetvelinde belirlenen oran uygulanmak suretiyle gümrük vergisi miktarı hesaplanacaktır. Son olarak hesaplanan gümrük vergisinin Gümrük Vergileri Tahakkukunu İzleme Defterine ya da bilgisayara kaydedilmesi suretiyle verginin tahakkuk aşaması tamamlanmış olacaktır⁴⁶⁵.

Gümrük vergilerinin bu şekilde beyan edilmeleri aşamasında tarh ve tahakkukları da birlikte gerçekleşmektedir. Dolayısıyla tahakkuk kavramı gümrük vergileri açısından başka bir surete bürünmekte ve verginin hesaplanmasına yani tarh edilmesine ek olarak, verginin ödenmesi gereken bir aşamaya yani tahakkuk aşamasına gelmesini de kapsayacak şekilde bir anlamda kullanılmaktadır⁴⁶⁶. Kural olarak GK m. 61/3'e göre gümrük yükümlülerinin beyanları onları bağlayıcı olacak ve bu beyan vergilerin tahakkukuna esas teşkil edecektir. Gümrük yükümlülerinin idari çözüm yoluna başvurmalarının akabinde, ihtirazi kayıt koymak suretiyle yaptıkları beyanlar üzerine tahakkuk ettirilmiş vergilere karşı dava yoluna gitmeleri de mümkündür⁴⁶⁷. GK m. 30'a göre yapılacak olan bu beyanda eşyanın gümrük vergisine esas alınacak kıymetinin Türk lirası şeklinde olması zorunludur. Fatura ya da diğer belgelerde yazılı yabancı paraların ise, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihte yürürlükte olan T.C. Merkez Bankası döviz satış kurları üzerinden Türk lirasına çevrilmesi gerekmektedir.

5.3. Tahakkuk

Tahakkuk kavramı VUK m. 22'ye göre, tarh ve tebliğ edilmiş bir verginin ödenmesi gereken, verginin mükellef veya vergi sorumlusunun onu ödemek zorunda olduğu bir aşamaya gelmesi şeklinde ifade edilmektedir. Vergiyi doğuran olayın vuku bulması verginin ödenmesi gereken bir borç haline gelmesi için yeterli görülmemekte; tahakkuk aşamasına gelindiğinde yani tarh ve tebliğ aşamaları geçildiğinde vergi

⁴⁶⁵ Taşkan, **a.g.e.**, s. 656. Selen, **a.g.e.**, ss. 194-195. Bilici, **a.g.e.**, 2020, s. 163.

⁴⁶⁶ Karakoç, **a.g.e.**, ss. 232-233. Bozkurt'a göre yapılacak ve esas kabul edilecek bu beyan yazılı, sözlü, bilgisayar veri işleme tekniğiyle, eşyanın gümrük rejimine tabi tutulması işlemini içerecek herhangi bir tasarruf vasıtasıyla ve basitleştirilmiş usulde yapılabilecektir. Bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2019, ss. 27-28.

⁴⁶⁷ İnneci, **a.g.e.**, ss. 167-168.

borcu, talep edilebilen bir kamu alacağı niteliği kazanmaktadır⁴⁶⁸. Diğer hukuk sistemlerinde ayrıyeten yer almayan tahakkuk aşaması esasında tarh edilmiş verginin ödenecek aşamaya gelmesini ifade eden bir saptamadır ve hukuk tekniği açısından vergilendirme sürecinde ayrı bir idari işlem niteliği taşımamaktadır⁴⁶⁹. Genel vergi hukuku çerçevesinde bakıldığı zaman, bir verginin ödenecek aşamaya gelmesi anlamına gelen tahakkuk aşaması kavramı⁴⁷⁰, verginin tahsilinden bir önceki aşamayı ifade etmektedir. Bu aşama ya dava açma süresinin geçmesiyle birlikte kendiliğinden veyahut da yargı organınca davanın reddedilmesinden sonra gerçekleşmektedir⁴⁷¹. İdare yönünden ise tahakkuk eden verginin tahsil işlemlerine başlanabilecek aşamaya geldiği anlaşılacaktır. Ayrıca tahakkuk bir idari işlem olarak görülmemekte ve idari davalara konu edilmesi de bundan mütevellit mümkün olmamaktadır⁴⁷².

Gümrük mevzuatımızda tahakkuk kavramı, tarh kavramını da içerecek şekilde kullanılmıştır. Bu vergiler için verilmiş beyannamenin gereken kontrollerinin yapılmasının akabinde, beyan esasına dayanmalarından dolayı vergiler tahakkuk ettirilmekte, yani aslında tarh ve tahakkuk ettirilmekte, bu iki aşama beraber meydana gelmektedir⁴⁷³.

Yukarıda da bahsedildiği gibi gümrük vergisine dair tarh aşamasının tanımı VUK'takinin aksine gümrük mevzuatımızda açıkça yapılmamıştır. Dolayısıyla gümrük vergilerindeki tarh kavramının özelliklerini tahakkuk işlemine devrettiği ve bu adımın içinde bir hazırlık işlemi niteliği kazandığı Saygılıoğlu ve Gerçek tarafından ifade edilmektedir. Bu ifade verginin hesaplanma aşamasını, ödenecek aşamaya gelmesini ve hesaplanarak yükümlüye bildirilmesini de kapsayacak şekilde bir idari işlem anlamında gümrük mevzuatında ifade bulmuştur⁴⁷⁴. Bir diğer ifadeye göre ise gümrük vergilerinde, tebliğ ve tahakkuk işlemi birbiri ile iç içedir ve tebliğ aşamasını takiben, kanuni süreler uygun olarak herhangi bir itiraz öne sürülmemesi halinde, vergi borcunu kesinleştiren işlem olarak tahakkuk işleminin gerçekleşmesi söz konusu olacaktır⁴⁷⁵. Gümrük vergisine ait tahakkuk kavramı, GK ve GY'de düzenlenmiştir. Mevzuatımızda gümrük vergilerinin tahakkuku, diğer tüm vergilerden farklı olacak

⁴⁶⁸ Karakoç, **a.g.e.**, ss. 231-232. Bkz. Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 203. Bu aşama dava süresinin geçmesi sonucunda kendiliğinden ya da yargı organının açılan davayı reddetmesi üzerine gerçekleşmekte ve bu kendiliğinden gerçekleşme hâli tahakkuku, her ikisi de birer idarî işlem olan tarh ve tahsilden ayırmaktadır. Bkz. Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 120, Bilici, **a.g.e.**, 2021a, s. 108.

⁴⁶⁹ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 120. Bkz. Şenyüz/Yüce/Gerçek, 2022a, **a.g.e.**, s. 222.

⁴⁷⁰ Gök, **a.g.e.**, s. 139.

⁴⁷¹ Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 29. Gümrük vergisinin tahakkuk edebilmesi öncelikle, gümrük bölgesine getirilmiş bir eşyanın varlığına bağlıdır. Bkz. Gök, **a.g.e.**, s. 139.

⁴⁷² Taşkan, **a.g.e.**, s. 194. Bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 42.

⁴⁷³ İnneci, **a.g.e.**, s. 165.

⁴⁷⁴ Gök, **a.g.e.**, s. 167.

⁴⁷⁵ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, s. 221.

şekilde verginin tarhi anlamında kullanılmıştır. Verginin ödenmesi gereken aşamaya gelmesi şeklinde bir kullanım söz konusu değildir⁴⁷⁶.

VUK'ta yer bulan *tahakkuk* ifadesi verginin tahsil edilebilirlik durumunu belirtmekte iken bu ifadenin gümrük vergilerinde *kesinleşme*, yani *tahakkukun kesinleşmesi* anlamında kullanılması söz konusudur. VUK'ta yer bulan vergiler için tahakkuk yeterli görülmüş iken gümrük vergilerinde farklı bir durum söz konusudur. Tahakkuka ek olarak kesinleşmenin de gerçekleşmesi şartı aranmaktadır. Bu vergilerin tahakkuku açısından temel düzenleme GK m. 197'dir. Bu maddeye göre gümrük vergileri, tahakkuklarından hemen sonra yükümlüye tebliğ edilmektedirler. Gümrük vergilerinin tahakkuku ya beyan üzerine olmakta veya yapılan denetlemeler neticesinde eksik alındığı veya hiç alınmadığına dair bir belirleme yapılmış ise vergiler, gümrük idaresince tahakkuk ettirilmektedirler⁴⁷⁷.

Gümrük vergilerindeki tahakkuk işleminin gerçekleşmesi için gümrük beyannamesinin verilmesi, bu beyannamenin kabul edilmesi, kontrol edilmesi ve vergilerin hesaplanması aşamalarından geçilmesi gerekmektedir. Sadece vergi borcunun varlığının hesaplandığı tarh işleminin bütün mükelleflere tek tek uygulanması gerekmektedir⁴⁷⁸. Ek olarak gümrük vergilerinin tahakkuk aşamasına etki eden; verginin hesaplanması aşamasında önem ihtiva eden *Eşyanın Menşe-i* ve oranın uygulanacağı matrahi belirten *Kıymet Tespit Esasları* olmak üzere iki temel faktör olduğu belirtilmektedir⁴⁷⁹.

Gümrük vergilerinde tahakkukun gerçekleşmesinin iki şekilde mümkün olduğu ifade edilmektedir. İlk olarak tahakkuk aşaması, yükümlünün gümrük beyannamesinde gösterdiği vergi tutarı ile gümrük idaresinin hesapladığı vergi tutarının eşit olması halinde gerçekleşmekte ve kesinleşmektedir. Bundan sonra beyanname üzerindeki bildirimler, yükümlü açısından bağlayıcı olacak ve beyanname üzerinde, tür ve nitelik aynı kalmak şartıyla miktar bakımından eşyanın muayenesinden önce düzeltme yapılabilecek, bunun haricinde herhangi bir düzeltme yapılamayacaktır. Diğer durumda ise hiç alınmadığı ya da eksik alındığı gerekçesi ile idarenin hesapladığı ve yükümlüye tebliğ ettiği vergilere karşı itiraz edildiği takdirde itiraz yolunun kapanması ve itirazın idarenin lehine sonuçlanması halinde tahakkuk aşaması gerçekleşmiş olacaktır. İtiraz hakkı kullanıldığı zaman, ya itiraz makamının verdiği ret kararına karşı vergi mahkemesinde süresi içinde dava açılmaması durumunda tebliğ tarihini takip eden 15. gün sonunda ya da vergi mahkemesinde dava

⁴⁷⁶ Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 29.

⁴⁷⁷ Ayrıca vadesinde ödenmemiş vergiler için AATUHK'a cebri icra usulünün uygulanacaktır. Bkz. Şenyüz, **a.g.e.**, s. 17.

⁴⁷⁸ Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 38, Gümrük vergilerinin tarh edilmeleri; gümrük beyannamesinin verilmesi, beyannamenin kabul ve tescil edilmesi, beyanın kontrolü ve gümrük vergisinin hesaplanması gibi birtakım aşamalardan sorunsuzca geçmelerine bağlıdır. Bkz. Yüce/Çelikkaya, **a.g.e.**, ss. 74-85.

⁴⁷⁹ Selen, **a.g.e.**, s. 195

açılması durumunda yargılamanın sonunda kararın idarenin lehine kesinleşip, gümrük idaresine tebliğ edilmesinden sonra, tahakkuk kesinleşmiş olacaktır⁴⁸⁰. Dolayısıyla GK m. 197/5'e göre tebliğ edilmiş olan gümrük vergileri, gümrük yükümlüsünün süresi içerisinde itirazda bulunmaması ya da idari yargı mercilerine başvurmaması durumunda, sürelerin bittiği tarihte kesinleşmiş olacaktır. Dava açılması durumunda ise mahkemenin, gümrük yükümlüsü aleyhine verilen kararı gümrük idaresine tebliğ ettiği tarihte alacaklar tahsil edilebilir hale gelecek ve tahakkuk etmiş olacaktır⁴⁸¹.

VUK'ta bazı itirazlar ve dava yoluna gidilmesi tarh aşamasında mümkünken GK'de tahakkuk aşamasında bu yollara başvurulabilmesi mümkündür. Dolayısıyla bu konuda da Gümrük Kanunu'ndaki tahakkuk kavramı ile VUK'taki tarh kavramları aynı manaya gelecek biçimde kullanılmıştır. Tahakkukun tebliğ edilmesinden itibaren meydana gelen idari işlem, unsurlarını eksiksiz bir biçimde meydana getirmiş olacaktır. Belirtilecek bir diğer durumda ise, VUK'ta tarha itiraz ödeme süresini keserken GK'de tahakkuka itiraz halinde ödeme süresi kesilmektedir. VUK'a göre tahakkuk, ödeme süresini kesmemektedir. Bundan mütevellit GK'de davaya ya da idari itiraza konu olacak idari işlem açısından esas teşkil eden işlem tahakkuk işlemi olacaktır. İYUK m. 27/4 gereğince, VUK'ta tarh işlemine dava açılması suretiyle yürütmenin kendiliğinden durmasına benzer şekilde; GK m. 197/5 gereğince vergi tahakkuklarına karşı dava açılması sonucunda yürütme işlemi kendiliğinden duracaktır. VUK'ta bahsedilen tarh işlemi tahakkuk etmediği müddetçe ödeme süresinin başlamamasına karşılık, GK'deki tahakkuk durumunun ödeme süresini başlatma açısından bir engel teşkil etmeyeceğinden hareketle, bu işlemin her zaman VUK'taki tarh işlemine karşılık gelmediği ve *kendine özgü (sui generis)* bir yapıya sahip olduğu söylenmektedir⁴⁸².

Gümrük vergilerinde değinilecek bir diğer konu da *ek tahakkuklar* konusudur. Ek tahakkuk kavramı, beyan edilen ve beyan edilmesi gereken gümrük vergisi arasında oluşan farkın tahakkuk işlemine dönüşmesi durumunu ifade etmek için kullanılmaktadır. Gümrük beyannamesinde eşyanın niteliği, cinsi ile GİTP cetvelindeki tasnif, tertip belirtilerek gerekli alanlar doldurulduktan sonra verginin hesaplanması, idare tarafından yapılmaktadır. Fakat bazı durumlarda beyannamede hesaplanmış bulunan vergi ve sonradan yapılan denetlemeler neticesinde idarenin tespit ettiği vergi arasında bir fark çıkabilmektedir. Böyle bir durumda ek tahakkuk yoluna gidilmesi söz konusu olabilecektir⁴⁸³. Dolayısıyla kural olarak gümrük vergilerinin tahakkuku beyana dayalı olmakta fakat 2 Seri No'lu Gümrük Genel

⁴⁸⁰ Eşyanın tür ve niteliğinde yapılacak bir değişiklik tarife değişikliğine ve bundan mütevellit de beyannamedeki bağlayıcılık koşullarında değişikliğe sebep olacağından herhangi bir düzeltme yapılması mümkün değildir. Bkz. Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 222-223. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, s. 362.

⁴⁸¹ Taşkan, **a.g.e.**, s. 657.

⁴⁸² Şenyüz, **a.g.e.**, s. 18.

⁴⁸³ Yapılan bu ek tahakkukların kendi başlarına, asıl tahakkuklardan ayrı olarak müstakil bir idari işlem ve hukuki işlem niteliğine haiz oldukları ifade edilmektedir. Bkz. Şenyüz, **a.g.e.**, s. 24.

Tebliği (Tahsilat İşlemleri)'ne göre, yapılacak olan denetlemeler üzerine hiç alınmadığı veya eksik alındığı tespit edilen vergiler için ek tahakkuk yapılması söz konusu olacaktır. Buradan anlaşılacağı üzere yapılan bu ek tahakkuk işlemi, vergi usul hukukundaki ikmalen ve re'sen tarh ile benzerlik göstermektedir⁴⁸⁴.

Tahakkukun yapılması gereken süre, gümrük beyannamesinin tescil edildiği yani gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren hesaplanacaktır⁴⁸⁵. Gümrük vergisi mükellefiyetinin başlama tarihi, beyannamenin tescil edildiği tarihe tekabül etmektedir. Beyanname tescil edilmeden önce yapılacak olan kontrol sonucunda, giriş beyannamesi uygun görüldüğü taktirde kabul edilecektir. Aksi taktirde yani beyanname uygun görülmez ise şekil eksikliklerinin giderilmesi için ek süre tanınacaktır. Fakat bahsedilen bu durum ek tahakkuka neden olmayacak ve belirtilen eksikliklerin ortadan kaldırılması sonucu beyannamenin kabul ve tescil edilmesinden sonra, tarh işleminin bağlayıcı hale gelmesi söz konusu olacaktır. Ayrıca mevzuatımıza göre gümrük yükümlüsü tebliğ tarihinden itibaren yargıya intikal edecek bir itirazda bulunmaz ise verginin tahakkuk işlemi kesinleşecektir⁴⁸⁶.

Gümrük Kanunu m. 195/1'e göre, verilen gümrük beyannamesine dayanılarak hesaplanacak olan gümrük vergilerinin kaydı, *Gümrük Vergileri Tahakkukunu İzleme Defterine* veya bilgisayara yapılmaktadır. Yine Kanunun 489. maddesine göre bu defter elektronik ortamda tutulmaktadır⁴⁸⁷. Bu kayıtlar gümrük idaresi tarafından yapılmakta ve bilgilerin bilgisayara kaydedilmiş olması halinde bu bilgilerin çıktıları Gümrük Vergileri Tahakkukunu İzleme Defteri'nin yerine geçmektedir. Geçici bir anti-damping vergisi ya da fark giderici verginin söz konusu olduğu durumlarda tahsil edilmesi gereken vergi tutarı, bağlayıcı bir tarife ya da menşe bilgisine dayanılarak belirlenmiş tutardan daha yüksek ise; vergi miktarının ikincil düzenlemelerle belirlenmiş olan seviyeden daha düşük olduğu durumlarda hesaplanmış olan vergiler Gümrük Vergileri Tahakkukunu İzleme Defteri'ne, özel durumları da ayrıyeten belirtilerek kaydedilmektedirler⁴⁸⁸.

⁴⁸⁴ 2 Seri No'lu Gümrük Genel Tebliği, RG, 21.01.2014, S. 28889. Bkz. İnneci, **a.g.e.**, s. 167. Bazı araştırmacılara göre ise, yalnızca ödeme aşamasına gelerek kesinleşmiş vergilerin tahakkukundan bahsedilebileceği için, mali terminoloji açısından *ek tahakkuk* ifadesinin kullanımı son derece yanlıştır. Ek olarak yargı kararı ortaya çıkmadan önce ihtilafa konu verginin tahakkukundan bahsedilemeyeceği için, vergi mahkemelerinde de kullanılmakta olan ek tahakkuk ifadesinin kullanılması Gümrük Kanunu'ndaki düzenlemeler açısından doğru olmakla beraber mali terminoloji açısından ise hatalıdır. Bkz. Selen, **a.g.e.**, s. 194.

⁴⁸⁵ Yüce/Çelikkaya **a.g.e.**, s. 83.

⁴⁸⁶ Ercan, **a.g.e.**, 2019, ss. 28.-30.

⁴⁸⁷ İnneci, **a.g.e.**, s. 167.

⁴⁸⁸ Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 29.

5.4. Tebliğ

Tebliğ, hakkında kendisi için hüküm ifade eden bir işlem yapılmış kişinin, yapılan bu işlemde haberdar olmasını sağlayacak bir bildirimdir. Yapılacak bu bildirim yani tebliğin amacı ise, kişinin yapılan işlemde haberdar olmasını ve bildirim üzerine sahip olduğu veya olacağı haklardan yararlanmasını sağlamaktır⁴⁸⁹. Bir diğer deyişle tebliğ, bir kimse hakkında hüküm ifade edecek bir belgenin, o kişiye belirli birtakım şekil ve usullere uyulmak suretiyle iletilmesidir. Tebliğ ayrıca kendisine bazı sonuçlar bağlanmış sürelerin başlaması için esas teşkil ettiğinden dolayı önemlidir zira bu sayede mükellef ya da vergi sorumlusunun bir hakkı ne zaman kazanacağı ya da kaybedeceği, hakkı hangi süreler içerisinde kullanması gerektiği gibi durumlar, tebligatın yapıldığı süre dikkate alınarak hesaplanacaktır⁴⁹⁰.

Tebliğ ile ilgili kişi hukuki bir işlemde, yetkili makamın kanuni şekilde, yazı ya da ilan vasıtasıyla bilgilendirilmekte ve haber alması sağlanmaktadır. VUK m. 21'e göre tebliğ, vergilendirmeyi ilgilendiren ve hüküm ifade eden hususların yetkili makamlar tarafından mükellefe veya ceza sorumlusuna yazı ile bildirilmesidir. Yani bu aşama tarhtan sonraki aşamayı oluşturmakta, tarh edilmiş verginin mükellefe yazı ile bildirilmesi anlamına gelmektedir. Tarh işleminin hüküm ve sonuç doğurabilmesi yalnızca mükellefin bu işlemin varlığından haberdar olması ile mümkün olabilmekte, mükellefe bildirilmeyen bir tarh işleminin hukuki sonuç dahi doğurmayacağı ifade edilmektedir. Ülkemizde tebligat konusundaki genel kanun Tebligat Kanunu olmasına rağmen, vergilendirme işlemi kişilerin temel hak ve özgürlükleri ile yakından ilişkili olduğundan ve işleyişlerindeki farklılıklardan ötürü tebliğleri TK'den ayrı olarak VUK'ta düzenlenmiştir ve bu konuda biri özel yani VUK diğeri genel yani Tebligat Kanunu olmak üzere iki düzenleme bulunmaktadır⁴⁹¹.

Gümrük yükümlüsüne yapılacak olan tebligat öncelikle yükümlünün idarenin bilgisi dahilindeki adresine yapılacak, bu şekilde yükümlüye ulaşılamaz ise gazete ilanı verilmek suretiyle tebliğ yapılacaktır. Beyannamenin itiraz edilmeden yükümlü tarafından imzalanması durumunda, verginin yükümlüye tebliğ edildiği kabul edilecek ve beyana uygun şekilde tahakkuk etmiş olan verginin ithal sırasında ikinci bir defa daha yükümlüye tebliğ edilmesi durumu söz konusu olmayacaktır. Bir diğer hususa göre ise yükümlüye yapılacak olan tebliğin yazılı olması gerekmektedir⁴⁹².

⁴⁸⁹ Recep Başpınar, "Vergi Hukukunda Yükümlülere Yapılan Tebliğ İşlemlerinde Görülen Aksamalar ve Öneriler", Danıştay Dergisi, Yıl 5, S. 18-19, 1977, s. 162, Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 191, Nurettin Bilici, **a.g.e.**, 2021a, s. 99.

⁴⁹⁰ Karakoç, **a.g.e.**, ss. 221, 222.

⁴⁹¹ 7201 sayılı Tebligat Kanunu, RG, 19.02.1959, S. 10139. Bkz. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022a, s. 209-210. Bkz. Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 117, Taşkan, **a.g.e.**, s. 181.

⁴⁹² Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 30.

GK m. 197/1'e göre vergilerin yükümlüye tebliğ edilmeleri, tahakkuklarından hemen sonra olacaktır. Dolayısıyla tahakkuk işleminin tebliğden önce gelmesi söz konusudur⁴⁹³. Gümrük vergilerinde tarh ve tahakkuk aşamaları, tebliğ işlemi ile birbirinden ayrılmakta, bu vergiler tahakkuklarını takiben tebliğ edilmekte yani tahakkuk aşaması tebliğ aşamasından önce gelmektedir⁴⁹⁴. Gümrük beyannamesi üzerinden hesaplanan vergi gümrük idaresi tarafından kontrol edilmekte ve beyanname üzerine yükümlünün imzası alınmak suretiyle gümrük vergileri tebliğ edilmektedir. Gümrük vergilerinde tahakkuk fişi ya da tebliğ evrakı kullanılmaksızın, gümrük beyannamesi ya da onun yerine geçen belgeler kullanılarak, verginin yükümlüye tebliği yapılmaktadır⁴⁹⁵.

Gümrük vergilerinin işleyişi VUK dışında tutulmuştur dolayısıyla bu vergilerin tebliğleri Tebligat Kanunu hükümlerine göre yapılacak, VUK'ta mevcut olan tebligat hükümlerine göre yapılmayacaktır. Gümrük vergileri AATUHK m. 1 gereğince kamu alacağı sayıdıklarından dolayı, vergiler için cebri icra kapsamında düzenlenmiş ödeme emirleri tebliğ edilirken AATUHK m. 8 dikkate alınacak ve bu kanun hükümlerinin uygulanması gerekecektir⁴⁹⁶. GK m. 201'e dayanılarak, süresi içinde ödenmediğinden kesinleşmiş olan gümrük vergileri için AATUHK hükümlerinin uygulanacağı belirtildiğinden, AATUHK m. 8 gereğince kesinleşmiş gümrük vergilerinin tebliğ edilmeleri için VUK uygulama alanı bulacaktır⁴⁹⁷.

Hesaplanmış vergilerin, gümrük idaresinin beyannameyi tescil ya da tahakkuk/ek tahakkuk kararına dayanılarak tebliğ edilmeleri söz konusudur. Yapılan tebliğ işleminin tarihi, sürelerin hesaplanabilmesinde kullanılmaktadır⁴⁹⁸. Gümrük vergilerinin tebliği vergiye ve cezalara dair verilen kararlara karşı itiraz ve dava açma haklarının kullanılabilmesi için önem arz etmektedir zira bu sürelerin hesaplanmasında tebliğ tarihi başlangıç kabul edilecektir. GK m. 197/1 ve 489/2'ye göre bu vergiler, tahakkuklarını takiben sistem üzerinden veya bu şekilde yapılamazlarsa beyanname ya da beyanname yerine geçebilecek bir belge vasıtasıyla tebliğ edilmektedirler⁴⁹⁹.

GK m. 197'ye göre, yapılacak denetlemeler neticesinde hiç alınmadığı ya da noksan alındığı belirlenen veya Gümrük Kanunu'na uygun şekilde tebliğ edilemeyen gümrük vergilerine ilişkin tebligatın, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılması gerekecektir. Ek olarak gümrük yükümlülüğünün

⁴⁹³ Gök, **a.g.e.**, s. 139.

⁴⁹⁴ Ercan, **a.g.e.**, 2019, ss. 29-30. Dolayısıyla bu vergilerin tebliği, tahakkuklarından hemen sonra yükümlüye yapılmaktadır. Bkz. Şenyüz, **a.g.e.**, s. 17. Bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 12.

⁴⁹⁵ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, s. 221.

⁴⁹⁶ Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022a, ss. 210-211. Gök, **a.g.e.**, ss. 172-173. Bkz. Şenyüz, **a.g.e.**, s. 19. Ercan, **a.g.e.**, 2012, ss. 40-41.

⁴⁹⁷ Gök, **a.g.e.**, ss. 172-173. Bkz. Şenyüz, **a.g.e.**, s. 19.

⁴⁹⁸ Gök, **a.g.e.**, s. 139.

⁴⁹⁹ İnneci, **a.g.e.**, s. 169. Bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 29.

doğduğu olayla ilgili bir dava açılması sonucunda zamanaşımı duracaktır. Yükümlünün gümrük beyannamesinde gösterdiği vergi tutarı ve gümrük idaresinin hesapladığı vergi tutarının eşit olması durumunda, gümrük idarelerince eşyanın teslim edilmesi, gümrük vergilerinin yükümlüye tebliği yerine geçecektir⁵⁰⁰.

GK m. 197/5'e göre tebliğ edilmiş bu gümrük vergileri, 242. maddede belirtilmiş sürelerde itirazda bulunulmaz -bu süre maddede 15 gün olarak ifade edilmiştir- ya da kanuni süreler içerisinde idari yargı mercilerine başvurulmaz ise, bu sürelerin bittiği tarihte kesinleşeceklerdir. Dava açılmışsa verginin tahsil edilebilmesi, yükümlü aleyhine verilmiş olan mahkeme kararının gümrük idaresine tebliğ edildiği tarihte mümkün olacaktır⁵⁰¹. TK m. 7/a'ya göre elektronik ortamda yapılmış tebliğlerin yapılmış sayılacakları tarih, tebligatın, muhatabın elektronik ortamdaki adresine ulaşma tarihini izleyen beşinci günün sonudur. Buna mukabil dava açılması ve mahkeme tarafından yükümlü aleyhine bir karar verilmesi söz konusu olursa, kararın gümrük idaresi tarafından yükümlüye tebliğ edilme tarihi, verginin tahsil edilebilir duruma geldiği tarih olarak kabul edilecektir. Kesinleşmiş para cezaları ve gümrük vergileri hakkında yapılmış tebliğler AATUHK'a göre yapılmış sayılacak ve kanunun 7. maddesine istinaden tebliğlerin yapılmasında aksi bir hüküm olmadığı takdirde VUK hükümleri esas alınacaktır⁵⁰².

5.5. Tahsil

Tarh, tebliğ ve tahakkuk aşamalarını tamamlamış olan vergilerin ödenme zorunlulukları vardır⁵⁰³. Vergilendirme işleminde vergi ödevi ilişkisi vergiyi doğuran olay ile ortaya çıkmakta ve verginin tahsil edilmesi ile sona ermekte, tahsil işlemi neticesinde vergi borcu ortadan kalkmaktadır. VUK m. 23'e göre tahsil, verginin kanuna uygun şekilde ödenmesi olarak tanımlanmıştır. Bu surette tahsil mükellef açısından *ödeme* olarak adlandırılmaktadır. Tahsil aşaması tahakkuk aşamasının aksine, ayrı bir idarî işlem niteliği taşımakta ve bundan ötürü bu aşamada yapılan yanlışlıklar idari ve yargısal denetime konu olabilmektedir. Tahsil işlemi, tarh işlemine benzer şekilde bireysel sübjektif, yükümlendirici, kamu hukuku ilişkisini sona erdirdiğinden ötürü inşai (yapıcı) nitelik taşıyan bir idari işlem olarak ifade edilmektedir. Her vergi yasasında o verginin tahsili için birtakım özel düzenlemeler bulunmaktadır fakat vergi mevzuatımızda tahsil aşamasının düzenlendiği asıl kaynak,

⁵⁰⁰ Ercan, **a.g.e.**, 2012, ss. 40-41.

⁵⁰¹ Gök, **a.g.e.**, ss. 167-168. Ayrıca Ercan **a.g.e.**, 2012, s. 41.

⁵⁰² İnneci, **a.g.e.**, ss. 169, 171.

⁵⁰³ Bilici, **a.g.e.**, 2021a, s. 111.

VUK'tan daha geniş kapsamlı olan ve yalnız vergilere değil tüm kamu alacaklarına ilişkin hüküm ve ilkelerin düzenlendiği AATUHK'tur⁵⁰⁴.

Gümrük vergilerinde vergilendirmenin son aşamasını teşkil eden tahsil aşamasına, tahakkuk ve tebliğ aşamalarının akabinde geçilmektedir. Dolayısıyla vergiyi doğuran olayla başlayan ve devam eden vergilendirme işleminde somutlaşmış vergi ödevi, verginin tahsil edilmesiyle sona ermektedir⁵⁰⁵.

VUK kapsamına giren vergilerin tahsil edilebilmesi için tahakkuk etmiş olması gerekmekte, kesinleşme şartı aranmamakta ve bu işlemin sebep unsurunu ise tahakkuk aşaması oluşturmaktadır. Şayet ilgili kişi vergi ya da cezayı ödemezse vergi/ceza için zorla tahsil süreci başlatılacaktır. Tahsil işlemlerine tahsil dairesi sıfatıyla vergi dairesi yetkilidir. Tahsil sürecini başlatmak için borcunu ödemeyen kişiye karşı, onu özel ve kişisel duruma sokan bir idari işlem olan ödeme emri düzenlenecektir⁵⁰⁶.

Gümrük vergilerinin tahsili VUK'a tabi olan vergilerde olduğu gibi AATUHK'a göre yapılıp, GK'ye göre yapılmayacaktır. Bu vergilerin uygulanmalarında birtakım farklılıklar söz konusudur. Örneğin GK m. 201'e göre süresinde ödenmemiş vergiler hakkında AATUHK'a göre işlem yapılması açısından, VUK kapsamına giren vergiler için tahakkuk yeterli görülmüştür fakat gümrük vergileri için bu durum yeterli değildir. Gümrük vergilerinin ödenmeleri için kesinleşmeleri gerekmektedir. GK m. 197/5'te ifade edildiği üzere: *"Bu madde hükümlerine göre tebliğ edilen gümrük vergileri; 242 nci maddede belirtilen sürelerde itirazda bulunulmaması veya süresi içinde idari yargı mercilerine başvurulmaması hallerinde bu sürelerin bittiği tarihte kesinleşir; dava açılması halinde mahkemece yükümlü aleyhine verilen kararın gümrük idaresine tebliğ edildiği tarihte tahsil edilebilir hale gelir."* Dolayısıyla gümrük vergileri kendiliğinden kesinleşen vergiler değildir. Bu maddeye göre tebliğ edilen gümrük vergileri için yükümlü itiraz edebilecek ya da yargı yoluna başvurabilecektir. Süresi içinde idare tarafından hesaplanarak tebliğ edilmiş gümrük vergilerini itiraz edilmez veya yargı yoluna başvurulmaz ise, vergiler kesinleşecek ve ödenmeleri zorunlu hale gelecektir. Verginin kesinleşmesini takiben AATUHK m. 55'e göre, göre tahsilleri için yükümlülere ödeme emrinin tebliği yapılacaktır. Dolayısıyla bu yönden gümrük vergilerinin diğer kamu alacaklarına benzedikleri söylenebilir. Gönderilecek ödeme emrinin hüküm ifade etmesi tebligatın düzenlenme tarihinde değil, yükümlüye tebliğ edildiği tarihte mümkün olacaktır. Ödeme emrinin düzenlenmesini takiben cebri icraya başlanması

⁵⁰⁴ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 122-123, Taşkan, **a.g.e.**, s. 198.

⁵⁰⁵ Ödeme ve tahsil kavramları, aynı işlemin farklı bakış açısından ifade edilmesidir. Tahsil işlemi sayesinde, tarh işlemi ile kişiye bağlanan şahsi ve özel borç sona erdiği için tahsil işlemi şahsa özgü yani bireysel/özel/sübjektif bir işlem olarak ifade edilmektedir. Bkz. Karakoç, **a.g.e.**, s. 240, 242 ve bkz. İnneci, **a.g.e.**, s.172.

⁵⁰⁶ Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022a, s. 227, 228-229, Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 145, Taşkan, **a.g.e.**, s. 198.

durumunda ise gümrük vergilerinin de diğer vergiler gibi tahsilat hukuku çerçevesinde takipleri yapılacaktır. Ödeme emrinin tebliğinden itibaren 15 gün içerisinde yargı yoluna gidilebilecektir⁵⁰⁷.

2 Seri No'lu Gümrük Genel Tebliği (Tahsilat İşlemleri)'nin 7. Maddesinde de gümrük vergilerinin vergilendirilmesinde son aşamayı yani sorunsuz bitmesi halinde gümrük yükümlülüğünü de sona erdiren aşamayı tahsil aşamasının teşkil ettiği belirtilmektedir⁵⁰⁸. Bu aşamayla ilgili, Gümrük Kanunu'nda özel olarak gümrük vergisinin sona ermesine neden olan sebepler yer almaktadır. Gümrük yükümlülüğünün sona ermesi ise tahsil yani ödeme ile olmaktadır. Ayrıca Gümrük Kanunu m. 208'e göre AATUHK hükümlerinin saklı kalması koşuluyla vergilerin ödenmesi, vergilerin kaldırılmasına karar verilmesi, gümrük beyannamesinin iptal edilmesi, eşyanın gümrük rejimi kapsamında teslim edilmesinden evvel zapt veya imha edilmesi, GK m. 164'e göre eşyanın imha veya terk edilmesi, doğal özelliklerinden mütevellit beklenmeyen hal ya da mücbir sebep nedeniyle telef olması veya kaybedilmesi, GK m. 182'ye göre gümrük yükümlülüğü doğmuş eşyanın ülkeye kanuna aykırı yollardan giriş yapmış olmasından ötürü müsadere edilmiş olması gibi durumlarda, gümrük yükümlülüğünün sona ermesi söz konusu olacaktır⁵⁰⁹.

GK m. 198'e göre, yapılan kontrol ve denetlemeler neticesinde hiç alınmadığı ya da noksan alındığı gümrük vergileri, yükümlüye tebliğ edildikleri tarihten itibaren on beş gün içinde ödenmesi gerekmektedir. İlgilinin, ödeme süresi bitmeden önce yazılı talepte bulunması ve teminat alınması durumunda, ödeme süresi otuz gün daha uzatılabilecek ve uzatılan süre için AATUHK m. 48'e göre tecil faizi alınacaktır. Ek olarak, tebliğ edilen gümrük vergilerine itiraz edilmesi, ödeme süresini kesecek ve ödeme süresi, idarenin veya yargı mercii kararının tebliğ edildiği tarihte yeniden başlayacaktır⁵¹⁰. GK m. 199'a göre ise basitleştirilmiş usulde tescil edilen bir beyannamede eksik olan bilgi ya da belgenin tamamlanması için gümrük idaresi tarafından verilen süre boyunca eksikliklerin tamamlanmaması halinde, söz konusu beyanname kapsamındaki eşyanın ödenmesi gereken vergileri ertelenmeyecektir⁵¹¹.

GK m. 197/2'de bahsedilen, gümrük idaresince yapılan denetimler neticesinde hiç alınmadığı ya da eksik alındığı belirlenen gümrük vergilerinin, yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç sene içerisinde yükümlüye tebliğ edilmesi gerekliliği şeklinde ifade edilen tahakkuk zamanı ve AATUHK'ta bahsedilen ve kesinleşen gümrük vergilerinde, bu vergiler kapsamındaki alacağın vadesinin rastladığı seneyi

⁵⁰⁷ Şenyüz, **a.g.e.**, s. 19. Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 40. Üstün/Ok, **a.g.e.**, s. 65.

⁵⁰⁸ Yüce/Çelikkaya **a.g.e.**, s. 85.

⁵⁰⁹ Bu aşamayla ilgili, Gümrük Kanunu'nda özel olarak gümrük vergisinin sona ermesine neden olan sebepler yer almaktadır. Bkz. İnneci, **a.g.e.**, s. 172.

⁵¹⁰ Taşkan, **a.g.e.**, s. 657.

⁵¹¹ Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. s. 41.

takip edecek seneden itibaren başlamak üzere 5 yıl olacak şekilde ifade edilen tahsil zamanaşımı süreleri içerisinde yapılması gerekecektir. Ek olarak tebligatın süresinde yapılmaması durumunda işlem zamanaşımına uğrayacaktır. GK m. 197/4'e göre gümrük vergileri alacakları, ceza uygulamasını gerektiren bir fiile ilişkin olması ve zamanaşımı daha uzun bulunan bu fiil nedeniyle ceza davası açılmış olması kaydıyla, bu alacaklar 5237 sayılı Türk Ceza Kanunundaki dava ve ceza zamanaşımı süreleri içerisinde kovuşturulup tahsil edilecektir. Ceza zamanaşımı süresi idare açısından hak düşürücü süre niteliğinde olacak ve idarenin işlem yapma yetkisi sona erecektir⁵¹². Gümrük vergisi alacaklarının ceza uygulanmasını gerektirecek bir fiille ilişkili olması ve zamanaşımı daha uzun bir fiil sebebiyle ceza davası açılmış olması durumlarında bu alacakların tahsili, TCK'daki ceza ve dava zamanaşımı sürelerine göre kovuşturulacak ve yapılacaktır⁵¹³.

6. Gümrük Vergi Borcunu Ortadan Kaldıran Haller

Vergiye doğuran olayın vuku bulması ile başlayıp tahsil aşamasıyla sona eren süreç vergilendirme süreci olarak ifade edilmektedir. Bu çerçevede vergi borcunun sona ermesine sebep olan beklenen ve doğal durum, vergi kanunlarına uygun şekil ve zamanda borcun ödenmesidir. Ödeme belirtilen şekilde gönüllü olarak yapılmadığı takdirde devlet bu alacağını cebri icra yoluyla tahsil edebilecektir⁵¹⁴.

Verginin tarh, tebliğ ve tahakkuk aşamasına ilişkin düzenlemeler VUK'ta, verginin tahsiline ilişkin düzenlemeler ise AATUHK'ta yer almaktadır. Vergi borçlarının ödeme şekli, ödemenin ispat edilmesi, ödemenin süresi içinde yapılmaması durumunda uygulanacak olan cebren tahsil süreci AATUHK'ta düzenlenmektedir. Mükellefin vergiyi gönüllü olarak ödememesi durumunda bu verginin, AATUHK hükümlerine uygun şekilde tahsil edilmesi gerekecektir. Vergi; ödeme, cebren tahsil, takas, terkin, hata düzeltme, af, uzlaşma, yargı kararları, ceza indirim, kanun yolundan vazgeçme, tahakkuktan vazgeçme, pişmanlık ve ıslah gibi çeşitli durumlarda sona ermektedir. Ölüm, cezalarda indirim, pişmanlık ve ıslah kurumlarında ise yalnızca vergi cezaları, kısmen ya da tamamen sona ermektedir. Zamanaşımı kurumu ise vergi ya da kamu alacağının aslının ve kesilen, hükmedilen cezaların takibine engel oluşturmaktadır⁵¹⁵. Çalışmamızın sınırını oldukça genişleteceğinden ötürü, vergi

⁵¹² Şenyüz, **a.g.e.**, ss. 24-25.

⁵¹³ 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, RG, 12.10.2004, S. 25611. Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 31

⁵¹⁴ Taşkan, **a.g.e.**, s. 227.

⁵¹⁵ Yusuf Karakoç, **Kamu İcra Hukuku**, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016, ss. 142-143. Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 353. Ek olarak zamanaşımı ve mevcut bir uyumsuzluğun ortadan kalkmasına sebep olan vazgeçme, mahsup, uzlaşma, karşılıklı anlaşma usulü, dava açma, bireysel başvuru gibi durumlar da vergi borcunu ortadan kaldıran hallerden sayılmıştır. Bkz. Şenyüz/Yüce/Gerçek'e göre **a.g.e.**, 2022a, s. 229-230, Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, ss. 169-171. Karakoç, **a.g.e.**, 2016, ss.

borcunu ortadan kaldıran haller konusunda, Gümrük Kanunu m.208 kapsamında öne çıkan belli başlı birtakım durumlar hakkında, detaylandırılmadan bilgi verilecektir.

6.1. GK m. 208’de Sayılan Sebeplerle Gümrük Vergisinin Ortadan Kalkması

GK m. 208’de AATUHK hükümleri saklı kalmak üzere, gümrük yükümlülüğünü sona erdiren durumlar sıralanmıştır: Vergilerin ödenmesi; vergilerin kaldırılmasına karar verilmesi; gümrük beyannamesinin iptal edilmesi; eşyanın bir gümrük rejimi kapsamında tesliminden önce zapt ve müsadere edilmesi veya imha edilmesi, 164’üncü madde uyarınca imha veya terk edilmesi, doğal özellikleri veya beklenmeyen haller yahut mücbir sebep nedeniyle telef veya kaybı ve 182’nci madde uyarınca gümrük yükümlülüğü doğan eşyanın kanuna aykırı girişi nedeniyle müsadere edilmesi. Bu durumlara ek olarak m. 194’te telafi edici vergiye konu eşyadan doğan gümrük yükümlülüğü durumunda ve m. 209’da ilgili işlemlerin iptal edilmeleri halinde yükümlülüğün kalkacağına dair düzenlemeler mevcuttur⁵¹⁶. Gümrük vergisi borcu talep halinde, gümrük idaresinin re’sen yapacağı düzeltmeler ile, af, uzlaşma, ölüm, cezalarda indirim gibi çeşitli sebeplerle de sona erebilmektedir⁵¹⁷.

6.1.1. Ödeme

İlk olarak ödeme, vergi borcunun sona ermesi için en temel ve doğal sebep olarak ifade edilmiştir. VUK m. 23’e göre ödeme, vergi borcunun yasalara uygun bir biçimde yükümlü tarafından yerine getirilmesi olarak tarif edilmiştir. Bu işlemin vergi alacaklısı yönünden ifadesi ise *tahsildir*. Verginin vade tarihi, ödeme süresinin son günüdür ve yükümlüler muaccel olmuş vergilerini, bu vade tarihinden önce ödeyebileceklerdir. Yasalarda öngörülen süre içerisinde vergi borcunu ödemeyen yükümlü, idarenin herhangi bir işlem yapmasına gerek olmaksızın mütemerrit duruma düşecektir⁵¹⁸.

163, 165, 166. Vergi cezaları ve ceza indirimi açısından bakılınca mükellefin ölümü tamamen veya kısmen bir sona erme sebebi sayılabilecektir. Bkz. Taşkan, **a.g.e.**, s. 227.

⁵¹⁶ Gök, **a.g.e.**, ss. 182.

⁵¹⁷ Karakoç, **a.g.e.**, 2019, ss. 457-472.

⁵¹⁸ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, ss. 139, 143, Yusuf Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 143, Yusuf Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 354, Taşkan, **a.g.e.**, s. 227 Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 207.

Vergi borcu muaccel hale yani ödenecek aşamaya geldiği zaman ödenerek sona erdirilebilmektedir. Borcun ödenmek suretiyle sona erdirilebilmesi için öncelikle tahakkuk etmiş olması gerekmektedir⁵¹⁹. AATUHK m. 51'e göre gümrük vergilerinin bir aylık ödeme süresi dolduktan sonra ödenmeleri durumunda gecikme zammı uygulanması ve gümrük idaresi tarafından 54. maddeye göre, verginin cebren tahsiline yönelik işlem yapılması söz konusu olacaktır. Ek olarak AATUHK m. 37-47. ve VUK m. 110-112 maddeleri arasında vergi borcunun ödenmesi hakkında düzenlemelere yer verilmiştir⁵²⁰.

Normal şekilde yani aynı anda tahakkuk ve tebliğ eden gümrük vergilerinin tamamı, verginin tebliğ edilme tarihinden itibaren ödenecek aşamaya gelmiş kabul edilir. Kanunda ödemenin yapılması için herhangi bir süre ifade edilmemekle beraber gümrük beyan işlemlerinin, eşyanın gümrük gözetimine girdiği zamandan itibaren tasfiye sürecine girmemesi için, yirmi veya kırk beş günlük süreler içerisinde tamamlanması gerektiği belirtilmektedir. Bu durumun önüne geçilmesi için eşyanın en kısa zamanda gümrük idaresinden teslim alınması gerekmektedir. Dolayısıyla ödeme işlemleri için tanımlanmış azami sürelerin, beyan işlemleri için belirlenmiş süreler olarak düşünülebileceği ve yükümlünün gümrük vergilerinin, eşyayı alabilmek için en kısa sürede ödemesi gerektiği belirtilmiştir. GK m. 193/3'e göre beyan sahibinin hatalı beyanından ötürü hiç alınmayan ya da noksan alınan gümrük vergilerine, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarih ile vergilerin kesinleştiği tarih arasındaki süre için, AATUHK m. 51'e göre tespit edilen gecikme zammı oranında faiz uygulanacaktır. Faizin gümrük vergilerinin kesinleşmesinden önce ödenmek istenmesi durumunda ise, ödeme tarihine kadar hesaplanacak ve vergilerle beraber tahsili yapılacaktır⁵²¹.

GK m. 198 uyarınca gümrük vergileri ve işlemlerinin yapılan denetlemeler neticesinde hiç alınmadığı ya da noksan alındığı tespit edilirse, teslim edilmiş eşyaya ilişkin olan gümrük vergilerinin, yükümlüye tebliğ edildikleri tarihten itibaren on beş gün içerisinde ödenmeleri gerekecektir. İlgilinin ödeme süresinin bitiminden evvel yazılı istemde bulunması ve teminat vermesi halinde ödeme süresi otuz gün daha uzatılabilecek ve uzatılan bu süre için AATUHK m. 48 uyarınca tecil faizi alınacaktır. Bu maddenin 2. fıkrasına göre ise ödeme süresi tebliğ edilmiş gümrük vergilerine karşı itiraz yolunun kullanılması durumunda kesilecek ve idarenin veya idari yargının vereceği kararın tebliğ edilmesinden itibaren süre yeniden başlayacaktır. Ayrıca GK m. 201'e göre süresinde ödenmeyen ve kesinleşen gümrük vergileri hakkında AATUHK hükümleri uygulama alanı bulacak, dolayısıyla bu alacaklar için

⁵¹⁹ Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 460.

⁵²⁰ Karakoç, **a.g.e.**, 2016, ss. 157-158, Gök, **a.g.e.**, s. 185, Taşkan, **a.g.e.**, s. 227.

⁵²¹ Bu düzenlemeden önce amme alacağının kesinleştiği tarih ile itiraz edilerek ihtilaf yaratılmış tarih arasındaki süre için faiz uygulanmaktaydı. Yeni düzenlemede ise gecikme zammı oranında faiz uygulanması, gümrük yükümlülüğünün başladığı tarihe kadar geriye götürülebilmektedir. Bkz. Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 223-224.

vadelerinin bitiminden itibaren ödeme süresine kadar geçen müddet için gecikme zammı uygulanacaktır. GK m. 200'e göre gümrük vergilerinin tahsilatı da AATUHK'a göre yapılmaktadır. Bu vergiler TL olarak ve gümrük idareleri tarafından ya da yetkili kılınmış bankalar tarafından tahsil edilmektedirler⁵²². GK m. 202'ye göre gümrük idareleri gerekli gördükleri durumlarda, verginin ödenmesini sağlamak için teminat isteyebileceklerdir.

6.1.2. Verginin Kaldırılması/Geri Verilmesi

Gümrük vergisi borcunu sona erdiren bir diğer durum da verginin kaldırılmasına ya da geri verilmesine karar verilmesi halidir. GK m. 210'a göre *geri verme* kavramı, ödenmiş olan gümrük vergilerinin tamamen veya kısmen geri ödenmesini; *kaldırma* kavramı ise henüz ödenmemiş olan gümrük vergilerinin tamamen veya kısmen alınmamasına karar verilmesini ifade etmektedir. Gümrük Kanunu'nun 211 ila 214'üncü maddeleri arasında, geri verme ve kaldırmaya ilişkin detaylar düzenlenmektedir. 211. maddeye göre kanunen ödenmemesi gerektiği halde ödenen gümrük vergileri geri verilecek; kanunen tahakkuk ettirilmemesi gerektiği halde tahakkuk ettirilen gümrük vergileri ise kaldırılacaktır. 212. maddede gümrük beyannamesinin iptal edilmesi üzerine, ilgilinin talebi ile verginin geri verilmesi; 213. maddede kusurlu olan ya da ithallerine esas teşkil eden sözleşme hükümlerine aykırı olan, ithalatçı tarafından kabul edilmeyen eşyaya ilişkin ödenen ithalat vergilerinin geri verilmesi ya da kaldırılması; 214. maddede ise, yukarıda sayılanlar dışındaki durumlarda verginin geri verileceği veya kaldırılacağı ve bu maddede belirlenen geri verme, kaldırma işlemlerinin yükümlüye tebliğ tarihinden itibaren bir sene içerisinde gümrük idaresine başvurulması üzerine yapılacağı düzenlenmiştir. Bu durumlara ek olarak GK m. 210/2'de, gümrük vergilerinin geri verilmesi ya da kaldırılmasına ilişkin hükümlerin, bu kanun kapsamında tatbik edilen para cezaları için de uygulama alanı bulacağı ifade edilmiştir⁵²³.

Gümrük beyannamesinde yer alan bilgilerle beyanname ekinde yer almış belgelere aykırılıklar içermesi veya bu durumun talep üzerine ya da kontrol ve denetimler sonucunda tespit edilmesi durumunda, bu yanlışlıklardan dolayı fazla ödenmiş ya da tahakkuk ettirilmiş vergiler veya cezalar doğrudan gümrük idaresi tarafından geri verilmeli ya da kaldırılmalıdır⁵²⁴.

⁵²² İnneci, **a.g.e.**, s. 173. Vergi borcu zamanında ödenmez ise ödenmesi gereken bu kamu alacağına gecikme zammı uygulanmakta ve bu zamma ilişkin düzenleme AATUHK m.51/1'de yer almaktadır. Bkz. Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 369.

⁵²³ Gök, **a.g.e.**, ss. 186-188 ve bkz. Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 228-229. Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, s.364.

⁵²⁴ İnneci, **a.g.e.**, s. 175.

Geri verme ya da kaldırma işleminin yapılabilmesi için, hukuki ihtilafa konu olmayacak nitelikte bir açık bir hatanın var olması gerekmektedir. 211. maddeye göre kanunen tahakkuk ettirilmemesi gereken gümrük vergileri kaldırılacaktır. GK m. 197'ye göre, mükellefin geri verme ya da kaldırmaya ilişkin talebini, verginin kesinleşmesini ifade eden tahakkuk zamanasını üç yıla sınırlandırıldığı için, verginin tebliğ edildiği tarihten itibaren üç yıl içerisinde gümrük idaresine yapması gerekmektedir. Gümrük idaresi yapılan bu talep üzerine otuz gün içinde itiraz yolu açık olacak şekilde, verginin kaldırılıp kaldırılmayacağına dair karar verecektir. GK m. 212'ye göre ise gümrük beyannamesi iptal edilirse, bu beyannameye dayanılarak ödenmiş olan gümrük vergilerinin de ilgilinin talep etmesi üzerine geri verilmesi gerekecektir. Yapılacak bu talebin, gümrük beyannamesinin iptal edilmesi amacıyla müracaatta bulunulması için öngörülmüş süreler içerisinde yapılması gerekmektedir. GK m. 213'e göre beyannamenin tescil edildiği tarih itibariyle ithalatçı tarafından, teslimden önce hasar gören eşya da dahil olmak üzere kusurlu veya ithallerine esas teşkil eden sözleşme hükümlerine aykırı olduklarından ötürü kabul edilmeyen eşyaya ilişkin ithalat vergilerin geri verilmesi ya da kaldırılması gerekmektedir. Gümrük idareleri ilgililerin talep etmesi halinde eşyanın ihraç edilmesi yerine imhasına, yeniden ihraç amacıyla transit veya gümrük antrepo rejimine tabi tutulmasına ya da serbest bölgeye konulmasına da izin verebilirler⁵²⁵.

GK m. 214'e göre 211, 212 ve 213'üncü maddelerde belirtilen durumlar dışında, Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası anlaşma hükümlerine dayalı olarak Cumhurbaşkanı tarafından belirlenecek durumlarda gümrük vergilerinin geri verilmesi ya da kaldırılması gerekmektedir. Bu maddede belirlenen geri verme ve kaldırma işlemleri, gümrük vergilerinin yükümlüye tebliği tarihinden itibaren bir yıl içinde ilgili gümrük idaresine başvurulması halinde yapılacaktır. Sayılan bu dört maddedeki durumların hepsinde, yükümlünün kaldırma ya da iade işlemlerinden yararlanabilmesi için, eşyanın talepte bulunan kişinin tasarrufunda bulunması gerekmekte, eşyanın kısmen veya tamamen ihraç edilmemiş olması, yeniden ihraç yapılmaması ya da gümrük tarafından onaylanan işlem ve kullanımlara konu edilmemiş olması gerekmektedir⁵²⁶.

Gümrük idaresi ve yükümlü arasında hukuki nitelikte çıkacak bir uyuşmazlık sonrasında yükümlünün, fazla alınmış olan verginin iadesini mevzuatta bulunan süreler içerisinde gereken yasal yollara başvurmak suretiyle talep etmesi gerekmektedir. Ek olarak yükümlünün, verginin iadesinden yararlanabilmesi için

⁵²⁵ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 228-230.

⁵²⁶ **a.g.e.**, s. 230.

kasıtsız olması gerekmektedir. Zira Gümrük Kanunu'na göre hile yapan ve kötü niyetli yükümlünün bu haktan yararlanması mümkün değildir⁵²⁷.

GY m. 504/2'ye göre geri verme ya da kaldırmaya ilişkin yapılmış taleplerin incelenmeleri 30 gün içerisinde gümrük idaresince yapılacak ve talepler idari amir tarafından karara bağlanacaktır. Bundan dolayı yapılan bu geri verme ve kaldırmaya ilişkin taleplerin sonuçlarının bir idari karar özelliği taşıdığı ve bunlara karşı, tebliğ tarihlerinden itibaren 15 gün içerisinde itiraz edilebileceği ifade edilmiştir⁵²⁸.

GK m. 216/2'ye göre geri verme kararının tebliğ edilmesinden itibaren üç ay içerisinde idare tarafından uygulanması gerekmektedir. Aksi halde tebliğ tarihinden ödemelerin yapıldığı tarihe kadarki süre için geri verilmesi gereken miktar üzerinden, ilgilinin talep etmesi halinde AATUHK'ta belirlenen tecil faizi oranına göre faiz ödemesi yapılacaktır. Yani geri verme kararının alınmasından itibaren üç aylık süre boyunca, idareye geri verme işlemini yapması için süre tanınmakta, bu süre içerisinde herhangi bir zamanda bu işlemin idare tarafından yapılabileceği anlaşılmaktadır⁵²⁹.

Hatalı olarak kaldırılan gümrük vergileri ve GK m. 216'ya göre ödenmiş olan faizler tekrar tahsil edilecektir. Tahsil edilmeyen miktarların ise tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içerisinde ödenmeleri gerekmektedir. Aksi takdirde AATUHK hükümlerine göre işlem yapılması söz konusu olacaktır⁵³⁰.

6.1.3. Gümrük Beyannamesinin İptal Edilmesi

Gümrük vergisi borcunu sona erdiren bir diğer durum da gümrük beyannamesinin iptal edilmesidir. GK m. 208'ye dayanılarak gümrük yükümlülüğünü sona erdiren durumlardan birinin de gümrük beyannamesinin iptali olduğu ifade edilmiştir. GK m. 212'ye göre ise beyannamenin iptal edilmesi ve ilgilinin talebi üzerine bir gümrük beyannamesine dayanılarak ödenmiş olan gümrük vergilerinin geri verilmesi gerekmektedir⁵³¹. Bu durumda iptal işleminin beyanname tescil edilmeden önce yalnızca beyan sahibi tarafından yapılabileceği, bunun sebebinin ise beyannamenin

⁵²⁷ Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 47. AB Gümrük Kanunu'na paralel olarak mevzuatımızdaki Gümrük Kanunu da yenilenmiştir. GK'ye göre idarenin hatasından kaynaklı olarak haksız yere tahsil edilmiş gümrük vergileri, kısmen ya da tamamen iade edilebilmekte; benzer şekilde tahakkuk ettirilmiş fakat tahsil aşamasına henüz gelmemiş olan gümrük vergilerinin ise kaldırılmasına karar verilebilmektedir. Yükümlünün idare ile arasında bir uyuşmazlık varsa, kanunda belirlenen süre müddetinde iade talebinde bulunularak yasal yollara başvurulması sonucu verginin iadesi de mümkündür. Ek olarak verginin iade edilebilmesi için yükümlünün herhangi bir kastının, hilesinin ya da kötü niyetinin olmaması gerekmektedir. Bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 35.

⁵²⁸ İnneci, **a.g.e.**, s. 177.

⁵²⁹ İnneci, **a.g.e.**, s. 181.

⁵³⁰ Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 49.

⁵³¹ İnneci, **a.g.e.**, s. 182.

beyan sahibinin iradesini yansıtan bir irade açıklaması olmasından kaynaklandığı ifade edilmiştir. Bundan mütevellit beyannamenin iptal edilmesini, beyanname ile açıklanmış iradeyi geri alma ve baştan itibaren hükümsüz kılma amacı güden yeni bir irade açıklaması olarak düşünmek mümkündür. Beyannamenin iptal edilmesi denildiğinde, beyanname tescil edilmeden evvel herhangi bir gümrük vergisi borcu olmadığı ve vergi henüz ödenmesi gereken aşamaya gelmediği için; gümrük idaresi tarafından tescil edilmiş bir beyannamenin iptalinin kastedildiği ifade edilmektedir. Ayrıca gümrük beyannamesinin iptal edilmesinin, yürürlükteki ceza hükümleri üzerinde herhangi bir etkisi yoktur⁵³².

Gümrük beyannamesinin iptal edilmesi sonucu, bu beyannameye dayanılarak ödenmiş olan vergilerin, beyannamenin iptal edilmesi için geçerli olan müracaat süreleri içerisinde, ilgilinin talep etmesi halinde geri verilmesi mümkündür. Geri verilecek ya da kaldırılacak gümrük vergileri için yükümlülerin, verginin tebliğ tarihinden itibaren bir yıl içerisinde gümrük idaresine başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Ayrıca gümrük beyannamesinin iptal edilmesi üzerine vergi borcu ortadan kalkmakta ve ilgilinin talebi ile bu miktar geri alınabilmektedir⁵³³. Gümrük beyannamesinin iptal edilmesi durumunda borç düşmeyecek ve borçlular herhangi bir sebepten ötürü ödeme yaptıkları takdirde yapılan bu ödeme geçerli bir ödeme olacaktır⁵³⁴.

Gümrük beyannamesinin iptal edilmesinin ne zamana kadar mümkün olduğu hakkında herhangi bir düzenleme GK'de yer almamaktadır. Fakat GY'de belirtilmiş birtakım istisnai durumlar haricinde, GK m. 64'e göre eşyanın teslim edilmesinden sonraki süreçte iptal edilmesinin mümkün olmadığıyla ilgili yapılmış düzenlemeye dayanılarak, gümrük beyannamesinin iptal edilebilmesinin, eşya teslim edilene kadar mümkün olduğu anlaşılmaktadır⁵³⁵.

6.1.4. Eşyanın Zapt, Müsadere veya İmha Edilmesi

Gümrük borcunu sona erdiren bir diğer sebep de eşyanın bir gümrük rejimi kapsamında tesliminden önce zapt ve müsadere edilmesi veya imha edilmesi, 164'üncü madde uyarınca imha veya terk edilmesi, doğal özellikleri veya beklenmeyen haller yahut mücbir sebep nedeniyle telef veya kaybı; 182'nci madde uyarınca gümrük yükümlülüğü doğan eşyanın kanuna aykırı girişi nedeniyle müsadere edilmesi halleridir. GK m. 208'de eşyanın bir gümrük rejimi kapsamında teslim

⁵³² Gök, **a.g.e.**, s. 191.

⁵³³ Ercan, **a.g.e.**, 2019, ss. 35-36.

⁵³⁴ Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 50.

⁵³⁵ İnneci, **a.g.e.**, s. 176.

edilmesinden önce zapt ve müsadere edilmesi ya da imha edilmesi düzenlenmiştir⁵³⁶. Yani gümrük vergisini ödeme yükümlülüğü, eşyanın mücbir sebeplerle kayıp ya da telef olması, serbest dolaşım veya teslimden önce imha edilmesi, gümrüğe terk edilmesi ya da eşyaya el konulması gibi hallerde ortadan kalkmaktadır.

6.2. Terkin

Bazı koşulların var olması durumunda vergi alacağının tüm hukuki sonuçlarıyla beraber ortadan kalkması durumu terkin olarak ifade edilmektedir. Verginin terkinini, tahakkuk etmiş bir verginin tahakkuk işleminin iptali veya tahakkuk ya da tahsil edilmiş verginin yükümlüye geri verilmesi yoluyla, vergi alacağının ortadan kalkması durumunu ifade etmekte ve idarenin düzeltme yapması, yasalara aykırılıktan dolayı yargı organlarının kararlarına dayanılarak verginin ortadan kaldırılması, zarar verici doğal afetler, tahsil imkansızlığı gibi çeşitli şekillerde gerçekleşebilmektedir. Kanunda sayılan sebepler var ise verginin terkin edilebilmesi için tahsil edilmiş olmasına gerek yoktur, tahakkuk etmiş fakat tahsil edilmemiş vergiler de terkin edilebilecektir. Bir vergi borcunun tahakkuk aşamasında silinmesi VUK'ta, tahsil aşamasında silinmesi ise AATUHK'ta düzenlenmiştir⁵³⁷. AATUHK m. 106'ya dayanarak, yapılan takip neticesinde tahsilinin imkânsız veya tahsili için yapılacak giderlerin alacaktan fazla olduğu anlaşılan ve VUK kapsamına giren amme alacaklarında 10 Türk lirasına (10 Türk lirası dahil), diğer amme alacaklarında ise 20 Türk lirasına (20 Türk lirası dahil) kadar olan amme alacakları, tahsil zamanaşımı süresi beklenilmeksizin terkin olunabilmektedir. Terkin uygulaması genelde idarece, vergi hatalarından ya da yargı kararlarından dolayı gerçekleştirilmektedir⁵³⁸. VUK m. 115'e göre; yangın, yer sarsıntısı, yer kayması, su basması, kuraklık, don, muzir hayvan ve haşarat istilası ve bunlara benzer afetler yüzünden, varlıklarının en az üçte birini kaybeden mükelleflerin bu afetlerin zarar verdiği gelir kaynakları ile ilgili bulunan vergi borçları ve vergi cezaları, Maliye Bakanlığı tarafından zararlar mütenasip olmak üzere, kısmen veya tamamen terkin olunmaktadır.

6.3. Zamanaşımı

Ödeme haricinde borcu sona erdiren en önemli sebeplerden biri olarak ifade edilen ve hukuki anlamda alacaklıyı cezalandırma amacından ziyade kamu yararı

⁵³⁶ a.g.e., s. 183.

⁵³⁷ Terkin bir idari işlemdir ve idarenin kamu alacağından vazgeçmesi yönünden affa da benzetilebilmektedir. Bkz. Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, a.g.e., ss. 166-167, Taşkan, a.g.e., s. 245-246, Karakoç, a.g.e., 2019, s. 376, Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, a.g.e., s. 219.

⁵³⁸ Tekin/Tekin, a.g.e., s. 227, Karakoç, a.g.e., 2016, ss. 162-163.

amacı güden zamanaşımı⁵³⁹, idarenin vergiyi tarh etmek suretiyle tebliğ etme yetkisini veya vergi tahakkuk etmişse tahsil yetkisini, belirli bir sürenin geçmesiyle birlikte ortadan kaldıran bir müessesedir⁵⁴⁰. Bir başka deyişle zamanaşımı, sürenin geçmesinden ötürü bazı yetkilerin kullanılamaması veya bazı taleplerin yerine getirilememesine sebep olmaktadır. Zamanaşımı her ne kadar borcu sona erdiren durumlar arasında sayılsa da esasında borcun kendisini değil, talep ve takip edilebilirliğini sona erdirmektedir⁵⁴¹. Vergi hukukunda zamanaşımı vergi alacaklısı olan devlet, belirli sürelerin geçmesinden sonra, alacağını talep ve tahsil edemeyecektir⁵⁴². VUK m. 113'e göre tarh zamanaşımı, süre geçmesi sonucunda, mükellefin bu konuda herhangi bir müracaatı olup olmadığına bakılmaksızın, vergi alacağının kalkması şeklinde ifade edilmiştir⁵⁴³.

Gümrük yükümlülüğünü ortadan kaldıran sebeplerden biri olan zamanaşımı, genel vergi hukukunda olduğu gibi gümrük hukukunda da tahakkuk ve tahsil olmak üzere iki çeşittir. Gümrük vergileri için tahakkuk zamanaşımı Gümrük Kanunu'nda, tahsil zamanaşımı ise AATUHK'da düzenlenmiştir⁵⁴⁴.

Vergi hukuku anlamında tarh ve tahsil olmak üzere iki çeşit zamanaşımı olduğu ifade edilmiştir⁵⁴⁵. Gümrük vergileri açısından bakıldığı zaman da aynı şekilde vergi idaresinin vergiyi isteme yetkisini sınırlandıran tahakkuk ve tahsil olmak üzere iki çeşit zamanaşımı bulunmaktadır. İfade edilen bu iki çeşit zamanaşımından ilki GK m. 197/2'de ifade edilen üç yıllık tahakkuk zamanaşımını, diğeri ise gümrük vergisinin de diğer bütün kamu alacaklarıyla beraber tabi olduğu AATUHK m. 102'de ifade edilen tahsil zamanaşımıdır. Gümrük vergilerinin tahakkuk ettirilip yükümlüye tebliğ ettirilmeleri, tahakkuk zamanaşımına uğramaları durumunda mümkün olmayacaktır. Karakoç'un ifadesine göre, Gümrük Kanunu'nda *tarh* kavramına açıkça yer verilmediğinden ve gümrük yükümlülüğünü ödeme bakımından etkileyen, hukuki sonuç doğuran ilk işlem tahakkuk işlemi olduğundan, bu kavramı ifade etmek için *tahakkuk zamanaşımı* kavramı kullanılmıştır⁵⁴⁶.

GK m. 197/2'de: "*Yapılan denetlemeler sonucunda hiç alınmadığı veya noksan alındığı belirlenen veya 1 inci fıkrafta belirtilen şekilde tebliğ edilemeyen gümrük*

⁵³⁹ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, ss. 147-148.

⁵⁴⁰ Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022a, s. 238. Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 480-481.

⁵⁴¹ Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 163.

⁵⁴² Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 370, Taşkan, **a.g.e.**, s. 231-232, Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 212.

⁵⁴³ Öte yandan vergi hukukunda, özel hukuktaki uygulamaya benzer şekilde, vergi borcunu zamanaşımına uğramış olmasına rağmen ödenmesi durumunda, yapılan ödemenin geçerli bir ödeme olduğu ifade edilmiştir. Bkz. Taşkan, **a.g.e.**, s. 231-232.

⁵⁴⁴ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 245 ve bkz. İnneci **a.g.e.**, s.184 ve bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 50. Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 371, Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 219.

⁵⁴⁵ Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 212, Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 371.

⁵⁴⁶ Gök, **a.g.e.**, ss. 195, 196.

vergilerine ilişkin tebliğat gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihten itibaren üç yıl içinde yapılır...” şeklinde bahsedilen tahakkuk zamanaşımı, gümrük idaresince yapılan denetimler neticesinde hiç alınmadığı ya da eksik alındığı belirlenen gümrük vergilerinin, yükümlülüğün doğduğu tarihten itibaren üç sene içerisinde yükümlüye tebliğ edilmesi gerekliliği şeklinde ifade edilmektedir⁵⁴⁷. Dolayısıyla tahakkuk zamanaşımı süresiyle hiç tahakkuk ettirilmemiş vergilerin kesinleştirilebileceği süre, yükümlülüğün doğduğu tarihten itibaren üç yıl olarak ifade edilmektedir. Tahsil zamanaşımı süresi ise AATUHK m. 102’ye istinaden, alacağın vadesinin başladığı takvim yılını takip eden takvim yılının başından itibaren beş yıl olarak belirlenmekte, tahakkuk etmiş vergilerin tahsil edilebileceği süreyi ifade etmektedir⁵⁴⁸.

Gümrük Kanunu’nda yapılan düzenleme ile zamanaşımı, gümrük yükümlülüğünün doğumundan itibaren üç yıl olarak belirlenmiştir. Gümrük yükümlülüğü ise bazı istisnai durumlar haricinde gümrük beyannamesinin tescili ile ortaya çıkmaktadır. Tahakkuk zamanaşımı süresi beyannamenin tescil edilmesi ile başlamakta ve sona ermesi de dava açılmaması şartıyla üç yıl sonra, beyannamenin tescil gününe isabet eden günün mesai bitiminde meydana gelmektedir. GK m. 197/2’deki düzenlemeye göre gümrük yükümlülüğünü doğuran olaya ilişkin bir dava açılmış olması halinde zamanaşımı süresi de duracak, dava süresi boyunca zamanaşımı işlemeyecek, davanın sonuçlanmasının akabinde duran süre kaldığı yerden devam edecektir⁵⁴⁹.

GK m. 231 ve 197’ye göre gümrük vergisi alacakları ceza uygulanmasını gerektirecek bir fiille bağlantılı ise ve zamanaşımı süresi daha uzun olan bu fiilden ötürü ceza davası açılmış ise, bu durumda TCK’da mevcut dava ve ceza zamanaşımı sürelerinde kovuşturularak tahsilatları yapılacaktır. Benzer şekilde gümrük vergisi alacağına bağlı idari para cezalarının zamanaşımı da bunlara ilişkin gümrük vergilerinin tabi olduğu zamanaşımına tabi olacaktır. GK m. 201’e dayanılarak, süresi içerisinde ödenmemiş ve kesinleşmiş gümrük vergileri hakkında 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümleri uygulanacaktır⁵⁵⁰. GK m. 197/4’te açılacak ceza davaları için herhangi bir süre belirlemesi yapılmamıştır. Bundan mütevellit açılacak olan ceza davasının, üç yıllık tahakkuk zamanaşımı süresinden sonra açılması durumunda TCK’da mevcut zamanaşımı sürelerinin uygulanması söz konusu olacaktır⁵⁵¹.

⁵⁴⁷ İnneci, **a.g.e.**, s.190. Ercan, **a.g.e.**, 2012, ss. 50-51. Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 155.

⁵⁴⁸ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, s. 224, Taşkan, **a.g.e.**, s. 233.

⁵⁴⁹ Ayrıca mücbir sebepler de tahakkuk zamanaşımının durmasına sebep olmaktadır. Bkz. İnneci, **a.g.e.**, s. 184.

⁵⁵⁰ Tahakkuk zamanaşımı süresi dolduktan sonra mükellefe vergi ihbarnamesi veya ödeme emri gönderilmesi, vergi incelemesi yapılması mümkün değildir. Bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2019, s. 36.

⁵⁵¹ İnneci, **a.g.e.**, s. 189, Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 50.

7. Kamu Alacağıın Korunması

AATUHK'nin 9 ve 36. maddeleri *Kamu Alacaklarının Korunması* başlığı altında düzenlenmekte ve bu maddeler kamu alacaklarına yönelik sağlanan güvence önlemlerine dair düzenlemeler içermektedirler. Bu kanundaki düzenlemelere dayanarak devlet, vadesinde ödenmemiş kamu alacakları için *gecikme zammı* uygulayarak, alacağı tahsil edememekten ötürü uğradığı zararı gidermeyi amaçlamaktadır. Teminat, ihtiyati haciz ve ihtiyati tahakkuk, henüz kamu alacağı olma niteliği kazanmamış vergiler ve cezalar için yaşanabilecek bir tahsil imkansızlığından kaçınmak amacıyla alınacak güvence önlemlerine örnek gösterilebilecektir⁵⁵². Bu önlemler ilerleyen süreçte vergi alacağıın tahsilinde herhangi bir zorluk yaşanmaması amacıyla geliştirilmişlerdir. Kanunda öngörülen borçludan teminat ya da kefil istenmesi, ihtiyati haciz, ihtiyati tahakkuk, rüçhan hakkı, bazı işlemlerin hükümsüz sayılması ve diğer önlemler, doğal olarak bir kamu alacağı niteliğinde olan gümrük vergisi alacakları için de uygulama alanı bulacaklardır⁵⁵³. Teminat, ihtiyati haciz ve ihtiyati tahakkuk, henüz kamu alacağı olma niteliği kazanmamış vergi ve cezaların tahakkuk ettikleri zaman karşılaşılabilecek tahsil imkansızlıklarına karşı alınabilen önlemler olarak ifade edilmiş uygulamalardır⁵⁵⁴.

7.1. Teminat

Vergi icra hukuku ilkeleri çerçevesinde hareket edildiğinde bu ilkelere göre, kamu alacaklarının her ne sebeple olursa olsun tahsilatlarının imkansızlaşması ihtimaline karşı, devlet hazinesinin garanti altına alınması amacıyla çeşitli güvence önlemleri alınması gerekmektedir⁵⁵⁵. Genel olarak teminat, tahsil edilememe riski taşıyan bir alacak için alınan güvence önlemi şeklinde tanımlanmakta ve vergi alacaklısının talebi üzerine belli sebeplere dayanılarak, vergi borçlusunun borcuna karşılık, kanunda belirtilmiş değerleri güvence olarak göstermesi anlamına gelmektedir⁵⁵⁶.

AATUHK m. 9'a göre kamu alacağıın tahsilinin tehlikeye düştüğü durumlarda, vergi inceleme elemanlarının ilk hesapladıkları miktar üzerinden alacağın tarh ve tahakkuku beklenilmeden, borçludan teminat istenebilmektedir. AATUHK m. 10'a göre teminatın verildikten sonra değerini kısmen ya da tamamen kaybetmesi veya borç miktarının artması gibi durumlarda teminatın yerine başka bir teminat

⁵⁵² Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 111, Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 511, Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 186.

⁵⁵³ Taşkan, **a.g.e.**, 2016, s. 260, Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, s. 368. Bunlara ek olarak yurt dışına çıkış yasağı da Bilici tarafından ifade edilmiştir, bkz. Bilici, **a.g.e.**, 2021a, s. 163.

⁵⁵⁴ Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 111.

⁵⁵⁵ Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 556.

⁵⁵⁶ Şenyüz/Yüce/Gerçek, 2022b, **a.g.e.**, s. 368.

gösterilmesi ya da tamamlanması istenir ve borçlu vermiş olduğu teminatı, kısmen veya tamamen aynı değerde olan bir başka teminat ile değiştirebilir. AATUHK m. 13'e göre teminat, verilen süre içerisinde gösterilmezse vergi dairesi, ilgili hakkında ihtiyati haciz uygulamasına geçecektir⁵⁵⁷.

Kanunda teminatın istenmesi hususunda açık bir düzenlemeye yer verilmemiştir. Tahsil dairesi, teminat istenmesini gerektiren herhangi bir durumun varlığında, hiçbir süre ile bağlı olmaksızın ihtiyati haciz yoluna gidebilir. Dolayısıyla teminat için herhangi bir süre verilmesine gerek olmadığı sonucuna gidilebilir⁵⁵⁸.

Kızılot/Şenyüz/Taş/Dönmez'e göre elde edilmeme riski taşıyan bir alacak için alınacak bir karşılık veya iktisadi değer olarak tanımlanmakta olan teminat, kamu alacağının tahsilinin tehlikeye düşmesine neden olabilecek birtakım sebeplerin varlığında kamu borçlusunun, kanunda ifade edilmiş değerleri, borcuna karşılık olarak göstermesi anlamına gelmektedir. Teminat istenmesindeki amaç, kamu alacağının kesinleşmesi durumunda kamu borçlusunun borcunu ödememesi ihtimaline karşı, teminatın paraya çevrilerek alacağın tahsilini sağlayabilmektir⁵⁵⁹.

GK m. 205'e göre gümrük vergileri için kabul edilecek olan teminatlar ve bu teminatların değerlendirilmesi aşamasında AATUHK hükümleri uygulama alanı bulacaktır⁵⁶⁰. Elde edilmesinde risk ihtiva eden alacak için alınacak bir karşılık, iktisadi bir değer şeklinde tanımlanabilecek olan *teminatın*; gümrük vergilerinin güvenceye alınabilmesi için en önde gelen önlem olduğu ifade edilmektedir⁵⁶¹.

AATUHK m. 37 dikkate alındığında, gümrük idareleri tarafından daha önceden tahakkuk ettirilerek teminata bağlanmış olan gümrük vergilerinin bir ay içinde ödenmeleri gerektiği hususu yükümlüye tebliğ edilecektir. Ödeme süresinin son günü ise alacağın vade günüdür. Teminata bağlanmış alacakların vadesinde ödenmemeleri durumunda AATUHK m. 56'ya dayanılarak vergilerin on beş gün içerisinde ödenmemeleri halinde teminatın paraya çevrileceği ya da diğer yollardan cebren tahsilatın devam edeceği yükümlüye bildirilecektir⁵⁶².

Gümrük idareleri gerekli gördükleri durumlarda, mesela eşyanın beyan işlemleri esnasında gümrük gözetimi altına girmesi durumunda, gümrük vergilerinin ödenmesini sağlayabilmek için teminat talep edebilmektedirler. Bu çerçevede

⁵⁵⁷ Taşkan, **a.g.e.**, ss. 260-261. Teminat olarak kabul edilebilecekler ise AATUHK m. 10'da sayılmıştır. Bkz. Karakoç, **a.g.e.**, 2019, ss. 511-512, Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s187, Şenyüz/Yüce/Gerçek, **a.g.e.**, 2022b, s. 368, Bilici, **a.g.e.**, 2021a, s 163, Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, ss. 575-576.

⁵⁵⁸ Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 512, Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 116.

⁵⁵⁹ Karakoç, **a.g.e.**, 2016, ss. 111-112.

⁵⁶⁰ Gök, **a.g.e.**, s. 176.

⁵⁶¹ Karakoç, **a.g.e.**, 2019, s. 558 ve bkz. Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 111.

⁵⁶² İnneci, **a.g.e.**, s. 194.

teminatın konusunu, ekonomik etkisi olan gümrük rejimleri kapsamında Türkiye Gümrük Birliği'ne giren eşyaların hepsi teşkil edebilmektedir⁵⁶³.

Teminat kavramına ilişkin yasal düzenlemeler GK'nin 202 ve 207. maddeleri arasında ve GY'nin 650 ila 657. maddeleri arasında yer almaktadır⁵⁶⁴. GK'deki bu düzenlemelere göre gümrük vergilerinin ve diğer alacakların ödenmelerini güvenceye alabilmek için bir teminat verilmesi gereken durumlarda bu teminatın miktarı, söz konusu vergiler ve diğer amme alacaklarının tutarına eş değer bir miktar olmakta ve bu miktarın yükümlü ya da yükümlü olması muhtemel kişiler tarafından verilmesi gerekmektedir. Bu teminatların değerlendirilmesi AATUHK hükümleri uyarınca yapılacaktır. Verilen teminatın zamanla değerini yitirmesi ya da yetersiz kalması söz konusu olursa gümrük idaresi, ek teminat verilmesini ya da verilmiş ilk teminatın bir başkası ile değiştirilmesini isteyebilecektir. GK m. 202'ye göre teminat verilmesini gerektiren durumlarda verilecek olan teminatlar, gümrük vergilerinin ve diğer amme alacaklarının ödenmesini sağlamak üzere, söz konusu vergiler ve diğer amme alacakları tutarı kadar olmak üzere yükümlü veya yükümlü olması muhtemel kişiler tarafından verilecektir. Ayrıca gümrük idareleri, teminat vermesi istenen kişinin yerine bir başka kişinin teminat vermesini de kabul edebileceklerdir⁵⁶⁵.

GK m. 204'e göre, 202'nci maddenin birinci fıkrasında belirtilmiş teminat tutarı, teminata konu gümrük vergileri tutarının kesin olarak tespiti halinde bu miktar; diğer hallerde ise tahakkuk edilen veya edilebilecek gümrük vergilerinin en yüksek tutarı esas alınarak belirlenir. Zaman içinde değişkenlik gösteren gümrük vergileri için verilen toplu teminat tutarları, vergileri her zaman karşılayabilecek biçimde belirlenir⁵⁶⁶. GK m. 206'da ise ilgili gümrük idaresinin, teminatın zaman içinde değerini yitirmesi veya yetersiz kalması halinde, ek teminat verilmesini veya ilk teminatın yeni bir teminat ile değiştirilmesini isteyebileceği ifade edilmiştir. Teminat çözülmesi ise, alınmasını gerektirecek gümrük yükümlülüğünün sona ermesi halinde mümkün olabilecektir.

GK m. 205'e göre gümrük vergileri için kabul edilecek teminatlar ve bunların değerlendirilmeleri, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine tabi olacaktır. Ayrıca gümrük vergileri eşya üzerinden alındıkları için gümrükteki eşyanın da aslında teminat niteliği taşıdığı söylenebilecektir zira gümrük idaresi verginin ödenmemesi durumunda eşyayı, tasfiye işlemlerine göre açık arttırma ile satışa sunacak ve bu satış bedelinden gümrük vergilerini, ceza ve faizleri tahsil edebilecektir. Serbest dolaşıma giriş rejimi (nihai kullanım hariç) ve ihracat rejimi dışındaki tüm rejimler, şartlı muafiyet içerdiklerinden dolayı teminat uygulamasına

⁵⁶³ Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 224-225.

⁵⁶⁴ Gök, **a.g.e.**, s. 177.

⁵⁶⁵ Ercan, **a.g.e.**, 2019, ss. 31-32.

⁵⁶⁶ İnnece, **a.g.e.**, s. 192.

tabi olacaklar ve şartların sağlanması durumunda teminatlar otomatik olarak kaldırılacaktır. Ödemenin yapılmaması durumunda AATUHK m. 37'e göre bir ay içerisinde ödemenin yapılması gerektiği şeklinde işlem tesis edilmekte, bu müddet içerisinde de ödeme yapılmaz ise 15 günlük bir ödeme süresi daha verilerek, aynı kanunun 56. maddesine göre teminatın paraya çevrileceği tebliğ edilmektedir. Verilen bu 15 gün içerisinde de ödeme yapılmaz ise teminat verilen bankaya müracaat edilmekte ya da banka dışı teminatlarda teminatın bulunduğu birimle irtibata geçilmekte ve kamu alacağı bu şekilde tahsil edilmektedir⁵⁶⁷.

7.2. Diğer Koruma Tedbirleri

Bir diğer güvence önlemi olarak *kefalet* kurumu gösterilmektedir. Gümrük vergilerinin tahsilatlarının tehlikeye düşmesi sebebiyle, gümrük idaresinin m. 202/1 uyarınca teminat istemesi durumunda, AATUHK m. 11 ve m. 54/1'de aranan şekli şartları taşıyacak bir şahsî teminatın, gümrük idaresi tarafından kabul edilmesi gerekecektir. Mükellefin kesinleşmiş vergi borcunu tahsil aşamasına gelindiğinde ödememesi durumunda, alınmış olan teminatların paraya çevrilmesi ya da gösterilen kefilin takip edilmesi suretiyle, kamu alacağının tahsili gerçekleştirilecektir⁵⁶⁸.

Teminat kısmında belirtildiği şekilde teminat gösteremeyenler, AATUHK m. 11'e göre muteber (saygın) bir kimseyi *müteselsil kefil ve müşterek müteselsil borçlu* olarak gösterebileceklerdir. Şahsi kefaleti noterden tasdikli sözleşme ile gösterilebilecekler fakat alacaklı olan tahsil dairesi, gösterilen bu şahsi kefaleti ve kişiyi kabul edip etmemekte serbest olacaktır. Aynı Kanunun 54. maddesine göre gösterilmiş olan kefiller, asıl borçluların tabi oldukları hükümlere göre takip edilecekler ve kamu borcunun ödenmemesi durumunda bu kimselerin takip edilmesi suretiyle borcun tahsilatı gerçekleştirilebilecektir⁵⁶⁹.

Bahsedilebilecek bir diğer tedbir de ihtiyati haciz uygulamasıdır. İhtiyati haciz ilerde tahakkuk edecek ya da henüz vadesi gelmemiş veya vadesi geçtiği halde ödeme

⁵⁶⁷ Yabancı paraların T.C. Merkez Bankası efektif alış kuru üzerinden hesaplanan değerleri üzerinden teminat olarak kabulüne ise Müsteşarlık yetkilidir⁵⁶⁷. Para, Bankalar ve Özel Finans Kurumlarının verilen süresiz teminat mektupları, hazine devlet iç borçlanma senetleri, kamu kurumlarının verilen garanti mektupları, T.C. Merkez Bankası tarafından konvertibl kabul edilmekte olan dövizler, gümrük yükümlülükleri açısından teminat olarak kabul edilebilecek değerlerden sayılmaktadır. Verginin konusuna girmekte olan aynı eşya, basit usulde beyan yönteminin kullanılması durumunda kontrol edilmek üzere beyan sahibine teslim edilmekte ve eşya sahibi tarafından kullanıma alınmakta olduğundan teminat olarak kullanılma olanağı ortadan kalktığından, GK'de teminat olarak sayılmamıştır. Bundan dolayı eşyanın her zaman teminat unsuru olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Bkz. Tekin/Tekin, **a.g.e.**, ss. 225-226.

⁵⁶⁸ Gök, **a.g.e.**, s. 181, Şenyüz/Yüce/Gerçek, 2022a, **a.g.e.**, s. 163.

⁵⁶⁹ Taşkan, **a.g.e.**, s. 261, Karakoç, **a.g.e.**, 2019, ss. 512-513. Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 115.

emri tebliğ edilmemiş kamu alacağı için tahsil güvenliği sağlayabilmek adına düzenlenmiş bir uygulamadır. Kamu borçlusunun, kamu borcunu ödemediği mallarını kaçırma tehlikesine karşı, AATUHK m. 13'e göre ihtiyati haciz sebeplerinden herhangi birinin var olması halinde, hiçbir süreye bağlı kalınmaksızın haciz uygulamasına gidilebilmektedir. Kesinleştiği halde henüz ödenmemiş vergi borçlarına karşı, borçlunun borca yetecek miktarda malvarlığına haciz konulmakta, kesinleşmemiş bir vergi alacağının tahsilinin tehlikeye düşmesi ihtimalinde ise ihtiyati yani önlem niteliğinde haciz uygulanmasına, yetkili organ tarafından alınmış bir ihtiyati haciz kararı olması halinde imkan sağlanmaktadır. İhtiyati haciz yetkili makam tarafından kaldırılmadığı müddetçe devam etmektedir. Kamu alacağının güvenceye kavuşturulmaması durumunda tahsilinin gecikmesi veya zorlaşması ihtimali varsa, genel olarak bir ihtiyati haciz sebebinin olduğu kabul edilmekte ve borçlunun kamu alacağının tahsilinin zorlaşmasına yönelik herhangi bir kast ya da ceza yaptırımını gerektirecek fiilde bulunmasına gerek görülmemektedir⁵⁷⁰.

Teminat vermeyi gerektiren durumlar varsa, örneğin borçlunun belirli bir ikametgahı yoksa, mal kaçırma ya da kaçma olasılığı varsa, borçlu kaçmışsa ya da mal bildiriminde bulunmamışsa ihtiyati haciz uygulamasına gidilebilir; sonrasında borçlunun teminat göstermesi durumunda ise ihtiyati haciz kaldırılır⁵⁷¹. İhtiyati tahakkuk veya tahakkuk gerçekleşmesi durumlarında, teminat istenmesi yerine ihtiyati haciz uygulanması yoluna gidilecektir⁵⁷².

Gümrük vergileri konusunda ihtiyati haciz kararı verilebilmesi oldukça zordur. Zira Türkiye Gümrük Bölgesi'ne gümrüğe konu mal giriş yaptığı andan itibaren gümrük idaresinin denetimine girmekte ve bu sebeple de malın yükümlüsü tarafından kaçırılma ihtimali oldukça azalmaktadır. Hatta gümrük idaresinin kontrolündeki bu mallar idare açısından bir nevi teminat teşkil etmektedirler. Gümrük vergisi hakkında tebliğ edilmiş olan ödeme emrine itiraz edilmediği takdirde kamu alacağı kesinleşecek ve bu aşamadan sonra yapılacak olan haciz işlemleri de kesin haciz işlemi niteliğinde olacaktır⁵⁷³. Yükümlünün tahakkukun kesinleşmediği yönündeki itirazını, ödeme emrine itiraz aşamasında ileri sürmesi gerekmektedir. Fakat kesin haciz işlemlerine başlanıldığında yapılan bu itirazların değerlendirilmesi mümkün olmayacaktır. Ek olarak gümrük vergisi suçundan dolayı gümrük para cezası verilmesi gereken bir

⁵⁷⁰ Karakoç, **a.g.e.**, 2019, ss. 514-515, Taşkan, **a.g.e.**, s. 261, Karakoç, **a.g.e.**, 2016, ss. 119-120, Şenyüz/Yüce/Geçek, **a.g.e.**, 2022a, ss. 370-371, Kaneti/Ekmekci/Güneş/Kaşıkçı, **a.g.e.**, s. 578.

⁵⁷¹ Öncel/Kumrulu/Çağan/Göker, **a.g.e.**, s. 188.

⁵⁷² Karakoç, **a.g.e.**, 2016, s. 113.

⁵⁷³ Gümrük yükümlüsü tarafından tahakkukun kesinleşmediği yönünde yapılacak olan geçerli bir itirazın, ödeme emrine itiraz aşamasında ileri sürülmesi gerekecek, aksi takdirde yani itirazın kesin haciz işlemleri başladıktan sonra ileri sürülmesi durumunda, yapılacak itirazlar değerlendirmeye alınmayacaktır. Bkz. Ercan, **a.g.e.**, 2019, ss. 32-33.

durumda ihtiyati haciz kararı alınacaksa, kamu davasının açılmasının beklenmesi gerekecektir⁵⁷⁴.

Amme alacaklarının tahsiline yönelik bir diğer tedbir ise rüçhan hakkıdır. Rüçhan hakkına ilişkin düzenlemeler AATUHK m. 21'de yer almaktadır. Kamu alacaklarının korunması yollarından biri olan rüçhan hakkı ile, kamu alacağının tahsilinin imkansız hale gelmesi ihtimaline karşı, kamu alacağının tahsilinin sonuçsuz kalması önlenmeye çalışılmakta ve kamu alacağının tamamının veya mümkün olduğunca fazla kısmının tahsilinin sağlanması amaçlanmakta, bu minvalde kamu alacaklarına belli durumlarda öncelik tanınmaktadır. Gümrük vergisi, bina ve arazi vergisi gibi eşya ve gayrimenkulün aynından doğan vergi alacakları, rüçhanlı kamu alacakları olarak adlandırılmakta ve bu alacaklar, rehinli alacaklardan da önce gelmektedirler. AATUHK m. 21/2'ye göre, rehinli alacakların, karşısında önceliğe sahip olmadığı tek alacak grubu, eşya ve gayrimenkulün aynından doğan rüçhanlı kamu alacaklarıdır⁵⁷⁵.

2004 sayılı İcra İflas Kanunu m. 206/1'de ifade edildiği üzere, rehinli malın satışından öncelikle gümrük vergisi, emlak vergisi gibi o malın aynından doğan vergi alacaklarının ödeneceği, akabinde rehinli alacakların rüçhan hakkına sahip olduğu ifade edilmiştir⁵⁷⁶.

---

⁵⁷⁴ Ercan, **a.g.e.**, 2012, s. 45.

⁵⁷⁵ Ümit Süleyman Üstün, **Kamu Alacaklarında Rüçhan Hakkı**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2013, ss. 58, 98.

⁵⁷⁶ 2004 sayılı İcra İflas Kanunu, RG, 19.06.1932, S. 2128. Üstün, **a.g.e.**, s. 92.

SONUÇ

Ticaret, karşılaştırmalı üstünlük kavramına, yani her ülkenin üretimde en verimli olduğu şeyi üretmesi ve ardından tüketmek istediği mal ve hizmetlerin ticaretini yapması gerektiği fikrine dayanmaktadır. Hemen hemen her iktisatçı bu fikri desteklemektedir. Karşılaştırmalı üstünlükler teorisi, farklı varyasyonlarla dahi etkinliğini kanıtlamış ve günümüzde halen geçerliliğini korumakta olan bir teoridir.

Ticaretin serbestleşmesi çerçevesinde oldukça önemli bir kavram olan karşılaştırmalı üstünlükler teorisinden elde edilebilecek çıkarım gereğince dünya genelinde, ülkelerin yaptıkları ticaretin artması sadece kendi refahları üzerinde olumlu bir etki bırakmakla kalmayacak; ticaretin serbestleşmesi ile dünya genelindeki müzakere kültürüne de katkıda bulunulacaktır. Ticaret ile başlayan ve akabinde ulusların birbirleri ile etkileşimleri sayesinde gelişen bu müzakere ve anlayış kültürü, uluslararası anlaşmazlıkların çözümüne ve barış ortamının tesisine de katkıda bulunacaktır. Dolayısıyla ticaretin serbestleşmesini yalnızca GSYİH ve ekonomi üzerinde sağladığı olumlu katkılarla ölçmek eksik kalacak; ticaretin maddi olarak ölçülemez de gayri maddi bağlamda uluslara kazandıracığı pek çok değer söz konusu olacaktır.

Ticaretin serbestleşmesine mukabil devletlerin korumacı politikalar gütmeleri tarih boyunca rastlanan bir olgudur. Devletler, bu politikaların uygulanma amacının adil olmayan ticaretle mücadele olduğunu ifade etmektedir. Adil olmayan ticaretle mücadele bağlamında ortaya çıkan dumping kavramının tanımına, sınıflandırılmasına

ve hatta olası olup olmadığına ilişkin dahi literatürde net bir olgu bulmak oldukça güçtür. Tanımı, sınıflandırması araştırmacılar tarafından pek çok farklı şekilde yapılmış olan bu kavramın uygulanabilirliğine ilişkin ifadeler de çeşitlilik göstermektedir. Kimi araştırmacılar, özellikle iktisatçılar tarafından; piyasalarda damping yapılabilmesinin firmalar açısından mümkün olmadığı, dampingin olası bir durum olmadığı, dampinge karşı devletler nezdinde uygulanan korumacılık faaliyetlerinin serbest piyasanın işleyişini bozduğu ve dampinge karşı alınan önlemlerin yasaklanması gerektiği ifade edilmektedir. Yağmacı damping gibi üreticileri ve tüketicileri olumsuz etkileme potansiyeli yüksek damping türlerinin ise, gerçek piyasalarda uygulanabilirliklerinin oldukça güç olduğu iddia edilmiştir. Kavramın çevresinde oluşan tüm bu belirsizliklere rağmen devletlerin dampinge karşı tedbir almaları, uluslararası anlaşmalar ile desteklenmiş ve korumaya alınmıştır.

Bir diğer tartışma konusu ise rekabet hukuku ve anti-damping konusunun çakışmalarına ilişkindir. Rekabet hukuku tüketicilerin korunmasına ve pazara giriş engellerinin kaldırılmasına odaklanırken, anti-damping önlemlerinin gayesi daha ziyade ticaret engelleri oluşturmak suretiyle üreticileri savunmaktadır. Rekabet hukuku çerçevesinde firmaların zararları, rekabet ihlallerinin neden olduğu zararların tespiti ve tazmini konusu ele alınmakta iken, anti-damping mevzuatı çerçevesinde sadece, mevzuattaki şartların mevcut olup olmadıklarına ilişkin belirlemeler yapılmakta ve şartların sağlanması durumunda, yetkililerce soruşturma açılması yoluna gidilebilmektedir. Bu çerçevede Anti-Damping Anlaşması düzenlenir iken neden rekabet hukuku kavramları çerçevesinde bir düzenlemenin yapılmadığı sorusu gündeme gelmektedir. Rekabet hukukunun, anti-damping mevzuatına kıyasen, dampinge ilişkin çok daha net bir yaklaşım sergilediği ve dampinge karşı alınacak önlem konusunun rekabet hukuku bünyesinde araştırılmasının daha sağlıklı olacağı literatürde ifade edilmektedir. Zira anti-damping mevzuatında, rekabet hukukunda olduğu gibi, davranışların sebeplerine yönelik bir inceleme söz konusu olmamakta, dampingin sebebine ilişkin herhangi bir araştırma yapılmamaktadır. Anlaşma çerçevesinde her türlü dampingin, ardında yatan sebebe bakılmaksızın aynı şekilde muamele görerek vergilendiriliyor olması, birtakım durumlarda firmaların damping yapmak için haklı sebeplerinin olabileceği de göz önünde bulundurulduğunda, haksızlık teşkil etmektedir. Zira mevzuatta ifade edilen şartların sağlanmış olması kaydıyla, damping sebebin haklı veya haksız olmasına bakılmaksızın, bütün vakalar ayırım gözetilmeksizin, aynı prosedürlere tabi tutulmaktadır.

Tez kapsamında incelendiği üzere, Anti-Damping Anlaşması kapsamında çıkan uyuşmazlıkların çok büyük bir kısmı, normal değerin tespit edilmesi noktasından kaynaklanmaktadır. Zira anlaşma kapsamında, normal değere ilişkin detaylı bir tanım mevcut değildir. Her ne kadar çerçeve niteliğinde normal değerin tespit edilmesine ve damping marjının hesaplanmasına yönelik birtakım yöntemler ifade edilmiş olsa da normal değere ilişkin geniş çaplı bir tanım anlaşmada bulunmamaktadır. Bu durum bir

çelişki yaratmaktadır zira sayıca en çok anlaşmazlığın yaşandığı konuda, detaylı açıklanan bir kavramın mevcudiyetsizliği, rastlanması arzulan bir durum değildir. Anti-Damping Anlaşması'nın uluslararası boyutu da düşünüldüğünde, belirsiz bırakılan bu kavramları Türk mevzuatı çerçevesinde tanımlamak, imzalanan uluslararası anlaşmaya aykırılık teşkil edebileceğinden ötürü mümkün görünmemektedir. Anlaşma hükümlerinin, müzakere edildikleri esnada kasten, devletlerin anlaşmalarını sağlamak için müphem surette kaleme alındığı ifade edilmekle beraber, yaşanan mevcut anlaşmazlıkları sayıca azaltmaya yönelik, Anti-Damping Anlaşması bağlamında herhangi bir revizyona gidilmemesinin sebebi hakkında ise bir sonuca varılamamıştır.

Anti-Damping Anlaşması'nın uluslararası anlamda en tartışmalı yönlerinden birisi de sıfırlama uygulamasıdır. Ulusal anti-damping yetkililerinin, normal değer ile ihracat fiyatı arasındaki ağırlıklı ortalama farkın negatif olduğu damping marjını, sıfır olarak saydıkları bir yöntemi ifade eden sıfırlama uygulaması, Panel ve Temyiz Organı tarafından oldukça tartışılmış, çok sayıda anlaşmazlığa konu olmuş bir uygulamadır. Sıfırlama konusunda Anti-Damping Anlaşması bünyesinde, uygulama ile ilgili herhangi bir izin verici ya da yasaklayıcı hüküm bulunmamasına rağmen Temyiz Organı, bu tür uygulamalara yönelik kesin surette karşıt tutum takınarak, uygulamayı yasaklamış ve anlaşmazlıklarda, sıfırlama uygulayan tarafın haksızlığına yönelik karar vermiştir. Temyiz Organının bu sert tutumu, DTÖ içtihatlarında oldukça ender rastlanacak şekilde diğer Panel kararlarında eleştirilmiş, dört ayrı uyuşmazlıkta Paneller, Temyiz Organının bu içtihadını uygulamaktan imtina etmişler ve son derece nadir görülen bir durum ortaya koyarak Temyiz Organına açıkça meydan okumuşlardır. ABD, Temyiz Merciiini bu sebeple boykot etmiştir.

Çıkan tartışmalarda AHMM'nin 11. maddesi ve ADA'nın 17. maddesi önemli bir yere sahiptir. AHMM m. 11, Panellerin bir bütün olarak *konunun nesnel bir değerlendirmesini* yapmasını gerektirmektedir. Bu madde çerçevesinde verilen Temyiz Organı kararlarında ifade edildiği üzere, davadaki gerçeklerin tespitine ilişkin olarak soruşturma makamları tarafından yapılacak olan *nesnel değerlendirme*, ne mevcut gerçeklerin tamamen yeniden incelenmesini -yani *de novo* incelemeyi, ulusal makamlar tarafından gerçekleştirilen veri toplama sürecinin tamamen tekrarlanması, ne de incelemenin tamamen yerel makamların takdir yetkileri kapsamında görülmesini gerektirmektedir. Aksine yetkililerin yani ulusal soruşturma makamının değerlendirmesi, uluslararası mevzuattaki şartlara uygun şekilde yürütülen bir soruşturma neticesinde yapıldıysa, Panelin gerçekler hakkında farklı bir sonuca ulaşmış olması durumunda dahi, anti-dampinge ilişkin yetkililerin yaptıkları tespiti kabul etmek durumunda kalması söz konusudur.

ADA madde 17.6(ii)'nin ilk cümlesinde ifade edildiği üzere, Anti-damping Anlaşması'nın hükümlerinin *uluslararası kamu hukukunun geleneksel yorum*

kurallarına uygun olarak yorumlayacağını belirtilmektedir. Bu yorum kuralları ise Viyana Sözleşmesi'nin 31 ve 32. maddelerinde ifade edilmektedir. 17.6(ii)'nin ikinci cümlesinde, Anti-damping Anlaşmasının bazı hükümlerinin en az iki yoruma yol açabileceği ve bu Anlaşma uyarınca her iki yorumun da izin verilebilir yorumlar olabileceği belirtilmektedir. Bu durumda, bir tedbirin izin verilen bu yorumlardan birine dayanması halinde, Anti-damping Anlaşması'na uygun olduğu kabul edilecektir. İzin verilen bu yorumlardan uygun görülen yorum, Viyana Sözleşmesi'nin ilgili maddelerinde ifade edildiği üzere iki aşamalı analize uygun olarak yapılan inceleme neticesinde uygun görülmüş olan yorumdur.

Sıfırlama uygulamasına ilişkin Paneller, sıfırlamanın 17.6(ii)'nin ikinci cümlesinde ifade edildiği üzere izin verilen uygulamalardan biri olduğu iddiasına dayanarak savunma yapılmıştır. Ancak Temyiz Organı, 17.6(ii) maddesinin iki aşamalı bir analiz ön gördüğünü, ilk önce ilk cümlede ifade edildiği üzere devletler genel hukukunun mutad yorum kurallarına uygun olarak yapılan yorum neticesinde birden fazla olanaklı sonuç elde edilmesi durumunda, ikinci cümle çerçevesinde analize geçilerek yorumun inceleneceğini; oysaki sıfırlamanın devletler genel hukukunun mutad yorum kurallarına uygun olmayan bir yorum olduğunu, bu sebeple haksız bir uygulama olduğunu ifade etmiştir.

Çalışma boyunca anlamı müphem, yeterince açıklanmamış mevzuat hükümlerinden kaynaklanan pek çok uyuşmazlığa, dolayısıyla Panel ve Temyiz Organı Raporlarına rastlanmıştır. GATT 1994 ve Anti-Damping Anlaşması'nda mevcut olan bu kavramlara ilişkin açıklamaların detaylandırılması neticesinde, AHO'nun önüne gelecek uyuşmazlıkların sayısı azaltılabilecek, hukuki güvenlik ve belirlilik ilkesi çerçevesinde, yapılan yargılamanın güvenilirliği de artacaktır. Yaşanan uyuşmazlıkların, kavramların detaylı surette tanımlanmadıklarından, mevcut halleriyle çerçeve bir hüküm olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

Uluslararası çerçevede ifade edilen bağlamlarda eleştirilmekte olan ve özellikle son yıllarda Uzak Doğu menşeli ürünlerin Türkiye piyasasına akın etmeleri karşısında dış ticaretle ilgili diğer vergiler arasında önemini hissettirmeye başlayan anti-damping vergisi, ulusal mevzuat açısından da birtakım tartışmalara sebep olmaktadır.

Ulusal mevzuatımızda Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma, bilinen ismi ile Anti-Damping Anlaşması, orijinal metinden çevrilmek suretiyle Resmi Gazete'de yayımlanarak 1995 senesinde yürürlüğe girmiştir. Dampinge ilişkin ulusal çerçevede yürütülecek soruşturmalar için Türkiye'de anti-damping mevzuatı: 3577 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, 3577 Sayılı Kanun'da Değişiklik Yapan 4412 Sayılı Kanun, 99/13482 Sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar, İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik'ten müteşekkildir.

Ulusal mevzuatımızda bu şekilde yasal dayanağı olan anti-damping vergisinin tahsilata ve teminata bağlanması, ithalat esnasında tahsil edilmekte olan diğer ulusal vergilerden farklı olarak gümrük idarelerince yapılmaktadır. Bu vergilerin tahakkuku ve tahsilatı da gümrük mevzuatı hükümlerine uygun olarak yapılmaktadır. 3577 sayılı Kanun'un 15. maddesine dayanarak gümrük mevzuatının; gümrük vergisinin tesciline, tahakkukuna, tahsiline, geri verilmesine, takibine ve teminata bağlanmasına ilişkin bu kanuna aykırı olmayan usul ve şekle müteallik hükümleri, dampinge karşı vergi veya telafi edici verginin tescili, tahakkuku, tahsili, geri verilmesi, takibi ve teminata bağlanması işlemlerinde de uygulanmaktadır. Ayrıca ödenmeyen dampinge karşı vergi veya telafi edici vergi, 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun hükümlerine göre gümrük idarelerince kovuşturulmaktadır. Bu Kanun'da hüküm bulunmayan hallerde, *GATT 1994'ün VI'ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma* ile *Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması* hükümleri dikkate alınacaktır.

Anti-damping vergisi konu, mükellef, matrah, istisna, muafiyet, vergiyi doğuran olay, verginin tarhi, tahakkuku, tebliğ ve tahsili unsurları açısından oldukça büyük farklılıklar göstermektedir. Örneğin bu vergi Gümrük İdareleri tarafından ithalatta alınan diğer vergilerden ayrı şekilde tahsil edilmekte ve teminata bağlanmaktadır. Gümrük mevzuatında gümrük vergisinin tahsiline geri verilmesine takibine ve teminata bağlanmasına ilişkin olan usul ve hükümlerden 3577 sayılı Kanun'a aykırı olmayan hükümler, anti-damping vergisinin tescilli tahakkuku, tahsili, geri verilmesi, takibi ve teminata bağlanması için uygulama alanı bulmaktadır. Gümrük vergileri ve gümrükte alınan diğer vergilere yönelik işlemler gümrük idareleri tarafından yürütülüyor olmasına rağmen, anti-damping vergilerine ilişkin işlemler dış ticaret örgütlerine bağlı olan kuruluşlarca yürütülmektedir. Damping ve Sübvansiyon Araştırma Dairesi, Türkiye'deki Dış Ticaret Müsteşarlığı İthalat Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak bu faaliyeti sürdürmektedir.

Ulusal mevzuatımız çerçevesinde, 3577 sayılı Kanun'da yer alan düzenleme sayesinde, dampinge karşı vergi konulmasına, bir tebliğ ile karar verilmekte ve bu durumun vergilerin kanunla konulmasını emreden Anayasa m. 73'e; vergiler konulurken, değiştirilirken ya da kaldırılırken bu işlemin, kanuna dayalı olarak yapılması gerektiğini emreden vergilerin kanuniliği ilkesine aykırı olup olmadığı konusu tartışılmaktadır. İlaveten anti-damping vergisi, mevzuatımızda *vergi* olarak nitelense de hukuki nitelikleri açısından tartışılmaktadır. Zira Anayasa m. 73/4'e göre idareye, verginin miktarı ya da oranı ve alt-üst sınırlarında değişiklik yapma yetkisi, yetkinin kullanılabilmesi alt ve üst sınırların da yasada belirtilmiş olması kaydıyla verilebilmektedir. 3577 sayılı Kanunda yalnızca damping marjı ve sübvansiyon miktarının tespitine yönelik belirlemelere yer verilmekle beraber, doğrudan bir oran ya da maktu bir miktar ifade edilmemiştir. Verginin miktarına yönelik tespit yapma yetkisi İthalatta Haksız Rekabeti Değerlendirme Kurulu'nun takdirine bırakılmıştır.

İfade edilen bu mali yükümlülükler vergi olarak nitelendirildikleri takdirde; miktar ya da oranın Kanun'da öngörülmemiş olması ve Anayasa m. 73/4'e dayanılarak Cumhurbaşkanına münhasıran tanınmış olan bağlı yetkinin devredilmiş olması sebebiyle Anayasa'ya aykırılık ortaya çıkacaktır. Dolayısıyla, 3577 sayılı Kanun'da yer alan anti-damping vergisinin; *vergiden ziyade, ek mali yükümlülük* ilkelerine daha uygun olduğu sonucu çıkarılabilecektir.

Ulusal mevzuat çerçevesinde GK'deki kavramların, alışlagelen VUK ve AATUHK'ta mevcut olan kavramlar ile oldukça büyük oranda farklılık sergilediği görülmüştür. Vergilendirmenin temel kavramlarında dahi bir örtüşme mevcut değildir; GK ve vergiye ilişkin diğer mevzuatta tamamen farklı terminolojiler mevcuttur. GK ve VUK farklı nitelikte kanunlar olsalar dahi, GK'de mevcut olan temel öğelerin, en azından VUK'a uygun olacak şekilde belirlenmesi, vergi sistemi içindeki kavramlar arasında birlik sağlanması açısından faydalı olacaktır. Zira gümrük vergilerinin farklı niteliklere sahip olmaları, diğer vergilerden tamamen farklı kavramlarla açıklanmalarını gerektirmemektedir. Kavramların birbirlerinden tamamen farklı olmaları durumunda, aralarındaki karışıklık neticesinde anlam kayıpları ortaya çıkmaktadır. GK'de yapılacak revizyonlar ile kavramların anlamlarında örtüşme sağlanması bu konuya çözüm sunularak, mevzuatta yeknesaklık tesis edilebilir.

KAYNAKÇA

2 Seri No'lu Gümrük Genel Tebliği, RG, 21.01.2014, S. 28889.

2004 sayılı İcra İflas Kanunu, RG, 19.06.1932, S. 2128.

213 sayılı Vergi Usul Kanunu, RG, 10.01.1961, S. 10703.

27369 sayılı Gümrük Yönetmeliği, RG, 07.10.2009, S.27369 1. Mükerrer.

2976 Sayılı Dış Ticaretin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, RG, 15.02.1984, S. 18313.

3577 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Kanun, RG, 01.07.1989, S. 20212 sayılı Kanun.

4458 sayılı Gümrük Kanunu, RG, 04.11.1999, S. 23866.

5237 sayılı Türk Ceza Kanunu, RG, 12.10.2004, S. 25611.

5911 Gümrük Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, RG, 07.07.2009, S. 27281.

6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun, RG, 28.07.1953, S. 8469.

7201 sayılı Tebligat Kanunu, RG, 19.02.1959, S. 10139.

99/13482 sayılı İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Karar, RG, 30.10.1999, S. 23861.

AKMAN, Sait ve Şahin Yaman; **Dünya Ticaret Örgütü, Doha Turu Çok Taraflı Ticaret Müzakereleri ve Türkiye**, Ed. (Editör). Sait Akman/Şahin Yaman, Tepav Yayınevi, Ankara, Aralık 2008.

Anlaşmazlıkların Halli Kural ve Usulleri Hakkındaki Mutabakat Metni, RG, 25.03.1995, S. 22213 (Mükerrer).

ASLAN, Nurdan ve Ayşenur Yaman; “Türkiye’nin Uluslararası Ticarete Uyguladığı ve Karşılaştığı Anti-damping Vergileri Üzerine Bir İnceleme”, **İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 7, s. 2, Ekim 2020, 238-256.

AYM, Odalar, Barolar gibi kuruluşların topladıkları ücretleri Anayasa’ya aykırı bulmuş fakat bunların bir benzeri mali yükümlülük olduğunu ifade etmiştir. İlgili kararlara şunlar örnek gösterilebilir: AYM’nin; E. 1969/65, K. 1970/16 sayılı 24/3/1970 tarihli Kararı,

AYM’nin E. 2005/73, K. 2008/59 21/02/2008 sayılı, 21.02.2008 tarihli kararı. <https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2008/59?EsasNo=2005%2F73&KararNo=2008%2F59%20>, (14.06.2023)

BAŞKOL, Murat Ozan; “İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesinde Anti-Damping Soruşturmalarının Etkinliği”, **Ekonomi Bilimleri Dergisi**, C. 2, S. 1, 2010, 107-114.

BAŞPINAR, Recep; “Vergi Hukukunda Yükümlülere Yapılan Tebliğ İşlemlerinde Görülen Aksamalar ve Öneriler”, **Danıştay Dergisi**, Yıl 5, S. 18-19, 1975, 162-168.

BEĞEN, Şükran; **Ülkemizde Damping ve Antidamping Vergisi Uygulamasının İncelenmesi ve Değerlendirilmesi Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1990.

BİCKEL, Fabian; **Customs Unions in the WTO Problems with Anti-Dumping**, 1. Edition, Springer, Berlin Germany, 2021

Birleşmiş Milletler; Viyana Andlaşmalar Hukuku Sözleşmesi, https://insanhaklarizleme.org/vt/yayin_view.php?editid1=438, (25.05.2023)

BİLİCİ, Nurettin; **Vergi Hukuku**, 51. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021a,

BİLİCİ, Nurettin; **Mali Hukuk**, 6. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2021b

BİLİCİ, Nurettin; **Türk Vergi Sistemi**, 44. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara, 2020,

BOKLAN, Daria ve Amrita Bahri; **The WTO’s Collapsing Judicial and Legislative Wings: Is “Consensus” the Real Elephant in the Room?**,

<https://wtochairs.org/sites/default/files/part%201%20paper%20-%20revised%20editd-28%20July%202021.pdf>, (31.05.2023)

BLONİGEN, Bruce A. ve Thomas J. Prusa; **Antidumping**, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=278031, (3.4.2021)

BRAUDEL, Fernand; **Uygarılıkların Grameri**, 1. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara, 1995.

CEYLAN, Onur; **Dünya Ticaretinde Tarife Dışı Engeller: Türkiye-Avrupa Birliği Dış Ticaretinden Örnekler, Yüksek Lisans Tezi**, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Karaman, 2015.

ÇELİK, Kenan; **Uluslararası İktisat**, 4. Baskı, Murathan Yayınevi, Trabzon, 2008.

ÇİÇEK, Hüseyin Güçlü ve Orhan Atalay; “Gümrük İdarelerinde Eş Etkili Vergiler ve Fonların Tahsili, Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri”, **Gümrük ve Ticaret Dergisi**, S. 10, 2017, 15-24.

[Danıştay 7. Daire Başkanlığı'nın E. 2022/97 , K. 2022/1903 sayılı Kararı, https://karararama.danistay.gov.tr/getDokuman?id=792891100&arananKelime=damping.antidamping%20vergisi](https://karararama.danistay.gov.tr/getDokuman?id=792891100&arananKelime=damping.antidamping%20vergisi), (14.06.2023)

Danıştay, 7. Daire, E. 1993/5131, K. 1995/121 sayılı, 24.01.1995 tarihli Karar, <https://karararama.danistay.gov.tr/getDokuman?id=RU5DKHMyV3VCY1hTdU1UNVhYU1dvT0R0dmxGOFRuOStpL1RPRCtWZTVOUUxpelJ2bzFibjFWODZ3V0IwcG10WnI3RDFyTFA4c3QwTVIxQWtrK3ZVRDZjR2tkc3JSZ2NQeFpEVVhCdUhoSFZ1b005U3h1Rlk5eGdkcGlpTjEvV0Z5YnN0MFlyckx4M3hJekp6SVhCeVFSSWQ1cUk4ZGNrRGxwTFJ1N1J6L1ZhMGRnNTNmQzJ0SUVXZHBNNepQzR1ZnRrRSk=&arananKelime=7.%20Daire,1993/5131,1995/121>, (29.01.2022)

DAVEY, William J.; “Dispute Settlement in the Gatt Trading system”, **Fordham International Law Journal**, Volume 11, Issue 1, 1987, 53-60.

De Baere, Philippe ve **du Parc**, Clotilde ve **Van Damme**, Isabelle; **II - Article 1 – Principles**, In The WTO Anti-Dumping Agreement: A Detailed Commentary. Cambridge: Cambridge University Press, 2021, (pp. 44-49).

DERDİYOK, Türkmen; **Dış Ticarete Vergi ve Mali Yükümlülükler**, 1. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2013.

DİNAR BAŞ, Gülenay ; “Ricardo’nun İktisadi Gelişme Analizi Üzerine”, **Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi – Journal Of Social Sciences**, C.1, S. 10, 2005, 10-113.

DİRİKKAN, Hanife; **Karşılaştırmalı Hukuk Açısından Damping ve Antidamping Önlemler**, 1. Baskı, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Yayınları, İzmir, 1996.

Doğangün Yasa Bengü; “İktisat Düşüncesinde Devlet Müdahaleciliği Kuramının Evrimi”, **Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C. 5, S. 2, 2017, 281-298.

DOLLAR, David ve AArt Kraay; **Spreading The Wealth**, <https://www.foreignaffairs.com/world/spreading-wealth>, (05.06.2023)

Dünya Ticaret Örgütü Anlaşmazlıkların Halli Mekanizması, <https://ticaret.gov.tr/data/5c1cdf5913b8761fc0cf270d/08.Anla%C5%9Fmazi%C4%B1klar%C4%B1n%20Halli%20Mekanizmas%C4%B1.doc>, (25.03.2023)

Dünya Ticaret Örgütü Kuruluş Anlaşması, RG, 25.03.1995, S. 22213 (Mükerrer).

EKER, Mehmet Metin; **Çok Taraflı Ticaret Sistemi, Yeni Korumacılık ve Türkiye, Uzmanlık Tezi, İktisadi Planlama Genel Müdürlüğü Yıllık Programlar ve Finansman Dairesi**, Ekim 1993

EKİNCİ, Lütfi; **Avrupa Topluluğu ile Türkiye’de Anti-Damping ve Anti-Sübvansiyon Düzenlemeleri, Yüksek Lisans Tezi**, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 1990.

ELELE, Onur; **Uluslararası Ticarete Damping ve Antidamping**, 1. Baskı, Yaklaşım Yayıncılık, Ankara, 2008

ERCAN, Tayfun; **Gümrük Hukuku**, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2019.

ERCAN, Tayfun; **Gümrük Uyuşmazlıkları Ve Çözüm Yolları**, 1. Baskı, Adalet Yayınları, Ankara, 2012.

ERDOĞAN, Öner; **Vergi Hukuku ve Türk Vergi Sistemi**, 3. Baskı, Seçkin Yayınları, Ankara, 2014.

European Commission; **How to make an anti-dumping complaint**, https://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2006/december/tradoc_112295.pdf, (24.12.2022).

FINGER, J. Michael ve H. Keith Hall ve Douglas R. Nelson, “The Political Economy of Administered Protection”, **The American Economic Review**, Vol. 72, No. 3, 1982, 452-466.

FINGER, J. Michael; **The Origins and Evolution of Antidumping Regulation**, [https://books.google.com.tr/books?id=JEVVUq5kwZ8C&pg=PA13&lpg=PA13&dq=Finger+JM+\(1993\)+The+origins+and+evolution+of+antidumping+regulation&source=bl&ots=XNRkROupRC&sig=ACfU3U0iNsMjwL60u9P4ujPYDfqGmczcg&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwjGjv_S5_r0AhWQSVEDHbYxD1MQ6AF6BAgPEAM#v=onepage&q=Finger%20JM%20\(1993\)%20The%20origins%20and%20evolution%20of%20antidumping%20regulation&f=false](https://books.google.com.tr/books?id=JEVVUq5kwZ8C&pg=PA13&lpg=PA13&dq=Finger+JM+(1993)+The+origins+and+evolution+of+antidumping+regulation&source=bl&ots=XNRkROupRC&sig=ACfU3U0iNsMjwL60u9P4ujPYDfqGmczcg&hl=tr&sa=X&ved=2ahUKEwjGjv_S5_r0AhWQSVEDHbYxD1MQ6AF6BAgPEAM#v=onepage&q=Finger%20JM%20(1993)%20The%20origins%20and%20evolution%20of%20antidumping%20regulation&f=false), (24.12.2021)

FINGER, J. Michael, “The Origins and Evolution of Antidumping Regulation”, **Country Economics Department**, World Bank, 1991, 1-56.

GATT 1994’ün VI’ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma, RG, 25.02.1995, S. 22213 Mükerrer.

GENÇOĞLU, Aylin Yonca; **Kapitalizmin Temel Nitelikleri Açısından Emegın Konumu**, <https://www.acarindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423902301.pdf>, (26.01.2022).

GENÇOĞLU, Aylin Yonca; **Kapitalizme Teorik Yaklaşımlar: Kapitalist Ekonomik Sistemin Temel Nitelikleri Üzerinden Karşılaştırmalı Bir Analiz**, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1426558>, (26.01.2022)

GENÇOĞLU, Aylin Yonca; **Ticari Kapitalizmden Sanayi Kapitalizmine: Merkantilizm, Liberalizm ve Marksizm**, <https://toplumbilimleri.com/index.jsp?mod=tammetin&makaleadi=&makaleurl=9d3eadaf-51a7-4421-b36e-9fe0fdb5202b05%20Aylin%20Yonca%20GENCOGLU.pdf&key=257>, (26.01.2022).

GREGORY, Mankiw, N, Phillip Swagel, “Antidumping: The Third Rail of Trade Policy”, **Foreign Affairs**, 84(4), 2005, 107-119.

GUZMAN, Andrew T. ve Joost H. B. Pauwelyn; **International Trade Law**, First Edition, Aspen Publishers Kluwer Law International, USA, 2009.

Gültekin, Sadettin; “Dış Ticarete Haksız Rekabet: Damping”, **FMR Dergisi**, C. 10, S. 1, 2010, 9-41.

GÜNEŞ, Gülsen; **Verginin Yasallığı İlkesi**, 3. Baskı, On İki Levha Yayınevi, İstanbul, 2011.

Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması 1994'ün VI ncı Maddesinin Uygulanmasına İlişkin Anlaşma, RG, 25.03.1995, S. 22213 (Mükerrer).

GÖK, Özgecan; **Gümrük Vergisinden Kaynaklanan Uyuşmazlıklar**, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019.

GÖKTEPE, Hülya; “İthalatta Haksız Rekabet ve Türkiye’de Anti-damping Uygulamaları”, **International Conference On Eurasian Economies 2015**, Session. 4C: Uluslararası Ticaret II, 2015, 445-454.

GÖZLER, Kemal; “Cumhurbaşkanı Kabinesi”, <https://www.anayasa.gen.tr/cb-kabinesi.htm>, (15.06.2023)

HACIKÖYLÜ, Canatay;. “İthalat Sırasında Ödenen Vergiler ve Diğer Mali Yükümlülükler: Türkiye ve Cep Telefonu İthalatı”, **Aksaray Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 1, 2015, 21-36.

HALATÇI ULUSOY, Ülkü. **Dünya Ticaret Örgütü’nde Uyuşmazlıkların Çözümü Mekanizması, Doktora tezi**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2008.

HARAKAN, P. K. M.; “Political Economy and Contingent Protection”, **The Economic Journal**, Vol. 105, No. 433, 1995, 1550-1564.

HOEKMAN, Bernard; **Competition Policy and the Global Trading System: A Developing-Country Perspective**, <https://elibrary.worldbank.org/doi/abs/10.1596/1813-9450-1735>, (24.12.2021)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1970/16?EsasNo=1969%2F65&KararNo=1970%2F16%20>, (14.06.2023); E. 1976/54, K. 1977/8 sayılı 3/2/1977 tarihli Kararı, (15.06.2023)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1972/61?EsasNo=1972%2F40&KararNo=1972%2F61>, (14.06.2023); E. 1977/109, K. 1977/131 sayılı 29.11.1977 tarihli Kararı, (15.06.2023)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1977/131?EsasNo=1977%2F109&KararNo=1977%2F131%20>, (14.06.2023); E. 1980/27, K. 1981/9 sayılı 27.1.1981 tarihli Kararı, (15.06.2023)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1977/8?EsasNo=1976%2F54&KararNo=1977%2F8%20>, (14.06.2023); E. 1972/40, K. 1972/61 sayılı 26.12.1972 tarihli Kararı, (15.06.2023)

<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/1981/9?EsasNo=1980%2F27&KaranNo=1981%2F9%20>, (14.06.2023).

<https://ithalat.ticaret.gov.tr/kurumsal/gorevlerimiz>, (15.06.2023)

<https://ticaret.gov.tr/data/5b8ee73113b8761b8471c2c4/ithihrelkitabi.pdf>, (22.12.2021)

<https://www.rekabet.gov.tr/tr/Sayfa/yayinlar/rekabet-terimleri-sozlugu/terimler-listesi?icerik=4140f3b2-dc79-4b17-bd33-3be3e4382463>, (20.06.2023).

https://www.wto.org/english/tratop_e/dispu_e/dispu_settlement_cbt_e/c10s5p1_e.htm, (17.06.2023),

ITC INTERNATIONAL TRADE CENTRE UNCTAD/WTO; **Anti-Damping Uygulamaları İthalatçı ve İhracatçılar İçin El Kitabı**,

International Trade and Investment Division; ‘Trade and Competition: Frictions after the Uruguay Round, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/448346818265.pdf?expires=1640302567&id=id&accname=gest&checksum=CF9A4A29CBCFF517B08CF2B66DA27DE7>, (24.12.2021)

İNNECİ, Ahmet; Türkiye'de Gümrük Vergileri Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara,2021.

İthalatta Haksız Rekabetin Önlenmesi Hakkında Yönetmelik, RG, 30.10.1999, S. 23861.

KARAKOÇ, Yusuf; Genel Vergi Hukuku, 2. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2019.

KARAKOÇ, Yusuf; Kamu İcra Hukuku, 1. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, 2016.

KARAŞ, Göksel; “Bağımlılık Teorisi Perspektifinden DTÖ Kapsamındaki Korumacılık Politikası Araçlarının Kullanımı”, **International Journal of Public Finance**, C. 2, S. 2, 2017, 245 – 263.

KARAŞ, Göksel ve Ebru Karaş. “Vergileme Tekniği Açısından Anti-Damping Vergisinin İncelenmesi”, **Vergi Raporu Dergisi**, S. 2, 2020, 27-41.

KARAŞ, Göksel; “Kanunilik İlkesi Kapsamında Ek Mali Yükümlülüklerin Değerlendirilmesi”, **The Journal of International Scientific Researches**, C. 7, S. 2, 2022, 178-190.

KAO, Kuo-Feng ve Chao-Cheng Mai, “The Chain Effect of an Antidumping Policy”, **Southern Economic Journal**, vol. 85, issue 2, 2018, 74-96.

KAYA, Talat; “DTÖ Anlaşmalarındaki Yükümlülüklerden Kaçınmaya Olanak Sağlayan İstisna Hükümleri”, **Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. 7, S. 2, 2017, 169 – 192.

KOLÇAK, Menşure; “Dış Ticaret Vergilerinin Türkiye Ekonomisine Etkileri”, **Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi**, C. 27, S. 4, 2013, 188-209.

KRUGMAN, Paul ve Robin Wells, **Mikro İktisat**, İkinci Baskı, Palme Yayıncılık, Ankara, 2010

LEE, Yong-Shik; **Reclaiming Development in the World Trading System**, First published, Cambridge University Press, New York, 2006.

“Legal issues arising in WTO dispute settlement proceedings”, **DISPUTE SETTLEMENT SYSTEM TRAINING MODULE: CHAPTER 10**,

MARCORY, Patrick F.J. “The Anti-Dumping Agreement”, **The World Trade Organization: Legal, Economic and Political Analysis**, Ed. Patrick F.J. Macrory, ve Arthur E. Appleton ve Michael G. Plummer, Springer, United States of America, 2005

MATSUSSHITA, Mitsuo ve diğerleri; **The World Trade Organization Law, Practice, and Policy**, Third Edition, Oxford University Press, United Kingdom, 2015,

Mavroidis, Petros C ve Patrik A. Messerlin ve Jasper M. Wauters; **The Law and Economics of Contingent Protection in the Wto**, Elgar International Economic Law Press, Massachusetts USA, 2008.

OECD; International Trade and Investment Division, Trade and Competition: Frictions after the Uruguay Round, <https://www.oecd-ilibrary.org/docserver/448346818265.pdf?expires=1640302567&id=id&accname=guest&checksum=CF9A4A29CBCFF517B08CF2B66DA27DE7>, (24.12.2021)

OĞUZ, Serpil, **Siyasi, Ekonomik ve Hukuki Boyutlarıyla Anti-Damping**, 1. Baskı, Orion Yayınevi, Ankara, 2007.

OKTAR, Ateş; **Türk Vergi Sistemi**, 2. Baskı, Türkmen Kitabevi, İstanbul, 2018.

ONGUN, M. Tuba; “GATT/WTO Sisteminde Sanayi Sübvansiyonları: Bir değerlendirme”, **Ekonomik Yaklaşım Dergisi**, C. 13(42-43), 2002, 67-86.

ÖNCEL, Mualla ve diğerleri, **Vergi Hukuku**, 31. Baskı, Turhan Kitabevi, Ankara, 2022.

ÖZ, Ersan ve Kübra Gözen Bozdoğan; “Türkiye ve Dünya Uygulamalarından Örneklerle Anti-Damping Vergiler ve Etkileri”, **Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi**, C. 5, S. 3, 2012, 105-128.

PALACIOĞLU, Tezer; **Dünya Ticaret Örgütü’nde Türkiye’nin Taraf Olduğu Anlaşmazlıkların Çözümü Mekanizması**, 1. Baskı, İstanbul Ticaret Odası (İTO) / İstanbul Düşünce Akademisi (İDA), İstanbul, 2018.

PRUSA, Thomas J.; **Antidumping Provisions in Preferential Trade Agreements**, N. Bhagwati Jagdish, Krishna Pravin, Panagariya Arvind (editörlü), The World Trade System, Cambridge, MA: MIT Press, 2016
PRUSA, Thomas J.; “On the spread and impact of anti-dumping”, **Canadian Journal of Economics/Revue canadienne d’Economie**, Vol. 34, No. 3, August 2001, 591-611.

PRUSA, Thomas J ve Robert Teh; **Contingent protection rules in regional trade agreements**,
<http://econweb.rutgers.edu/prusa/cv/48%20-%20conting%20protection%20in%20rta.pdf>, (23.12.2021)

PRUSA, Thomas J. Ve Susan Skeath; **The Economic and Strategic Motives for Antidumping Filings**, https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=279711, (12.7.2021).

SCHERER, F. M. Ve Terence P. Stewart ve Alan Wolff, “Antidumping: Comments and Discussion”, **Brookings Trade Forum**, 1998, 201-216.

SCHUMER, Charles ve Paul Craig Roberts; **Second Thoughts On Free Trade**, <https://www.nytimes.com/2004/01/06/opinion/second-thoughts-on-free-trade.html>, (05.06.2023)

SELEN, Ufuk; “1980 Sonrası Neo-Liberal Politika Uygulamalarının Eleştirisi”, **İktisat Dergisi**, C. 0, S. 498, 2008, 99-114.

SELEN, Ufuk; **Gümrük İşlemleri ve Vergilendirilmesi**, 9. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2017.

Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Hizmet Ticaretinin Serbestleştirilmesi, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2000.

SEYİDOĞLU, Halil; **Uluslararası İktisat, Teori Politika ve Uygulama**, 15. Baskı, Güzem Can Yayınları, İstanbul, 2003

SEYMEN, Dilek Aykut; **Dış ticarete yeni korumacı eğilimler ve Türk dış ticareti açısından değerlendirilmesi**, Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2000.

STOLPER, W.F. ve Paul A. Samuelson; "Protection and Real Wages," **Review of Economic Studies**, November 1941, 58-73.

Sübvansiyonlar ve Telafi Edici Tedbirler Anlaşması, RG, 25.02.1995, S. 22213 Mükerrer.

ŞAHİN, Atilla; **Gümrük Mevzuatı Uygulamaları**, http://www.bugumder.org/yuklenenler/1_d_0_icerik_1903_1495798973_3.pdf (01.07.2021)

ŞAHİN, Mustafa; "Gümrük Vergileri Tanımı ve 6455 Sayılı Kanun'la Gümrük Kanunu'nun 234'üncü Maddesinde Yapılan Değişiklik", **Gümrük ve Ticaret Dergisi**, S. 36, 2013, 32-37.

ŞAHİN, Mustafa; http://www.bugumder.org/yuklenenler/1_d_0_icerik_1903_1495798973_3.pdf (01.07.2021)

ŞENSES, Fikret; "Neoliberal Küreselleme Kalkınma için Bir Fırsat mı, Engel mi?", **ERC Working Paper in Economic**, No. 0409, 2004, 1-27.

ŞENYÜZ, Doğan ve Mehmet Yüce ve Adnan Gerçek; **Vergi Hukuku**, 13. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2022a,

ŞENYÜZ, Doğan ve Mehmet Yüce ve Adnan Gerçek; **Türk Vergi Sistemi**, 19. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2022b

ŞENYÜZ, Edanur; **Gümrük İşlemleri Ve İşlemlerden Kaynaklanan Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları**, 1. Baskı, Ekin Yayınevi, Bursa, 2021.

TAN, Mehmet; "DTÖ Kuralları: Anti-damping, Sübvansiyonlar ve Türkiye", **Dünya Ticaret Örgütü, Doha Turu Çok Tarafli Ticaret Müzakereleri ve Türkiye**, Ed. (Editör). Sait Akman ve Şahin Yaman ve Tepav Yayınevi, Ankara, Aralık 2008.

TAŞKAN, Yusuf Ziya; **Vergi Hukuku**, 5. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2022.

TEH, Robert ve Thomas J. Prusa ve Michele Budetta; **Trade Remedy Provisions in Regional Trade Agreements**, https://www.wto.org/english/res_e/reser_e/ersd200703_e.htm, (21.11.2021)

TEKİN, Abdulkadir ve Ümit Engin Tekin; **Gümrük İşlemleri**, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, Eylül 2021.

TETİK, Ahmet Talha “Hukuk Devleti İlkesi Bağlamında Takdir Yetkisi ve Yerindelik Denetimi İlişkisi”, **Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C.25, S.2, 2017, 249-276.

THARAKAN, P. K. M.; **Political Economy and Contingent Protection**, <https://www.jstor.org/stable/2235117>, (23.12.2021).

The World Trade Organization (WTO); **Agreement on Implementation of Article VI of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994**, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/19-adp_01_e.htm (01.07.2021).

The World Trade Organization (WTO); **ETERMINATION OF NORMAL VALUE** <https://docs.wto.org/dol2fe/Pages/SS/directdoc.aspx?filename=Q:/TN/RL/GEN9.pdf&Open=True> (10.06.2021).

The World Trade Organization (WTO); **Understanding the WTO**, https://www.wto.org/english/thewto_e/whatis_e/tif_e/understanding_e.pdf, (05.06.2023),

The World Trade Organization (WTO); <http://i-tip.wto.org/goods/Forms/GraphView.aspx?period=y&scale=lg> (02.07.2021)

TOPAL, Mehmet Hanefi; **Uluslararası Kuruluşların Teşviklere Bakışı ve Türk Teşvik Sisteminin Bu Çerçeve İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi**, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon, 2006.

Trade Policy Review Mechanism (TPGGM), para A(i), https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/29-tpm.pdf (09.07.2021).

TREBILCOCK, Micahel J. ve Thomas M. Boddez, “The Case for Liberalizing North American Trade Remedy Laws”, **Minnesota Journal of International Law**, Vol. 4:1, 1995, 14-15.

Uruguay Round Agreement tam metni için; **General Agreement on Tariffs and Trade 1994**, https://www.wto.org/english/docs_e/legal_e/06-gatt_e.htm (28.06.2021)

UYANIK, Mustafa; **Dış Ticaretten Alınan Mali Yükümlülüklerde İdarenin Düzenleyici İşlem Yapma Yetkisi**, Birinci Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2021.

ÜSTÜN, Ümit Süleyman; **Kamu Alacaklarında Rüçhan Hakkı**, 1. Baskı, Legal Yayıncılık, İstanbul, 2013.

VAN DEN BOSSCHE, Peter ve Werner Zdouc; **The Law and Policy of the World Trade Organization, Text, Cases and Materials**, 3. Baskı, Cambridge University Press, New York USA, 2013

VİNER, Jacob; **Dumping as a Method of Competition in International Trade. II**, https://www.jstor.org/stable/2354812?seq=1#metadata_info_tab_contents, (23.12.2021)

WILLIAMS, Lance; “David Ricardo”, *Salem Press Biographical Encyclopedia, 2023*, <https://46f39d69f75379d6be3da62a573d0c58b4bf24e8.vetisonline.com/c/ih3yx/v/viewer/html/3ohxi53wdr>, (04.06.2023).

WILLIG, Robert D.; “Economic Effects of Antidumping Policy”, **Oxford Review of Economic Policy**, Vol. 3, No. 1, 1998, 57-79.

World Trade Organization; **The Results of the Uruguay Round of Multilateral Trade Negotiations: The Legal Texts**, Cambridge University Press, United Kingdom at the University Press, Cambridge, 1999.

YERCI, Cahit; **Gümrük Hukuku ve Davaları**, 3. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, 2022.

YÜCE, Mehmet ve Ali Çelikkaya; **Gümrük Uyuşmazlıkları ve Çözüm Yolları**, 1. Baskı, Dora Yayınevi, Bursa, 2016.

Panel ve Temyiz Organı Raporları ve Öneriler

Argentina — Definitive Anti-Dumping Duties on Poultry from Brazil Panel Raporu.

Argentina — Safeguard Measures on Imports of Footwear Temyiz Organı Raporu.

Canada – Measures Affecting the Export of Civilian Aircraft Panel Raporu

China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu.

China — Countervailing and Anti-Dumping Duties on Grain Oriented Flat-rolled Electrical Steel from the United States Temyiz Organı Raporu.

EC - Imposition Of Anti-Dumping Duties On Imports Of Cotton Yarn From Brazil Panel Raporu.

EC Measures Concerning Meat and Meat Products (Hormones) Temyiz Organı Raporu.

Egypt — Definitive Anti-Dumping Measures on Steel Rebar from Turkey Panel Raporu.

European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Panel Raporu.

European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Temyiz Organı Raporu.

European Communities — Anti-Dumping Duties on Imports of Cotton-type Bed Linen from India Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu.

European Communities — Anti-Dumping Measure on Farmed Salmon from Norway Panel Raporu.

European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Panel Raporu.

European Communities — Anti-Dumping Duties on Malleable Cast Iron Tube or Pipe Fittings from Brazil Temyiz Organı Raporu.

European Communities — Definitive Anti-Dumping Measures on Certain Iron or Steel Fasteners from China Temyiz Organı Raporu.

Guatemala — Definitive Anti-Dumping Measure on Grey Portland Cement from Mexico Panel Raporu.

Japan — Countervailing Duties on Dynamic Random Access Memories from Korea Panel Raporu.

Japan — Taxes on Alcoholic Beverages Temyiz Organı Raporu.

Korea — Anti-Dumping Duties on Imports of Certain Paper from Indonesia Panel Raporu.

Korea – Certain Paper (2005) Panel Raporu.

Mexico — Anti-Dumping Duties on Steel Pipes and Tubes from Guatemala Panel Raporu.

Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu.

Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Panel Raporu.

Mexico — Anti-Dumping Investigation of High-Fructose Corn Syrup (HFCS) from the United States Temyiz Organı Raporu.

Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Temyiz Organı Raporu.

Mexico — Definitive Anti-Dumping Measures on Beef and Rice Panel Raporu.

Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Panel Raporu.

Thailand — Anti-Dumping Duties on Angles, Shapes and Sections of Iron or Non-Alloy Steel and H Beams from Poland Temyiz Organı Raporu.

United States — Anti-Dumping Act of 1916 Temyiz Organı Raporu.

United States — Anti-Dumping and Countervailing Measures on Steel Plate from India Panel Raporu

United States — Anti-Dumping Duty on Dynamic Random Access Memory Semiconductors (DRAMS) of One Megabit or Above from Korea Panel Raporu.

United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Panel Raporu.

United States — Anti-Dumping Measures on Certain Hot-Rolled Steel Products from Japan Temyiz Organı Raporu.

United States — Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods (OCTG) from Mexico Temyiz Organı Raporu.

United States — Continued Existence and Application of Zeroing Methodology Temyiz Organı Raporu.

United States — Continued Dumping and Subsidy Offset Act of 2000 Temyiz Organı Raporu.

United States — Countervailing Measures on Certain Hot-Rolled Carbon Steel Flat Products from India Temyiz Organı Raporu.

United States — Customs Bond Directive for Merchandise Subject to Anti-Dumping/Countervailing Duties Panel Raporu.

United States — Definitive Safeguard Measures on Imports of Certain Steel Products Temyiz Organı Raporu.

United States — Definitive Safeguard Measures on Imports of Wheat Gluten from the European Communities Temyiz Organı Raporu.

United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Panel Raporu.

United States — Final Anti-Dumping Measures on Stainless Steel from Mexico Temyiz Organı Raporu.

United States – Final Countervailing Duty Determination with Respect to Certain Softwood Lumber from Canada Temyiz Organı Raporu.

United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Panel Raporu.

United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Temyiz Organı Raporu.

United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu.

United States — Final Dumping Determination on Softwood Lumber from Canada (Article 21.5 – Canada) (2005) Temyiz Organı Raporu.

United States — Import Prohibition of Certain Shrimp and Shrimp Products Panel Raporu.

United States — Laws, Regulations and Methodology for Calculating Dumping Margins (Zeroing) Panel Raporu.

United States — Laws, Regulations and Methodology for Calculating Dumping Margins (Zeroing) Temyiz Organı Raporu.

United States — Measures Relating to Zeroing and Sunset Reviews Temyiz Organı Raporu.

United States – Measures Treating Exports Restraints as Subsidies Panel Raporu.

United States — Safeguard Measure on Imports of Fresh, Chilled or Frozen Lamb from New Zealand Temyiz Organı Raporu.

United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Panel Raporu.

United States — Sunset Review of Anti-Dumping Duties on Corrosion-Resistant Carbon Steel Flat Products from Japan Temyiz Organı Raporu.

United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina, Temyiz Organı Raporu.

United States — Sunset Reviews of Anti-Dumping Measures on Oil Country Tubular Goods from Argentina Art 21.5 DSU Temyiz Organı Raporu.

WT/L/432,

TN/RL/GEN/9.

TN/RL/GEN/23

TN/RL/GEN/69.

